നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ.

# സീമവിസോധനീ

വരദം വരദം അഗ്ഗം, ദിച്ചം ദിച്ചംവ വനജം;
ബോധകം ബോധകം പാണം, ദേവ'ദേവം നമാമ'ഹം.

സന്തം സന്തം സദാ വട്ടം, പജം'ഭവേ സുതം;
നിബ്ബുദം നിബ്ബുദം താരം, ധമ്മവരം നമാമ'ഹം.

സുതം സുതം ഭവനേ യം, നതനം നതനാ'രഹം;
നരാ'നരാ സദാ'കംസു, സങ്ഘവരം നമാമ'ഹം.

ഇച്ചേവ'മച്ചന്തനതസ്സനേയ്യം, നതയ്യമാനോ രതനത്തയം യം;
പുഞ്ഞാഭിവഡ്ഢിം മഹഗ്ഘം അലത്ഥം, തസ്സാനുഭാവേന ഹതന്തരായോ.

വിനയേ സതി ഠിതേ യം, സാസനം സണ്ഠിതം ഭവേ;
വിനയേ സതി നട്ഠേ യം, വിനട്ഠം സാസനം ഭവേ.

തസ്മാ ദിത്തം മമേ'ദാനി, ജോതയിത്വാന സാസനേ;
ഭിന്ദിത്വാ ദ്വേള്ഹകം വാദം, ഏകീഭാവം കരോമ'ഹം.

അത്തുക്കംസന-ഭാവഞ്ച, പരവമ്ഭനകമ്പിച;
തേസു ചിത്തം അപേസേത്വാ, സാസനസ്സ സുവുഡ്ഢിയാ.

യദി മേ ഈദിസം ചിത്തം, ഭവേയ്യും പാപസങ്കപ്പാ;
പച്ചിസ്സം നിരയേ ഭയം, ഹീന'ജ്ഝാസയകാരണാ.

സാസനസ്സ സുലഭം'വ പത്ഥയന്തോ സതാ'ചാരോ;
സംസന്ദിസ്സമഹം ദാനി, ചിരം സദ്ധമ്മ'സുദ്ധിയാ.

സുദുല്ലഭം ലഭിത്വാന, പബ്ബജ്ജം ജിനസാസനേ;
സമ്ബുദ്ധസ്സ വരം വാദം, കത്വാ ദ്വേള്ഹക'മേകികം.

സീമവിസോധനിം നാമ, നാനാഗന്ഥസമാഹടം;
കരിസ്സം മേ നിസാമേന്തു, സാധവോ കവിപുങ്ഗവാ.

പാളിം അട്ഠകഥഞ്ചേവ, മാതികം പദഭാജനിം;
ഓഗാഹേത്വാന തം സബ്ബം, പുനപ്പുനം അസേസതോ.

അത്തനോമതിഗന്ഥേസു, ടീകാഗണ്ഠിപദേസുച;
വിനിച്ഛയവിമതീസു, മാതികാ'ട്ഠകഥാസുപി.

സബ്ബം അസേസകം കത്വാ, സംസന്ദിത്വാന ഏകതോ;
പവത്താ വണ്ണനാ ഏസാ, തോസയന്തീ വിചക്ഖണേതി.

ബുദ്ധുപ്പാദോ ഹി ദുല്ലഭോ, തതോ പബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാ ച, വുത്തഞ്ഹേതം

ബുദ്ധോ ച ദുല്ലഭോ ലോകേ, സദ്ധമ്മസവനമ്പി ച;
സങ്ഘോ ച ദുല്ലഭോ ലോകേ, സപ്പുരിസാ'തിദുല്ലഭാ.

ദുല്ലഭഞ്ച മനുസ്സത്തം, ബുദ്ധുപ്പാദോ ച ദുല്ലഭോ;
ദുല്ലഭാ ഖണസമ്പത്തി, സദ്ധമ്മോ പരമദുല്ലഭോ'തി.

# ൧. ഉപസമ്പദാകഥാ

ഇമസ്മിഞ്ഹി ഠാനേ ഠത്വാ ബുദ്ധഗുണപടിസംയുത്തായ കഥായ വുച്ചമാനായ സാധൂനം ചിത്തസമ്പഹംസനഞ്ചേവ, ഇമസ്സേവ പകരണസ്സ അനുമ്മത്തവചനഭാവോ ച ഭവേയ്യ, അനുമ്മത്തവചനത്തേ ച സിദ്ധേ സോതബ്ബം മഞ്ഞിസ്സന്തി, തസ്മാ ബുദ്ധഗുണം വണ്ണയിസ്സാമ. അമ്ഹാകം കിര ഭഗവാ ബ്രഹ്മദേവബുദ്ധമാദിം കത്വാ യാവ പോരാണസക്യഗോതമാ മനോപണിധിവസേന, കട്ഠവാഹനജാതകംആദിംകത്വാ യാവ മജ്ഝിമദീപങ്കരാ വാചങ്ഗവസേന മജ്ഝിമദീപങ്കരപാദമൂലതോ പട്ഠായ കായവാചങ്ഗവസേന സബ്ബം സമ്പിണ്ഡേത്വാ യാവ വേസ്സന്തരത്തഭാവാ വീസതി അസങ്ഖ്യേയ്യാനി പാരമിയോ പൂരേന്തസ്സ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണത്ഥായ യേവ അലങ്കതം സീസം ഛിന്ദിത്വാ ദേന്തസ്സ സബ്ബഞ്ഞുബോധിസത്തസ്സ സീസം ജമ്ബുദീപവാസീനം ഉദ്ധനതോപി ബഹുതരം, അഞ്ജിതനയനം ഉപ്പാടേത്വാ ദേന്തസ്സ നയനം അജടാകാസേ ഗഗനതലേ താരാഗണതോപി ബഹുതരം, ഹദയമംസം വാ ദക്ഖിണബാഹും വാ ഛിന്ദിത്വാ ദേന്തസ്സ മംസം ഛനഹുത അട്ഠസ ഹസ്സാധികസതസഹസ്സപമാണസിനേരുരാജതോപി ബഹുതരം, ലോഹിതം ഉപ്പാടേത്വാ ദേന്തസ്സ രുഹിരം ചതൂസു മഹാസമുദ്ദേസു ഉദകതോപി ബഹുതരം, മദ്ദീസദിസേ ച ഭരിയേ ജാലീകണ്ഹാജിനസദിസേ ച പുത്തേ പരേസം ദാസത്ഥായ ദേന്തസ്സ ഗണനപഥം വീതിവത്താ. ഏവം പാരമിയോ പൂരേന്തസ്സേവ.

> ചിന്തിതം സത്തസങ്ഖ്യേയ്യം, നവസങ്ഖ്യേയ്യ'വാചകം;
> കായവാചാ ചതുഖ്യാതം, ബുദ്ധത്തം സമുപാഗമീതി.

ജാതത്തകീസോതത്തകിയാ വുത്തനയേന അസൂരോ ഹുത്വാ ബുദ്ധത്തം ചിന്തേന്തസ്സേവ സത്തഅസങ്ഖ്യേയ്യാനി വീതിവത്താനി. അതിസൂരോ അഹുത്വാ വാചാമത്തമേവ നവ അസങ്ഖ്യേയ്യാനി വീതിവത്താനി. അതിസൂരോ ഹുത്വാ കായങ്ഗവാചങ്ഗവസേന പൂരേന്തസ്സ ചത്താരി അസങ്ഖ്യേയ്യാനി വീതിവത്താനി. ഇമാനി ചത്താരി അസങ്ഖ്യേയ്യാനി ദീപങ്കരപാദമൂലതോ പട്ഠായ വേദിതബ്ബാനി. സതസഹസ്സകപ്പമത്ഥകേ പന അജ്ഝത്തപാരമീ പൂരിതാതി വേദിതബ്ബാ. വേസ്സന്തരത്തഭാവേന ച സത്തകമഹാദാനം ദത്വാ സത്തക്ഖത്തും പഥവിം കമ്പേത്വാ വങ്കപബ്ബതം ഗന്ത്വാ നയനസദിസേ ദ്വേ പുത്തേ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദാസത്ഥായ ദത്വാ ദുതിയദിവസേ ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന ആഗതസ്സ സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ അത്തസമം മദ്ദിം നാമ ഭരിയം ദത്വാ തസ്മിം ഭവേ അപരിമേയ്യാനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ തതോ തുസിതപുരം ഗന്ത്വാ തത്ഥ യാവതായുകം ഠത്വാ ദസഹി ചക്കവാളസഹസ്സേഹി ആഗന്ത്വാ ദേവതാവിസേസേഹി.

> കാലോ ദേവ മഹാവീര, ഉപ്പജ്ജ മാതുകുച്ഛിയം;
> സദേവകം താരയന്തോ, ബുജ്ഝസ്സു അമതം പദന്തി.

യാചിയമാനോ കാലം ദീപഞ്ച ദേസഞ്ച കുലം മാതരമേവചാതി ഇമാനി പഞ്ച മഹാവിലോകനാനി വിലോകേത്വാ തുസിതപുരതോ ചവിത്വാ മഹാസമ്മതവംസജസ്സ ഓക്കാകരഞ്ഞോ പുത്താനം കുസലമ്ഭേദഭയേന ഭഗിനീഹിയേവ സദ്ധിം ആവാഹകരണം സുത്വാ സക്യാ വത ഭോ

രാജകുമാരാതി ഓക്കാകമഹാരാജേന വുത്തവചനം പവത്തനിമിത്തം കത്വാ സക്യാതി ലദ്ധനാമാനം രാജൂനമബ്ഭന്തരേ പവത്തസ്സ സുദ്ധോദനമഹാരാജസ്സ ജേട്ഠമേഹേസിയാ സിരിമഹാമായായ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തിത്വാ ദസമാസച്ചയേന ദേവദഹനഗരസ്സ കപിലവത്ഥുസ്സ ച മജ്ഝേ ലുമ്ബിനീവനേ മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖമിത്വാ ജാതക്ഖണേയേവ ഉത്തരാഭിമുഖം സത്തപദവീതിഹാരേന ഗന്ത്വാ അഛമ്ഭിവാചം നിച്ഛാരേത്വാ പിതരം വന്ദാപേത്വാ അനുക്കമേന സോളസവസ്സുദ്ദേസികകാലേ രജ്ജസിരിം അനുഭവിത്വാ രാഹുലഭദ്ദസ്സ ജാതദിവസേ നിക്ഖമിത്വാ ഛബ്ബസ്സാനി ദുക്കരചരിയം ചരിത്വാ വേസാഖപുണ്ണമദിവസേ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുജ്ഝിത്വാ പഞ്ചചത്താലീസ വസ്സാനി ദേവമനുസ്സാനം രതനദാമം ഗന്ഥേന്തോ വിയ ധമ്മരതനവസ്സം വസ്സാപേത്വാ യാവ സുഭദ്ദപരിബ്ബാജകവിനയനാ കതബുദ്ധകിച്ചേ കുസിനാരായഉപവട്ടനേ മല്ലാനം സാലവനേ വേസാഖപുണ്ണമദിവസേ പച്ചൂസസമയേ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബുതേ ഭഗവതിലോകനാഥേ സുഭദ്ദേന വുഡ്ഢപബ്ബജിതേന "അലം ആവുസോ മാ സോചിത്ഥ മാ പരിദേവിത്ഥ, സുമുത്താ മയം തേന മഹാസമണേന, ഉപദ്ദുതാ ച ഹോമ'ഇദം വോ കപ്പതി ഇദം വോ ന കപ്പതീ'തി. ഇദാനി പന മയം യം ഇച്ഛിസ്സാമ തം കരിസ്സാമ, യം ന ഇച്ഛിസ്സാമ ന തം കരിസ്സാമാ"തി വുത്തവചനം സല്ലക്ഖേത്വാ ഗണപാമോക്ഖാനം സത്തന്നം ഭിക്ഖുസതസഹസ്സാനം സങ്ഘത്ഥേരോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ ധമ്മസങ്ഗീതിം കത്വാ പരിസുദ്ധേ ധമ്മവിനയേ തതോ അപരഭാഗേ വസ്സസതസ്സ അച്ചയേന വേസാലിയാ വജ്ജിപുത്തകാ ദസവത്ഥൂനി ദസ്സേത്വാ സാസനവിപത്തിം കരോന്തേ ദിസ്വാ ആയസ്മതാ യസത്ഥേരേന കാകണ്ഡകപുത്തേന സമുസ്സാഹിയമാനോ ദുതിയസങ്ഗീതിം കത്വാ തതോ അപരഭാഗേ തഥാഗതസ്സ പരിനിബ്ബാനതോ ദ്വിന്നം വസ്സസതാനം ഉപരി അട്ഠാരസമേ വസ്സേ ധമ്മാസോകോനാമ രാജാ സകലജമ്ബുദീപതലേ ഏകരജ്ജാഭിസേകം പാപുണിത്വാ ബുദ്ധസാസനേ മഹന്തം ലാഭസക്കാരം പവത്തേത്വാ പരിഹീനലാഭസക്കാരാ തിത്ഥിയാ അന്തമസോ ഘാസച്ഛാദനമത്തമ്പി അലഭന്താ ലാഭസക്കാരം പത്ഥയമാനാ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ സകാനി സകാനി ദിട്ഠിഗതാനി ദീപേത്വാ സാസനേ മഹന്തം അബ്ബുദഞ്ച മലഞ്ച പവത്തേസും. തദാ ധമ്മാസോകരഞ്ഞോ പത്താഭിസേകതോ സത്തരസമേ വസ്സേ സട്ഠിസതസഹസ്സ ഭിക്ഖൂസു സഹസ്സഭിക്ഖും ഗഹേത്വാ മോഗ്ഗലിപുത്തതിസ്സോ നാമ സങ്ഘത്ഥേരോ മഹാപവാരണായ പരപ്പവാദം ഭിന്ദിത്വാ കഥാവത്ഥുപ്പകരണം ദേസേത്വാ തതിയധമ്മസങ്ഗീതിം കത്വാ പരിസുദ്ധേ ധമ്മവിനയേ സാട്ഠകഥേബുദ്ധവചനേ ധരന്തേവ പാളിയട്ഠകഥാസു അത്ഥച്ഛായം ഗഹേത്വാ അത്തനോ മതിവസേന നാനാഗന്ഥവിസേസാനി കരോന്തി, തേസു അത്തനോമതിവസേന അത്ഥച്ഛായം ഗഹേത്വാ കാരണപതിരൂപകം കത്വാ വുത്തവചനം സാരതോ സല്ലക്ഖേത്വാ സുത്ത-സുത്താനുലോമആചരിയവാദേ മുഞ്ചിത്വാ പാളിയാ അട്ഠകഥം, അട്ഠകഥായ ച പാളിം തബ്ബിവരണഭൂതം സാരത്ഥദീപനിഞ്ച അഞ്ഞാനി ച ഗന്ഥവിസേസാനി അസംസന്ദിത്വാ അത്തനോമതിയാപി പുബ്ബാപരം അസമാനേത്വാ വാദപ്പകാസനമത്തമേവ ഠപേത്വാ ഗരുകലഹുകേസു ഗരുകേയേവ ഠാതബ്ബേപി ഗരുകേ അട്ഠത്വാ കേചി ഭിക്ഖൂ നദിയാ ഉദകുക്ഖേപം അകത്വാ കരോന്തി. ഏവം സാസനേ ദ്വിധാ ഭിന്നാ ഹോന്തി. ഇദഞ്ച ഭിന്ദനം കോസമ്ബകക്ഖന്ധകേ ഭിന്നതോപി സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന ബലവതരമേവ സാസനസ്സ വിപത്തികാരണത്താ, തഥാ ഹി ന ഇദം മനുസ്സലോകേ ഭിക്ഖൂനംയേവ

ഹോതി, ഭിക്ഖൂനം, ഉപാസകമനുസ്സാനം, ആരക്ഖകദേവതാനമ്പി, താസം സഹായകാനം ഭുമ്മനിസ്സിതദേവതാനമ്പി താസം സഹായകാനം രുക്ഖനിസ്സിതദേവതാനമ്പി താസംസഹായകാനം ആകാസട്ഠകദേവതാനമ്പി, താസം സഹായകാനം ചാതുമഹാരാജികദേവതാനമ്പി, താസം സഹായകാനം താവതിംസദേവതാനമ്പി, ഏവം മിത്തപരമ്പരവസേന ഛകാമാവചരദേവതാനമ്പി താസം മിത്താനം ബ്രഹ്മപാരിസജ്ജാനമ്പീതി ഏവം യാവഅകനിട്ഠംബ്രഹ്മലോകാ അരിയപുഗ്ഗലേ ഠപേത്വാ സബ്ബേ പുഥുജ്ജനാ ദേവമനുസ്സാ ഭിന്നാ ഹോന്തി, തേസം ഭിന്നത്താ ബഹു ച പാപം പസവതി, തസ്മാ പാളിയാ അട്ഠകഥം, അട്ഠകഥായ ച പാളിം സംസന്ദിത്വാ താനി താനി ഗന്ഥവിസേസാനി ച ഏകതോ കത്വാ ഗങ്ഗോദകേ ന യമുനോദകം വിയ മിസ്സിത്വാ ഏകീഭാവം കത്വാ സീമവിസോധനിം നാമ കരിസ്സാമി, തം സുണാഥ സാധുകം മനസികരോഥ ധമ്മരാജസ്സ സാവകാതി.

തത്ഥ ബുദ്ധുപ്പാദോ ദുല്ലഭോ തി ബുദ്ധസ്സ ഉപ്പാദകാലോ ദുല്ലഭോ തഥാ ഹി അനുപ്പന്നകാലേ ബുദ്ധേ ബുദ്ധോതി സദ്ദമ്പി അസുത്വാ വീതിവത്താനം കപ്പാനം ഗണനപഥം വീതിവത്താ. ബുദ്ധകാരണസ്സ ദുക്കരത്തം ഹേട്ഠാ വുത്തമേവ.

തതോ പബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാചാ തിഏത്ഥ തോപച്ചയോ ലാമകത്ഥേ, പഞ്ചമ്യത്ഥേ വാ. ബുദ്ധുപ്പാദോ ദുല്ലഭോ, തമനുപബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാ ച ദുല്ലഭായേവാതി അധിപ്പായോ. യഥാ ച ലോകേ കിഞ്ചിദേവ മഹഗ്ഘം അലഭിതബ്ബം ലഭിത്വാ വാ തേന സഹകാരീകാരണഭൂതം അപ്പഗ്ഘമ്പി മഹഗ്ഘം മഹഗ്ഘം ദുല്ലഭം ദുല്ലഭന്തി വുച്ചതി, ഏവമേവ അതിദുല്ലഭം ബുദ്ധുപ്പാദം ആഗമ്മ തമനുപബ്ബജിതമ്പി ദുല്ലഭന്തി വുച്ചതി, യഥാ ച നിദിയാ ഉപരിമഭാഗേ സത്താഹവട്ടലികാദിഭാവേന ഉദകപൂരണേ ഹേട്ഠാ കിസ്മിഞ്ചി ഠാനേ തരിതും അവിസഹന്താ ഇദമേവ ഠാനം ദുക്കരന്തി വുച്ചതി, ഏവമേവ ബുദ്ധകാരണസ്സ ദുക്കരഭാവേ ന തമനുപബ്ബജ്ജുപസമ്പദാപി ദുക്കരം ദുല്ലഭന്തി വുച്ചതി. അഞ്ഞഥാ ബുദ്ധഭഗവതോ പി പബ്ബജ്ജുപസമ്പദഭാവോയേവ സേട്ഠോ ഭവേയ്യ. അഥവാ കാരണൂപചാരവസേനാപി ഏവം വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം, യഥാ സേമ്ഹോഗുളോതി തഥാ ഹി ഗുളസ്സ പി വനപച്ചയാ സേമ്ഹോ ഉസ്സന്നോ, തം ജനോ ഗുളേനസേമ്ഹോതി വത്തബ്ബേപി കാരണസ്മിം ഗുളേ ഫലഭൂതം സേമ്ഹം രോപേത്വാ സേമ്ഹോ ഗുളോതി വുച്ചതി, ഏവം കാരണസ്സ ദുക്കരത്താ ദുല്ലഭേ ബുദ്ധുപ്പാദേ തമനുക്രിയാ പബ്ബജ്ജാപി തം മൂലകാരണഭൂതേ ബുദ്ധുപ്പാദേ രോപേത്വാ ദുല്ലഭാ പബ്ബജ്ജാതി വുച്ചതി. ബുദ്ധുപ്പാദകാലേപി ബുദ്ധദസ്സനം ദുല്ലഭമേവ, അനുപ്പന്നകാലേ പന പഗേവ, സബ്ബഖണേസു നവമഖണത്താ ച തഥാ ഹി മിലക്ഖുദേസഅരൂപഭൂമിഅസഞ്ഞസത്തനിരയപേതതിരച്ഛാനഭൂമീസു ജായമാനേസു വാ മജ്ഝിമദേസേ ജായമാനോപി മിച്ഛാദിട്ഠിഭൂതാ വാ, സമ്മാദിട്ഠികുലേ ജായമാനാപി ചക്ഖുസോത വികലഭാവേന അങ്ഗവികലാ വാ ബുദ്ധദസ്സനം ന അരഹന്തി, ദസ്സനമ്പി ദസ്സനമത്തമേവ. സുപണ്ണനാഗരാജാദീനം തസ്മിം ഭവേ മഗ്ഗഫലഭാഗിനോ ന ഹോന്തി, ഹോന്തി ചേത്ഥ.

“പച്ചന്തജോ അരൂപിനോ, വികലങ്ഗോ അസഞ്ഞജോ;
മിച്ഛാദിട്ഠി തിരച്ഛാനോ, പേതോ നേരയികോപിച.

ഏതേ അട്ഠക്ഖണാ വുത്താ, ബുദ്ധേനാദിച്ചബന്ധുനാ;

ബുദ്ധുപ്പാദോ ഖണോ ഏകോ, നവമോതി പവുച്ചതീതി''.

പബ്ബജ്ജാ തിചേത്ഥ സാമഞ്ഞേന വുത്തേപി സാമണേരാവ അധിപ്പേതാ, ഉപസമ്പദാ ചാതി വിസും വുത്തത്താ. സാമണേരാ ച നാമ ബുദ്ധം സരണം ഗച്ഛാമിത്യാദിനാ തിക്ഖത്തും വത്വാ ഉഭതോസുദ്ധിവസേനേവ സാമണേരഭൂമിയം തിട്ഠന്തി. ദസസീലാനി പന തേസം സിക്ഖാപദമത്തമേവ. താനി പാളിവസേന അസക്കോന്തോ അത്ഥവസേന ''ഇദഞ്ച സമാദായ വത്തേഹീ''തി ആചിക്ഖിതുമ്പി വട്ടതിയേവ. ഇധ വത്തബ്ബം നത്ഥി. ഉപസമ്പദാ പന അട്ഠവിധാ ഹോന്തി ഏഹിഭിക്ഖൂപസമ്പദാ, സരണഗമനൂപസമ്പദാ, ഓവാദ പടിഗ്ഗഹണൂപസമ്പദാ, പഞ്ഹാബ്യാകരണൂപസമ്പദാ, അട്ഠഗരുധമ്മപടിഗ്ഗഹണൂപസമ്പദാ, ദൂതേനൂപസമ്പദാ, അട്ഠവാചികൂപസമ്പദാ, ഞത്തിചതുത്ഥൂപസമ്പദാ ചാതി. തത്ഥ ഭഗവാ ഏഹി ഭിക്ഖുഭാവായ ഉപനിസ്സയസമ്പന്നം പുഗ്ഗലം ദിസ്വാ രത്തപംസുകൂലന്തരതോ സുവണ്ണവണ്ണം ദക്ഖിണഹത്ഥം നീഹരിത്വാ ബ്രഹ്മഘോസം നിച്ഛാരേന്തോ ''ഏഹി ഭിക്ഖു ചര ബ്രഹ്മചരിയം സമ്മാ ദുക്ഖസ്സ അന്തകിരിയായാ''തി വദതി. തസ്സാനന്തരമേവ ഗിഹിലിങ്ഗം അന്തരധായിത്വാ.

തിചീവരഞ്ച പത്തോ ച, വാസി സൂചിച ബന്ധനം;
പരിസ്സാവനമട്ഠേതേ, യുത്തയോഗസ്സ ഭിക്ഖുനോതി.

ഏവം വുത്തേഹി അട്ഠഹിപരിക്ഖാരേഹി സരീരേ പടിമുത്തോയേവ വസ്സസതികത്ഥേരോ വിയ ഇരിയാപഥസമ്പന്നോ ബുദ്ധാചരിയകോ ബുദ്ധുപജ്ഝായകോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധം വന്ദമാനോവ തിട്ഠതി. അയം ഏഹി ഭിക്ഖൂപസമ്പദാ നാമ. ഭഗവാ ഹി പഠമബോധിയം ഏതസ്മിം കാലേ ഏഹി ഭിക്ഖുപസമ്പദായ ഏവ ഉപസമ്പാദേതി. താനി പന പഞ്ചവഗ്ഗിയാദയോ അങ്ഗുലിമാലത്ഥേരപരിയോസാനാ.

തീണിസതം സഹസ്സഞ്ച, ചത്താലീസം പുനാപരോ;
ഏകോ ച ഥേരോ സപ്പഞ്ഞോ; സബ്ബേ തേ ഏഹി ഭിക്ഖുകാതി.

ഏതേ വിനയപിടകേ നിദ്ദിട്ഠഏഹിഭിക്ഖൂ നാമ വിനയപിടകേ അനിദ്ദിട്ഠാ പന തിസതപരിവാരസേലബ്രാഹ്മണാദയോ.

സത്തവീസ സഹസ്സാനി, തീണിയേവ സതാനി ച;
ഏതേ ഹി സബ്ബേ സങ്ഖാതാ, സബ്ബേ തേ ഏഹിഭിക്ഖുകാതി.

തം സബ്ബം സമ്പിണ്ഡേത്വാ അട്ഠവീസസഹസ്സാനി ഛസതാനി ഏകചത്താലീസുത്തരാനി ച ഹോന്തി. പഠമബോധിച നാമേസാ വീസതിവസ്സാനി ഹോന്തി.

ഭഗവാ ഹി അനുത്തരം ധമ്മചക്കം പവത്തേത്വാ അട്ഠാരസകോടിബ്രാഹ്മണാനം അമതം പായേത്വാ പഠമവസ്സം വസി. ദുതിയതതിയചതുത്ഥവസ്സേസു രാജഗഹേ വേളുവനവിഹാരേ വസ്സം വസി, ഭഗവാ ഹി ആസാള്ഹിനക്ഖത്തപുണ്ണമിയം ബാരാണസിയാ ഇസിപതനേ മിഗദായേ പഠമവസ്സം വസിത്വാ ഫഗ്ഗുണമാസേ ഫഗ്ഗുണപുണ്ണമിയം രാജഗഹം പത്വാ ബിമ്ബിസാരരഞ്ഞാ കാരിതേ വേളുവന വിഹാരേ ഏകമാസമത്തം

വസിത്വാ ചിത്രമാസേ വീസതിഖീണാസവസഹസ്സപരിവുതോ കപിലവത്ഥും ഗന്ത്വാ അസീതിയാ ഞാതിസഹസ്സാനം മജ്ഝേ വിപ്പടിപന്നാനം രാജൂനം മത്ഥകേ പംസുരജം ഓകിരിത്വാ തേ വന്ദാപേത്വാ പോക്ഖരവസ്സഞ്ച വസ്സാപേത്വാ തമാഗമ്മ അസീതിയാ ഞാതിസഹസ്സാനം വേസ്സന്തര ജാതകം കഥേത്വാ രാഹുലമാതരമാഗമ്മ ചന്ദകിന്നരീജാതകഞ്ച കഥേത്വാ പിതരം അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠാപേത്വാ രാജഗഹമേവ ആഗന്ത്വാ വാസം കപ്പേസി, തേന വുത്തം ദുതിയ തതിയ ചതുത്ഥ വസ്സേസു രാജഗഹേ വേളുവനവിഹാരേ വസ്സം വസീ''തി . പഞ്ചമേ പന വേസാലിയം ഏകവാസം വസി. ഛട്ഠേ മകുളപബ്ബതേ ഏകവാസം വസി. പുണ്ണോ വാ തത്ഥ. തത്രായം അനുപുബ്ബികഥാ സുനാപരന്തരട്ഠേ കിര ഏകസ്മിം വാണിജകഗാമേ ദ്വേ ഭാതരോ. തേസു കദാചി ജേട്ഠോ പഞ്ചസകടസതാനി ഗഹേത്വാ ജനപദം ഗന്ത്വാ ഭണ്ഡം ആഹരതി, കദാചി കനിട്ഠോ. ഇമസ്മിം പന സമയേ കനിട്ഠം ഘരേ ഠപേത്വാ ജേട്ഠഭാതികോ പഞ്ച സകടസതാനി ഗഹേത്വാ ജനപദചാരികം ചരന്തോ അനുപുബ്ബേന സാവത്ഥിം പത്വാ ജേതവനസ്സ അവിദൂരേ പഞ്ചസകടസതാനി ഠപേത്വാ ഭുത്തപാതരാസോ പരിജനപരിവുതോ ഫാസുകട്ഠാനേ നിസീദി. തേന ച സമയേന സാവത്ഥിവാസിനോ ഭുത്തപാതരാസാ ഉപോസഥങ്ഗാനി അധിട്ഠായ സുദ്ധുത്തരാസങ്ഗാ ഗന്ധപുപ്ഫാദിഹത്ഥാ യേനബുദ്ധോ, യേനധമ്മോ, യേനസങ്ഘോ, തന്നിന്നാ തപ്പോണാ തപ്പബ്ഭരാ ഹുത്വാ ദിക്ഖിണദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ ജേതവനം ഗച്ഛന്തി. സോ തേ ദിസ്വാ ''കഹം ഇമേ ഗച്ഛന്തീ''തി ഏകം മനുസ്സം പുച്ഛി. കിം ത്വം അയ്യോ ന ജാനാസി, ലോകേ ബുദ്ധധമ്മസങ്ഘരതനാനി നാമ ഉപ്പന്നാനി, ഇച്ചേവ മഹാജനോ സത്ഥുസന്തികേ ധമ്മകഥം സോതും ഗച്ഛതീതി. തസ്സ ''ബുദ്ധോ''തി വചനം ഛവിചമ്മാദീനി ഛിന്ദിത്വാ അട്ഠിമിഞ്ജം ആഹച്ച അട്ഠാസി. അഥ അത്തനോ പരിജനപരിവുതോ തായ പരിസായസദ്ധിം വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാമധുരസ്സരേന ധമ്മം ദേസേന്തസ്സ പരിസ പരിയന്തേ ഠിതോ ധമ്മം സുത്വാ പബ്ബജ്ജായ ചിത്തം ഉപ്പാദേസി. അഥ തഥാഗതേന കാലം വിദിത്വാ പരിസായ ഉയ്യോജിതായ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ സ്വാതനായ നിമന്തേത്വാ ദുതിയദിവസേ മണ്ഡപം കരേത്വാ ആസനാനി പഞ്ഞാപേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ സങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ ഭഗവാ അനുമോദനം കത്വാ പക്കമി. ഭുത്തപാതരസോ ഉപോസഥങ്ഗാനി അധിട്ഠായ ഭണ്ഡാഗാരികം പക്കോസാപേത്വാ ''ഏത്തകം ഭണ്ഡം വിസ്സജ്ജിതം ഏത്തകം പന ന വിസ്സജ്ജിത''ന്തി സബ്ബം ആചിക്ഖിത്വാ ''ഇമം സാപതേയ്യം മയ്ഹം കനിട്ഠസ്സ ദേഹീ''തി സബ്ബം നിയ്യോതേത്വാ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ കമ്മട്ഠാന പരായണോ അഹോസി. അഥസ്സ കമ്മട്ഠാനം മനസികരോന്തസ്സ കമ്മട്ഠാനം ന ഉപട്ഠാതി, തതോ ചിന്തേസി ''അയം ജനപദോ മയ്ഹം അസപ്പായോ, യംനൂനാഹം സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗച്ഛേയ്യ''ന്തി. അഥ പുബ്ബണ്ഹസമയേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ സായന്ഹസമയേ പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ കമ്മട്ഠാനം കഥാപേത്വാ സത്ഥാ സീഹനാദം നദിത്വാ പക്കമി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ പുണ്ണോ സൂനാപരന്തരട്ഠം പത്വാ സമ്മതപബ്ബതം നാമ പവിസിത്വാ വാണിജകഗാമം പിണ്ഡായ പാവിസി. അഥ നം കനിട്ഠഭാതാ സഗേഹം നേത്വാ ഭിക്ഖം ദത്വാ ''ഭന്തേ അഞ്ഞത്ഥ അഗന്ത്വാ ഇധേവ വസഥാ''തി പടിഞ്ഞം കാരേത്വാ വസാപേസി. തതോ സമുദ്ദഗിരിവിഹാരം നാമ അഗമാസി. തത്ഥ സമുദ്ദവീചിയോ ആഗന്ത്വാ അയകണ്ടപാസാണേസു പഹരിത്വാ മഹാസദ്ദം കരോന്തി. ഥേരോ കമ്മട്ഠാനം മനസികരോന്തോ ന ഫാസുവിഹാരോ ഹോതീതി

സമുദ്ദം നിസദ്ദം കത്വാ അധിട്ഠാസി. തതോ മാതുലഗിരിം നാമ ആഗമാസി. തത്ഥ സകുണസങ്ഘോ ഉസ്സന്നോ രത്തിഞ്ച ദിവാ ച സദ്ദോ ഏകോ ബദ്ധോ ഹോതി. ഥേരോ "ഇദം ഠാനം അഫാസുക"ന്തി തതോ മകുളകാരാമവിഹാരം നാമ ഗതോ. സോ വാണിജഗാമസ്സ നാതിദൂരോ നാച്ചാസന്നോ ഗമനാഗമനസമ്പന്നോ വിവിത്തോ അപ്പസദ്ദോ. ഥേരോ "ഇദം ഠാനം ഫാസുക"ന്തി തത്ഥ രത്തിട്ഠാനദിവാഠാനേ ചങ്കമനാദീനി കാരേത്വാ വസ്സം ഉപഗച്ഛതി. ഏവം ചതൂസു ഠാനേസു വിഹാസി. അഥേകദിവസം തസ്മിംയേവ അന്തോവസ്സേ പഞ്ച വാണിജകസതാനി "പരസമുദ്ദം ഗച്ഛാമാ"തി നാവായ ഭണ്ഡം പക്ഖിപിംസു. നാവാരോഹനദിവസേ ഥേരസ്സ കനിട്ഠഭാതാ ഥേരം ഭോജേത്വാ ഥേരസ്സ സന്തികേ സിക്ഖാപദാനി ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തോ "ഭന്തേ മഹാസമുദ്ദോ നാമ അസ്സദ്ധേയ്യോ ചാനേകന്തരായോ ച, അമ്ഹേ ആവജ്ജേയ്യാഥാ"തി വത്വാ നാവം ആരൂയ്ഹി. നാവാ ഊമിജവേന ഗച്ഛമാനാ അഞ്ഞതരം ദീപം പാപുണി. മനുസ്സാ "പാതരാസം കരിസ്സാമാ"തി ദീപകേ ഓതിണ്ണാ. തസ്മിം ദീപകേ അഞ്ഞം കിഞ്ചി നത്ഥി, ചന്ദനവനമേവ അഹോസി. അഥേകോ വാ സിയാ രുക്ഖം ആകോടേത്വാ ലോഹിതചന്ദനഭാവം ഞത്വാ "ഭോ മയം ലാഭത്ഥായ പരസമുദ്ദം ഗച്ഛാമ, ഇതോ ച ഉത്തരി ലാഭാ നാമ നത്ഥി, ചതുരങ്ഗുല മത്താപി ഘടികാ സതസഹസ്സം അഗ്ഘതി, സംഹാരേതബ്ബകയുത്തം ഭണ്ഡം ഹാരേത്വാ ഗച്ഛാമാ"തി. തേ തഥാ കരിംസു ചന്ദനവനേ അധിവത്ഥാ അമനുസ്സാ കുജ്ഝിത്വാ ഇമേഹി അമ്ഹാകം ചന്ദനവനം നാസിതം, ഘാതേസ്സാമ നേ"തി ചിന്തേത്വാ ന ഇമേസു ഘാടിതേസു സബ്ബം ഏകകുണപം ഭവിസ്സതി, സമുദ്ദമജ്ഝേ നേസം നാവം ഓസീദേസ്സാമാ"തി ആഹംസു. അഥ തേസം നാവം ആരൂയ്ഹ മുഹുത്തം ഗതകാലേയേവ ഉപ്പാദികം ഉപട്ഠാപേത്വാ സയമ്പി തേ അമനുസ്സാ ഭയാനകാനി രൂപാനി ദസ്സയിംസു. ഭീതാ മനുസ്സാ അത്തനോ ദേവതാ നമസ്സന്തി. ഥേരസ്സ കനിട്ഠോ ചൂളപുണ്ണകുടുമ്ബികോ "മയ്ഹം ഭാതാ അവസ്സയോ ഹോതൂ"തി ഥേരസ്സ നമസ്സമാനോ അട്ഠാസി. ഥേരോ പി കിര തസ്മിംയേവ ഖണേ ആവജ്ജേത്വാ തേസം ബ്യസനപ്പത്തിം ഞത്വാ വേഹാസം ഉപ്പതിത്വാ അഭിമുഖോ അട്ഠാസി. അമനുസ്സാ ഥേരം ദിസ്വാവ "അയ്യപുണ്ണത്ഥേരോ ഏഹീ" തി പക്കമിംസു. ഉപ്പാദികം സന്നിസീദി. ഥേരോ "മാ ഭായഥാ"തി തേസം അസ്സാസേത്വാവ കഹം ഗന്തുകാമത്ഥാ"തി പുച്ഛി. "ഭന്തേ അമ്ഹാകം സകട്ഠാനമേവ ഗച്ഛാമാ"തി ഥേരോ നാവം ഫലേ അക്കമിത്വാ "ഏതേസം ഇച്ഛിതട്ഠാനം ഗച്ഛതൂ"തി അധിട്ഠാതി. വാണിജാ സകട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തം പവത്തിം പുത്തദാരസ്സ ആരോചേത്വാ "ഏഥ ഥേരം സരണം ഗച്ഛാമാ"തി പഞ്ചസതാനി അത്തനോ അത്തനോ പഞ്ചമാതുഗാമസതേഹി സദ്ധിം തീസു സരണേസു പതിട്ഠായ ഉപാസകത്തം പടിവേദേസും. തതോ നാവായ ഭണ്ഡം ഓതാരേത്വാ ഥേരസ്സ ഏകം കോട്ഠാസം കത്വാ "അയം ഭന്തേ തുമ്ഹാകം കോട്ഠാസോ"തി ആഹംസു. ഥേരോ "മയ്ഹം വിസും കോട്ഠാസ കിച്ചം നത്ഥി". സത്ഥാ പന തുമ്ഹേഹി ദിട്ഠപുബ്ബോ'തി. ന ദിട്ഠപുബ്ബോ ഭന്തേ'തി, തേനഹി ഇമിനാ സത്ഥു മണ്ഡലമാളം കരോഥ. ഏവം സത്ഥാരം പസ്സിസ്സഥാതി തേ സാധു ഭന്തേ'തി തേന ച കോട്ഠാസേന അത്തനോ ച കോട്ഠാസേന മണ്ഡലമാളം കാതും ആരഭിംസു. സത്ഥാ കിരസ്സ ആരദ്ധകാലതോ പട്ഠായ പരിഭോഗം അകാസി. തഥോ മനുസ്സാ രത്തിം ഓഭാസം ദിസ്വാ "മഹേസക്ഖാ ദേവതാ അത്ഥീ"തി സഞ്ഞംകരിംസു. ഉപാസകാ മണ്ഡലമാളഞ്ച ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സേനാസനാനി ച നിട്ഠപേത്വാ ദാനസമ്ഭാരം സജ്ജേത്വാ "കതം ഭന്തേ അമ്ഹേഹി അത്തനോകിച്ചം, സത്ഥാരം പക്കോസഥാ"തി ഥേരസ്സ ആരോചേസും. ഥേരോ സായന്ഹസമയേ ഇദ്ധിയാസാവത്ഥിം പത്വാ "ഭന്തേ

വാണിജഗാമവാസിനോ തുമ്ഹേ ദട്ഠുകാമാ, തേസം അനുകമ്പം കരോഥാ”തി. ഭഗവാ അധിവാസേസി. ഥേരോ ഭഗവതോ അധിവാസനം വിദിത്വാ സകട്ഠാനമേവ പച്ചാഗതോ. ഭഗവാ ആനന്ദത്ഥേരം ആമന്തേസി “ആനന്ദ സ്വേ സൂനാപരന്തേ വാണിജഗാമേ പിണ്ഡായ ചരിസ്സാമ, ത്വം ഏകൂനപഞ്ചസതാനം ഭിക്ഖൂനം സലാകം ദേഹീ”തി. ഥേരോ സാധു ഭന്തേ’തി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ “ചാരികാ സലാകം ഗണ്ഹന്തൂ”തി ആഹ. തം ദിവസം കുണ്ഡധാനത്ഥേരോ പഠമം സലാകം അഗ്ഗഹേസി. വാണിജഗാമവാസിനോപി “സ്വേ കിര സത്ഥാ ആഗമിസ്സതീ”തി ഗാമമജ്ഝേ മണ്ഡപം കത്വാ ദാനഗ്ഗം സജ്ജയിംസു. ഭഗവാ പാതോവ സരീരപടിജഗ്ഗനം കത്വാ ഗന്ധകുടിം പവിസിത്വാ ഫലസമാപത്തിം അപ്പേത്വാ നിസീദി. സക്കസ്സ പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനം ഉണ്ഹം അഹോസി. സോ കിം ഇദന്തി ആവജ്ജേത്വാ സത്ഥു സൂനാപരന്തഗമനം ദിസ്വാ വിസുകമ്മം ആമന്തേസി “താത അജ്ജ ഭഗവാ തിംസമത്താനി യോജനസതാനി പിണ്ഡാചാരം ഗമിസ്സതി, പഞ്ച കൂടാഗാരസതാനി മാപേത്വാ ജേതവനദ്വാര കോട്ഠമത്ഥകേ ഗമനസജ്ജാനിം കത്വാ ഠപേഹീ”തി, സോ തഥാ അകാസി. ഭഗവതോ കൂടാഗാരം ചതുമുഖം അഹോസി, ദ്വിന്നം അഗ്ഗസാവകാനം ദ്വിമുഖം, സേസാനം ഏകമുഖം, സത്ഥാ ഗന്ധകുടിതോ നിക്ഖമ്മ പടിപാടിയാ ഠപിത കൂടാഗാരേസു ധുരകൂടാഗാരം പാവിസി. ദ്വേ അഗ്ഗസാവകേ ആദിം കത്വാ ഏകൂനപഞ്ചഭിക്ഖുസതാനിപി കൂടാഗാരം ഗന്ത്വാ നിസിന്നാ അഹേസും, ഏകം തുച്ഛകൂടാഗാരം അഹോസി. പഞ്ചപി കൂടാഗാരസതാനി ആകാസേ ഉപ്പതിംസു. സത്ഥാ സച്ചബന്ധപബ്ബതം നാമ പത്വാ കൂടാഗാരം ആകാസേ ഠപേത്വാ തസ്മിം പബ്ബതേ സച്ചബന്ധോ നാമ മിച്ഛാദിട്ഠി, സോ മഹാജനം മിച്ഛാദിട്ഠിം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേന്തോ ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്തോ ഹുത്വാ വസതി. അബ്ഭന്തരേ ചസ്സ അന്തോചാടിയം പദീപോ വിയ അരഹത്തസ്സ ഉപനിസ്സയോ ജലതി, തം ദിസ്വാ “ധമ്മമസ്സ കഥേസ്സാമീ”തി ഗന്ത്വാ ധമ്മം ദേസേതി. താപസോ ദേസനാപരിയോസാനേ അരഹത്തം പാപുണി. മഗ്ഗേനേവസ്സ അഭിഞ്ഞാ ആഗതാ, ഏഹി ഭിക്ഖു ഹുത്വാ ഇദ്ധിമയപത്തചീവരോ കൂടാഗാരം പാവിസി. ഭഗവാ കൂടാഗാരഗതേഹി പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹിസദ്ധിം വാണിജഗാമം ഗന്ത്വാ കൂടാഗാരാനി അദിസ്സമാനാനി കത്വാ വാണിജഗാമം പാവിസി. വാണിജാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ സസത്ഥാരം മകുളകാരാമം നയിംസു. സത്ഥാ മണ്ഡലമാളം പാവിസി. മഹാജനോ യാവ സത്ഥാ ഭത്തദരഥം പടിപ്പസ്സമ്ഭേതി, താവ പാതരാസം കത്വാ ഉപോസഥങ്ഗാനി സമാദായ ഗന്ധഞ്ച പുപ്ഫഞ്ച ആദായ ധമ്മസവനത്ഥായ ആരാമം പച്ചാഗമാസി. സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേസി. മഹാജനസ്സ ബന്ധനാ മോക്ഖോ ജാതോ, മഹന്ത ബുദ്ധകോലാഹലം അഹോസി. സത്ഥാ മഹാജനസ്സ സങ്ഗഹത്ഥം കതിപാഹം തത്ഥേവ വസി, അരുണം പന മഹാഗന്ധകുടിയംയേവ ഉട്ഠപേസി. തത്ഥ കതിപാഹം വസിത്വാ വാണിജഗാമേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ “ത്വം ഇധേവ വസാഹീ”തി പുണ്ണത്ഥേരം നിവത്തേത്വാ അന്തരേ നമ്മദാനദീ നാമ അത്ഥി, തസ്സാ തീരം അഗമാസി. നമ്മദാനാഗരാജാ സത്ഥു പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ നാഗഭവനം പവേസേത്വാ തിണ്ണം രതനാനം സക്കാരം അകാസി. സത്ഥാ തസ്സ ധമ്മം കഥേത്വാ നാഗഭവനാ നിക്ഖമി. സോ “മയ്ഹം ഭന്തേ പരിചരിതബ്ബം ദേഥാ”തി യാചി. ഭഗവാ നമ്മദാനദീതീരേ പദചേതിയം ദസ്സേസി. തം വീചീസു ആഗഹാസു പിധിയതി വീചീസു ഗതാസു വിവരതി, മഹാസക്കാരപ്പത്തം അഹോസി. സത്ഥാ തതോ നിക്ഖമ്മ സച്ചബന്ധപബ്ബതം ഗന്ത്വാ സച്ചബന്ധം ആഹ “തയാ മഹാജനോ അപായമഗ്ഗേ ഓതാരിതോ. ത്വം ഇധേവ വസിത്വാ ഏതേസം ലദ്ധിം വിസ്സജ്ജാപേത്വാ

നിബ്ബാനമഗ്ഗേ പതിട്ഠാപേഹീ”തി. സോപി പരിചരിതബ്ബം യാചി. സത്ഥാ ഘനപിട്ഠിപാസാണേ അല്ലമത്തികപിണ്ഡമ്ഹി ലഞ്ഛനം വിയ പദചേതിയം ദസ്സേസി. ഏവം സൂനാപരന്തരട്ഠേയേവ ദ്വേ ചക്കരതനചേതിയാനി യാവസാസനന്തരധാനം പതിട്ഠാപേസി. സത്തമേ പന വസ്സേ സാവത്ഥിയം കണ്ഡമ്ബരുക്ഖമൂലേ തിത്ഥി മദ്ദനം കരോന്തോ യമകപാടിഹാരിയം കത്വാ ദസഹി ചക്കവാള സഹസ്സേഹി ആഗതാനം ദേവതാനം മാതരം കായസക്ഖിം കത്വാ അഭിധമ്മം ദേസേന്തോ താവതിംസഭവനേ പാരിച്ഛത്തകമൂലേ പണ്ഡുകമ്ബലസിലായം വസ്സം വസി. അട്ഠമേ സംസുമാരനഗരേ ഏകവസ്സം വസി. നവമേ കോസമ്ബിയം ഏകവസ്സം വസി. തദാ ഭദ്ദിയോ, കിമിലോ, ഭഗു, ആനന്ദോ, അനുരുദ്ധോ, ദേവദത്തോ, ഛാതി ഛ ഖത്തിയാ പബ്ബജിംസു. തേസം വിത്ഥാരോ ധമ്മപദേ ആഗതോ. ദസമേ പന വസ്സേ പാലിലേയ്യഗാമേ ദക്ഖിണവനസണ്ഡേ ഭദ്ദസാലമൂലേ പാലിലേയ്യകേന ഹത്ഥിനാ ഉപട്ഠിയമാനോ ഫാസുകം വസ്സാവാസം വസി. ഏകാദസമേ നാലന്ദബ്രാഹ്മണഗാമേ ഏകവാസം വസി. ദ്വാദസമേ വേരഞ്ജായം ഏകവാസം വസി ദുച്ചരിതസ്സ വിപാകം അനുഭവമാനോ, ഭഗവതാ കിര ഫുസ്സസ്സ ഭഗവതോ കാലേ സാവകാനം വചീദുച്ചരിതവസേന കതുപചിതസ്സ അകുസലകമ്മസ്സ തദാ ലദ്ധോകാസവസേന ഉപട്ഠിതത്താ വേരഞ്ജബ്രാഹ്മണേന നിമന്തിതോപി സമാനോ മാരാവട്ടന വസേന അസല്ലക്ഖേത്വാ അസ്സവാണിജകാനം നിബദ്ധവത്തസങ്ഖേപേന പഞ്ഞത്തം പത്ഥപത്ഥമൂലകം യവതണ്ഡുലമേവ തേമാസം ഭുഞ്ജതി, വുത്തഞ്ഹേതം അപദാനേ.

“ഫുസ്സസ്സാഹം പാവചനേ, സാവകേ പരിഭാസിസ്സം;
യവം ഖാദഥ ഭുഞ്ജഥ, മാച ഭുഞ്ജഥ സാലിനോ.

തേന കമ്മവിപാകേന, തേമാസം ഖാദിതം യവം;
നിമന്തിതോ ബ്രാഹ്മണേന, വേരഞ്ജായം വസിം തദാതി”.

തേന വുത്തം “ദ്വാദസമേ വേരഞ്ജായം ഏകവാസം വസി ദുച്ചരിതസ്സ വിപാകം അനുഭവമാനോ”തി. തേരസമേ ജാലിയപബ്ബതേ ഏകവാസം വസി. ചതുദ്ദസമേ സാവത്ഥിയം അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ ജേതവനവിഹാരേ പഠമവാസം വസിത്വാ പന്നരസമേ വസ്സേ ഞാതിജനസങ്ഗഹത്ഥം കപിലവത്ഥും ഗന്ത്വാ ഏകമേവ വാസം കപ്പേസി . സോളസമേ വസ്സേ ആളവകയക്ഖദമനത്ഥം അഗ്ഗാളവീനഗരേ ഏകവാസം വസി. സത്തരസമേ വസ്സേ രാജഗഹമേവ നിവത്തിത്വാ വാസം കപ്പേസി. അട്ഠാരസമേ വസ്സേ ജാലിയപബ്ബതമേവ നിവത്തിത്വാ വസി. ഏകൂനവീസതിമേപി വസ്സേ തഥേവ ജാലിയപബ്ബതമേവ വസി. വീസതിമേ വസ്സേ രാജഗഹസ്സ അവിദൂരേ ഭീസനകേ ഭേസകലവനസണ്ഡേ വാസം കപ്പേസീ”തി ഇമാനി വീസതി വസ്സാനി പഠമബോധീതി വേദിതബ്ബാനി. ഏതസ്മിം കാലേ ഏഹിഭിക്ഖൂപസമ്പദായഏവ ഉപസമ്പാദേസീതി യേഭുയ്യേന ഭഗവന്തംയേവ ഉദ്ദിസ്സ ആചരിയുപജ്ഝായം കത്വാ ഏഹിഭിക്ഖു ഭാവമാപന്നേ പുഞ്ഞവന്തപുഗ്ഗലേയേവ സന്ധായ വുത്തം, അഞ്ഞേസമ്പി അരിയഭാവമനാപന്നാനം സുദിന്നാദീനം വാ യമകപാടിഹാരിയേ പസീദിത്വാ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിതാനം പുബ്ബേ കസ്സപബുദ്ധകാലേ വഗ്ഗുലിഭൂതപുബ്ബാനം പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം ഥേരസ്സേവ സന്തികേ പബ്ബജിതഭാവസ്സ ദിസ്സനതോ തേന വുത്തം “ഭഗവാ ഹി പഠമബോധിയം ഏതസ്മിം കാലേ ഏഹി ഭിക്ഖൂപസമ്പദായ ഏവ ഉപസമ്പാദേസീ”തി. ഇതോ പരേസു പന പഞ്ചവീസതിവസ്സേസു

അനാഥപിണ്ഡികേന കാരിതേ ജേതവനമഹാവിഹാരേ ഏകൂനവീസതിവസ്സാ വാസം വസി. വിസാഖായ സത്തവീസതി കോടിധനപരിച്ചാഗേന കാരിതേ പുബ്ബാരാമേ ഛബ്ബസ്സാനി വസി. ദ്വിന്നം കുലാനം ഗുണമഹത്തം പടിച്ച സാവത്ഥിയം നിസ്സായ പഞ്ചവീസതി വസ്സാനി വാസം വസി. അന്തിമേ പന വസ്സേ ബേളുവഗാമേ വസിത്വാ മരണന്തികാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജി, ആയുസങ്ഖാരോസ്സജ്ജനഞ്ച തത്ഥ അകാസി. ഇമാനി ഇധ നാധിപ്പേതാനി, ഭഗവതോ വസ്സക്കമജാനനത്ഥംയേവ വുത്തന്തി.

സരണഗമനൂപസമ്പദാ നാമ "ബുദ്ധം സരണം ഗച്ഛാമി"ത്യാദിനാ തിക്ഖത്തും വാചം ഭിന്ദിത്വാ വുത്തേഹി തീഹി സരണഗമനേഹി ഉപസമ്പന്നോ.

ഓവാദപടിഗ്ഗഹണൂപസമ്പദാ നാമ "തസ്മാ തിഹ തേ കസ്സപ ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം തിബ്ബമേവ ഹിരോത്തപ്പം പച്ചുപട്ഠിതം ഭവിസ്സതി ഥേരേസു നവേസു മജ്ഝിമേസു ചാതി, ഏവഞ്ഹി തേ കസ്സപ സിക്ഖിതബ്ബം തസ്മാ തിഹ തേ കസ്സപ ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം യം കിഞ്ചി ധമ്മം സോസ്സാമി കുസലൂപസഞ്ഹിതം സബ്ബന്തം അട്ഠിം കത്വാ മനസികത്വാ സബ്ബമേവ ചേതസോ സമന്നാഹരിത്വാ ഓഹിതസോതോ ധമ്മം സോസ്സാമീതി, ഏവഞ്ഹി തേ കസ്സപ സിക്ഖിതബ്ബം തസ്മാ തിഹ തേ കസ്സപ ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം സാതസഹഗതം മേ കായഗതാ സതിം ന ജഹിസ്സതീതി , ഏവഞ്ഹി തേ കസ്സപ സിക്ഖിതബ്ബന്തി ഇമിനാ ഓവാദപടിഗ്ഗണേന മഹാകസ്സപത്ഥേരസ്സ അനുഞ്ഞാതഉപസമ്പദാ നാമ.

പഞ്ഹാബ്യാകരണൂപസമ്പദാ നാമ സോപാകസ്സ അനുഞ്ഞാതഉപസമ്പദാ, ഭഗവാ കിര പുബ്ബാരാമേ അനുചങ്കമന്തോ സോപാകസാമണേരം "ഉദ്ധുമാതകസഞ്ഞാതി വാ സോപാക രൂപസഞ്ഞാതി വാ ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ നാനാബ്യഞ്ജനാ, ഉദാഹു ഏകത്ഥാ ബ്യഞ്ജനമേവ നാന"ന്തി ദസഅസുഭനിസ്സിതേ പഞ്ഹേ പുച്ഛി. സോ തേ ബ്യാകാസി. ഭഗവാ തസ്സ സാധുകാരം ദത്വാ "കതിവസ്സോസി ത്വം സോപാകാ"തി പുച്ഛി. "സത്തവസ്സോ അഹം ഭഗവാ"തി, "സോപാക ത്വം മമ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണേന സദ്ധിം സംസന്ദിത്വാ പഞ്ഹേ ബ്യാകാസീ"തി ആരദ്ധചിത്തോ ഉപസമ്പദം അനുജാനാതി, അയം പഞ്ഹാബ്യാകരണൂപസമ്പദാ.

അട്ഠവാചികൂപസമ്പദാ നാമ ഭിക്ഖുനിയാ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘതോ ഞത്തിചതുത്ഥേന ഭിക്ഖുസങ്ഘതോ ഞത്തിചതുത്ഥേനാതി ഇമേഹി ദ്വീഹി കമ്മേഹി ഉപസമ്പദാ. ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മൂപസമ്പദാ നാമ ഭിക്ഖൂനം ഏതരഹി ഉപസമ്പദാ, അയമേവ ഇധാധിപ്പേതാ, സമ്പത്തിവിപത്തിവസേന സമ്ഭവതോ. കസ്മാ ഹേസ ഉപസമ്പന്നോ നാമാതി. സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന ഞത്തിചതുത്ഥേന കമ്മേന അകുപ്പേന ഠാനാരഹേന ഉപരിഭാവം സമാപന്നോ പത്തോതി ഉപസമ്പന്നോ, സേട്ഠഭാവം പത്തോതിഅത്ഥോ തഥാ ഹി ഗിഹിഭാവതോ സാമണേരഭാവോ സേട്ഠോ നാമ, തതോപി ഉപസമ്പന്നഭാവോയേവ സേട്ഠോ. തത്ഥ സമഗ്ഗേന സങ്ഘേനാതി സബ്ബന്തിമേന പരിയായേന പഞ്ചവഗ്ഗകരണീയേ കമ്മേ യാവതികാ ഭിക്ഖൂ കമ്മപ്പത്താ, തേസം ആഗതത്താ ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദസ്സ ആഹടത്താ, സമ്മുഖീഭൂതാനഞ്ച അപ്പടിക്കോസനതോ ഏതസ്മിം കമ്മേ സമഗ്ഗഭാവം ഉപഗതേന. ഞത്തിചതുത്ഥേനാതി തീഹി അനുസാവനാഹി ഏകായ ച ഞത്തിയാ കത്തബ്ബേന. ഏത്ഥ ച കിഞ്ചാപി ഞത്തി സബ്ബപഠമം വുത്താ, തിസ്സന്നം പന അനുസാവനാനം അത്ഥബ്യഞ്ജനഭേദാഭാവതോ

അത്ഥബ്യഞ്ജനഭിന്നാ ഞത്തി താസം ചതുത്ഥന്തി കത്വാ ഞത്തിചതുത്ഥന്തി വുച്ചതി. കമ്മേനാ തി ധമ്മികേന കമ്മേന, വിനയകമ്മേനാതിഅത്ഥോ. അകുപ്പേനാ തി വത്ഥു ഞത്തി അനുസാവന സീമ പരിസസമ്പത്തി സമ്പന്നത്താ അകോപേതബ്ബതം അപ്പടിക്കോസിതബ്ബതഞ്ച ഉപഗതേന. ഠാനാരഹേനാ തി കാരണാരഹേന, സത്ഥുസാസനാരഹേനാതി അത്ഥോ. ഏതേഹി കാരണേഹി സേട്ഠഭാവമാപന്നോതി അത്ഥോ. തത്ഥ സമ്പത്തിവിപത്തിവസേന സമ്ഭവതോ തി വത്ഥുസമ്പത്തി ഞത്തിസമ്പത്തി
അനുസാവനസമ്പത്തിസീമസമ്പത്തിപരിസസമ്പത്തിവസേന പഞ്ചഹി സമ്പത്തീഹി ഉപസമ്പദകമ്മസ്സ സിജ്ഝനതോതി അത്ഥോ. തത്ഥ വത്ഥു സമ്പത്തിനാമ പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സഭാവോ ഇദാനി പുരിസത്തഭാവോ ച. ഉന്നവീസതിവസ്സം, അന്തിമവത്ഥുഅജ്ഝാപന്നപുബ്ബം, പണ്ഡകോ, ഥേയ്യസംവാസകോ, തിത്ഥിയപക്കന്തകോ, തിരച്ഛാനഗതോ, മാതുഘാതകോ, പിതുഘാതകോ, അരഹന്തഘാതകോ, ഭിക്ഖുനിദൂസകോ, സങ്ഘഭേദകോ, ലോഹിതുപ്പാദകോ, ഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ, തി ഇമേ തേരസ പുഗ്ഗലാ ഉപസമ്പദായ അവത്ഥു. തത്ഥ ഊനവീസതിവസ്സന്തി സാമഞ്ഞേന വുത്തേപി മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖമനതോ പട്ഠായ ഏകൂനവീസപരിപുണ്ണോ പുരിസപുഗ്ഗലോ ഉപസമ്പദായ വത്ഥു, തതോ ഓരം ന ഉപസമ്പദായ വത്ഥു തഥാ ഹി ഏകസ്മിം സംവച്ഛരേ ഹേമന്തഗിമ്ഹവസ്സവസേന തിണ്ണം ഉതൂനം സമ്ഭവത്താ തയോ ഉതൂ ഹോന്തി, ഹോന്തി ചേത്ഥ.

> ''കത്തികന്തികപക്ഖമ്ഹാ, ഹേമം ഫഗ്ഗുണപുണ്ണമാ;
> തസ്സന്തി കപക്ഖമ്ഹാ, ഗിമ്ഹം ആസാള്ഹിപുണ്ണമാ;
> വസ്സകാലം തതോ സേസം, ചതുവീസതൂപോസഥാ.
>
> ചാതുദ്ദസീ ഛ ഏതേസു, പക്ഖാ തതിയസത്തമാ;
> സേസാ പന്നരസീ ഞേയ്യാ, അട്ഠാരസ ഉപോസഥാതി''.

ഏത്ഥ ച കത്തികസ്സ കാളപക്ഖപാടിപദതോ പട്ഠായ യാവ ഫഗ്ഗുണപുണ്ണമാ ചത്താരോ മാസാ ഹേമഉതു നാമ. ഫഗ്ഗുണസ്സ കാളപക്ഖപാടിപദതോ പട്ഠായ യാവ ആസാള്ഹീപുണ്ണമാ ചത്താരോ മാസാ ഗിമ്ഹഉതു നാമ. അസാള്ഹകാളപക്ഖപാടിപദതോ പട്ഠായ യാവ അപരകത്തികപുണ്ണമാ ചത്താരോ മാസാ വസ്സഉതു നാമ. ഏവം ഏകസ്മിം സംവച്ഛരേ തയോ ഉതൂ ഹോന്തി. തത്ഥ ഏകസ്മിം ഉതുമ്ഹി പക്ഖസ്സ തതിയസത്തമേസു ദ്വേ ദ്വേ കത്വാ ഛ ചതുദ്ദസികാ, പഠമദുതിയചതുത്ഥപഞ്ചമഛട്ഠഅട്ഠമേസു ഛ ഛ കത്വാ അട്ഠാരസ പന്നരസികാതി ഏവം ഏകസംവച്ഛരേ ചതുവീസതി ഉപോസഥാ ഹോന്തി. ഇമേസു ചതുവീസതുപോസഥേസു ചാതുദ്ദസിയാ ഏകൂനതിംസ ദിവസാ ഹോന്തീതി കത്വാ ഏകസംവച്ഛരേ ഛ ഊനാ ദിവസാ ഹോന്തി. ഇമിനാ നയേന ഏകൂനവീസതിമേ വസ്സേ ഛമാസാധികാനി അട്ഠാരസവസ്സാനി ഹോന്തി. തസ്മിം മാതുകുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തകാലേ ദസമാസേ പക്ഖിപിത്വാ ചത്താരി മാസാധികാനി ഏകൂനവീസവസ്സാനി പരിപുണ്ണാനി. രാജാനോ പന തിണ്ണം തിണ്ണം വസ്സാനം അച്ചയേന മാസം ആകഡ്ഢന്തി , ദിവസേന സഹ മാസമ്പി, തസ്മാ അട്ഠാരസവസ്സേ യേവ ഛ മാസാധികാനി ഹോന്തി. തം ഹേട്ഠാചതുമാസാധിക ഏകൂനവീസതിമേ വസ്സേ പക്ഖിപിത്വാ ഏകമാസാധികാനി വീസതിവസ്സാനി സബ്ബസോ പരിപുണ്ണാനി ഹോന്തി. ഏവം ഏകൂനവീസതിവസ്സതോ പട്ഠായ ഗബ്ഭവീസോ ഉപസമ്പദായ വത്ഥൂതി

വേദിതബ്ബോ. ഇദാനി പുരിസത്തഭാവോ തി ഭിക്ഖുനിയാ അഭാവതോ പുരിസപുഗ്ഗലോവ ഇദാനി വട്ടതീതി അധിപ്പേതോ തഥാ ഹി മാതുഗാമസ്സ പബ്ബജിതത്ഥാ പഞ്ചവസ്സസതാനി സദ്ധമ്മോ തിട്ഠേയ്യ, പഞ്ഞത്തത്താ പന അപരാനി പഞ്ചവസ്സസതാനി ഠസ്സതീതി ഏവം വസ്സസഹസ്സമേവ പടിസമ്ഭിദാപ്പത്തസദ്ധമ്മസ്സ പതിട്ഠിതഭാവോ വുത്തോ. മാതുഗാമാ ച നാമ ദുപ്പഞ്ഞാ തിബ്ബകിലേസാ ലാമകാ ച. ഭഗവതാ ച പഠമബോധിയം ആദിതോ പട്ഠായമേവ മഹാപജാപതിയാ ഗോതമിയാ അട്ഠഗരുധമ്മപടിഗ്ഗഹണേന ഉപസമ്പദത്തേ അനുഞ്ഞാതേപി സാസനസ്സ അചിരട്ഠിതികഭാവോ വുത്തോ. ദുപ്പഞ്ഞത്താ ഇത്ഥിയോ സാസനേ ചിരം ന തിട്ഠന്തി, തിബ്ബകിലേസത്താ യഥാ പഞ്ഞത്ത സിക്ഖാപദാനുരൂപം സംവരമ്പി രക്ഖിതും ന സക്കോന്തി. ലാമകത്താപി താ അട്ഠസമാപത്തിം ലഭന്താപി ബ്രാഹ്മപാരിസജ്ജം നാതിക്കമന്തി, ഏവം ഭിക്ഖുനിയാ അഭാവതോ ഇദാനി പുരിസപുഗ്ഗലോതി വുത്തം. ഇമസ്മിം ഠാനേ ഠത്വാ ചത്താരി ഖേത്താനി വേദിതബ്ബാനി തഥാ ഹി മാതുഗാമസ്സ പബ്ബജിതത്താ വസ്സസഹസ്സമേവ ഠസ്സതീതി ചേതം പടിസമ്ഭിദാപ്പത്തഖീണാസവവസേന വുത്തം, തതോ പരം ഉത്തരിപി സുക്ഖവിപസ്സകഖീണാസവവസേന വസ്സസഹസ്സം, അനാഗാമിവസേന വസ്സസഹസ്സം, സകദാഗാമിവസേന വസ്സസഹസ്സം, സോതാപന്നവസേന വസ്സസഹസ്സന്തി ഏവം പഞ്ചവസ്സസഹസ്സാനി പടിവേധസദ്ധമ്മോ തിട്ഠതി. പരിയത്തിസദ്ധമ്മോപി താനിയേവ ന ഹി പരിയത്തിയാ അസതി പടിവേധോ അത്ഥി. നാപി പരിയത്തിയാ സതി പടിവേധോ ന ഹോതി. ലിങ്ഗം പന പരിയത്തിയാ അന്തരഹിതായ ചിരം പവത്തിസ്സതി, ഇദം ഖന്ധകഭാണകാനം മതേന വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. ദീഘനികായട്ഠകഥായം പന ഏവം വുത്തം "പടിസമ്ഭിദാപ്പത്തേഹി വസ്സസഹസ്സം അട്ഠാസി, ഛളഭിഞ്ഞേഹി വസ്സസഹസ്സം, തേവിജ്ജേഹി വസ്സസഹസ്സം, സുക്ഖവിപസ്സകേഹി വസ്സസഹസ്സം, പാതിമോക്ഖേന വസ്സസഹസ്സം അട്ഠാസീ"തി. ഇദമ്പി ദീഘഭാണകത്ഥേരാനം മതേന വുത്തം. അങ്ഗുത്തരനികായട്ഠകഥായമ്പി ബുദ്ധാനം പരിനിബ്ബാനതോ വസ്സസഹസ്സമേവ പടിസമ്ഭിദാ നിബ്ബത്തേതും സക്കോന്തി, തതോ പരം ഛ അഭിഞ്ഞാ , തതോ താപി അസക്കോന്താ തിസ്സോ വിജ്ജാ നിബ്ബത്തന്തി. ഗച്ഛന്തേകാലേ താനിപി നിബ്ബത്തേതും അസക്കോന്താ സുക്ഖവിപസ്സകാ ഹോന്തി. ഏതേനേവ ഉപായേന അനാഗാമിനോ സകദാഗിമിനോ, സോതാപന്നാതി വുത്തം. ഇദമ്പി അങ്ഗുത്തരനികായേ വുത്തം. സംയുത്തനികായട്ഠകഥായം പന പഠമബോധിയം ഭിക്ഖൂ പടിസമ്ഭിദാപ്പത്താ. അഥ കാലേ ഗച്ഛന്തേ പടിസമ്ഭിദാ പാപുണിതും ന സക്ഖിംസു, ഛളഭിഞ്ഞാ അഹേസും. തതോ ഛപി അഭിഞ്ഞാ പത്തും അസക്കോന്താ തിസ്സോ വിജ്ജാ പാപുണിംസു. ഇദാനി കാലേ ഗച്ഛന്തേ തിസ്സോ വിജ്ജാ പാപുണിതും അസക്കോന്താ ആസവക്ഖയം പാപുണിസ്സന്തി, തമ്പി അസക്കോന്താ അനാഗാമിഫലം, തമ്പി അസക്കോന്താ സകദാഗാമിഫലം, തമ്പി അസക്കോന്താ സോതാപത്തിഫലം. ഗച്ഛന്തേകാലേ സോതാപത്തിഫലമ്പി പത്തും ന സക്ഖിസ്സന്തീ'തി വുത്തം. യസ്മാ ചേ തേ ആചരിയാ ഭിന്നവാദാ, തസ്മാ തേസം ആചരിയാനം ഭാണകാനം മതമേവ ബുദ്ധഘോസാചരിയേന തത്ഥ തത്ഥ ലിഖിതന്തി ഗഹേതബ്ബം, അഞ്ഞഥാ ആചരിയസ്സേവ പുബ്ബാപരവിരോധപ്പസങ്ഗോ സിയാ ആചരിയബുദ്ധഘോസേനേവ ഹി സീഹളഭാസം അപനേത്വാ മാഗധഭാസായ സാട്ഠകഥം ബുദ്ധവചനം ലിഖിതം, ന അഞ്ഞേന ആചരിയേന തസ്മാ അട്ഠകഥായ വുത്തവചനമേവ പമാണന്തി ഗഹേതബ്ബം. നനു ചത്താരോപി നികായട്ഠകഥാസങ്ഗീതിം ആരൂള്ഹാ, അഥ

കസ്മാ ഏവം ഭിന്നാതി. സച്ചം, തഥാപി കേസഞ്ചി ഥേരാനം വാദപ്പകാസനത്ഥം വുത്തം. ന സങ്ഗാഹകത്ഥേരാനം, തസ്മാ അട്ഠകഥാവചനമേവ പമാണന്തി വുത്തം.

അന്തിമവത്ഥുഅജ്ഝാപന്നപുബ്ബന്തി പാരാജികഭിക്ഖു, സോ അഭബ്ബോ സാസനേ ഉപസമ്പദകമ്മസ്സ ലദ്ധും.

പണ്ഡകോതിചേത്ഥ പഞ്ചവിധോ ഹോതി ആസിത്തപണ്ഡകോ, ഉസ്സൂയപണ്ഡകോ, ഓപക്കമികപണ്ഡകോ, നപുംസകോ, പക്ഖപണ്ഡകോതി. തത്ഥ യസ്സ പരേസം അങ്ഗജാതം മുഖേന ഗണ്ഹിത്വാ അസുചിനാ ആസിത്തസ്സ പരിളാഹോ വൂപസമതി, അയം ആസിത്തപണ്ഡകോ നാമ. യസ്സ പരേസം അജ്ഝാചാരം പസ്സതോ ഉസ്സൂയായ ഉപ്പന്നായ പരിളാഹോ വൂപസമതി, അയം ഉസ്സൂയപണ്ഡകോ നാമ. യസ്സ ഉപക്കമേന ബീജാനി അപനീതാനി ഹോന്തി, അയം ഓപക്കമികപണ്ഡകോ നാമ. യോ പന പടിസന്ധിയം യേവ അഭാവകോ ഉപ്പന്നോ ഹോതി, അയം നപുംസകോ നാമ. ഏകച്ചോ പന അകുസലവിപാകാനുഭാവേന കാളപക്ഖേ പണ്ഡകോ ഹോതി, ജുണ്ഹപക്ഖേ പനസ്സ പരിളാഹോവൂപസമതി , അയം പക്ഖപണ്ഡകോ നാമ, കേചി പന യോ കാളപക്ഖേ ഇത്ഥീ ഹോതി, ജുണ്ഹപക്ഖേ പുരിസോ, അയം പക്ഖപണ്ഡകോതി വദന്തി, തം തേസം മതിമത്തമേവ. ഏതേസു ആസിത്തപണ്ഡകസ്സ ച ഉസ്സൂയപണ്ഡകസ്സ ച പബ്ബജ്ജാ ന വാരിതാ. ഓപക്കമികനപുംസകപക്ഖപണ്ഡകാനം പന വാരിതാ. തേസുപി പക്ഖപണ്ഡകസ്സ യസ്മിം പക്ഖേ പണ്ഡകോ ഹോതി, തസ്മിംയേവ പബ്ബജ്ജാ വാരിതാ. ഏത്ഥ ച അപണ്ഡകപക്ഖേ പബ്ബജിത്വാ പണ്ഡകപക്ഖേ നാസേതബ്ബോതി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. കേചി പന "അപണ്ഡകപക്ഖേപബ്ബജിതോ സതോ കിലേസക്ഖയം പാപുണാതി, ന നാസേതബ്ബോ"തി വദന്തി, തം തേസം മതിമത്തമേവ, പണ്ഡകസ്സ കിലേസക്ഖയാ സമ്ഭവതോ ഖീണകിലേസസ്സ ച പണ്ഡകഭാവാനുപപത്തിതോ അഹേതുക പടിസന്ധികഥായഞ്ഹി അവിസേസേന പണ്ഡകസ്സ അഹേതുകപടിസന്ധി കതാ വുത്താ, ആസിത്ത ഉസ്സൂയപക്ഖപണ്ഡകാനഞ്ച പടിസന്ധിതോ പട്ഠായേവ പണ്ഡകഭാവോ, ന പവത്തിയംയേവാതി വദന്തി. തേനേവ അഹേതുകപടിസന്ധിനിദ്ദേസേ ജച്ചന്ധ-ജച്ചബധിരാദയോ വിയ പണ്ഡകോ ജാതിസദ്ദേന വിസേസേത്വാ നിദ്ദിട്ഠോ. ചതുത്ഥപാരാജികസംവണ്ണനായം പന അഭബ്ബപുഗ്ഗലേ ദസ്സേന്തേന പണ്ഡകതിരച്ഛാനഗതഉഭതോ ബ്യഞ്ജനകാ തയോ വത്ഥുവിപന്നാ അഹേതുകപടിസന്ധികാ, തേസം സഗ്ഗോ അവാരിതോതി അവിസേസേന വുത്തം, ഏവം പഞ്ചവിധാ പണ്ഡകാ തേ പണ്ഡകസാമഞ്ഞേന അവിസേസേത്വാ "പണ്ഡകാതി ഏവമേവ വത്വാ പണ്ഡകോ ഭിക്ഖവേ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ"തി വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

ഥേയ്യസംവാസകോ തി യോ സയമേവ പബ്ബജ്ജാലിങ്ഗം ഗഹേത്വാ ഭിക്ഖുവസ്സം ഗണേത്വാ ഭിക്ഖൂതി പടിഞ്ഞം സമ്പടിച്ഛതി, യഥാവുഡ്ഢം വന്ദനം സാദിയതി, സോ ലിങ്ഗസ്സ സംവാസസ്സ ച ഥേനത്താ ഉഭയത്ഥേനകോ നാമ. യോ പന യഥാവുഡ്ഢം വന്ദനം ന സാദിയതി, അസുദ്ധചിത്തവസേന ലിങ്ഗസ്സഥേനത്താലിങ്ഗത്ഥേനകോ നാമ. യോ വാ പന സാമണേരഭൂമിയം ഠത്വാ മുസാവാദേന ഭിക്ഖുതി പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ ഭിക്ഖുവസ്സഗ്ഗേന വന്ദനാദിം സാദിയതി, സോ ഭിക്ഖൂഹി ദിന്നലിങ്ഗത്താ ലിങ്ഗത്ഥേനകോ ന ഹോതി, സംവാസസ്സ ഥേനത്താ സംവാസത്ഥേനകോ നാമ. ഏത്ഥ ച ഉഭയത്ഥേനകോപി

അസുദ്ധചിത്തേന ലിങ്ഗത്ഥേനകേഏവ പവിട്ഠോതി വേദിതബ്ബോ. യോപി സാമണേരോ വുഡ്ഢസാമണേരാനം വന്ദനം സാദിയതി, ദഹരഭിക്ഖൂപി വുഡ്ഢഭിക്ഖൂനം വന്ദനം സാദിയതി, സോപി ഥേയ്യസംവാസകോ നാപി ഹോതി, അഥേനത്താ. യോ വാ പന ഭിക്ഖുപാരാജികമാപന്നോവ ഭിക്ഖുലിങ്ഗേ ഠിതോ യാവ പടിജാനാതി, താവ അഥേവ തസ്സ ഭിക്ഖുഭാവോ, ന സോ അനുപസമ്പന്നസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി, തഥാ ഹി സോ സംവാസം സാദിയന്തോപി ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതി, സോ സഹസേയ്യാദിആപത്തിമ്പി ന ജനേതി, ഓമസവാദേ പാചിത്തിയഞ്ച ന ജനേതി തേനേവ "അസുദ്ധോ ഹോതി പുഗ്ഗലോ അഞ്ഞതരം പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്നോ, തഞ്ചേ സുദ്ധദിട്ഠി സമാനോ ഓകാസം കാരാപേത്വാ അക്കോസാധിപ്പായോ വദതി ആപത്തി ഓമസവാദസ്സാ"തി ഓമസവാദേ പാചിത്തിയം വുത്തം. അസതി ഹി ഭിക്ഖുഭാവേ ദുക്കടം വദേയ്യ. യോ പന സാമണേരോ സാമണേരലിങ്ഗേനേവ പാണാതിപാതാദിപഞ്ചവിധം സിലവിപത്തിം പാപുണാതി, സോപി ആഗതോ ലിങ്ഗനാസനായ നാസേത്വാ സരണസീലം ദാതബ്ബം, അഥേനത്താ ഉപസമ്പദായ അവത്ഥുഭാവമ്പി ന പാപുണാതി. വികാലഭോജനാദികം കരോന്തസ്സ പന "അച്ചയോ മം ഭന്തേ അച്ചാഗമാ"ത്യാദിനാ സങ്ഘമജ്ഝേ അച്ചയം ദേസാപേത്വാ വാ ദണ്ഡകമ്മം വാ കത്വാ സീലം ദാതബ്ബമേവ. തിത്ഥിയപക്കന്തകോ ഉത്താനോയേവ.

തിരച്ഛാനഗതോതി യോകോചി അമനുസ്സഭൂതോ ചത്താരോ അപായികാപി ഉപസമ്പദായ അവത്ഥുയേവ. തേ പടിസന്ധിയാ ലാമകത്താ അഭബ്ബാ സാസനേ പബ്ബജിതും. യദി ചത്താരോ അപായികാ ഉപസമ്പദായ അവത്ഥു ഭവേയ്യ, അഥ കസ്മാ സേസേ അനപദിസിത്വാ തിരച്ഛാനഗതോവ അവത്ഥൂതി വുത്തന്തി. സേസാനം അപാകടവത്ഥുത്താ, തഥാ ഹി സമ്ബുദ്ധകാലേ തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്തോ ഏകോ നാഗരാജാ നാഗയോനിയാ അട്ടീയതി ഹരായതി ജിഗുച്ഛതി. അഥഖോ തസ്സ നാഗസ്സ ഏതദഹോസി കേനനുഖോ അഹം ഉപായേന നാഗയോനിയാ പരിമുച്ചേയ്യം ഖിപ്പഞ്ച മനുസ്സത്തം ലഭേയ്യന്തി. അഥഖോ തസ്സ നാഗസ്സ ഏതദഹോസി "ഇമേ ഖോ സമണാസക്യപുത്തിയാ ധമ്മചാരിനോ സമചാരിനോ ബ്രഹ്മചാരിനോ സച്ചവാദിനോ സീലവന്തോ കല്യാണധമ്മാ സചേ ഖോ അഹം സമണേസു സക്യപുത്തിയേസു പബ്ബജേയ്യം, ഏവാഹം നാഗയോനിയാ പരിമുച്ചേയ്യം ഖിപ്പഞ്ച മനുസ്സത്തം പടിലഭേയ്യ"ന്തി. അഥ ഖോ സോ നാഗോ മാണവകവണ്ണേന ഭിക്ഖൂ ഉപസങ്കമിത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചി. തം ഭിക്ഖൂ പബ്ബാജേസും ഉപസമ്പാദേസും. തേന ഖോ പന സമയേന സോ നാഗോ അഞ്ഞതരേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം പച്ചന്തിമേ വിഹാരേ പടിവസതി. അഥ ഖോ സോ ഭിക്ഖു രത്തിയാ പച്ചൂസസമയം പച്ചുട്ഠായ അജ്ഝോകാസേ ചങ്കമതി. അഥ ഖോ സോ നാഗോ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ നിക്ഖന്തേ വിസ്സട്ഠോ നിദ്ദം ഓക്കമേസി. സബ്ബോ വിഹാരോ അഹിനാ പുണ്ണോ, വാതപാനേഹി ഭോഗാ നിക്ഖന്താ ഹോന്തി. അഥഖോ സോ ഭിക്ഖു "വിഹാരം പവിസിസ്സാമീ"തി കവാടം പണാമേന്തോ അദ്ദസ സബ്ബം വിഹാരം അഹിനാപുണ്ണം വാതപാനേഹി ഭോഗേ നിക്ഖന്തേ. ദിസ്വാന ഭീതോ വിസ്സരമകാസി. ഭിക്ഖൂ ഉപധാവിത്വാ തം ഭിക്ഖും ഏതദവോചും "കിസ്സ ത്വം ആവുസോ വിസ്സരമകാസീ"തി. അയം ആവുസോ സബ്ബോ വിഹാരോ അഹിനാ പുണ്ണോ വാതപാനേഹി ഭോഗാ നിക്ഖന്താതി. അഥ ഖോ സോ നാഗോ തേന സദ്ദേന പബുജ്ഝിത്വാ സകേ ആസനേ നിസീദി. ഭിക്ഖൂ ഏവമാഹംസു "കോചി ത്വം ആവുസോ"തി. "അഹം ഭന്തേ നാഗോ"തി. "കിസ്സ പന ത്വം ആവുസോ ഏവരൂപം അകാസീ"തി. അഥ

ഖോ സോ നാഗോ ഭിക്ഖൂനം ഏതമത്ഥം ആരോചേസീ. ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഏതസ്മിം നിദാനേ ഏതസ്മിം പകരണേ ഭിക്ഖുസങ്ഘം സന്നിപാതാപേത്വാ തം നാഗം ഏതദവോച "തുമ്ഹേ ഖ്വത്ഥ നാഗാ അവിരൂള്ഹിധമ്മാ ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ, ഗച്ഛ ത്വം നാഗ, തത്ഥേവ ചാതുദ്ദസേ പന്നരസേ അട്ഠമിയാ ച പക്ഖസ്സ ഉപോസഥം ഉപവസ, ഏവം ത്വം നാഗയോനിയാ പരിമുച്ചിസ്സസി ഖിപ്പഞ്ച മനുസ്സത്തം പടിലഭിസ്സസീ"തി. അഥ ഖോ സോ നാഗോ "അവിരൂള്ഹധമ്മോ കിരാഹം ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേതി ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ അസ്സൂനി പവത്തയമാനോ വിസ്സരം കത്വാ പക്കമി. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി "ദ്വേ മേ ഭിക്ഖവേ പച്ചയാ നാഗസ്സ സഭാവപാതുകമ്മായ. യദാ ച സജാതിയാ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവതി, യദാ ച വിസ്സട്ഠോ നിദ്ദം ഓക്കമതി. ഇമേ ഖോ ഭിക്ഖവേ ദ്വേ പച്ചയാ നാഗസ്സ സഭാവ പാതുകമ്മായ. തിരച്ഛാനഗതോ ഭിക്ഖവേ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, ഉപസമ്പന്നോ നാസേതബ്ബോ"തി ഏവം തിരച്ഛാനസ്സേവ പാകടവത്ഥുത്താതി. ഏത്ഥ ച പവത്തിയം അഭിണ്ഹം സഭാവപാതുകമ്മദസ്സനവസേന "ദ്വേ പച്ചയാ"തി വുത്തം. നാഗസ്സ പന പഞ്ചസു കാലേസു സഭാവപാതുകമ്മം ഹോതി പടിസന്ധികാലേ, തചപജഹനനകാലേ, സജാതിയാ മേഥുനകാലേ, വിസ്സട്ഠം നിദ്ദോക്കമനകാലേ, ചുതികാലേതി. നനു ച ദേവാപി ഉപസമ്പദായ അവത്ഥുയേവ, അഥ കസ്മാ ചത്താരോ അപായികാവ ഉപസമ്പദായ അവത്ഥൂതി വുത്തന്തി. സച്ചം, തഥാപി ദേവാനം അഭബ്ബത്താ പടിവേധസാസനസ്സ ഠിതത്താ തേ അഭബ്ബതോ വിസും കരണത്ഥായ ഏവം വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. വക്ഖതി ഹി സമന്തപാസാദികായ വിനയട്ഠകഥായ മഹാവഗ്ഗേ "തിരച്ഛാനഗതോ ഭിക്ഖവേതി ഏത്ഥ നാഗോ വാ ഹോതു സുപണ്ണമാണവകാദീനം വാ അഞ്ഞതരോ അന്തമസോ സക്കം ദേവരാജാനം ഉപാദായ യോ കോചി അമനുസ്സജാതിയോ സബ്ബോവ ഇമസ്മിം അത്ഥേ തിരച്ഛാനഗതോതി വേദിതബ്ബോ"തി, തേന "തിരച്ഛാനഗതോതി യോകോചി അമനുസ്സഭൂതോ"തി വുത്തന്തി. ഏത്ഥ ചാഹ യദി നാഗസുപണ്ണാ പടിസന്ധിയാ ലാമകാ ഭവേയ്യു, അഥ കസ്മാ വിധുരജാതകേ ചത്താരോ ജനാ നാഗസുപണ്ണസക്കധനഞ്ചയകോരബ്യേസു ഭവനേസു തം തദേവ ഠാനം പത്ഥേന്താ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോന്തി, തേസു ഏകോ ആയുപരിയോസാനേ സപുത്തദാരോ നാഗഭവനേ നാഗരാജാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, ഏകോ സുപണ്ണഭവനേ സിമ്ബലിവിമാനേ സുപണ്ണരാജാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, ഏകോ താവതിംസഭവനേ സക്കോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, ഏകോ ധനഞ്ചയകോരബ്യരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തീതി ചതുന്നമ്പി ജനാനം പടിസന്ധിയം കുസലകമ്മേനേവ പവത്തഭാവോ വുത്തോ യദി കുസലകമ്മേന ഭവേയ്യ, "കുസലാ ചേതനാ വിപാകാനം ഖന്ധാനം കടത്താ ച രൂപാനം കമ്മപച്ചയേന പച്ചയോ"തി ഇമിസ്സാപി പട്ഠാനപാളിയാ അഹേതുകാനമ്പി പടിസന്ധിക്ഖണേ കമ്മപച്ചയഭാവോ വുത്തോ ഭവേയ്യ, ന പനേവം വത്തബ്ബം അഥ കഥഞ്ചിദം പച്ചേതബ്ബന്തി. വുച്ചതേ, നികന്തിയാ ബലവത്താ സത്തവിധമേഥുനസംയോഗത്താ ച അപരിസുദ്ധാ തേസം കുസലചേതനാ, അപരിസുദ്ധായേവ സുഗതിഭൂമിയം ജനേതും ന സക്കോന്തി. ദുഗ്ഗതിഭൂമിയം പവത്തമാനാപി കമ്മാ യൂഹനകാലേ തം തം ഭൂമിപത്ഥനാ തണ്ഹാസമ്പയുത്താപുബ്ബഭാഗചേതനാ ബലേന തേസു തിരച്ഛാനഭൂമീസു നിബ്ബത്തന്തി, ന അഞ്ഞേന അകുസലേന. ഏവഞ്ഹി പത്ഥിതപത്ഥനാ സിദ്ധാപി ഭവേയ്യ. യദി അഞ്ഞേന അകുസലകമ്മേന ഭവേയ്യ, ഇച്ഛിതപത്ഥനാപി അസിദ്ധാവ ഭവേയ്യ. നികന്തിച നാമേസാ ബലവത്ഥാനസമ്പയുത്തചേതനാപി

പടിബാഹിതും സക്കാ തഥാ ഹി ഗോപകദേവദത്തസ്സ ആചരിയസമണോ ഝാനബലേന ബ്രഹ്മഭൂമീസു അനിബ്ബത്തിത്വാ ഝാനം പടിബാഹിത്വാ അഞ്ഞകമ്മേന ഗന്ധബ്ബദേവേസുയേവ ഉപ്പജ്ജതി "സീലവതോ ഹി ഭിക്ഖവേ ചേതോപണിധി സമിജ്ഝതി വിസുദ്ധത്താ"തി തേസം വിത്ഥാരോ ദീഘനികായേ ആഗതോ, അത്ഥികേഹി തത്ഥ ഓലോകേതബ്ബോ.
സത്തവിധമേഥുനസംയോഗവസേനാപി സത്താ ദുക്ഖതോ ന മുച്ചന്തി വുത്തഞ്ഹി ഭഗവതാ "ഇധ ബ്രാഹ്മണ ഏകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ സമ്മാ ബ്രഹ്മചാരീ പടിജാനമാനോ ന ഹേവ ഖോ മാതുഗാമേന സദ്ധിം ദ്വയംദ്വയ സമാപത്തിം സമാപജ്ജതി, അപി ച ഖോ മാതുഗാമസ്സ ഉച്ഛാദനം ന്ഹാപനം പരിമദ്ദനം സമ്ബാഹനം സാദിയതി, സോ തദസ്സാദേതി തം നികാമേതി, തേനചവിത്തിം ആപജ്ജതി. ഇദമ്പിഖോ ബ്രാഹ്മണബ്രഹ്മചരിയസ്സ ഖണ്ഡമ്പി ഛിദ്ദമ്പി സബലമ്പി കമ്മാസമ്പി. അയം വുച്ചതി ബ്രാഹ്മണ അപരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം ചരതി. സംയുത്തോ മേഥുനസംയോഗേന ന പരിമുച്ചതി ജാതിയാ ജരാമരണേന...പേ... ന പരിമുച്ചതി ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി. പുനച പരം ബ്രാഹ്മണ ഇധേകച്ചോ സമണോവാ...പേ... പടിജാനമാനോ. ന ഹേവ ഖോ മാതുഗാമേനസദ്ധിം ദ്വയംദ്വയസമാപത്തിം സമാപജ്ജതി, ന പി മാതുഗാമസ്സ ഉച്ഛാദനം...പേ... സാദിയതി, അപി ച ഖോ മാതുഗാമേന സദ്ധിം സംജഗ്ഘതി സംകീളതി സംകേളായതി, സോ തദസ്സാദേതി...പേ... ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി. പുനച പരം ബ്രാഹ്മണ ഇധേകച്ചോ സമണോ വാ...പേ... ന ഹേവ ഖോ മാതുഗാമേന സദ്ധിം സമാപജ്ജതി. നപി മാതുഗാമസ്സ ഉച്ഛാദനം സാദിയതി. നപി മാതുഗാമേന സദ്ധിം സംജഗ്ഘതി സംകീളതി സംകേളായതി. അപിച ഖോ മാതുഗാമസ്സ ചക്ഖും ഉപനിജ്ഝായതി പേക്ഖതി, സോ തദസ്സാദേതി...പേ... ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി. പുനച പരം ബ്രാഹ്മണ ഇധേകച്ചോ സമണോവാ ബ്രാഹ്മണോ വാ...പേ... ന ഹേവ ഖോ മാതുഗാമേന, ന മാതുഗാമസ്സ, നപി മാതുഗാമേന പേക്ഖതി. അപി ച ഖോ മാതുഗാമസ്സ സദ്ദം സുണാതി തിരോകുട്ടംവാ തിരോപാകാരംവാ ഹസന്തിയാ വാ ഭണന്തിയാ വാ ഗായന്തിയാ വാ രോദന്തിയാ വാ, സോ തദസ്സാദേതി...പേ... ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി. പുനച പരം ബ്രാഹ്മണ ഇധേകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രഹ്മണോ വാ... പേ... നഹേവ ഖോ മാതുഗാമേന, നപി മാതുഗാമസ്സ, നപി മാതുഗാമേന, നപി മാതുഗാമസ്സ രോദന്തിയാ വാ...പേ... അപി ച ഖോ യാനിതാനി പുബ്ബേ മാതുഗാമേന സദ്ധിം ഹസിതലപിതകീളിതാനി അനുസ്സരതി. സോ തദസ്സാ ദേതി... പേ... ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി. പുനച പരം ബ്രാഹ്മണ ഇധേകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രഹ്മണോ വാ...പേ... ന ഹേവ ഖോ മാതുഗാമേന, നപി മാതുഗാമസ്സ... പേ... ന പി യാനി താനി പുബ്ബേ മാതുഗാമേന സദ്ധിം ഹസിതലപിതകീളിതാനി അനുസ്സരതി, അപി ച ഖോ ഗഹപതിം വാ ഗഹപതിപുത്തം വാ പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി സഹിതം സമങ്ഗീഭൂതം പരിചാരയമാനം, സോ തദസ്സാദേതി... പേ... ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി. പുനച പരം ബ്രാഹ്മണ...പേ... ന ഹേവ ഖോ മാതുഗാമേന...പേ... നപി അനുസ്സരതി ഗഹപതിം വാ ഗഹപതിപുത്തം വാ പരിചാരയമാനം, അപി ച ഖോ അഞ്ഞതരം ദേവനികായം പണിധായ ബ്രഹ്മചരിയം ചരതി ഇമിനാഹം സീലേന വാ വതേന വാ തപേനവാ ബ്രഹ്മചരിയേന വാ ദേവോ വാ ഭവിസ്സാമി ദേവഞ്ഞതരോ വാതി, സോ തദസ്സാദേതി , തം നികാമേതി, തേന ച വിത്തിം ആപജ്ജതി. ഇദം ഖോ ബ്രാഹ്മണ ബ്രഹ്മചരിയസ്സ ഖണ്ഡമ്പി ഛിദ്ദമ്പി സബലമ്പി കമ്മാസമ്പീ"തി ഏവം

ലാഭാദിഹേതുകേന ഭേദേന ച സത്തവിധമേഥുനസംയോഗേന ഖണ്ഡാദിഭാവോ സങ്ഗഹിതോതി വേദിതബ്ബോ.

മാതുഘാതകേ പന യേന മനുസ്സിത്ഥിഭൂതാപി അജനികാ പോസാ വനികാ മാതാ വാ മഹാമാതാ വാ ചൂളമാതാ വാ ജനികാപി അമനുസ്സിത്ഥിഭൂതാ മാതാ ഘാതിതാ, തസ്സ പബ്ബജ്ജാ ന വാരിതാ, ന ച അനന്തരികോ ഹോതി. തിരച്ഛാനിത്ഥിയോപി മനുസ്സപുരിസമാഗമ്മ മനുസ്സഭൂതം പുത്തം വിജായന്തി കോന്തപുത്താ ദ്വേഭാതികത്ഥേരാ വിയ തേപി ഹി അണ്ഡജായേവ, തഥാ ഹി പേതലോകേ തിരച്ഛാനേ മനുസ്സേ ചാതി ഇമേസു തീസു ഭൂമീസു ചതസ്സോ യോനിയോ സമ്ഭവന്തി. മനുസ്സേസു പനേത്ഥ കേചിദേവ ഓപപാതികാ ഹോന്തി, സേയ്യഥാപി മഹാപദുമകുമാരാദയോ. അണ്ഡജാപി കോന്ത പുത്താ ദ്വേഭാതികത്ഥേരാ വിയ. വിത്ഥാരോ പന സീഹളവത്ഥുസ്മിം ഓലോകേതബ്ബോ. ഏത്ഥ ച കോന്താതി കിന്നരീ, തസ്സാ പുത്താ കോന്തപുത്താ, സാ ഹി രഞ്ഞോ അസോകധമ്മരാജസ്സ കാലേ വനചരകേന ലഭിത്വാ മനുസ്സസംവാസമാഗമ്മ ദ്വേ പുത്തേ വിജായിത്വാ "ഇദാനി ദാരകേ പഹായ ന ഗമിസ്സതീ"തി സഞ്ഞായ വനചരകോ തസ്സാ പോത്ഥം അദാസി, സാ പോത്ഥം ലഭിത്വാ പക്ഖന്ദിത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതാ കിന്നരിയോ ഹി പോത്ഥം വിനാ പക്ഖന്ദിതും ന സക്കോന്തി, തേനേവ താപസോ "മാ പോത്ഥം അസ്സാ അദാസീ"തി ആഹ. കമ്മപച്ചയ ഉതുസമുട്ഠാനഞ്ഹി താസം പോത്ഥം, രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ ചക്കരതനം വിയ, തഥാ ഹി ചക്കവത്തിനോ വേഹാസഗമനാദി പുഞ്ഞവതോ ഇദ്ധിനാമ, ന തേന ചക്കരതനം വാ ഹത്ഥിഅസ്സരതനം വാ വിനാ അത്തനോ സഭാവേനേവ ഗന്തും സക്കോന്തി. തത്ഥ ചക്കരതനം രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ കമ്മബലേന നിബ്ബത്തത്താ സമുദ്ദമജ്ഝേ ജായമാനമ്പി കമ്മപച്ചയഉതുസമുട്ഠാനം നാമ. ഹത്ഥിഅസ്സരതനാനി പന കമ്മപച്ചയകമ്മസമുട്ഠാനാനി നാമ. പക്ഖീനം വേഹാസഗമനാദികാ കമ്മവിപാകജാ ഇദ്ധി. കിന്നരിയോ പന പോത്ഥം വിനാ അത്തനോ സഭാവേന പക്ഖന്ദിതും ന സക്കോന്തി, തസ്മാ താസം പോത്ഥം കമ്മപച്ചയഉതുസമുട്ഠാനന്തി ദട്ഠബ്ബം. കേചി പന ദേവാനം അലങ്കാരാ വിയ പടിസന്ധിയാ സഹ ആഗതോതി വദന്തി, ന തം പച്ചേതബ്ബം, അണ്ഡജജലാബുജാനം തഥാ അസമ്ഭവതോ. കേചിപി പവത്തി കാലേ കതന്തി വദന്തി, തമ്പി അയുത്തമേവ, സംസേദജാപി പദുമഗബ്ഭേവാ വേളുഗബ്ഭേ വാ നിബ്ബത്താ പോക്ഖരസാതിബ്രാഹ്മണപദുമവതീവേളുവതീദേവീആദയോ വിയ. ജലാബുജാ പന പാകടായേവ. യേന സയം തിരച്ഛാനഭൂതേന മനുസ്സിത്ഥിഭൂതാ മാതാ ഘാതിതാ, സോപി ആനന്തരികോ ന ഹോതി തിരച്ഛാനഗതത്താ പനസ്സ പബ്ബജ്ജാ പടിക്ഖിത്താ, കമ്മം പനസ്സ ഭാരിയം ഹോതി, ആനന്തരിയം ആഹച്ച തിട്ഠതി. മനുസ്സിത്ഥിയോപി തിരച്ഛാനമാഗമ്മ ഗബ്ഭം ജനേന്തി, സേയ്യഥാപി ഭൂരിദത്തസ്സ മാതാ ഇത്ഥിയോ ഹി അട്ഠഹി കാരണേഹി ഗബ്ഭഗ്ഗഹണം ഹോതി - അജ്ഝാചാരേന, കായസംസഗ്ഗേന, ചോളഗ്ഗഹണേന, അസുചിപാനേന, നാഭിപരാമസനേന, രൂപദസ്സനേന, സദ്ദേന ഗന്ധേനാതി. തത്ഥ അജ്ഝാചാരേന സുദിന്നസ്സ പുരാണദുതിയികാ ഗബ്ഭം ഗണ്ഹിത്വാ പച്ഛിമഭവികം സുവണ്ണബിമ്ബസദിസം ബീജകം നാമ പുത്തം വിജായി. കദാചി ഏകച്ചാ ഉതുസമയേ ഛന്ദരാഗരത്താ പുരിസാനം ഹത്ഥഗാഹവേണിഗാഹഅങ്ഗപച്ചങ്ഗപരാമസനം സാദിയന്തിയോപി ഗബ്ഭം ഗണ്ഹന്തി. ഏവം കായസംസഗ്ഗേന ഗബ്ഭഗ്ഗഹണം ഹോതി. ഉദായിത്ഥേരസ്സ പന പുരാണദുതിയികാ ഭിക്ഖുനീ തം അസുചിം ഏകദേസം മുഖേന അഗ്ഗഹേസി, ഏകദേസം ചോളകേനേവ സദ്ധിം അങ്ഗജാതേ പക്ഖിപി, സാ

തേന ഗബ്ഭം ഗണ്ഹി. ഏവം ചോളഗ്ഗഹണേന ഗബ്ഭഗ്ഗഹണം ഹോതി. മിഗസിങ്ഗതാപസസ്സ മാതാ മിഗീ ഉതുസമയേ താപസസ്സ പസ്സാവട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ സസമ്ഭവം പിവി, സാ തേന ഗബ്ഭം ഗണ്ഹിത്വാ മിഗസിങ്ഗം നാമ താപസദാരകം വിജായി. ഏവം അസുചിപാനേന ഗബ്ഭഗ്ഗഹണം ഹോതി. സാമസ്സ പന ബോധിസത്തസ്സ മാതാ ഉതുസമയേ നാഭിപരാമസനേന ഗബ്ഭം ഗണ്ഹിത്വാ സാമതാപസദാരകം വിജായി, ഏവം മണ്ഡബ്യസ്സ ച ചണ്ഡപജ്ജോതസ്സ ച മാതാ ഉതുസമയേ നാഭിപരാമസനവസേന, തഥ ച ദിട്ഠമങ്ഗലികായ നാഭിപരാമസനേന മണ്ഡബ്യസ്സ നിബ്ബത്തി അഹോസി. ചണ്ഡപജ്ജോതസ്സ മാതു നാഭിയം വിച്ഛികോ ഫരിത്വാ ഗതോ, തേന ചണ്ഡപജ്ജോതസ്സ നിബ്ബത്തി അഹോസി. ഇധേകച്ചാ ഇത്ഥീ ഉതുസമയേ പുരിസസംസഗ്ഗം അലഭമാനാ ഛന്ദരാഗവസേന അന്തോഗേഹഗതാവ പുരിസം ഉപനിജ്ഝായതി, രാജോരോധോ വിയ, സാ തേന ഗബ്ഭം ഗണ്ഹാതി. ഏവം രൂപദസ്സനേന ഗബ്ഭഗ്ഗഹണം ഹോതി. ബലാകാസു പന പുരിസോനാമ നത്ഥി, താ ഉതുസമയേ മേഘസദ്ദം സുത്വാ ഗബ്ഭം ഗണ്ഹന്തി. ഗാവീഏവ വാ കദാചി ഉസഭഗന്ധേന ഗബ്ഭം ഗണ്ഹന്തി. ഏവം ഗന്ധേന ഗബ്ഭഗ്ഗഹണം ഹോതി. ഏവം അട്ഠഹി കാരണേഹി ഇത്ഥിയോ ഗബ്ഭം ഗണ്ഹന്തി. ഏത്ഥ ച പിതുസദിസായേവ പുത്താ ഹോന്തി, തസ്മാ ഭൂരിദത്താദയോ ധതരട്ഠം നാഗരാജാനം പടിച്ച നാഗായേവ ഹോന്തി. ചണ്ഡപജ്ജോതസ്സ പന വിച്ഛികം പടിച്ച മനുസ്സോ ജാതോ, സമ്ഭവേന അജാതത്താ. പിതുഘാതകേപി ഏസേവ നയോ.

അരഹന്തഘാതകോ പന അമനുസ്സ അരഹന്തദേവതം വാ മനുസ്സജാതിയം വാ അവസേസം അരിയപുഗ്ഗലം ഘാതേത്വാ അനന്തരിയോ ന ഹോതി, പബ്ബജ്ജാപിസ്സ ന വാരിതാ, കമ്മം പന ബലവം ഹോതി. തിരച്ഛാനോ പന അമനുസ്സഅരഹന്തമ്പി ഘാതേത്വാ ആനന്തരികോ ന ഹോതി, കമ്മം പന ഭാരിയം തിരച്ഛാനഗതത്താ പനസ്സ പബ്ബജ്ജാ വാരിതാ. ഭിക്ഖുനിദൂസകസങ്ഘഭേദകാനി പാകടായേവ.

ലോഹിതുപ്പാദകോ പന യോ തഥാഗതസ്സ അഭേജ്ജകായതായ പരൂപക്കമേന ചമ്മം ഛിന്ദിത്വാ ലോഹിതം പഗ്ഘരിതും ന സക്കോതി, സരീരസ്സ പന അന്തോയേവ ഏകസ്മിം ഠാനേ ലോഹിതം സമോസരതി, ആഘാതേന പതുബ്ബനമാനം സഞ്ചിതം ഹോതി, തസ്സ ബഹു അപുഞ്ഞം പസവതി, ആനന്തരികോ ച ഹോതി, പബ്ബജ്ജാപിസ്സ വാരിതാ, സേയ്യഥാപി ദേവദത്തോ. യോ പന ജീവകോ വിയ രോഗവൂപസമനത്ഥം ഫാലേത്വാ പൂതിമംസഞ്ച ലോഹിതഞ്ച നീഹരിത്വാ ഫാസും കരോതി, അയം ലോഹിതുപ്പാദകോ ന ഹോതി, ബഹുപുഞ്ഞം പസവതി ബ്രഹ്മപുഞ്ഞം പസവതി, സേയ്യഥാപി ജീവകോകോമാരഭച്ചോ.

ഉബ്ഭതോബ്യഞ്ജനകോ പന ഇത്ഥി-പുരിസവസേന ദുവിധോ തത്ഥ ഇത്ഥിഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ ഇത്ഥിനിമിത്തം പാകടം, പുരിസനിമിത്തം പടിച്ഛന്നം. പുരിസഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ പുരിസനിമിത്തം പാകടം, ഇത്ഥിനിമിത്തം പടിച്ഛന്നം. ഇത്ഥിഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ ഇത്ഥീസു പുരിസത്തം കരോന്തസ്സ ഇത്ഥിനിമിത്തം പടിച്ഛന്നം ഹോതി, പുരിസനിമിത്തം പാകടം ഹോതി. പുരിസഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ പുരിസാനം ഇത്ഥിഭാവം ഉപഗച്ഛന്തസ്സ പുരിസനിമിത്തം പടിച്ഛന്നം ഹോതി, ഇത്ഥിനിമിത്തം പാകടം. ഇത്ഥിഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ സയഞ്ച ഗബ്ഭം ഗണ്ഹാതി, പരഞ്ച ഗണ്ഹാപേതി. പുരിസ ഉഭതോ ബ്യഞ്ജനകോ പന സയം ന ഗണ്ഹാതി, പരം ഗണ്ഹാപേതി.

ഇദമേവ തേസം നാനാകരണം. ഉഭതോബ്യഞ്ജനന്തി ചേത്ഥ "ബ്യഞ്ജനന്തി നിമിത്തം. ഉഭതോ ബ്യഞ്ജനം അസ്സ അത്ഥീതി വിഗ്ഗഹേന "ഉഭതോബ്യഞ്ജ"ന്തി വക്ഖഥ, ഏകസ്സ ദ്വേ ഇന്ദ്രിയാനി ഹോന്തി, അഥ ഏകമേവാതി. ഏകമേവ ന ദ്വേ, "യസ്സ ഇത്ഥിന്ദ്രിയം ഉപ്പജ്ജതി, തസ്സ പുരിസിന്ദ്രിയം ഉപ്പജ്ജതീതി നോ. യസ്സ വാ പന പുരിസിന്ദ്രിയം ഉപ്പജ്ജതി, തസ്സ ഇത്ഥിന്ദ്രിയം ഉപ്പജ്ജതീതി നോതി ഏകസ്മിം സന്താനേ ഇന്ദ്രിയ ദ്വയസ്സ പടിസേവിതത്താ. തഞ്ച ഖോ ഇത്ഥിഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ ഇത്ഥിന്ദ്രിയം, പുരിസഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ പുരിസിന്ദ്രിയമേവാതി. യദി ഏകമേവ ഇന്ദ്രിയം, ഏവം ഉഭതോബ്യഞ്ജനകഭാവോ കഥം സിയാ. ഇന്ദ്രിയം ബ്യഞ്ജനകാരണന്തി വുത്തം, തഞ്ച തസ്സ നത്ഥീതി. വുച്ചതേ ന ഇത്ഥിന്ദ്രിയം പുരിസബ്യഞ്ജനസ്സ കാരണം, തഥാ പുരിസിന്ദ്രിയമ്പി ഇത്ഥിബ്യഞ്ജനകസ്സ, കസ്മാ സദാ അഭാവതോതി, തഥാ ഹി ഇത്ഥി ഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ യദാ ഇത്ഥിയാ രത്തം ഹോതി, തദാ പുരിസബ്യഞ്ജനം പാകടം ഹോതി, ഇത്ഥിബ്യഞ്ജനം പടിച്ഛന്നം തഥാ പുരിസഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സപി. യദി തേസം ഇന്ദ്രിയദ്വയം ബ്യഞ്ജനാനം കാരണം ഭവേയ്യ, സദാ ബ്യഞ്ജന ദ്വയം ഏകതോ തിട്ഠേയ്യ ന പന തിട്ഠതി, തസ്മാ ഏകമേവ ഇന്ദ്രിയന്തി നിട്ഠമേത്ഥാവ ഗന്തബ്ബം. ബ്യഞ്ജനകാരണം ഇന്ദ്രിയം പഹായ രാഗചിത്തമേവേത്ഥ ബ്യഞ്ജനദ്വയസ്സ കാരണന്തി ദട്ഠബ്ബം, തസ്മാ ഇത്ഥിഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ സയമ്പി ഗബ്ഭം ഗണ്ഹാതി, പരമ്പി ഗണ്ഹാപേതി, പുരിസഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ പരം ഗണ്ഹാപേതി, സയം പന ന ഗണ്ഹാതി, ഇത്ഥിന്ദ്രിയസമങ്ഗിസ്സേവ ഗബ്ഭസമ്ഭവതോതി. കുരുന്ദിയം പന "യദി പടിസന്ധിയം പുരിസലിങ്ഗം, പവത്തേ ഇത്ഥിലിങ്ഗം നിബ്ബത്തതി, യദി പടിസന്ധിയം ഇത്ഥിലിങ്ഗം, പവത്തേ പുരിസലിങ്ഗം നിബ്ബത്തീ"തി പടിസന്ധിയം ലിങ്ഗസമ്ഭവോ വുത്തോ, സോ അയുത്തോവ. കസ്മാ, പവത്തിയംയേവ ഇത്ഥിലിങ്ഗാദീനി സമുട്ഠഹന്തി. പടിസന്ധിയമേവ സമുട്ഠാതി, ന ലിങ്ഗാദീനി. ഇന്ദ്രിയമേവ ലിങ്ഗന്തി ന സക്കാ വത്തും, ഇന്ദ്രിയലിങ്ഗാനം ഭിന്നസഭാവത്താ, യഥാ ച ബീജേ സതി രുക്ഖോ സമ്ഭവതി, നാസതി, ഏവമേവ ഇന്ദ്രിയേ സതി ലിങ്ഗാദീനി സമ്ഭവന്തി ബീജസദിസഞ്ഹി ഇന്ദ്രിയം, രുക്ഖസദിസാനി ലിങ്ഗാദീനി ഏവമേവ തേസു പുഗ്ഗലേസു പണ്ഡകാദയോ ഏകാദസപുഗ്ഗലാ തസ്മിം യേവ ഭവേ നിയാമം ഓക്കമിതും ന അരഹന്തി, തസ്മാ അഭബ്ബാ നാമ. ഊനവീസതി അന്തിമവത്ഥുഅജ്ഝാപന്നപുബ്ബാ ദ്വേ ഉപസമ്പദായ അവത്ഥുമത്തമേവ, ഉപനിസ്സയേ സതി തസ്മിംയേവ ഭവേ നിയാമം ഓക്കമിതും അരഹന്തി, തസ്മാ ഭബ്ബാനാമ ഹോന്തി.

വത്ഥുസമ്പത്തികഥാ നിട്ഠിതാ.

ഞത്തിസമ്പത്തി നാമ.

"സിഥിലം ധനിതഞ്ച ദീഘരസ്സം, ഗരുകം ലഹുകഞ്ച നിഗ്ഗഹിതം;
സമ്ബന്ധം വവത്ഥിതം വിമുത്തം, ദസധാ ബ്യഞ്ജനബുദ്ധിയാ
പഭേദോ"തി.

ഏവം വുത്തം ദസവിധം ബ്യഞ്ജനം അപേക്ഖിത്വാ വാ ഏവം അസക്കോന്തേനാപി സിഥിലധനിത വിമുത്തനിഗ്ഗഹിതവസേന വുത്താനി ബ്യഞ്ജനാനി അകോപേത്വാ വാ ദുരുത്തം വാ അകത്വാ വുത്തം ഞത്തിസമ്പത്തി നാമ. ഞത്തിവിപത്തി നാമ സബ്ബസോ ഞത്തിം അട്ഠപേത്വാ വാ വത്ഥുസങ്ഘപുഗ്ഗലഞത്തീനം അപരാമസനാനി പച്ഛാ ഞത്തിട്ഠപനഞ്ചാതി

ഇമേ താവ പഞ്ച ഞത്തിദോസാ. തത്ഥ അയം ഇത്ഥനാമോതി ഉപസമ്പദാപേക്ഖസ്സ അപി അകിത്തനം വത്ഥുഅപരാമസനം നാമ. സുണാതു മേ ഭന്തേ സങ്ഘോതി എത്ഥ സുണാതു മേ ഭന്തേതി വത്വാ സങ്ഘോതി അഭണനം സങ്ഘഅപരാമസനം നാമ. ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോതി ഉപജ്ഝായസ്സ അകിത്തനം പുഗ്ഗലഅപരാമസനം നാമ. സബ്ബേന സബ്ബം ഞത്തിയാ അനുച്ചാരണം ഞത്തിഅപരാമസനം നാമ. പഠമം കമ്മവാചം നിട്ഠാപേത്വാ എസാ ഞത്തീതി വത്വാ ഖമതി സങ്ഘസ്സാതി എവം ഞത്തി കിത്തനം പച്ഛാ ഞത്തിട്ഠപനം നാമ. ഇതി ഇമേ പഞ്ച ഞത്തിദോസാ ഞത്തിവിപത്തി നാമ. ഇമേഹി ദോസേഹി വിമുത്തായ ഞത്തിയാ സമ്പന്നം ഞത്തിസമ്പത്തി നാമ.

ഞത്തിസമ്പത്തികഥാ നിട്ഠിതാ.

അനുസാവനസമ്പത്തി നാമ വത്ഥു സങ്ഘപുഗ്ഗലാനം അപരാമസനാനി, സാവനായ ഹാപനം, അകാലേ സാവനന്തി ഇമേ പഞ്ച അനുസാവനദോസേ വജ്ജേത്വാ കഥനം അനുസാവനസമ്പത്തി നാമ. തത്ഥ വത്ഥാദീനം അപരാമസനാനി ഞത്തിയം വുത്തസദിസാനേവ. തീസു പന അനുസാവനാസു യത്ഥ കത്ഥചി എതേസം അപരാമസനം അപരാമസനമേവ. സബ്ബേന സബ്ബം പന കമ്മവാചം അവത്വാ ചതുക്ഖത്തും ഞത്തികിത്തനമേവ വാ കമ്മവാചബ്ഭന്തരേപി ചത്താരി ബ്യഞ്ജനാനി കോപേത്വാ വാ അക്ഖരസ്സ വാ പദസ്സ വാ ദുരുച്ചാരണം വാ കത്വാ സാവനം സാവനായ ഹാപനം നാമ, തഥാ ഹി സിഥിലധനിതവിമുത്തനിഗ്ഗഹിതവസേന ചത്താരി ബ്യഞ്ജനാനി അന്തോകമ്മവാചായ കമ്മം കോപേന്തി. തത്ഥ "സുണാതു മേ തി സിഥിലേ വത്തബ്ബേ സുണാഥു മേ"തി വചനം സിഥിലേ ധനിതം നാമ. "ഭന്തേ"തി വത്തബ്ബേ ഭന്ഥേതി വചനം ധനിതേ സിഥിലം നാമ. "സുണാതു എസാ ഞത്തീ"തി വത്തബ്ബേ "സുണന്തു എസം ഞത്തീ"തി വചനം വിമുത്തേ നിഗ്ഗഹിതം നാമ. "പത്തകല്ല"ന്തി വത്തബ്ബേ "പത്തകല്ലാ"തി വചനം നിഗ്ഗഹിതേ വിമുത്തം നാമ. എവം ഇമാനി ചത്താരി ബ്യഞ്ജനാനി അന്തോകമ്മവാചായ കമ്മം ദൂസേന്തി. ഇമാനി ചത്താരി അകോപേത്വാ വദന്തേനാപി അഞ്ഞസ്മിം അക്ഖരേ വത്തബ്ബേ അഞ്ഞം അക്ഖരം വദന്തോ ദുരുത്തം കരോതി നാമ. ഇതരേസു ദീഘരസ്സാദീസു ഛസു ഠാനേസു ദീഘട്ഠാനേ ദീഘം, രസ്സട്ഠാനേ രസ്സമേവാതി എവം യഥാഠാനേ തം തദേവ അക്ഖരം ഭാസന്തേന അനുക്കമാഗതം പവേണിം അവിനാസേത്വാ കമ്മവാചാ കാതബ്ബാ. സചേ പന എവം അകത്വാ ദീഘേ വത്തബ്ബേ രസ്സം, രസ്സേ വത്തബ്ബേ ദീഘം വദതി, തഥാ ഗരുകേ വത്തബ്ബേ ലഹുകം, ലഹുകേ വത്തബ്ബേ ഗരുകം വദതി. സമ്ബന്ധേ വാ വത്തബ്ബേ വവത്ഥിതം, വവത്ഥിതേ വാ വത്തബ്ബേ സമ്ബന്ധം വദതി, എവമ്പി കമ്മവാചാ ന കുപ്പതി. ഇമാനി ഛ ബ്യഞ്ജനാനി കമ്മം ന കോപേന്തി. ഇദമേവ ആചരിയാനം സമാനകഥാ. അപരേ പന ഇദാനി ബ്യഞ്ജനാനി അന്തോകമ്മവാചായ കമ്മം ദൂസേന്തീതി വദന്തി, എവം സതി അനുപസമ്പന്നാവ ബഹുതരാ ഭവേയ്യും, വീമംസിത്വാ പന ഗഹേതബ്ബം. സുട്ഠുതരാ വാ കമ്മവാചാ സിക്ഖിതബ്ബാ. സാവനായ അനോകാസേ പഠമം ഞത്തിം അട്ഠപേത്വാ അനുസാവനം അകാലേ സാവനം നാമ. ഇതി ഇമേഹി ദോസേഹി വിമുത്തായ അനുസാവനായ സമ്പന്നം അനുസാവനസമ്പത്തിസമ്പന്നം നാമ. യദി പത്തചീവരരഹിതം പുഗ്ഗലം ഉപസമ്പാദേതി, "പരിപുണ്ണസ്സ പത്തചീവര"ന്തി അനുസാവനായ കതത്താ കമ്മകോപോ ന ഹോതി,

കാരകസങ്ഘോ പന സാതിസാരോ തേനേവാഹ വിമതിവിനോദനിയമ്പി പത്തചീവരാനം അഭാവേപി'പരിപുണ്ണസ്സ പത്തചീവര'ന്തി കമ്മവാചായ സാവിതത്താ കമ്മകോപം അവത്വാ ദുക്കടമേവ വുത്തന്തി. സചേ അനുപജ്ഝായകോ ഉപസമ്പാദേതി, ''ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ, ഇത്ഥന്നാമേന ഉപജ്ഝായേനാ''തി വാ ഉപജ്ഝായം സാവേതി, സൂപസമ്പന്നോവ ഹോതി. ഉപജ്ഝായം ന സാവേതി നുപസമ്പന്നോ. വക്ഖതി ഹി വിമതിവിനോദനിയം ''കമ്മം ന കുപ്പതീതി ഇദം ഉപജ്ഝായാഭാവേപി ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ ഇത്ഥന്നാമേന ഉപജ്ഝായേനാ''തി മതസ്സ വാ വിബ്ഭമന്തസ്സ വാ പുരാണഉപജ്ഝായസ്സ വാ യസ്സ കസ്സചി അവിജ്ജമാനസ്സാപി നാമേന സബ്ബത്ഥ ഉപജ്ഝായകിത്തനസ്സ കതത്താ വുത്തം. യദി ഹി ഉപജ്ഝായകിത്തനം ന കരേയ്യ,'പുഗ്ഗലം ന പരാമസതീ'തി വുത്തകമ്മവിപത്തിഏവ സിയാ, തേനേവ പാളിയം ''അനുപജ്ഝായകന്തി വുത്ത''ന്തി. സചേ സങ്ഘുപജ്ഝായേന ഗണുപജ്ഝായേന ഉപസമ്പാദേതി, കാരകസങ്ഘോ സാതിസാരോ, കമ്മം പന ന കുപ്പതി, വക്ഖതി ഹി വിമതിവിനോദനിയം ''സങ്ഘേന ഉപജ്ഝായേനാ''തി അയം ഇത്ഥന്നാമോ സങ്ഘസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ, ഇത്ഥന്നാമോ സങ്ഘം ഉപസമ്പദം യാചതി. സങ്ഘേന ഉപജ്ഝായേനാ''തി ഏവം കമ്മവാചായ സങ്ഘമേവ ഉപജ്ഝായം കിത്തേത്വാതി അത്ഥോ. ഏവം'ഗണേന ഉപജ്ഝായേനാ'തി ഏത്ഥാപി അയം ഇത്ഥന്നാമോഗണസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ'തി ആദിനാ യോജനാ വേദിതബ്ബാ. ഏവം വുത്തേപി കമ്മം ന കുപ്പതി ഏവ, ദുക്കടസ്സേവ വുത്തത്താ, അഞ്ഞഥാ സോ ച പുഗ്ഗലോ അനുപസമ്പന്നോതി വദേയ്യാ'തി. സചേ പണ്ഡകാദിനാ അനുപസമ്പന്നകേന ഉപജ്ഝായേന ഉപസമ്പാദേതി, തേ വജ്ജേത്വാ പഞ്ചവഗ്ഗാദിഗണോ ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ പൂരതി, കമ്മം ന കുപ്പതി, കാരകസങ്ഘോ പന സാതിസാരോ തേന വുത്തം വിമതിവിനോദനിയം ''പണ്ഡകാദീഹി ഉപജ്ഝായേഹി കരിയമാനേസു പണ്ഡകാദികേന വിനാവ പഞ്ചവഗ്ഗാദിഗണോ പൂരതി, കമ്മം ന കുപ്പതി. ഇതരഥാ കുപ്പതീ''തി. സചേ ചത്താരോ ആചരിയാ ഏകതോ അനുസാവേന്തി, ഏത്ഥ പന കഥന്തി വുച്ചതേ, സബ്ബഅട്ഠകഥാസു ദ്വീഹി വാ തീഹി വാ ആചരിയേഹി വിസും വിസും ഏകേന ഏകസ്സാതി ഏകപ്പഹാരേനേവ ദ്വേ തിസ്സോ വാ കമ്മവാചാ കാതബ്ബാ. സചേ പന നാനാചരിയാ നാനുപജ്ഝായാ ഹോന്തി, തിസ്സത്ഥേരോ സുമനത്ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികം, സുമനത്ഥേരോ തിസ്സത്ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികം അനുസാവേതി, ഗണപൂരകാ ഹോന്തി വട്ടതി. സചേ പന നാനുപജ്ഝായാ ഹോന്തി, ഏകോ ആചരിയോ ഹോതി, നത്വേവ'നാനുപജ്ഝായേനാ'തി പടിക്ഖിത്തത്താ ന വട്ടതീതി ഏത്തകമേവ വുത്തം. ചതുന്നം പന ജനാനം വിചാരണകഥായ നാപി കമ്മവിപത്തിഛായാ ദിസ്സതി, തഥാപി ന കത്തബ്ബമേവ, സബ്ബഅട്ഠകഥാസു അവിചാരിതത്താ. സചേ വത്ഥാലങ്കാരാദിസഹിതപരൂള്ഹകേസമസ്സും ഉപസമ്പാദേതി, സൂപസമ്പന്നോവ ഹോതി, പച്ഛാ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേതും വട്ടതി തേരസവത്ഥുവിമുത്തത്താ സമ്പത്തി യേവേത്ഥപമാണത്താ ച.

അനുസാവനസമ്പത്തികഥാ നിട്ഠിതാ.

ഇദാനി സീമവിസോധനിം നാമ, നാനാഗന്ഥസമാഹന്തി ഇമിസ്സാ ഗാഥായ സംവണ്ണനാക്കമോ അനുപ്പത്തോ.

പഞ്ഞാവ സബ്ബഞ്ഞേയ്യേസു, ദയാ യസ്സ മഹേസിനോ;

അനന്തേസുപി സത്തേസു, പവത്തിത്ഥ യഥാരുചി.

തായ ഉസ്സാഹിതോ സത്ഥാ, ഭിക്ഖൂനം ഹിതകാരണം;
യം സീമം അനുജാനാതി, തത്ഥ പഞ്ഹോ പവത്തതി.

ദ്വേള്ഹകാ സംസയാ ഹോന്തി, ദേസേ സബ്ബത്ഥ ഭിക്ഖവോ;
ഗന്ഥാപി വിസമാ ഹോന്തി, അത്തനോമതികാരണാ.

യദി മേ ഈദിസം വാദം, സുത്വാവുപേക്ഖകോ ഭവേ;
പബ്ബജ്ജാ നിപ്ഫലാ മയ്ഹം, വരേ സമ്ബുദ്ധസാസനേ;
ഗമ്ഭീരോ നിപുണോ അത്ഥോ, സബ്ബഞ്ഞുജിനഗോചരോ.

സാരിപുത്തോ മഹാപഞ്ഞോ, ഥേരസ്സപി അവിസയോ;
കഥം ത്വം സക്കുണേയ്യാസി, സബ്ബഞ്ഞുജിനഗോചരേ;
ഇതി മേ ഉപവദേയ്യും, ധരതേവ മഹാമുനി.

പാലിഫുല്ലോ മഹാസാലോ, ഉച്ചോ മേരുനഗൂപമോ;
പരിനിബ്ബാനകാലമ്ഹി, സമ്ബുദ്ധോ ഇച്ചമബ്രവി.

മാ ത്വം ആനന്ദ രോദസി, മാ ത്വം ആനന്ദ സോചസി;
അഹമേകോവ നിബ്ബായി, ധരന്തേവ ബഹൂ ബുദ്ധാ.

സമ്ബുദ്ധാ ചതുരാസീതി, സഹസ്സാനി ഇമാനി തേ;
ഓവദിസ്സന്തി ത്വം ഭിക്ഖു, കതപുഞ്ഞോസി ഹോഹിസി.

വരേ സാട്ഠകഥേ പാളി, ഠിതേ സബ്ബഞ്ഞുഗോചരേ;
നിബ്ബുതോപി സമ്ബുദ്ധോ, അസുഞ്ഞോവ പജം ഇമം.

എവാഹം ചിന്തയിത്വാന, രത്തിദിവം അതന്ദിതോ;
ധരന്തേയേവ സമ്ബുദ്ധേ, ഭിന്നവാദോ അവിസയോ.

തം വാദം ഭിന്ദയിത്വാന, ജഹിത്വാ വത്തനോമതിം;
വിസ്സജ്ജിസ്സമഹം ദാനി, ചിരം സദ്ധമ്മസുദ്ധിയാതി.

തത്ഥ സീമവിസോധനി'ന്തി സീമവിപത്തിജഹനം സീമവിപത്തിം പഹായ സമ്പത്തിലക്ഖണപ്പകാസകം പകരണം കരിസ്സന്തി അത്ഥോ. തത്ഥ സീമാതി പന്നരസവിധാ സീമാ. കതമേ പന്നരസ. ഖണ്ഡസീമാ, ഉപചാരസീമാ, സമാനസംവാസസീമാ, അവിപ്പവാസസീമാ, ലാഭസീമാ, ഗാമസീമാ, നിഗമസീമാ, നഗരസീമാ, അബ്ഭന്തരസീമാ, ഉദകുക്ഖേപസീമാ, ജനപദസീമാ, രട്ഠസീമാ, രജ്ജസീമാ, ദീപസീമാ, ചക്കവാളസീമാ'തി. തത്ഥ ഖണ്ഡസീമാ നാമ പബ്ബജ്ജുപസമ്പദാദീനം സങ്ഘകമ്മാനം സുഖകരണത്ഥം മഹാസീമായ വാ ഗാമഖേത്തേ വാ ഖണ്ഡിത്വാ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ സമ്മതാ. തസ്സാവിത്ഥാരോ "പഠമം നിമിത്താ കിത്തേതബ്ബാ"തി ആദിനാ ദ്വാസത്തതിപ്പഭേദായ സമന്തപാസാദികായ വിനയട്ഠകഥായ മഹാവഗ്ഗേ വുത്തോ, ഇധ വുത്തോപി തഥേവ വുത്തോ ഭവേയ്യ, തസ്മാ ന വക്ഖാമ, ദുവിഞ്ഞേയ്യട്ഠാനമേവ കിഞ്ചിഠാനം നീഹരിത്വാ പാകടം കരിസ്സാമ. തത്ഥ സചേ പന ഹേട്ഠാ ഉപരിമസ്സ സീമാപരിച്ഛേദസ്സ പരതോ അന്തോ ലേണം ഹോതി, ബഹി സീമാ ന ഓതരതി. അഥാപി

ഉപരിമസ്സ സീമാപരിച്ഛേദസ്സ ഓരതോ ബഹി ലേണം ഹോതി, അന്തോസീമാ ന ഓതരതീതി ഇമേ ദ്വേ ഏകത്ഥാ ബ്യഞ്ജനമേവ നാനം.
അയഞ്ഹേത്ഥത്ഥോഉപരിമസ്സ സീമാപരിച്ഛേദസ്സ ഓരിമഭാഗതോ ഹേട്ഠാ പബ്ബതപാദേ ഉമങ്ഗസണ്ഠാനേന പബ്ബതപസ്സേ വിജ്ഝിത്വാ ലേണം ഹോതി, സീമാപരിച്ഛേദസ്സ പരതോ ലേണേ ച ലേണസ്സ ബഹിഭൂതേ ഹേട്ഠാ പബ്ബതേ ച ഭൂമിഭാഗേ സീമാ ന ഓതരതി, ലേണസ്സ ഉപരിയേവ സീമാ ഹോതീതി. തസ്സ ഉപരിമസ്സ സീമാപരിച്ഛേദസ്സ ഓരിമഭാഗതോ ബഹിഭൂതേ ഹേട്ഠാ പബ്ബതപാദേ ഉമങ്ഗസണ്ഠാനേന വിജ്ഝിത്വാ പബ്ബതപസ്സേ ലേണം അഥാപി ഹോതി, ലേണേ ച ലേണസ്സ പരഭൂതേ ഹേട്ഠാ പബ്ബതേ ച ഭൂമിഭാഗേ സീമാ ന ഓതരതി, ലേണസ്സ ഉപരിഭാഗേ വ സീമാ ഹോതീതി. ഏസാ ച വിചാരണാ വിമതിവിനോദനിയമ്പി കതാ. അന്തോ തി പബ്ബതസ്സ അന്തോ, പബ്ബതമൂലേതി അത്ഥോ. തമേവ അന്തോസദ്ദം സീമാപരിച്ഛേദേന വിസേസേതും "ഉപരിമസ്സ സീമാപരിച്ഛേദസ്സ പരതോ"തി വുത്തം. പബ്ബതപാദം പന അപേക്ഖിത്വാ "ഓരതോ"തി വത്തബ്ബേപി സീമാനിസ്സയം പബ്ബതഗ്ഗം സന്ധായ "പരതോ"തി വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം തേനേവ ബഹിലേണന്തി ഏത്ഥ ബഹിസദ്ദം വിസേസേന്തോ "ഉപരിമസ്സ സീമാപരിച്ഛേദസ്സ ഓരതോ"തി ആഹ. ബഹി സീമാ ന ഓതരതീതി ഏത്ഥ ബഹീ തി പബ്ബതപാദേലേണം സന്ധായ വുത്തം. ലേണസ്സ ബഹിഭൂതേ ഉപരി സീമാപരിച്ഛേദസ്സ ഹേട്ഠാഭാഗേ സീമാ ന ഓതരതീതി അത്ഥോ. അന്തോസീമാതി ലേണസ്സ ച പബ്ബതപാദസ്സ ച അന്തോ അത്തനോ ഓതരണാരഹട്ഠാനേ ന ഓതരതീതി അത്ഥോ. ബഹി സീമാ ന ഓതരതീതി അത്ഥോ, സീമാ ന ഓതരതീ തി ചേത്ഥ അത്തനോ ഓതരണാരഹട്ഠാനേ ലേണഭാവേന സീമാ സബ്ബഥാ "അനോതരണമേവ ദസ്സിതന്തി ഗഹേതബ്ബം. തത്ഥ പി അനോതരണന്തി ഉപരിഏവ സീമാ ഹോതീ"തി വിമതിവിനോദനീ. കേചി പന വേളുസുസിരോ വിയ സുസിരമേവ ലേണന്തി വദന്തി, തം അയുത്തം.

ഉപചാരസീമാ നാമ ഗാമാരഞ്ഞനിഗമാദിവസാ യാവ ബ്രഹ്മലോകാ തേസം തേസം സത്താനം നിവാസഗേഹസ്സ വാ ദേവവിമാനകപ്പരുക്ഖാദീനം വാ ഉപചാരാരഹട്ഠാനമേവ ഉപചാരസീമാ തേ ഇധ നാധിപ്പേതാ, ഭിക്ഖൂനം അവിസയതായ . യം പന പദേസം പരിച്ഛിന്ദിത്വാ പരിവേണം കത്വാ പാകാരാദിപരിക്ഖിത്തം വാ കത്വാ അപരിക്ഖിത്തേപി ഉപചാരാരഹട്ഠാനം പരിച്ഛിന്ദിത്വാ വാ യസ്മിം പദേസേ ഭിക്ഖൂ വസന്തി, അയമേവ ഉപചാരസീമാതി അധിപ്പേതാ. ഭിക്ഖൂനം വസ്സൂപഗമനകഥിനത്ഥാരകരണട്ഠാനത്താ, തഥാ ഹി "കഥിനത്ഥതസീമായ"ന്തി ഉപചാരസീമം സന്ധായ വുത്തം, ഖന്ധസീമായ തത്രുപ്പാദാഭാവതോതി തീസുപി ഗണ്ഠിപദേസു വുത്തം. തത്രുപ്പാദേനോ ഭതന്തി വിഹാരസന്തകേന ഖേത്തവത്ഥുആദിനാ ആഭതം കിഞ്ചി സങ്ഘികം ചീവരം ഉപ്പജ്ജതി, തം തേസം കഥിനത്ഥാരകഭിക്ഖൂനം യേവ ഭവിസ്സതീതി യോജനാ കാതബ്ബാ. ഖേത്തവത്ഥുആദിനാ തി ഏത്ഥ ആദിസദ്ദേന മതകചീവരം വാ ഹോതു സംഘം ഉദ്ദിസ്സ ദിന്നം വാ സങ്ഘികേന വാ തി മഹാഅട്ഠകഥായം വുത്തം. തസ്മിം ഉപചാരസീമേ പവത്തചീവരം സബ്ബം സങ്ഗണ്ഹാതി, തേനേവ "തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരേന ഉപാസകേന സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ വിഹാരോ കാരിതോ ഹോതി, സോ തസ്സ വിഹാരസ്സ കതേ ഉഭതോസങ്ഘസ്സ അകാലചീവരം ദാതുകാമോ ഹോതി. തേന ഖോ പന സമയേന ഉഭതോസങ്ഘസ്സ കഥിനം അത്ഥതം ഹോതി. അഥ ഖോ സോ ഉപാസകോ സങ്ഘം ഉപസങ്കമിത്വാ കഥിനുദ്ധാരം യാചീ"തി ഇമസ്മിം വത്ഥുസ്മിം ആനിസംസപസമ്ഭനത്ഥം

കഥിനുദ്ധാരം ഭഗവതാ പഞ്ഞത്തം, തേനേവ ഥുല്ലനന്ദാ ഭിക്ഖുനീ ആനിസംസം അപ്പടിപ്പസ്സമ്ഭേന്തോ ചീവരം അമ്ഹാകം ഭവിസ്സതീതി കഥിനുദ്ധാരം പടിബാഹി, തസ്മാ കഥിനത്ഥതസീമായം അനുദ്ധടേ കഥിനേ യാവ ഫഗ്ഗുണപുണ്ണമാ പഞ്ച മാസാ ഏത്ഥന്തരേ മതകചീവരം വാ ഹോതു ചാതുദ്ദിസം സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ മതാനം ഞാതിജനാനം വാ, ഭിക്ഖാപഞ്ഞത്തിയാ വാ വിഹാരമഹാദികിച്ചേന വാ യേനകേനചി ആകാരേന സങ്ഘികം ചീവരം ദിന്നം ഹോതി, തം സബ്ബം തേസം കഥിനത്ഥാരകഭിക്ഖൂനംയേവ ഹോതി. ഛിന്നവസ്സാനം വാ പച്ഛിമികായ ഉപഗതാനം വാ തത്ഥ സമ്പത്താനം സീമട്ഠകഭിക്ഖൂനം വാ ന ഹോതി. അജാനിത്വാ ചേ ഗണ്ഹന്തി ദാതബ്ബമേവ. യദി തം ചീവരം തണ്ഡുലാദിഖാദനീയഭോജനം കരോതി, ഇതരേസമ്പി ഹോതിയേവ. കസ്മാതി ചേ ആനിസംസ വിഗതത്താ. തേനേവ ഗണപൂരണവസേന സമ്പത്താനം ഛിന്നം വസ്സാനം വാ പച്ഛിമികായ ഉപഗതാനം വാ അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ വുത്ഥവസ്സനം വാ ഖാദനീയഭോജനീയാദീനി പാപുണന്തി. കഥിനത്ഥതസാടകസ്സ ദാനകമ്മവാചാ പന ഖണ്ഡസീമായമേവ വട്ടസി. തസ്മിം വിഹാരേ അസതി അഞ്ഞവിഹാരേ ബദ്ധസീമായ വാ ഉദകുക്ഖേപസീമാദീസു വാ കാതബ്ബമേവ.

കസ്മാതി ചേ , തസ്മിം വിഹാരേ പുരിമികായ ഉപഗതാ കഥിനത്ഥാരകുസലാ ന ഹോന്തി. അത്ഥാരകുസലാ ഖന്ധകഭാണകത്ഥേരാ പരിയേസിത്വാ ആനേതബ്ബാ. കമ്മവാചം സാവേത്വാ കഥിനം അത്ഥരാപേത്വാ ദാനഞ്ച ഭുഞ്ജിത്വാ ഗമിസ്സന്തി, ആനിസംസോ പന ഇതരേസം വഹോതീ'തി. അഞ്ഞസീമട്ഠകഭിക്ഖൂനമ്പി കമ്മവാച സാവനസ്സ അട്ഠകഥായം വുത്തത്താ. ഛിന്നവസ്സാവാ പച്ഛിമികായ ഉപഗതാ വാ അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ വുത്ഥവസ്സാപി വാ പുരിമികായ ഉപഗതാനം ഗണപൂരണമത്തമേവ ലഭന്തി, ആനിസംസോ ഇതരേസംയേവ ഹോതി. സചേപി തേ ഛിന്നവസ്സാദയോ അനുമോദേന്തി, ഭിന്നോ കഥിനത്ഥാരോ, ഇദം അട്ഠകഥായം വിചാരിതം. അപരേ പന "കഥിനത്ഥതസീമന്തി ഉപചാരസീമം സന്ധായ വുത്ത"ന്തി വുത്തത്താ ഉപചാരസീമായമേവ കഥിനനത്ഥാരക ഞത്തിം കരോന്തി, തം അയുത്തം, സോധേതും ദുക്കരത്താ. തഥാ ഹി ഉപചാരസീമായമേവ പവിട്ഠഗാമസീമായം തത്ഥ ഓതിണ്ണേ ഭിക്ഖൂ തത്ഥ പാസാനയനം വാ ബഹിസീമകരണം വാ കോ സക്ഖിസ്സതി. "കഥിനത്ഥതസീമായ"ന്തി ഇമിനാപിപദേന കഥിനത്ഥതഭാവോയേവ വുത്തോ, ന കഥിനത്ഥതസാടകസ്സ ദാനകമ്മവാചാ, സാ ച വിചാരണാ കമ്മചതുക്കേന ദീപേതബ്ബാ. തത്ഥ അപലോകനകമ്മം ഞത്തികമ്മം ഞത്തിദുതിയകമ്മം ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മന്തി. തത്ഥ അപലോകനകമ്മം നാമ സീമട്ഠകസങ്ഘം സോധേത്വാ ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദം ആഹരിത്വാ സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ സങ്ഘം കിത്തേത്വാ "രുച്ചതി സങ്ഘസ്സാ"തി തിക്ഖുത്തും അനുസാവേത്വാ കത്തബ്ബം വുച്ചതി. ഞത്തികമ്മം നാമ വുത്തനയേനേവ സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ ഏകായ ഞത്തിയാ കത്തബ്ബം കമ്മം. ഞത്തിദുതിയകമ്മം നാമ വുത്തനയേനേവ സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ ഏകായ ഞത്തിയാ ഏകായ ച അനുസാവനായാതി ഏവം ഞത്തിദുതിയായ അനുസാവനായ കത്തബ്ബം കമ്മം. ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മം നാമ വുത്തനയേനേവ സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ ഏകായ ഞത്തിയാ തീഹി ച അനുസാവനാഹീതി ഏവം ഞത്തിചതുത്ഥാഹി തീഹി അനുസാവനാഹി കത്തബ്ബം കമ്മം. തത്ഥ അപലോകനകമ്മം ഫലഭാജനകാലാദീസു ലഹുകകമ്മേയേവ ലബ്ഭതി. കഥിനത്ഥതസാടകദാനേപി അനത്ഥതേയേവ കഥിനേ തതോ ബഹുആനിസംസചീവരസാടകം ലഭിത്വാ

തേനേവ സാടകേന അത്ഥരിതബ്ബോ, പുന കമ്മവാചായ ദാനകിച്ചം നത്ഥി അപലോകനകമ്മേന സങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ ദാതബ്ബം. കഥിനത്ഥതസാടകദാനകമ്മവാചാ ഏകാ ചേ വട്ടതി. പുന കമ്മ വാചായകിച്ചം നത്ഥി. ഞത്തികമ്മം പന ധമ്മസങ്ഗാഹകകാലേ മഹാകസ്സപത്ഥേരാദീഹി അത്തനാവ അത്താനം സമ്മന്നനകാലേ ലഹുകകമ്മേയേവ ലബ്ഭതി. ഞത്തിദുതിയകമ്മം പന സീമാസമ്മുതി, സീമാസമൂഹനനം, കഥിനദാനം, കഥിനുദ്ധാരോ, കുടിവത്ഥുദേസനാ, വിഹാരവത്ഥുദേസനാതി ഇമാനി ഛ ഗരുകമ്മാനി അപലോകേത്വാ കാതും ന വട്ടതി. ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചം സാവേത്വാവ കാതബ്ബം. ഇതോ പരേസു ചീവരവിപ്പവാസസമ്മുതിആദീസു ഞത്തിദുതിയകമ്മേസു അപലോകേത്വാപി കാതബ്ബം, ലഹുകകമ്മത്താ. ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മം പന ഇദാനി ഉപസമ്പദാകമ്മം ഇദാനി ചത്താരി കമ്മാനി ബദ്ധസീമായ വാ, തസ്മിം അസതി ഉദകുക്ഖേപസീമായ വാ സോധേതും അസക്കോന്തേ സതി അബദ്ധസീമായ വാ കാതബ്ബമേവ. അപരേ ഏവം വദന്തി "കുടിവത്ഥുകാരവിഹാരവത്ഥുകാരകാലേ താനി കുടിവിഹാരവത്ഥൂനി കഥം സീമട്ഠാ കാതും സക്ഖിസ്സന്തി, തസ്മാ തത്ഥ തത്ഥേവ കുടിവിഹാരകരണട്ഠാനേയേവ കാതബ്ബ"ന്തി, തം തേസം വചനമത്തമേവ, ന സാരതോ പച്ചേതബ്ബം. വത്ഥുപരാമസനമേവേത്ഥ പമാണം, തഥാ ഹി സങ്ഘകുടിവത്ഥും ഓലോകേന്തം യാചതിത്യാദിനാ വത്ഥുപരാമസനം കത്വാ ഹേട്ഠാ വത്ഥുഞത്തിദോസേ ച വിപത്തി ലക്ഖണേ ച വജ്ജേത്വാ ഞത്തിദുതിയകമ്മേന സമ്മതഭിക്ഖൂഹി തത്ഥ കുടിവിഹാരട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഓലോകേതബ്ബം തേനേവ പാളിയം "തേഹി സമ്മതേഹി ഭിക്ഖൂഹി തത്ഥ ഗന്ത്വാ കുടിവത്ഥു ഓലോകേതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. അഞ്ഞഥാ പത്തചീവരവിരഹിതം പുഗ്ഗലം വാ അനുപജ്ഝായകം വാ കത്വാ ഉപസമ്പാദേന്തേഹി "പരിപുണ്ണസ്സ പത്തചീവര"ന്തി വാ "ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ, ഇത്ഥന്നാമേന ഉപജ്ഝായേനാ"തി കമ്മവാചായ സാവിതേപി കമ്മസ്സ അസിജ്ഝനം ഭവേയ്യ. അപരേ ഏവം വദന്തി "സീമാസമ്മുതികാലേ പന കതം, തഥാ ഹി സീമാസമ്മുതികാലേ ഭിക്ഖൂ തസ്മിം യേവ ഠാനേ ഠത്വാ കമ്മവാചം സാവേന്തി, തസ്മിമ്പി ഠാനേ അബദ്ധസീമാവ ഹോതി. യദി ബദ്ധസീമാ ഭവേയ്യ, സീമജ്ഝോത്ഥരണം വാ സീമസമ്ഭേദോ വാ സിയാ"തി. സച്ചം, തഥാപി തം സീമാസമ്മുതിട്ഠാനം ഭുജിസ്സം കത്വാ സീമസമ്മുതികമ്മസ്സകതത്താ വിസുംഗാമേ സമ്മതാനം ഭിക്ഖൂനം ഗാമസീമേ ഠിതാ ഭിക്ഖൂ കമ്മം കോപേതും ന സക്കോന്തി. യദി സീമസമ്മുതിട്ഠാനം ഭുജിസ്സം കത്വാവ സീമം സമ്മന്നേയ്യ, കഥം ഭഗവതോ ധരമാനകാലേ ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖു യഥാസുഖം സീമം സമ്മന്നിസ്സന്തീതി ന പനേവം ദട്ഠബ്ബം തഥാ ഹി വാസാഖാ മിഗാരമാതാപി നവകോടീഹി ഭൂമിം ഗണ്ഹിത്വാ പുബ്ബാരാമം നാമ മഹാ വിഹാരം കാരേസി, തഥാ അനാഥപിണ്ഡികോ കഹാപണസന്ഥതേന ജേതസ്സ രാജകുമാരസ്സ ഉയ്യാനട്ഠാനം കിണാപേത്വാ ഗണ്ഹിത്വാ ജേതവനം നാമ മഹാവിഹാരം കാരേസി ഏവം പുഞ്ഞകാമാ പരിവേണം കത്വാ വിഹാരം കരോന്തി തസ്മാ ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ യഥാസുഖം സീമം ബന്ധന്തീതി ദട്ഠബ്ബന്തി. അയം ഉപചാരസീമായ വിചാരണാ.

സമാനസംവാസസീമാ നാമ ദിട്ഠിസീലസാമഞ്ഞസങ്ഘാതസങ്ഘാതേഹി ഭിക്ഖുഗണേഹി ഉപോസഥാദിസങ്ഘകമ്മേന സമാനം ഏകീഭാവം ഹുത്വാ വസിതും സമ്മതാ സീമാ. അവിപ്പവാസസീമാ നാമ തിചീവരേന വിപ്പവസിതും

സമ്മതാ സീമാ, ഏതാ ദ്വേസീമാ തിയോജനപരമതായപി സമ്ഭവതോ മഹാസീമാ തിപി നാമം ലഭന്തി, താസം വിചാരണാ മഹാഅട്ഠകഥായം സബ്ബസോ പരിപുണ്ണം കത്വാ വുത്താ, തസ്മാ ഇധ ന വക്ഖാമ വുച്ചമാനമ്പി അവിസേസേത്വാ വുത്തം ഭവേയ്യ, തസ്മാ ന വക്ഖാമ.

ലാഭസീമാ നാമ യം ഗാമം വാ നിഗമം വാ പോക്ഖരണീതളാകവനാദികം വാ യം യം പദേസം സങ്ഘസ്സ ചതുച്ചപ്പയത്ഥായ രാജരാജമഹാമത്തേഹി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ഠപിതാ, ഏസാ ലാഭസീമാ നാമ. നേവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന അനുഞ്ഞാതാ, ന ധമ്മസങ്ഗഹകത്ഥേരേഹി ഠപിതാ, അപി ച ഖോ ലാഭദായകേഹി ഠപിതാവ. മാതികാട്ഠകഥായ ലീനത്ഥപ്പകാസനിയമ്പി ലാഭസീമാതി യം രാജരാജമഹാമത്താദയോ വിഹാരം കാരേത്വാ ഗാവുതം വാ അഡ്ഢയോജനം വാ യോജനം വാ സമന്താ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ''അയം അമ്ഹാകം വിഹാരസ്സ ലാഭസീമാ, യം ഏത്ഥന്തരേ ഉപ്പജ്ജതി, തം സബ്ബം അമ്ഹാകം വിഹാരസ്സ ദേമാ''തി ഠപേന്തി, അയം ലാഭസീമാ നാമാ'തി വുത്തം. ഇമസ്മിം ലാഭസീമാധികാരേ രഞ്ഞോ മഹാചേതിയദായകസ്സ ദിവങ്ഗതകാലതോ ഏകസ്മിം സംവച്ഛരേ അതീതേ തസ്സ ജേട്ഠപുത്തസ്സ ധമ്മരഞ്ഞോ കാലേ ഈദിസം പുഞ്ഞം ഭൂതപുബ്ബം. യദി ഹി രാജരാജമഹാമത്താദീസു യോ കോചി യസ്സ വിഹാരസ്സ യാനി തളാകഖേത്തവത്ഥാദീനി ദത്വാ തം സഹിതവിഹാരം പുഗ്ഗലസ്സ ദേതി, ഏവം സതി കിം തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ തം സഹിതവിഹാരം പുഗ്ഗലികഭാവേന പടിഗ്ഗഹേതും വട്ടതി, ഉദാഹു സങ്ഘികഭാവേനേവാതി തളാകഖേത്തവത്ഥാദിവിരഹിതോ പന കേവലോ പുഗ്ഗലികവിഹാരോ അഞ്ഞേസം ദമ്മീതി അദത്വാ പുഗ്ഗലേ മതേ സങ്ഘികോ ഹോതി, ഉദാഹു പുഗ്ഗലികോയേവാതി. തത്രായം വിസ്സജ്ജനാ, യദി ഹി രാജരാജമഹാമത്താദീസു യോകോചി വിഹാരസ്സ തളാകഖേത്താവത്ഥാദീനി ദേതി, ഏവം സതി പടിക്ഖിപിതും ന വട്ടതീതിദട്ഠബ്ബം തേന വുത്തം വിനയട്ഠകഥായം ''ഇമം തളാകം, ഇമം ഖേത്തം, ഇമം വത്ഥും വിഹാരസ്സ ദേമാതി വുത്തേ പടിക്ഖിപിതും ന ലബ്ഭതീ''തി. ''പാസാദസ്സ ദാസിം, ദാസം, ഖേത്തം, വത്ഥും, ഗോമഹിംസം ദേമാതി വദന്തി, പാടേക്കം ഗഹണകിച്ചം നത്ഥി, പാസാദേ പടിഗ്ഗഹിതേ പടിഗ്ഗഹിതമേവ ഹോതീ''തി ച. വിനയവിനിച്ഛയപകരണേ ച.

''ഖേത്തവത്ഥുതളാകം വാ, ദേമ ഗോഅജികാദികം;
വിഹാരസ്സാതി വുത്തേപി, നിസേധേതും ന വട്ടതീ''തി.

ഖുദ്ദസിക്ഖാപകരണേ ച ''ഖേത്താദീനി വിഹാരസ്സ, വുത്തേ ദമ്മീതി വട്ടതീ''തി വുത്തം. ''വിഹാരസ്സ ദേമാ''തി ചേത്ഥ സങ്ഘികവിഹാരസ്സേവ, ന പുഗ്ഗലികവിഹാരസ്സാതി ദട്ഠബ്ബം, തഥാ ഹി വുത്തം വിമതിവിനോദനിയം വിഹാരസ്സ ദേമാതി സങ്ഘികവിഹാരം സന്ധായ വുത്തന്തി. ''പാസാദസ്സാ''തി ച സാമഞ്ഞേന വുത്തേപി ''തേന ഖോ പന സമയേന വിസാഖാ മിഗാരമാതാ സങ്ഘസ്സ അത്ഥായ സാളിന്ദം പാസാദം കാരാപേതുകാമോ ഹോതി ഹത്ഥിനഖക''ന്തി ഇമസ്മിം വത്ഥുസ്മിം പാസാദപരിഭോഗസ്സ അനുഞ്ഞാതത്താ സങ്ഘികംയേവ പാസാദം സന്ധായ വുത്തന്തി വിഞ്ഞായതി തഥാ ഹി വുത്തം വിമതിവിനോദനിയം സബ്ബം പാസാദപരിഭോഗ'ന്തി. പാളിയാ അട്ഠകഥായ വണ്ണനാധികാരേ ''സുവണ്ണരജതാദിവിചിത്രാനീ''തിആദി സങ്ഘികസേനാസനം സന്ധായ വുത്തം. പുഗ്ഗലികം പന സുവണ്ണാദിവിചിത്രം ഭിക്ഖുസ്സ സമ്പടിച്ഛിതുമേവ ന വട്ടതി, ''ന കേനചി പരിയായേന ജാതരൂപജതം

സാദിയിതബ്ബ''ന്തി വുത്തത്താ, തേനേവേത്ഥ അട്ഠകഥായം സങ്ഘികവിഹാരേ വാ പുഗ്ഗലികവിഹാരേ വാതി ന വുത്ത'ന്തി. ''ഭിക്ഖൂനം ധമ്മവിനയവണ്ണനട്ഠാനേ''തി വുത്തത്താ സങ്ഘികമേവ സുവണ്ണാദിമയം സേനാസനം സേനാസനപരിക്ഖാരാ ച വട്ടന്തി, ന പുഗ്ഗലികാനീതി ഗഹേതബ്ബന്തി ച, തസ്മാ തളാകഖേത്തവത്ഥാദിസഹിതവിഹാരോ സങ്ഘികോയേവ ഹോതി, ന പുഗ്ഗലികോതി വിനയകോവിദേഹി ദട്ഠബ്ബോ. സചേ പന രാജരാജമഹാമത്താദീസു യോകോചി തളാകഖേത്തവത്ഥാദിസഹിതം വിഹാരം പുഗ്ഗലസ്സ തം സഹിതവിഹാരഭാവമാരോചേത്വാ ദേതി, ഏവം സതി പുഗ്ഗലസ്സ സങ്ഘികവിഹാരഭാവേനേവ പടിഗ്ഗഹേതും വട്ടതി, ന പുഗ്ഗലികവിഹാരഭാവേനാതി ദട്ഠബ്ബം. ''കസ്മാ, വിഹാരസ്സ ദേമാ''തി വത്വാ ദിന്നാനം തളാകഖേത്തവത്ഥാദീനം സങ്ഘസ്സേവ വട്ടമാനത്താ. തേനേവാഹ വിമതിവിനോദനിയം ''വിഹാരസ്സ ദേമാതി വുത്തം സങ്ഘസ്സ വട്ടതി, ന പുഗ്ഗലസ്സ, ഖേത്താദി വിയ ദട്ഠബ്ബ''ന്തി. തത്രായം യോജനാ വിഹാരസ്സാദേമാതി വത്വാ ദിന്നം ഖേത്താദി സങ്ഘസ്സ വട്ടതി, ന പുഗ്ഗലസ്സ, ഏവം വിഹാരസ്സ ദേമാതി വുത്തം സുവണ്ണാദിവിചിത്തം അകപ്പിയമഞ്ചം സങ്ഘസ്സ വട്ടതി, ന പുഗ്ഗലസ്സാതി ദട്ഠബ്ബന്തി. സങ്ഘസ്സേവ കപ്പിയവോഹാരേന ഖേത്താദീനി പടിഗ്ഗഹേതും വട്ടതി, തഥാ ഹി വുത്തം വിമതിവിനോദനിയം ''ചത്താരോപച്ചയേ പരിഭുഞ്ജതൂതി ദേതി വട്ടതീതിഏത്ഥ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ചതുപച്ചയപരിഭോഗത്ഥായ തളാകം ദമ്മീതി വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ചത്താരോ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജിതും തളാകം ദമ്മീതി വാ ഇതോ തളാകതോ ഉപ്പന്നേ ചത്താരോ പച്ചയേ ദമ്മീതി വാ വുത്തമ്പി വട്ടതി. ഇദഞ്ച സങ്ഘസ്സ ദിയ്യമാനഞ്ഞേവ സന്ധായ വുത്തം, പുഗ്ഗലസ്സ പന ഏവമ്പി ദിന്നം തളാകഖേത്താദി ന വട്ടതി. സുദ്ധചിത്തസ്സ പന ഉദകപരിഭോഗത്ഥം കൂപപോക്ഖരണീആദയോ വട്ടന്തി. സങ്ഘസ്സതളാകംഅത്ഥി, തംകഥന്തിആദിനാഹിസബ്ബത്ഥ സങ്ഘസ്സവസേനേവ വുത്തന്തി. ''ഖേത്താദയോ പന സബ്ബേസങ്ഘസ്സേവ വട്ടന്തി, പാളിയം പുഗ്ഗലികവസേന ഗഹേതും അനനുഞ്ഞാതത്താതി ദട്ഠബ്ബ''ന്തി ച. പുഗ്ഗലസ്സ പന പുഗ്ഗലാനഞ്ച ഖേത്തവത്ഥാദീനി കപ്പിയവോഹാരേനാപി പടിഗ്ഗഹേതും ന വട്ടതി. ഏവഞ്ചകത്വാ വിമതിവിനോദനിയം ''ഖേത്തവത്ഥാദീനിപി കപ്പിയവോഹാരേനാപി പുഗ്ഗലാനം ഗഹേതും ന വട്ടതി, തഥാ അനുഞ്ഞാതത്താതി വിഞ്ഞായതി ഖേത്തവത്ഥുപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതീ''തി ആദിനാ ഹി പടിക്ഖിത്താസു ഏകസ്സേവ പുഗ്ഗലികവസേന ഗഹണേ അനനുഞ്ഞാതേ തദിതരാനം തഥാഗഹേതബ്ബതാ സിദ്ധാവ ഹോതീ'തി വുത്തം, തസ്മാ തളാകഖേത്തവത്ഥാദിസഹിതസ്സ വിഹാരസ്സ സങ്ഘികഭാവേനേവ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബതാ സിദ്ധാ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബോ. അയം പഠമപഞ്ഹേ വിസ്സജ്ജനാ.

തളാകഖേത്തവത്ഥാദിവിരഹിതം പന വിഹാരം പുഗ്ഗലികഭാവേനാപി പടിഗ്ഗഹേതും വട്ടതി. സോ ച വിഹാരോ തസ്മിം പുഗ്ഗലേ ജീവന്തേ പുഗ്ഗലികോ ഹോതി. അഞ്ഞേസം ദമ്മീതി അദത്വാ മതേ അവിസ്സജ്ജനീയോ അവേഭങ്ഗിയോ, സങ്ഘികോയേവ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബോ. യഥാഹ, ഭിക്ഖുസ്സ ഭിക്ഖവേ കാലങ്കതേ സങ്ഘോ സാമി പത്തചീവരേ. അപി ച ഗിലാനുപട്ഠാകാ ബഹൂപകാരാ, അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ സങ്ഘേന തിചീവരഞ്ച ഗിലാനുപട്ഠാകാനം ദാതും. യം തത്ഥ ലഹുഭണ്ഡം ലഹുപരിക്ഖാരം, തം സമ്മുഖീഭൂതേന സങ്ഘേന ഭാജേതബ്ബം. യം തത്ഥ

ഗരുഭണ്ഡംഗരുപരിക്ഖാരം തം ആഗതാനാഗതസ്സ ചാതുദ്ദിസസ്സ സങ്ഘസ്സ അവിസ്സജ്ജിയം അവേഭങ്ഗിയന്തി. വിനയട്ഠകഥായഞ്ച "തസ്മിം ജീവന്തേ പുഗ്ഗലികോ, മതേ സങ്ഘികോയേവാതി അഞ്ഞേസം അദത്വാ ഠപിതപരിക്ഖാരാപി തത്ഥ സങ്ഘസ്സേവ ഹോന്തി. ദ്വിന്നം സന്തകം ഹോതി അവിഭത്തം, ഏകസ്മിം കാലങ്കതേ ഇതരോ സാമി. ബഹൂനം സന്തകേപി ഏസേവ നയോ, സബ്ബേസു മതേസു സങ്ഘികം ഹോതീ"തി വുത്തം.

ഏത്ഥ ച യം തത്ഥ ഗരുഭണ്ഡ'ന്തി ആദീസു ഗരുഭണ്ഡം നാമ രാസിവസേന പഞ്ചവിധം, സരൂപവസേന പന പഞ്ചവീസതിവിധം ഹോതി, തസ്മാ മതകസന്തകഭൂതസ്സാപി വിഹാരസ്സ ഗരുഭണ്ഡഭാവോ വേദിതബ്ബോ, തേനാഹ അട്ഠകഥായം "യം തത്ഥ ലഹുഭണ്ഡം യം തത്ഥ ഗരുഭണ്ഡ"ന്തി.

ഇതി പഞ്ചഹി രാസീഹി, പഞ്ചനിമ്മലലോചനോ;
പഞ്ചവീസവിധം നാഥോ, ഗരുഭണ്ഡം പകാസയീതി.

ഏത്ഥ വിഹാരസ്സ ഗരുഭണ്ഡഭാവോ വേദിതബ്ബോ. അയം ദുതിയപഞ്ഹേ വിസ്സജ്ജനാ.

അയം ഹംസാവതിയാ പാമോക്ഖമഹാഥേരാനം വിസ്സജ്ജനാ. രാമഞ്ഞരട്ഠവാസിനോ പന മഹാഥേരാ പുഗ്ഗലികഭാവേനാപി പടിഗ്ഗഹേതബ്ബമേവാതി വദന്തി, തഥാ ജംമായരട്ഠവാസിനോപി മഹാഥേരാ, തഥാ സൂനാപരന്തരട്ഠവാസിനോപി മഹാഥേരാ തഥാ ഇസിനഗരവാസിനോപി മഹാഥേരാ പുഗ്ഗലികഭാവേന പടിഗ്ഗഹണേ ദോസോ നത്ഥീ'തി വദന്തി തേസം മഹാഥേരാനം അയമധിപ്പായോ ലാഭസീമാനാമേസാ നേവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന അനുഞ്ഞാതാ. ന ധമ്മസങ്ഗാഹകത്ഥേരേഹിപി ഠപിതാ. അപി ച ഖോ പുഞ്ഞത്ഥികേഹി ലാഭദായകേഹി ഠപിതാ തസ്മാ പുഞ്ഞത്ഥികാ രാജരാജമഹാമത്താദയോ വിഹാരം കാരാപേത്വാ തസ്സ വിഹാരസ്സ ലാഭത്ഥായ പദേസം പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ഠപേന്തി "യം ഏത്ഥന്തരേ ഉപ്പജ്ജതി, തം സബ്ബം അമ്ഹാകം വിഹാരസ്സ ദേമാ"തി. തം പന വിഹാരം അത്തനോ രുചിതസ്സ യസ്സകസ്സചി പുഗ്ഗലസ്സ "ഇമം വിഹാരം തുയ്ഹം ദമ്മി, തവ വിഹാരോ ഹോതൂ"തിവാ അത്തനോ രുചിയാ ദേതി സോപി പുഗ്ഗലോ "അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ പഞ്ചലേണാനി വിഹാര"ന്തി ആദിനാ അനുഞ്ഞാതവിഹാരമേവ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ഭഗവതോ അനുഞ്ഞാതവിഹാരമത്തസ്സേവ പടിഗ്ഗഹിതത്താതി. തസ്മിം വിഹാരേ ഖേത്തവത്ഥാദീനി അത്ഥീതി ചേ. "ഖേത്തവത്ഥുപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതീ"തി ആദിനാ യം ഖേത്താദിവത്ഥുപടിഗ്ഗഹണം പടിക്ഖിത്തം, തസ്സ ഖേത്താദിവത്ഥുസ്സ അപ്പടിഗ്ഗഹിതത്താ വിഹാരമത്തമേവ ഹി പടിഗ്ഗഹിതേ തപ്പടിബദ്ധാ ഖേത്താദിവത്ഥുസ്മിം ഉപ്പന്നചീവര പിണ്ഡപാതഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാപി തസ്സേവ പുഗ്ഗലസ്സ കപ്പിയഭാവേനേവ പവത്തന്തി, പുഗ്ഗലസ്സ പടിഗ്ഗഹണേ വാ പരിഭുത്തേ വാ ദോസോ നത്ഥി, ഭഗവതാ ഏവ അനുഞ്ഞാതസ്സ കപ്പിയപച്ചയസ്സ പരിഭുഞ്ജിതത്താ. സുത്തം ആഹരാതി ചേ, "അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ സബ്ബം പാസാദപരിഭോഗ"ന്തി. നനു ച വിസാഖാ മിഗാരമാതാ സങ്ഘസ്സേവ അത്ഥായ സാളിന്ദം പാസാദം ഹത്ഥിനഖകന്തി. സച്ചം, തഥാപി പുഗ്ഗലോ സങ്ഘപരിയാപന്നോ സങ്ഘസ്സ പാസാദപരിഭോഗേ അനുഞ്ഞാതേ തദന്തോഗധസ്സപി പുഗ്ഗലസ്സ അനുഞ്ഞാതമേവ ഹോതി. അഞ്ഞഥാ പുഗ്ഗലേ അന്തോവിഹാരേ നിസിന്നോയേവ സങ്ഘോ തസ്മിം യേവ വിഹാരസീമേ

കമ്മം കരോന്തോപി കമ്മകോപോ ന ഭവേയ്യ, അവഗ്ഗാരഹത്താതി വക്ഖതി ച സാരത്ഥദീപനിയം “അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ സബ്ബം പാസാദപരിഭോഗ”ന്തി വചനതോ പുഗ്ഗലികേപി സേനാസനേ സേ നാസനപരിഭോഗവസേന നിയമിതം സുവണ്ണഘടാദികം പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടമാനമ്പി കേവലം അത്തനോ സന്തകം കത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതീ”തി, ഇമിനാപി വചനേന പുഗ്ഗലികവിഹാരസ്സപി സബ്ബകപ്പിയഭാവോ വിഞ്ഞായതി “അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ സബ്ബം പാസാദപരിഭോഗ”ന്തി ഞാപകസ്സ ദസ്സനതോ. സുവണ്ണഘടാദികന്തി എത്ഥ ആദിസദ്ദോ മരിയാദത്ഥോ, പകാരത്ഥോ വാ, തേന രജതഹാരകൂട-ജാതിഫലികാദീനി അകപ്പിയഘടാനി സുവണ്ണരജതഹാരകൂട ജാതിഫലികാദിഭാജനസരവാദീനി ച സേനാസനപരിക്ഖാരാനി സങ്ഗണ്ഹാതി, താനി ഭിക്ഖുസ്സ പരിക്ഖാരഭാവേന ന വട്ടന്തി തഥാ ദാസിദാസഗോമഹിംസാപി, തഥാ ഖേത്താദിവത്ഥുമ്പി ഭിക്ഖുസ്സ അത്തനോ സന്തകഭാവേന പടിഗ്ഗഹേതും ന വട്ടന്തി, വിഹാരസ്സ പന പടിസേധേതബ്ബം നത്ഥി, സബ്ബസദ്ദസ്സ ദസ്സനതോ തേനേവാഹ സമന്തപാസാദികായ വിനയട്ഠകഥായ “സേനാസനേ പന ദ്വാരകവാട വാതപാനകവാടാദീസു സബ്ബം രതനമയമ്പി വണ്ണമട്ഠകമ്മം വട്ടതി. സേനാസനേ കിഞ്ചി പടിസേധേതബ്ബം നത്ഥി അഞ്ഞത്ര വിരുദ്ധസേനാസനാ”തി, ഇമിനാ ഠപേത്വാ’ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാ’തി എത്ഥ വിരുദ്ധസേനാസനം ഠപേത്വാ സബ്ബകപ്പിയാകപ്പിയം വിഹാരസ്സ കപ്പതി, കിഞ്ചിഅപ്പമത്തകമ്പി പടിസേധേതബ്ബം നാമ നത്ഥീതി വിഞ്ഞായതി, തേനേവാഹ വിനയവിനിച്ഛയേ.

> “ഖേത്തവത്ഥു തളാകംവാ, ദേമ ഗോഅജികാദികം;
> വിഹാരസ്സാതി വുത്തേപി, നിസേധേതും ന വട്ടതീ”തി.

നനുച വിഹാരസ്സ ദേമാതി സങ്ഘികവിഹാരം സന്ധായ വുത്തന്തി വിമതിവിനോദനിയം വുത്തന്തി. വുത്തം എത്ഥ ഹി ആചരിയസ്സഅധിപ്പായേന ഭവിതബ്ബം “ഖേത്തവത്താദീനിപുഗ്ഗലികവിഹാരസ്സ ദേമാ”തി വുത്തേ “ന കപ്പതി ഉപാസകാ”തി പടിക്ഖിപിതബ്ബം. കസ്മാ പുഗ്ഗലോ തസ്സ വിഹാരസ്സ സാമി, വിഹാരസ്സ ദിന്നേ പുഗ്ഗലസ്സ ദിന്നമേവ ഹോതി, എവം സതി ച “ഖേത്തവത്ഥുപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതീ”തി ആദിനാ വുത്തസിക്ഖാപദേന കാരേതബ്ബതം ആപജ്ജതി. സങ്ഘികവിഹാരസ്സ പന ന പടിക്ഖിപിതബ്ബം. കസ്മാ സോ പുഗ്ഗലോ തസ്സ സങ്ഘികവിഹാരസ്സ അനിസ്സരോ. ചാതുദ്ദിസം സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ ദിന്നം യംകിഞ്ചി ഖുദ്ദകം വാ മഹന്തം വാ പദേസം അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹന്തസ്സപി പാരാജികോ ന ഹോതി, സബ്ബസ്സേവ ചാതുദ്ദിസികസ്സ സങ്ഘസ്സ ധുരനിക്ഖേപസ്സ അസമ്ഭവതോ തസ്മാ സങ്ഘികവിഹാരസ്സ ദിന്നേ പടിക്ഖിത്തേ സങ്ഘസ്സ ലാഭന്തരായകരോ ഹോതീതി. ഇമമേവത്ഥം സന്ധായ വിഹാരസ്സ ദേമാതി സങ്ഘികവിഹാരം സന്ധായ വുത്ത’ന്തി വുത്തം ഭവേയ്യ, ന പുഗ്ഗലികഭാവേനാപി പടിഗ്ഗഹേതബ്ബന്തി. എവഞ്ച സതി സാമികാനം ധുരനിക്ഖേപേനാ’തി എത്ഥ എകസ്സ സന്തകേ തളാകേ ഖേത്തേ ച ജാതേ തസ്സേവ ധുരനിക്ഖേപേന പാരാജികം. യദി പന തം തളാകം സബ്ബസാധാരണം, ഖേത്താനി പാടിപുഗ്ഗലികാനി, തസ്സ ച ധുരനിക്ഖേപേ അവഹാരോ. അഥ ഖേത്താനിപി സബ്ബസാധാരണാനി, സബ്ബേസം ധുരനിക്ഖേപേയേവ പാരാജികം, നാസതീതി ദട്ഠബ്ബന്തി വിമതിവിനോദനിയം വുത്തവചനേന അവിരോധോ സിയാ, തഥാ ഹി ഖേത്തവത്ഥാദിസഹിതസ്സ വിഹാരസ്സ പുഗ്ഗലികഭാവേന അകപ്പിയേ സതി.

കഥം പുഗ്ഗലസ്സ ഖേത്തവത്ഥാദികമാരബ്ഭ അഭിയുഞ്ജഭാവോ ഭവേയ്യ, ഏവഞ്ച പന വദേയ്യ “ധുരം നിക്ഖിപതീതി ഏത്ഥ ഏകസ്സ സന്തകേ തളാകേ ഖേത്തേ ചാതിഏത്ഥ ഗിഹിസന്തകമേവ സന്ധായ വുത്ത”ന്തി. തഥാപി ന വത്തബ്ബം. കസ്മാ “ധുരം നിക്ഖിപതീതി യദാ പന സാമികോ അയം ഥദ്ധോ കക്ഖളോ, ജീവിതബ്രഹ്മചരിയന്തരായമ്പി മേ കരേയ്യ, അലം ദാനി മയ്ഹം ഇമിനാ”തി പദസ്സ ദിസ്സനതോ തേനേവ “ഖേത്താനി പാടിപുഗ്ഗലികാനി, തസ്സ ച ധുരനിക്ഖേപേ”തി വിമതിവിനോദനിയം വുത്തം. തഥാ “അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ സബ്ബം പാസാദപരിഭോഗ”ന്തി വചനതോ പുഗ്ഗലികേപി സേനാസനേ സേനാസനപരിഭോഗവസേന നിയമിതം സുവണ്ണഘടാദികം പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടമാനമ്പി കേവലം അത്തനോ സന്തകം കത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതീ”തി സാരത്ഥദീപനിയം വുത്ത വചനേനാപി അവിരോധോ സിയാ, തഥാ “സേനാസനേ കിഞ്ചി പടിസേധേതബ്ബം നത്ഥി അഞ്ഞത്ര വിരുദ്ധസേനാസനനാ”തി അട്ഠകഥാവചനേനാപി സംസന്ദമേവ. തഥാ “യം ഭിക്ഖവേ മയാ ഇദം ന കപ്പതീതി അപ്പടിക്ഖിത്തം, തം ചേ കപ്പിയം അനുലോമേതി, അകപ്പിയം പടിബാഹതി, തം വോ കപ്പതീ”തി ഇമിനാ സുത്താനുലോമേനപിസംന്ദമേവ. കഥം “അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ പഞ്ചലേണാനി വിഹാരന്ത്യാ”ദിനാ അനുഞ്ഞാതവിഹാരസ്സ പടിഗ്ഗഹിതത്ഥാ. തപ്പടിബദ്ധചീവരാദികപ്പിയപച്ചയസ്സേവ പരിഭുഞ്ജിതത്താ ച വിഹാരപിണ്ഡപാതഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാപി ഭിക്ഖുസ്സ സബ്ബകപ്പിയാ കപ്പിയാനുലോമാ ച ഹോന്തി. ഏവം സുത്തസുത്താനുലോമആചരിയവാദഅത്തനോമതീഹി സംസന്ദനതോ അഞ്ഞദത്ഥു ഗങ്ഗോദകേന യമുനോദകം വിയ ഖേത്തവത്ഥാദിസഹിതവിഹാരോ പുഗ്ഗലികഭാവേനാപി പടിഗ്ഗഹേതബ്ബോതി കപ്പിയാ കപ്പിയാനി വിനയകോവിദേഹി ദട്ഠബ്ബോ. അയം ഇസിനഗരവാസീനം മഹാഥേരാനം സമാനവിസ്സജ്ജനാ.

“യേ ച ജനാ ഗരുഭണ്ഡം സംവിധായ അവഹരും. ധുരനിക്ഖേപോ ച ഹോതി, പാരാജികമനാപന്നാ, പഞ്ഹാമേസാ കുസലേഹി ചിന്തിതാ”തി.

അയം പഞ്ഹാ സങ്ഘികഭൂമിഥേനകേ ഭിക്ഖു സന്ധായ വുത്താ, തത്ഥ ഹി പച്ചുപ്പന്നസങ്ഘസ്സ ധുരനിക്ഖേപേന ചാതുദ്ദിസികസങ്ഘസ്സ ധുരനിക്ഖേപാഭാവതോ അവഹാരോ നത്ഥീതി. അയം ലാഭസിമായ വിചാരണാ.

ഗാമസീമാനിഗമസീമാനഗരസീമാ പന പാകടായേവ. താസം പന വിസേസോ ഏവം വേദിതബ്ബോ യസ്മിം പന പദേസേ ആപണമേവ അത്ഥി, ന പാകാരപരിക്ഖിത്തം പാകാരപരിക്ഖിത്തമേവ വാ അത്ഥി ന ആപണം അയം പദേസോ ഗാമോ നാമ. യസ്മിം പന ട്ഠാനേ ഗാമോയേവ അത്ഥി, ന പന ആപണപാകാരാ സന്തി, അയം പദേസോ നിഗമോ നാമ. യത്ഥ പന ആപണമ്പി അത്ഥി പാകാരപരിക്ഖിത്തമ്പി, അയം പദേസോ നഗരം നാമ. അയം പദേസോ നാഗാരവന്തി ഏത്ഥാതി വചനത്ഥേന രാജൂനം വാ മഹാമത്താനം വാ നിവാസനയോഗ്യട്ഠാനത്താ നഗരന്തി വുച്ചതി. ലോകിയസത്ഥേ പന.

“വിചിത്തദേവായതനം, പാസാദാപണമന്ദിരം;
നഗരം ദസ്സയേ വിദ്വാ, രാജമഗ്ഗോ പസോഭിത”ന്തി.

വുത്തം. ഏവം ഗാമനിഗമനഗരാനം വിസേസം ഞത്വാ ഗാമോയേവ ഗാമസീമാ, നിഗമോയേവ നിഗമസീമാ, നഗരമേവ നഗരസീമാതി താസം വചനത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ യം പദേസം അസമ്മതായ ഭിക്ഖവേ സീമായ അഠപിതായ യം ഗാമം വാ നിഗമം വാ ഉപനിസ്സായ വിഹരതി, യാ തസ്സ ഗാമസ്സ വാ ഗാമസീമാ നിഗമസ്സ വാ നിഗമസീമാ, അയം തത്ഥ സമാനസംവാസാ ഏകൂപോസഥാ'തി അനുഞ്ഞാതം, തസ്മിം പദേസേ സബ്ബോപി വാ ഗാമപദേസോ. യമ്പി ഏകസ്മിംയേവ ഗാമഖേത്തേ ഏകം പദേസം ''അയം വിസും ഗാമോ ഹോതൂ''തി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ രാജാ കസ്സചി ദേതി സോപി വിസുംഗാമസീമാ ഹോതിയേവ തസ്മാ സാ ച ഇതരാ ച പകതിഗാമനഗരനിഗമസീമാ ബദ്ധസീമാസദിസായേവ ഹോന്തി. കേവലം പന തിചീവരവിപ്പവാസപരിഹാരം ന ലഭന്തി. ഏത്ഥ ച അപരേ ഏവം വദന്തി, ''രാജാ പസേനദീകോസലാദയോ പോക്ഖരസാതിപഭുതീനം ദക്ഖിണോദകപാതനവസേന ദേന്തി വിയ ബ്രഹ്മദേയ്യവസേന ദിന്നമേവ വിസും ഗാമസീമാ ഹോതി, ന ആയമത്തസ്സ, ഛേജ്ജഭേജ്ജസ്സ അനിസ്സരത്താ''തി തം ന പനേവം ദട്ഠബ്ബം, ഛേജ്ജഭേജ്ജസ്സ രാജാരഹത്താ തഥാ ഹി ലോകവോഹാരസങ്കേതവസേന അയം പദേസോ ഇമസ്സ ഗാമസ്സ പരിച്ഛേദോ''തി ഇസ്സരേഹി കതപരിച്ഛിന്നമേവ പമാണം ഹോതി. യദി ഛേജ്ജഭേജ്ജകരോ ഭവേയ്യ, രാജാത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. സോപി ഗാമദേസോ നഗരരജ്ജസീമാ ഭവേയ്യ, ന പന ഗാമസീമാമത്തമേവ, തേനേവാഹ സമന്തപാസാദികായ വിനയട്ഠകഥായ ''യത്തകേ പദേസേ തസ്സ ഗാമസ്സ ഗാമഭോജകാ ബലിം ലഭന്തി, സോ പദേസോ അപ്പോ വാ ഹോതു മഹന്തോ വാ, ഗാമസീമാത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. നഗരനിഗമസീമാസുപി ഏസേവ നയോ''തി. അയം ഗാമ നിഗമനഗരസീമാനം വിചാരണാ.

അബ്ഭന്തരസീമാ നാമ യം പടപദേസം അഗാമകേ ഭിക്ഖവേ അരഞ്ഞേ സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരാ, അയം തത്ഥ സമാനസംവാസാ ഏകൂപോസഥാ'തി അനുഞ്ഞാതാ അബ്ഭന്തരസീമാ നാമ. തത്ഥ സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരാതി യസ്മിം വിഞ്ഝാടവിസദിസേ അരഞ്ഞേ ഭിക്ഖു വസതി, അഥസ്സ ഠിതോകാസതോ സമന്താ പുരത്ഥിമായ സത്തബ്ഭന്തരാ പച്ഛിമായ സത്തബ്ഭന്തരാ ദക്ഖിണായ സത്തബ്ഭന്തരാ ഉത്തരായ സത്തബ്ഭന്തരാതി സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരാ. വിനിബ്ബേധേന ചുദ്ദസാ തി പുരത്ഥിമപച്ഛിമവസേന ചുദ്ദസബ്ഭന്തരാ, ദക്ഖിണുത്തരവസേനപി ചുദ്ദസബ്ഭന്തരാതി ഏവം നിബ്ബേധേന ചുദ്ദസ ചുദ്ദസ കത്വാ സമന്താ അട്ഠവീസതി അബ്ഭന്തരാ ഹോന്തി. ഏത്ഥ ച ഏകം അബ്ഭന്തരം അട്ഠവീസതി ഹത്ഥപ്പമാണം ഹോതി, തസ്മാ പുരത്ഥിമായ സത്തബ്ഭന്തരേ ഛന്നവുതിസതഹത്ഥപ്പമാണം ഹോതി, ഏവം ദക്ഖിണുത്തരപച്ഛിമേസുപീതി സബ്ബം സമ്പിണ്ഡേത്വാ ചതുരാസീതിസത്തസതഹത്ഥപ്പമാണം ഹോതി. പരിമണ്ഡലവസേന പന സബ്ബം ഛസത്തതിഏകസതുത്തരാനി ച ഏകം സഹസ്സഞ്ച ഹോതി. പകതിഅയനവസേന മിനിതേ പന -

> ''പഞ്ചഹത്ഥോ മതോ ദണ്ഡോ, വീസദണ്ഡോ ഉസഭോ;
> അഥീതിഉസഭാ ഗാവീ, ചതുഗാവീ യോജന''ന്തി.

വുത്തത്താ അയനവസേന വിനിബ്ബേധേ ചുദ്ദസബ്ഭന്തരേ ദ്വേഹത്ഥാധികഅട്ഠസത്തതി ഹോതി. സബ്ബം അട്ഠവീസതി അബ്ഭന്തരം സമ്പിണ്ഡേത്വാ ചതുഹത്ഥാധികഛപ്പഞ്ഞാസുത്തര ഏകസതം ഹോതി.

പരിമണ്ഡലവസേന പന ഛഹത്ഥാധികചതുതിംസുത്തരദ്വേസതാനി ഹോന്തി, ഉസഭവസേന പന വിനിബ്ബേധേന ചുദ്ദസ അബ്ഭന്തരേ ദ്വേഹി ഊനാനി ചത്താരി ഉസഭാനി ച ദ്വേരതനഞ്ച ഹോന്തി. സബ്ബം സമ്പിണ്ഡേത്വാ അട്ഠവീസതിയാ അബ്ഭന്തരേ ചതുരതനഞ്ച സോളസ അയനാനി അധികാനി സത്ത ഉസഭാനി ഹോന്തി. പരിമണ്ഡലവസേന പന ഛരതനഞ്ച ചുദ്ദസഅയനാനി ച അധികാനി ഏകാദസ ഉസഭാനി ഹോന്തി. അയമേത്ഥ സാരതോ വിനിച്ഛയോ. കേചി പന അബ്ഭന്തരസദ്ദം ഹത്ഥരതനവാചകം പരികപ്പേത്വാ ഏവം വദന്തി മജ്ഝേ ഠിതസ്സ സമന്താ സത്ത വിനിബ്ബേധേന ചുദ്ദസാ'തി വുത്തത്താ പുരത്ഥിമായ സത്ത ഹത്ഥാ ദക്ഖിണുത്തരപച്ഛിമേസുപി സത്ത സത്ത ഹത്ഥാതി കത്വാ ഏവം നിബ്ബേധേന ചുദ്ദസ ഹത്ഥാ ഹോന്തി. സബ്ബം സമ്പിണ്ഡേത്വാ അട്ഠവീസതിഹത്ഥം അബ്ഭന്തരന്തി തം തേസം മതിമത്തമേവ, ന സാരതോ പച്ചേതബ്ബം. കസ്മാ അട്ഠകഥായം തത്ഥ ഏകം അബ്ഭന്തരം അട്ഠവീസതിഹത്ഥ'ന്തി വുത്തത്താ. യദി തേസം മതേന സബ്ബം സമ്പിണ്ഡേത്വാ അട്ഠവീസതിഹത്ഥബ്ഭന്തരം ഭവേയ്യ, അട്ഠകഥായം തത്ഥ അബ്ഭന്തരം നാമ അട്ഠവീസതിഹത്ഥപ്പമാണം ഹോതി, മജ്ഝേ ഠിതസ്സ സമന്താ സത്തവിനിബ്ബേധേന ചുദ്ദസാ ഹോന്തീ'തി വത്തബ്ബം ഭവേയ്യ, ന പനേവം വുത്തം, തസ്മാ തം തേസം മതിമത്തമേവാതി ദട്ഠബ്ബം. തത്ഥ അയഞ്ഹേത്ഥത്ഥോ തത്ഥ തത്ഥാ'തി നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. ഏകന്തി ഗണനപരിച്ഛേദോ. അബ്ഭന്തരന്തി പരിച്ഛിന്നനിദ്ദേസോ, നിയമിതപരിദീപനം വാ. അട്ഠവീസതിഹത്ഥപ്പമാണന്തി പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബധമ്മസമുദായനിദ്ദേസോ തത്ഥ തേസു സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരേസു ഏകം അബ്ഭന്തരം നാമ അട്ഠവീസതിഹത്ഥപ്പമാണം ഹോതീതി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. ഏത്ഥ പന സങ്ഖ്യാ കഥേതബ്ബാ. സാ ദുവിധാ പരിമാണമിനനവസേന. തത്ഥ പരിമാണ സങ്ഖ്യാ ഏവം വേദിതബ്ബാ ചതസ്സോ മുട്ഠിയോ ഏകോ കുഡുവോ. ചത്താരോ കുഡുവാ ഏകോ പത്ഥോ, ചത്താരോ പത്ഥാ ഏകോ ആള്ഹകോ. ചത്താരോ ആള്ഹകാ ഏകം ദോണം, ചത്താരി ദോണാനി ഏകാ മാനികാ. ചതസ്സോ മാനികാ ഏകാ ഖാരീ. വീസതി ഖാരികാ ഏകോ വാഹോ. തദേവ ഏകം സകടന്തി സുത്തനിപാതട്ഠകഥാദീസു വുത്തം. സാരത്ഥദീപനിയം പന നവ വാഹസഹസ്സാനീതി ഏത്ഥ ചതസ്സോ മുട്ഠിയോ കുഡുവോ, ചത്താരോ കുഡുവാ ഏകോ പത്ഥോ, ചത്താരോ പത്ഥാ ഏകോ ആള്ഹകോ. ചത്താരോ ആള്ഹകാ ഏകം ദോണം, ചത്താരി ദോണാനി ഏകാ മാനികാ, ചത്തസ്സോ മാനികാ ഏകാ ഖാരീ. വീസതിഖാരികാ ഏകോ വാഹോ. തദേവ ഏകം സകടന്തി സുത്തനിപാതട്ഠകഥാദീസു വുത്ത'ന്തി വത്വാ "ഇധ പന ദ്വേ സകടാനി ഏകോ വാഹോതി വദന്തീ"തി ലിഖിതം പച്ചന്തവോഹാരേന മിനിതേ പന സട്ഠിസതം ഏകോ വാഹോതി രഞ്ഞോ ധമ്മാസോകസ്സ സൂവകാഹതസാലിയാ മിനിതേ പന പച്ചന്തവോഹാരേന വീസാധികതിസതം ഹോതി ഏകോ വാഹോതി വദന്തി. മിനന സങ്ഖ്യാ പന ഏവം വേദിതബ്ബാ. തഥാ ഹി -

"ഛത്തിംസ പരമാണൂനം, അണുമത്തന്തി വുച്ചതി;
ഛത്തിം സഅണുമത്തം, തജ്ജാരീതി പവുച്ചതി.

ഛത്തിം സമത്താതജ്ജാരീ, രഥരേണുപമാണം;
ഛത്തിംസ രഥരേണൂ ച, ഏകാ ലിക്ഖാതി വുച്ചതി.

സത്തലിക്ഖാ ച ഏകൂകാ, സത്തൂകാ ധഞ്ഞമാസകോ;
സത്തധഞ്ഞങ്ഗുലി ഏകാ, വിദത്ഥി ദ്വാദസങ്ഗുലി.

ദ്വേ വിദത്ഥിതു രതനം, സത്തഹത്ഥം ഏകയട്ഠി;
വീസയട്ഠിതു ഉസഭം, ഉസഭാസീതി ഗാവുതം;
ഗാവുതാനി ചത്താരി, മേരുയോജനന്തി വുച്ചതീ''തി.

വുത്തത്താ ഏകാ രജോ പരമാണു അതിസുഖുമാ അചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ, സരീരമ്പി ഘനസേലമയം സിനേരുപബ്ബതരാജമ്പി വിനിജ്ഝിത്വാ ഗതാ. തസ്സാ ഛത്തിംസപരിമാണം ഏകോഅണു തജ്ജാരിതസ്സ ഛത്തിംസപരിമാണം ഏകാരഥരേണു. തസ്സാ ഛത്തിംസപരിമാണം ഏകലിക്ഖാ. സത്തലിക്ഖാ ഏകാ ഊകാ. സത്ത ഊകാ ഏകം ധഞ്ഞം. സത്തധഞ്ഞം ഏകാ അങ്ഗുലി, ദ്വാദസഅങ്ഗുലി ഏകാ വിദത്ഥി. ദ്വേ വിദത്ഥി ഏകരതനം. സത്തഹത്ഥം ഏകയട്ഠി, വീസയട്ഠി ഏകാ ഉസഭാ, അസീതി ഉസഭാ ഗാവുതം. ചത്താരി ഗാവുതാനി മേരുയോജനന്തി വുച്ചതി. തത്ഥ അണുരജോ കിളഞ്ജകുട്ടഛിദ്ദാദീസു വാതേ പഹടകാലേ സൂരിയാലോകേസു ദിസ്സതി. തജ്ജാരീ പന സകടമഗ്ഗാദീസു ദക്ഖിണവാമ പസ്സാദീസു ദിസ്സതി . രഥരേണു പന തസ്സാ അല്ലീയനട്ഠാനേസു ദിസ്സതി. ലിക്ഖാ പന അതിഓളാരികാ പാകടാ ഹോതി. അയം മേരുഅയനവസേന വുത്തം.

അപരമ്പി

''ദസ കേസാ ഏകതിലം, ഛതിലം യവകം ഭവേ;
ചതുയവഞ്ച അങ്ഗുലി, പഞ്ചദസ ഏകപാദ''ന്തി.

വുത്തത്താ ദസ കേസാ ഏകതിലം നാമ. ഛതിലം ഏകം യവം നാമ. ചതുയവം ഏകോ അങ്ഗുലി നാമ. പഞ്ചദസങ്ഗുലിയോ ഏകോ പാദോതി വുച്ചതി. ഇദം തീസു വേദേസു ആഗതവസേന വുത്തം.

അപരമ്പി

''ദസ കേസാ ഏകതിലം, ഛതിലം യവകം ഭവേ;
ചതുയവഞ്ച അങ്ഗുലി, അട്ഠങ്ഗുലി ഏകാ മുട്ഠി, രതനം തിമുട്ഠി
ഭവേ''തി.

വുത്തത്താ ദസകേസാ ഏകം തിലം നാമ. ഛതിലം ഏകം യവം നാമ. ചതുയവം ഏകാഅങ്ഗുലി നാമ. അട്ഠങ്ഗുലം ഏകാമുട്ഠി. ത്രിമുട്ഠി ഏകരതനം. പഞ്ച രതനാനി ഏകോദണ്ഡോ. വീസതി ദണ്ഡാനി ഏകോഉസഭോ. അസീതി ഉസഭാ ഏകാ ഗാവീ. ചതസ്സോ ഗാവിയോ ഏകയോജനന്തി വുത്തം, തേനേവാഹ.

''പഞ്ചഹത്ഥോ മതോ ദണ്ഡോ, വീസദണ്ഡോ ച ഉസഭോ;
അസീതി ഉസഭാ ഗാവീ, ചതുഗാവീ ച യോജന''ന്തി.

ഇദം പകതിഅയനവസേന വുത്തം. ചക്കവാളഅയനയോജനവസേന പന

''സത്തഹത്ഥോ മതോ ദണ്ഡോ, വീസദണ്ഡോ ച ഉസഭോ;
അസീതി ഉസഭാ ഗാവീ, ചതുഗാവീ ച യോജന''ന്തി വുത്തം.

അപരമ്പി.

“ദസ കേസാ ഏകതിലം; ഛതിലം ഏകം യവം;
ചതുയവം ഏകങ്ഗുലി; അട്ഠങ്ഗുലം ഏകാമുട്ഠി;
ത്രിമുട്ഠി ഏകരതനം, അട്ഠവീസതിരതനം ഏകംഅബ്ഭന്തരന്തി.

വുത്തം. തേനേവാഹ “തത്ഥ ഏകം അട്ഠവീസതിഹത്ഥപ്പമാണം ഹോതീ”തി. ഏത്ഥ ച അഗാമകേ ചേതി ഏത്ഥ അകാരോ കതരത്ഥോതി, തഥാ ഹി അകാരോ.

പടിസേധേ വുദ്ധിതബ്ഭാവേ, അഞ്ഞത്ഥേ സദിസേപിച;
വിരുദ്ധേ ഗരഹേ സുഞ്ഞേ, അകാരോ വിരഹ’പ്പകേ’തി.

വുത്തേസു ദിസ്സതി തഥാ ഹി അജനേത്വാ തിആദീസു പടിസേധേ ദിസ്സതി. “അപരിഹാനീയാ ധമ്മാ”തി ആദീസു വുദ്ധിമ്ഹി. “അനവജ്ജം ഭന്തേ”തി ആദീസു തബ്ഭാവേ അക്ഖരാ’തി ആദീസു അഞ്ഞത്ഥേ. “അമരു രാജാ”തിആദീസു സദിസേ. “അമല”ന്തി ആദീസു വിരുദ്ധേ. “അസേട്ഠോയം ബ്രാഹ്മണോ അബ്രഹ്മചാരീ”തി ആദീസു ഗരഹേ. “അഗാമോ”തി ആദീസു സുഞ്ഞേ. “അപതികായംഇത്ഥീ”തി ആദീസു വിരഹേ. “അഥ നായം കഞ്ഞാ”തി ആദീസു അപ്പകേ. ഇധ പന സുഞ്ഞേ വിരഹേ വാ ദട്ഠബ്ബോ. സുഞ്ഞത്ഥേന പന അഗാമകേ നിമനുസ്സേ കേവലാരഞ്ഞേതി അത്ഥോ. വിരഹത്ഥോ വാ അഗാമകേ ഗാമവിരഹിതേ പദേസേതി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. തേനേവ സുഞ്ഞത്ഥേന വിരഹത്ഥേന “അഗാമകേ”തിമിനാപദേന ഗാമനദീജാതസ്സരസമുദ്ദേ മുഞ്ചിത്വാ യം അനവസേസം ഹേട്ഠാ പഥവീസന്ധാരകഉദകമ്പിഉദകസന്ധാരകോ വാതോപി അജടാകാസമ്പി, തഥാ യാവ ഉപരിബ്രഹ്മലോകം ഉപാദായ സബ്ബം അസുരയക്ഖസുരാദിആകാസട്ഠകദേവബ്രഹ്മവിമാനാനിപി അരഞ്ഞന്ത്വേവ സങ്ഗഹിതാ. നദീസമുദ്ദന്തരേസുപി മച്ഛബന്ധാനം അഗമനപഥോ ദീപകോ വാ പബ്ബതോ വാ, സോപി അരഞ്ഞസീമാത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി, തസ്മാ അയം സത്തബ്ഭന്തരസീമാ നിമനുസ്സേ കേവലാരഞ്ഞേ പഥവീമണ്ഡലേപി ദേവലോകേ വിമാനകപ്പരുക്ഖാദീസുപി ലബ്ഭതേവ. പഥവിയം പന യസ്മിം ഗാമഖേത്തേ ഹേട്ഠാ പഥവിയാ യത്ഥ വാ സുവണ്ണമണിആദീനി ഖണിത്വാ ഗഹേതും സക്കോന്തി, തം പദേസം ഗാമഖേത്തമേവ. തതോ പരാ യാവ പഥവീസന്ധാരകഉദകാ അജടാകാസേപി ലബ്ഭതേവ. നനു ഛകാമാവചര ദേവലോകേസുപി ദേവവിമാനകപ്പരുക്ഖഗാമനിഗമാദയോപി അത്ഥേവ. അഥ കസ്മാ “അരഞ്ഞാ”തി കഥിതാതി അമനുസ്സാ വാ സത്താ ജാതിഭിന്നത്താ ച തേ അഗാമായേവ, തേനേവ “നിമനുസ്സമ്ഹി അരഞ്ഞമ്ഹീ”തി വുത്തം. തിരച്ഛാനവത്ഥുസ്മിമ്പി “നാഗോ വാ ഹോതു സുപണ്ണമാണവകാദീനം വാ അഞ്ഞതരോ അന്തമസോ സക്കം ദേവരാജാനം ഉപാദായ യോ കോചി അമനുസ്സജാതികോ സബ്ബോവ ഇമസ്മിം അത്ഥേ തിരച്ഛാനഗതോതി വേദിതബ്ബോ”തി വുത്തം, തസ്മാ ജാതിഭിന്നതായ അമനുസ്സാവാസോ അരഞ്ഞന്തി വേദിതബ്ബോ. അബ്ഭന്തരസീമായ വിചാരണാ.

ഇദാനി ഉദകുക്ഖേപസീമായ സംവണ്ണനാക്കമോ സമ്പത്തോ. തത്ഥ “സബ്ബാ ഭിക്ഖവേ നദീ അസീമാ. സബ്ബോ സമുദ്ദോ അസീമോ. സബ്ബോ ജാതസ്സരോ അസീമോ. നദിയാ വാ ഭിക്ഖവേ സമുദ്ദേ വാ ജാതസ്സരേ വാ യം മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ സമന്താ ഉദകുക്ഖേപാ, അയം തത്ഥ സമാനസംവാസാ ഏകൂപോസഥാ”തി പഞ്ഞത്താ, അയം ഉദകുക്ഖേപസീമാ നാമ. തത്ഥ “സബ്ബാ ഭിക്ഖവേ നദീ അസീമാ”തി ഏത്ഥ അസീമസദ്ദേ അകാരോ വിരഹത്ഥോ,

അസീമാ ബദ്ധസീമാ വിരഹിതാതി അത്ഥോ. ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചം സാവേത്വാപി ബന്ധസീമാവിരഹിതാതി വുത്തം ഹോതി. പടിസേധത്ഥോ വാ, അസമ്മന്നിതബ്ബാതി അത്ഥോ. വുഡ്ഢിഅത്ഥോ വാ, ''അസേക്ഖാ ധമ്മാ''തി യഥാ സിക്ഖിതസിക്ഖാ നിട്ഠിതസിക്ഖാതി വുത്തം ഹോതി. ഏവം അസീമാസീമകിച്ചനിട്ഠംപ്പത്താതി അത്ഥോ. ഞത്തിദുതിയകമ്മ വാചം സാവേത്വാ സമ്മതാപി അസമ്മതായേവ, അത്തനോ സഭാവേനേവ ഗാമസീമാ വിയ ബദ്ധസീമാസദിസാതി വുത്തം ഹോതി. ഏതേന നദീജാതസ്സരസമുദ്ദാനം ബദ്ധസീമായ അഖേത്തഭാവോ ദസ്സിതോ ഹോതി. ഏവം ''സബ്ബാ ഭിക്ഖവേ നദീ അസീമാ''തിആദിനാ നദീസമുദ്ദജാതസ്സരാനം ബദ്ധസീമാഭാവം പടിക്ഖിപിത്വാ തത്ഥ ലോകവോഹാരസിദ്ധാസു ഏതാസു നദീആദീസു അബദ്ധസീമാസു പുന വഗ്ഗകമ്മപരിഹാരത്ഥം വാലികാദീഹി സീമപരിച്ഛിന്ദനം കത്തുകാമോ ഭഗവാ ''നദിയാ വാ ഭിക്ഖവേ സമുദ്ദേ വാ ജാതസ്സരേ വാ യം മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ സമന്താ ഉദകുക്ഖേപാ''തി ആദിമാഹ. തത്ഥ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സതി ഥാമമജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ തേനേവാഹ സമന്തപാകാദികായ വിനയട്ഠകഥായം ''ഥാമമജ്ഝിമേന പുരിസേനാ''തി. യദി വഡ്ഢകീപുരിസമിച്ഛേയ്യ, ''വഡ്ഢകീപുരിസേനാ''തി വുത്തം ഭവേയ്യ, ന പനേവം വുത്തം, തേന ഞായതി ''ഥാമമജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സാ''തി. തിവിധാ ഹി പുരിസാ ഉത്തമപുരിസോ മജ്ഝിമപുരിസോ പകതിപുരിസോതി. തത്ഥ ഉത്തമപുരിസോ നാമ സബ്ബഞ്ഞു ഭഗവാ, സോ ഹി ഭഗവാ സബ്ബസത്തുത്തമോ ഥാമയസസമ്പത്തിഇസ്സരിയാദീഹി തഥാ ഹി തഥാഗതസ്സ ഥാമോ.

> ''കാളാവകഞ്ച ഗങ്ഗേയ്യം, പണ്ഡരം തമ്ബപിങ്ഗലം;
> ഗന്ധമങ്ഗലഹേമഞ്ച, ഉപോസഥം ഛദ്ദന്തിമേ''തി.

വുത്താനം ദസന്നം ഹത്ഥികുലാനം ബലാനുസാരേന വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ കാളാവക ന്തി പകതിഹത്ഥികുലം യം ദസന്നം പുരിസാനം കായബലം, തം ഏകസ്സ കാളാവകസ്സ ഹത്ഥിനോ ബലം. യം ദസന്നം കാളാവകാനം ബലം, തം ഏകസ്സ ഗങ്ഗേയ്യസ്സ ബലം. യം ദസന്നം ഗങ്ഗേയ്യാനം ബലം, തം ഏകസ്സ പണ്ഡരസ്സ ബലം, യം ദസന്നം പണ്ഡരാനം ബലം, തം ഏകസ്സ തമ്ബസ്സ ബലം. യം ദസന്നം തമ്ബാനം ബലം, തം ഏകസ്സ പിങ്ഗലസ്സ ബലം. യം ദസന്നം പിങ്ഗലാനം ബലം, തം ഏകസ്സ ഗന്ധഹത്ഥിനോ ബലം. യം ദസന്നം ഗന്ധഹത്ഥീനം ബലം, തം ഏകസ്സ മങ്ഗലസ്സ ബലം. യം ദസന്നം മങ്ഗലാനം ബലം, തം ഏകസ്സ ഹേമസ്സ ബലം. യം ദസന്നം ഹേമവതാനം ബലം, തം ഏകസ്സ ഉപോസഥസ്സ ബലം. യം ദസന്നം ഉപോസഥാനം ബലം, തം ഏകസ്സ ഛദ്ദന്തസ്സ ബലം. യം ദസന്നം ഛദ്ദന്താനം ബലം, തം ഏകസ്സ തഥാഗതസ്സ കായബലം. ''നാരായനസങ്ഖാതം ബല''ന്തിപി ഇദമേവ വുച്ചതി. തത്ഥ നാരാ വുച്ചന്തി രസ്മിയോ, താ ബഹൂ നാനാവിധാ തതോ ഉപ്പജ്ജന്തീതി നാരയനം, വജിരം, തസ്മാ വജിരസങ്ഖാതം ബലന്തി പി അത്ഥോ, തദേതം പകതിഹത്ഥിഗണനായ ഹത്ഥികോടിസഹസ്സം, പുരിസഗണനായ ദസന്നം പുരിസകോടിസഹസ്സാനം ബലം ഹോതി, ഇദം തഥാഗതസ്സ കായബലം. ഇസ്സരിയാദിബലവിധാനം പന തംതം സുത്താനുസാരേന വേദിതബ്ബം. മജ്ഝിമപുരിസോ നാമ വഡ്ഢകിപുരിസോ സോ ഹി തഥാഗതസ്സ ബലം പടിച്ച സിനേരുപബ്ബതരാജം സാസപബീജേന മിനന്തോ വിയ സതേനപിസഹസ്സേനപി സതസഹസ്സേനപി മിനേതും അഭബ്ബോ, അന്തമസോ പാദങ്ഗുട്ഠം സോ പാദങ്ഗുട്ഠംകമ്പി ഗണ്ഹേതും അഭബ്ബോവ. തസ്സ

പകതിപുരിസതോ മഹന്തഭാവേന മജ്ഝേ ഭവത്താ മജ്ഝിമപുരിസോ നാമ ജാതോ, തഥാ ഹി സുഗതവിദത്ഥി വഡ്ഢകിസ്സ തിസ്സോ വിദത്ഥിയോ, വഡ്ഢകിഹത്ഥേന ദിയഡ്ഢഹത്ഥോ ഹോതി, തഥാ വഡ്ഢകിവിദത്ഥി പകതിപുരിസസ്സ ദ്വേ വിദത്ഥിയോ, പകതിപുരിസഹത്ഥേന പരിപുണ്ണഹത്ഥോ ഹോതി തഥാ ഹി സുഗതവിദത്ഥി നാമ ഇദാനി മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ തിസ്സോ വിദത്ഥിയോ, വഡ്ഢകിഹത്ഥേന ദിയഡ്ഢോ ഹത്ഥോ ഹോതീതി കുടികാരസിക്ഖാപദട്ഠകഥായം വുത്തം. അയം ഇധ മജ്ഝിമപുരിസോതി നാധിപ്പേതാ. കസ്മാ കുടികാരസിക്ഖാപദേയേവ തിഹത്ഥാതി വഡ്ഢകിഹത്ഥേന തിഹത്ഥാ. പമാണയുത്തോ മഞ്ചോതി പകതിവിദത്ഥിയാ നവവിദത്ഥിപ്പമാണോ മഞ്ചോതി വുച്ചതി യഥാ, ഏവം മജ്ഝിമപുരിസേനാ'തി ഇധ അവത്വാ'ഥാമമജ്ഝിമേന പുരിസേനാ'തി അട്ഠകഥായം വുത്തത്താ. പകതിപുരിസോ നാമ'യം ദസന്നം പുരിസാനം കായബലം, തം ഏകസ്സ കാളാവകസ്സ ഹത്ഥിനോ ബല'ന്തി വുത്തപുരിസോ പകതിപുരിസോ നാമ. തത്ഥ കിഞ്ചാപി ഏകച്ചേ പുഞ്ഞവന്താ രാജാ അജാതസത്തു ജീവകോ കോമാരഭച്ചോ ഇത്ഥിയാപി വിസാഖാ മിഗാരമാതാതി ഏവമാദയോ പഞ്ചന്നം ഹത്ഥീനം ബലം ധാരേന്തി, ന പന തേ മജ്ഝിമപുരിസാ നാമ ഹോന്തി, പകതിപുരിസോ യേവ, പുഞ്ഞവന്തഭാവേന വിസേസപുരിസത്താ. ഇധ പന പകതിപുരിസോയേവ ഥാമ മജ്ഝിമപുരിസോതി അധിപ്പേതോ.
ഉദകുക്ഖേപാതി ഉദകുക്ഖേപേന പരിച്ഛിന്നാ, തേനേവാഹ മാതികാട്ഠകഥായം ലീനത്ഥപ്പകാസനിയം ഉദകുക്ഖേപാതി കരണത്ഥേ നിസ്സക്കവചനന്തി ആഹ. ഉദകുക്ഖേപേനാ'തി അയഞ്ഹേത്ഥത്ഥോ . നദീസമുദ്ദജാതസ്സരേസു യംഠാനം മജ്ജിമസ്സ പുരിസസ്സ സമന്താ പരിസപരിയന്തതോ ഉദകുക്ഖേപേന പരിച്ഛിന്നം, അയം തത്ഥ നദീആദീസു ലോകവോഹാര സിദ്ധാസു താസുഏവ അബദ്ധസീമാസു അപരാപി സമാനസംവാസാ ഏകൂപോസഥാതി കങ്ഖാവിതരണിയം പന യം മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ സമന്താ ഉദകുക്ഖേപാതി യം ഠാനം ഥാമമജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ സമന്തതോ ഉദകുക്ഖേപേന പരിച്ഛിന്നം. തത്ഥ യഥാ അക്ഖധുത്താ ദാരുഗുളം ഖിപന്തി, ഏവം ഉദകം വാ വാലികം വാ ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ മജ്ഝിമേന പുരിസേന സബ്ബഥാമേന ഖിപിതബ്ബം. യത്ഥ ഏവം ഖിത്തം ഉദകം വാ വാലികാ പതതി, അയം ഉദകുക്ഖേപോ നാമ. അയം തത്ഥ സമാന സംവാസാ ഏകൂപോസഥാതി, അയം തേസു നദീആദീസു ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛിന്നാ സീമാ സമാനസംവാസാചേവ ഏകൂപോസഥാചാ'തി അത്ഥയോജനം കത്വാ അയം ഏതേസം നദീആദീനം അന്തോയേവ ലബ്ഭതി, ന ബഹി, തസ്മാ നദിയാ വാ ജാതസ്സരേ വാ യത്തകം പദേസം പകതിവസ്സകാലേ ചതൂസു മാസേസു ഉദകം ഓത്ഥരതി, സമുദ്ദേ യസ്മിം പദേസേ പകതിവീചിയോ ഓസരിത്വാ സണ്ഠഹന്തി, തതോപട്ഠായ കപ്പിയഭൂമി. ദുബ്ബുട്ഠികാലേ വാ ഗിമ്ഹേ വാ നദീജാതസ്സരേസു സുക്ഖേസുപി സാഏവ കപ്പിയഭൂമി. സചേ പന സുക്ഖേ ജാതസ്സരേ വാപിം വാ ഖണന്തി വപ്പം വാ കരോന്തി, തം ഠാനം ഗാമഖേത്തം ഹോതി. യാ പനേസാ കപ്പിയഭൂമീതി വുത്താ, തതോ ബഹി ഉദകുക്ഖേപസീമാ ന ഗച്ഛതി, അന്തോയേവ ഗച്ഛതി, തസ്മാ തേസം അന്തോപരിസപരിയന്തതോ പട്ഠായ സമന്താഉദകുക്ഖേപ പരിച്ഛേദോ കാതബ്ബോ''തി വുത്തം. ഗണ്ഠിപദേ പന യം മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ സമന്താ ഉദകുക്ഖേപാതി പന ഏതിസ്സാ നദിയാ ചതുവഗ്ഗാദീനം സങ്ഘാനം വിസും ചതുവഗ്ഗകരണീയാദികമ്മകരണകാലേ സീമാപരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥം വുത്തം, തിചീവരേന വിപ്പവാസപരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥമ്പി സത്തബ്ഭന്തരസീമായ പരിച്ഛേദദസ്സനം വിയാതി ആചരിയാ, തസ്മാ ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദാഭാവേപി

അന്തോനദിയം കാതും വട്ടതീതി സിദ്ധ’ന്തി ലിഖിതം. തഥ ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദാഭാവേപീ’തി ഇദം പദം സമന്തതോ ഉദകുക്ഖേപേന പരിച്ഛിന്ന’ന്തി മഹാഅട്ഠകഥാവചനേന വാ സമന്താ ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദോ കാതബ്ബോ’തി മാതികാട്ഠകഥായ കങ്ഖാ വിതരണിയഞ്ച വുത്തവചനേന വാ, “തത്ഥാപി ഹി മജ്ഝിമപുരിസോ ന ഞായതി, തഥാ സബ്ബഥാമേന ഖിപന”ന്തി വാ, “എതദത്ഥമേവ ഹി വാലികാദീഹി സീമപരിച്ഛിന്ദന”ന്തി വാ വിമതിവിനോദനീവചനേഹി വാ ന സമേതി. ഗന്ഥകാരേനാപി പരൂപവാദവിവജ്ജനത്ഥം “അയം അമ്ഹാകം ഖന്തീ”തി അവത്വാ’അചരിയാ’തി അഞ്ഞകത്താരേ നിദസ്സിത്വാ പരതോ നിഗമനേ “ഇദം സബ്ബം സുട്ഠു വിചാരേത്വാ ഗരുകുലേ പയിരുപാസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം യുത്തം ഗഹേതബ്ബം, ഇതരം ഛഡ്ഡേതബ്ബ”ന്തി വുത്തം തസ്മാ അഞ്ഞേസം ആചരിയാനം മതേന ലിഖിതന്തി ദട്ഠബ്ബം. അഞ്ഞഥാ തിസ്സോപി സങ്ഗീതിയോ ആരൂള്ഹേ അട്ഠകഥാവചനേ ച കങ്ഖാവിതരണീ-വിമതിവിനോദനീവചനാനി ച മക്ഖേതബ്ബാനി ഭവേയ്യും, ഗന്ഥാപി അഞ്ഞമഞ്ഞവിരുദ്ധാ ഭവേയ്യും, ഭഗവതാ പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദമ്പി സാവകാനം മതേന പടിസങ്ഖരിതബ്ബം ഭവേയ്യ ഭഗവതാ പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദം പന ന മക്ഖേതബ്ബം, യഥാ പഞ്ഞത്തേയേവ വത്തിതബ്ബം വക്ഖതി ഹി വത്ഥും ജാനിത്വാപി മജ്ജം പിവതോ ഭിക്ഖുസ്സ പാചിത്തിയം, സാമണേരസ്സ പന ജാനിത്വാ പിവതോ സീലഭേദോ, ന അജാനിത്വാതി വുത്തം തത്ഥ കാരണം മഗ്ഗിതബ്ബം, സിക്ഖാപദ പഞ്ഞത്തിയാ ബുദ്ധാനമേവ വിസയത്താ ന വാ മഗ്ഗിതബ്ബം, യഥാ പഞ്ഞത്തേയേവ വത്തിതബ്ബ’ന്തി തസ്മാ സമന്താ ഉദകുക്ഖേപാതി പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദാനുരൂപം സമന്തതോ ഉദകുക്ഖേപേന പരിച്ഛിന്നന്തി വാ ഉദകം ഉക്ഖിപിതബ്ബന്തി വാ ഉദകുക്ഖേപേന പി പരിച്ഛിന്നാ സീമാതിവാ സമന്താ ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദോ കാതബ്ബോതി വാ വുത്തധമ്മസങ്ഗാഹകത്ഥേരാനം വചനമേവ പമാണം തേ ഹി ബുദ്ധമതഞ്ഞുനോ, ഇദഞ്ച വചനം ഭഗവതോ ന പച്ചക്ഖവചനം നാപിസങ്ഗാഹകത്ഥേരാനം വചനം അഥവാ “യം മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ സമന്താ ഉദകുക്ഖേപാ”തി പന എതിസ്സാ നദിയാ…പേ… സത്തബ്ഭന്തരസീമായ പരിച്ഛേദദസ്സനം വിയ സീമപരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥം വുത്ത’ന്തി ആചരിയാ യസ്മാ വദന്തി, തസ്മാ ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദാഭാവേപി അന്തോനദിയം കാതും വട്ടതീതി സിദ്ധന്തി ഇമിസ്സാ അത്ഥയോജനായ ന ധമ്മസങ്ഗാഹകത്ഥേരാപി പവിട്ഠാ, ഗന്ഥകാരോപി അപവിട്ഠോ. കസ്മാതി ചേ തിസ്സോപി സങ്ഗീതിയോ ആരൂള്ഹേസു വിനയട്ഠകഥാസുചേവ തബ്ബിവരണഭൂതാസു സിലോകടീകാസു ച “ഉദകുക്ഖേപേന പരിച്ഛിന്നം, ഉദകം ഉക്ഖിപിതബ്ബം, ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദോ കാതബ്ബോ”തി ആദിനാ ബഹൂഹി ആകാരേഹി ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദമേവ ലിഖന്തി, തസ്മാ ധമ്മസങ്ഗാഹകത്ഥേരാപി അപ്പവിട്ഠാതി വിഞ്ഞായതി ഗന്ഥകാരോ പി പരൂപവാദവിവജ്ജനത്ഥം “ആചരിയാ”തി അഞ്ഞകത്താരേ നിദസ്സേതി, തസ്മാ ഗന്ഥകാരോപി അപ്പവിട്ഠോതി വിഞ്ഞായതി, ഇദഞ്ച വചനം കേസഞ്ചി ഥേരാനം അത്തനോമതി, അത്തനോമതിച നാമേസാ സബ്ബദുബ്ബലാ, സിനേരുപബ്ബതരാജം സാസപബീജേന മിനേന്തോ വിയ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധേന പഞ്ഞത്തസ്സ ഉദകുക്ഖേപാതി സിക്ഖാപദസ്സ അത്ഥം വദന്താനം മഹാകസ്സപയസമോഗ്ഗലിപുത്തതിസ്സപഭുതീനഞ്ച തേസം സിസ്സാനുസിസ്സാനം മഹാവിഹാരവാസീനഞ്ച വചനം കോ നാമ പുഗ്ഗലോ മക്ഖേതും സക്ഖിസ്സതി, ഉപസമ്പദാദികമ്മസ്സ ച ഗരുകമ്മത്താ സാസനസ്സ മൂലത്താ ച ഗരുകേയേവ ഠാതബ്ബം. “യം മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ സമന്താ ഉദകുക്ഖേപാ”തി ഭഗവതാ

പഞ്ഞത്തം, കഥം മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ഉദകുക്ഖേപാരഹട്ഠാനമേവ ഉദകുക്ഖേപസീമാ, ഉദാഹു ഉദകുക്ഖേപേനേവ ഉദകുക്ഖേപസീമാതി ചോദനം പരിഹരന്തോ അട്ഠകഥാചരിയോ കഥം പന ഉദകം ഉക്ഖിപിതബ്ബന്ത്യാദിമാഹ. തത്ഥ കഥന്തി കഥേതുകമ്യതാ പുച്ഛാ, കഥം കേന കാരണേന ഉദകം ഉക്ഖിപിതബ്ബം ഉദകാസിഞ്ചനസങ്ഖേപേന ഉക്ഖിപിതബ്ബം അഥ ഖോ ലേഡ്ഡുഖിപനദാരുഗുളഖിപനാകാരേന ഉക്ഖിപിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. അക്ഖധുത്താതി സാമഞ്ഞേന വുത്തേപി "സീഹോ ഗായതി നങ്ഗുട്ഠം, സീഹോ ചാലേതി വാലധി"ന്തി ഏത്ഥ വിയ ദാരുഗുളം ഖിപന്തി സദ്ദന്തരസന്നിധാനതോ അത്ഥവസേന ദാരുഗുളകീളകാ ധുത്തജനാതി വിഞ്ഞായതി അക്ഖസദ്ദോ ഹി ജൂതേപി നിരൂള്ഹോ. ദാരുഗുളന്തി ഭമം ആരോപേത്വാ ആരഗ്ഗേന കതദാരുവികതി അയഞ്ഹേത്ഥത്ഥോ... യഥാ അക്ഖധുത്താ ദാരുഗുളകാ ധുത്തജനാ ദാരുഗുളം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ അത്തനോ ബലം ദസ്സേന്താ വിയ സബ്ബഥാമേന അത്താനം ഓനമിത്വാ ഖിപന്തി, ഏവമേവ ഥാമമജ്ഝിമേന പുരിസേന ഉദകം വാ വാലികം വാ ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ അത്തനോ ബലം ദസ്സേന്താവിയ ഓനമിത്വാ സബ്ബഥാമേന നിസിന്നസ്സ വാ ഠിതസ്സ വാ പരിസപരിയന്തതോ അനുപരിയായിത്വാ ഖിപിതബ്ബം, ഏവം ചിത്തം ഉദകം വാ വാലികം വാ യത്ഥ യസ്മിം ഠാനേ പതതി, അയമേകോ ഉദകുക്ഖേപോ നാമാതി "അയമേകോ ഉദകുക്ഖേപോ"തി ഇമിനാ പദേന ഭിന്നം സങ്ഘാനം വിസുംവിസും കമ്മകരണാധികാരേ സീമന്തരികത്താ അഞ്ഞസ്സാപി ഉദകുക്ഖേപസ്സ സമ്ഭവം ദസ്സേതി, തേനേവ മാതികാട്ഠകഥായം "സചേ പന ദ്വേ സങ്ഘാ വിസുംവിസും ഉപോസഥാദികമ്മം കരോന്തി, ഭിന്നം ഉദകുക്ഖേപാനം അന്തരേ അഞ്ഞോ ഏകോ ഉദകുക്ഖേപോ ഉപചാരത്ഥായ ഠപേതബ്ബോ"തി വുത്തം, വിമതിവിനോദനിയമ്പി "തസ്സ അന്തോതി തസ്സ ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛിന്നസ്സ ഠാനസ്സ അന്തോ ന കേവലഞ്ച തസ്സേവ അന്തോ, തതോ ബഹിപി ഏകസ്സ ഉദകുക്ഖേപസ്സ അന്തോ ഠാതും ന വട്ടതീതി വചനം ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദസ്സ ദുബ്ബിജാനതോ കമ്മകോപസങ്കാ ഹോതീ"തി വുത്തം, സാരത്ഥദീപനിയം പന "തസ്സ അന്തോ ഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാ ഠിതോ കമ്മം കോപേതീതി ഇമിനാ പരിച്ഛേദതോ ബഹി യത്ഥ കത്ഥചി ഠിതോ കമ്മം ന കോപേതീതി ദീപേതീ"തി വത്വാ മാതികാട്ഠകഥാവചനമ്പി പടിക്ഖിപി, തം ഏകസങ്ഘം സന്നിപാതം സന്ധായ വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം, യഥാ ച മഹാസീമായ ഖണ്ഡിത്വാ ബദ്ധാനം ഖണ്ഡസീമാനം അഞ്ഞമഞ്ഞസങ്കരവിവജ്ജനത്ഥം സീമന്തരികാ ഠപിതാ, ഏവമേവ അത്തനോ സഭാവേന ഗാമസീമാ വിയ സയം ജാതസീമായം നദീസമുദ്ദജാതസ്സരാനം അതിമഹന്തഭാവേന ഉദകുക്ഖേപേന ഉദകുക്ഖേപസീമാ ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതാ, തഥാപി ഭിന്നം ബദ്ധസീമാനമിവ അഞ്ഞമഞ്ഞസങ്കരവിവജ്ജനത്ഥം ഭിന്നം ഉദകുക്ഖേപസീമാനം അന്തരേ സീമന്തരികത്ഥായ അഞ്ഞോ ഉദകുക്ഖേപോ ഠപേതബ്ബോ'തി വുത്തം, സനിമിത്താ ബദ്ധസീമാ, സഉദകുക്ഖേപാ ഉദകുക്ഖേപസീമാ, സീമന്തരികാ വിയ ഏകോ ഉദകുക്ഖേപോ ദട്ഠബ്ബോ, തേനേവ വിമതിവിനോദനിയം "ഇദഞ്ചേത്ഥ സീമന്തരികാവിധാനം ഭിന്നം ബദ്ധസീമാനം സീമന്തരികാഅനുജാനനസുത്താനുലോമതോ സിദ്ധന്തി ദട്ഠബ്ബ"ന്തി വുത്തം, ഏകസ്മിം സങ്ഘസന്നിപാതേ പന ഏകസ്സ ഉദകുക്ഖേപസ്സ ബഹി തിട്ഠന്തോപി കമ്മം ന കോപേതീതി ദട്ഠബ്ബം വുത്തഞ്ഹി വിമതിവിനോദനിയം ഭഗവതാ നിദാനവസേന ഏകഗാമസീമനിസ്സിതാനം ഏകസഭാഗാനഞ്ച ഭിന്നം ബദ്ധസീമാനമേവ അഞ്ഞമഞ്ഞം സമ്ഭേദജ്ഝോത്ഥരണം സീമന്തരികം വിനാ അബ്യവധാനേ ഠാനഞ്ച ഭഗവതാ

അനുമതമേവാതി ഞത്വാ അട്ഠകഥാചരിയാ ഇധാപി സീമന്തരികാവിധാനമകംസു വിസഭാഗസീമാനമ്പി ഹി ഏകസീമനിസ്സിതത്തം ഏകസഭാവത്തഞ്ചാതി ദ്വീഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതേ സതി ഏവ സീമന്തരികം വിനാ ഠാനം സമ്ഭേദായ ഹോതി, നാസതീതി ദട്ഠബ്ബ'ന്തി. ഏവം നദീസമുദ്ദജാതസ്സരേസു സമന്താഉദകുക്ഖേപാതി പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദാനുരൂപം ഉദകുക്ഖേപേന പരിച്ഛേദം ദസ്സേത്വാ രസ്സപഭവേ നദീജാതസ്സരപദേസേ ഉദകുക്ഖേപേന വിനാവ അത്തനോ സഭാവേന ഗാമസീമായമിവ സബ്ബഥാ കപ്പിയഭാവം ദസ്സേതും സചേ പന നാതിദീഘാ ഹോതി, പഭവതോ പട്ഠായ ത്യാദിമാഹ. തത്ഥ പഭവതോ പട്ഠായാതി യസ്മിം പദേസേ ചതുമാസപരമാ നദീ സന്ദതി, തസ്സ ഉപരിമഭാഗതോ പട്ഠായാതി അത്ഥോ. യാവ മുഖദ്വാരാ തി യാവ നദീതീരമേവേത്ഥ മുഖദ്വാരാതി അധിപ്പേതാ. സബ്ബത്ഥാ'തി സബ്ബസ്മിം നദീപദേസേ ഉദകുക്ഖേപസീമാകമ്മം നത്ഥീ തി ഉദകുക്ഖേപേന പവത്താ സീമാ ഉദകുക്ഖേപസീമാ. കരിതബ്ബന്തി കമ്മം, കരകരണേതി ധാതു, രമ്മപച്ചയോ. കരണേതി മനോദ്വാരവീഥിയാ സത്തമകുസലജവനചിത്തസമുട്ഠാപിതവായോധാതുയാ വികാരഭൂതോ കായപയോഗോ, തേന കായപയോഗേന ഖിപിതബ്ബം ഉദ്ധടം കമ്മന്തി വുച്ചതി പരമത്ഥവസേന പന കായപയോഗസങ്ഖാതായ ചിത്തം ജവായോധാതുയാ വിപ്ഫാരേന ദേസന്തരപ്പത്തിസമുട്ഠാപികാ അട്ഠകലാപപുഞ്ജായേവ. ഉദകുക്ഖേപസീമായ കമ്മം ഉദകുക്ഖേപസീമാകമ്മം തം ഏത്ഥ രസ്സപഭവനദിയാ നത്ഥീതി അത്ഥോ. അയഞ്ഹേത്ഥത്ഥോ സചേ നദീ നാതിദീഘാ ഹോതി അഡ്ഢയോജനം വാ ഗാവുതം വാ അഡ്ഢഗാവുതം വാ, തസ്സാ പവത്തനട്ഠാനതോ പട്ഠായ യാവ നദീതീരാ സബ്ബത്ഥ നദീപദേസേ അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ സങ്ഘോ നിസീദതി, തത്ഥ തസ്മിം നദീപദേസേ സമന്തതോ അവസേസനദിയാ അഭാവാ വഗ്ഗകമ്മസങ്കാഭാവേന ഉദകുക്ഖേപസീമാ കമ്മം നത്ഥി, കേവലാ നദീ സീമായേവാതി സാരത്ഥദീപനിയമ്പി മാതികാട്ഠകഥായലീനത്ഥപ്പകാസനിയമ്പി ഏതദേവ സന്നിട്ഠാനം വുത്തം വിമതിവിനോദനിയം പന യത്ഥ ഖുദ്ദകേ അരഞ്ഞേ മഹന്തേഹി വാ ഭിക്ഖൂഹി പരിപുണ്ണതായ വഗ്ഗകമ്മസങ്കാഭാവേന സത്തബ്ഭന്തരസീമാപേക്ഖാ നത്ഥി, തത്ഥ സത്ഥബ്ഭന്തരസീമാ ന ഉപ്പജ്ജതി, കേവലാരഞ്ഞസീമായേവ തത്ഥ സങ്ഘേന കമ്മം കാതബ്ബം നദീആദീസുപി ഏസേവ നയോ വക്ഖതി ഹി സചേ നദീ നാതിദീഘാ ഹോതി, പഭവതോ പട്ഠായ യാവമുഖദ്വാരാ സബ്ബത്ഥ സങ്ഘോ നിസീദതി, ഉദകുക്ഖേപസീമാകമ്മം നത്ഥീ'തി ആദി ച ഉഭയത്ഥാപി ച. യസ്സം ദിസായം സത്തബ്ഭന്തരസ്സ വാ ഉദകുക്ഖേപസ്സ വാ ഓകാസോ നപ്പഹോതി, തത്ഥ കഥം മിനനം ഖിപനം വാ ഭവേയ്യ, ഗാമഖേത്താദീസു പവിസനതോ അഖേത്തേ സീമാ പവിട്ഠാ നാമാതിസീമാ വിപജ്ജേയ്യ, അപേക്ഖായ സീമുപ്പത്തിയം പന യതോ പഹോതി, തത്ഥ സത്തബ്ഭന്തരഉദകുക്ഖേപസീമാ സയമേവ പരിപുണ്ണാ ജായന്തി. യതോ പന നപ്പഹോതി, തത്ഥ അത്തനോ ഖേത്തപ്പമാണേനേവ ജായന്തി, ന ബഹീതി വുത്തം, ഏത്ഥ ച'സീമാപേക്ഖായ സത്തബ്ഭന്തരഉദകുക്ഖേപസീമാ സയമേവ പരിപുണ്ണാ ജായന്തീ'തി വുത്തത്താ ഉദകുക്ഖേപം വിനായേവ അപേക്ഖായ സീമായ ഉദകുക്ഖേപസീമാ ഉപ്പജ്ജതീ'തി അത്ഥം വദന്തി, തം അയുത്തരൂപം വിയ ദിസ്സതി. കസ്മാതി ചേ പാളിനയവിരോധതോ വിമതിവിനോദനിയം പരതോ വുത്തവചനേനാപി വിരോധതോ ച. ഇദഞ്ച വചനം ആചരിയസ്സ കേസഞ്ചി പുഗ്ഗലാനം വാദപ്പകാസനത്ഥം വുത്തം ഭവേയ്യ. കസ്മാ പരതോ വുത്തവചനേന അഘടിയത്താ ച പാളിയട്ഠകഥാടീകാവചനേഹിപി

വിരുജ്ഝനതോ ച, തം പരതോ വണ്ണയിസ്സാമ. യഥാ ച ലോകേ വതിം അപരിക്ഖിപിത്വാ "ഇദം വതിയാ ഠാന"ന്തി ച യഥാ ച നങ്ഗലകോടിയാ അകസിത്വാ "ഇദം കസികട്ഠാന"ന്തി ച യഥാ ച വത്ഥും കരോന്താ മനുസ്സാ കുധാരീഫരസുആദിനാ രുക്ഖേ അച്ഛിന്ദിത്വാ "ഇദം മമ കുധാരിപതനട്ഠാന"ന്തി ച യഥാ ച ദാത്തേന അലായിത്വാ "ഇദം മമ ലായിതട്ഠാന"ന്തി ച ന സക്കാ വത്തും, ഏവമേവ ഉദകം വാ വാലികം വാ ഹത്ഥേന അഖിപിത്വാ "അയമേകോ ഉദകുക്ഖേപോതി ച, ഉദകപതനട്ഠാനന്തി ച ന സക്കാ വത്തും. ഏത്ഥ ച ദ്വേ ഭിക്ഖൂ ഏവം വിവാദം കരോന്തി വിമതിവിനോദനിയം "യത്ഥ ഖുദ്ദകേ അരഞ്ഞേ മഹന്തേഹി ഭിക്ഖൂഹി പരിപുണ്ണതായ വഗ്ഗകമ്മസങ്കാഭാവേന സത്തബ്ഭന്തരസീമാപേക്ഖാ നത്ഥി, തത്ഥ സത്തബ്ഭന്തരസീമാ ന ഉപ്പജ്ജതി, കേവലാരഞ്ഞസീമായേവ തത്ഥ സങ്ഘേന കമ്മം കത്തബ്ബം നദീ ആദീസുപി ഏസേവ നയോ. വക്ഖതി ഹി സചേ നദീ നാതിദീഘാ ഹോതി. പഭവതോ പട്ഠായ യാവ മുഖദ്വാരാ സബ്ബത്ഥ സങ്ഘോ നിസീദതി, ഉദകുക്ഖേപസീമാകമ്മം നത്ഥീ'തിആദിം, ഇമിനാ ഏവ വചനേന വഗ്ഗകമ്മപരിഹാരത്ഥം സീമാപേക്ഖായ സതി ഏവ ഉദകുക്ഖേപസീമാ സത്തബ്ഭന്തരസീമാ ഉപ്പജ്ജന്തി, നാസതീതി ദട്ഠബ്ബ'ന്തി വുത്തത്താ ഉദകുക്ഖേപം വിനാവ പരിസപരിയന്തതോ പട്ഠായ സീമാപേക്ഖായ സഹേവ ഉദകുക്ഖേപസീമാ ഉപ്പജ്ജതി തസ്മാ ഉദകുക്ഖേപേന പയോജനം നത്ഥേവാതി തേ ഏവം വത്തബ്ബാ "മാ സപ്പുരിസാ ഏവം വദേയ്യാഥ ആചരിയവരഞ്ച മാ അബ്ഭാചിക്ഖഥ ഇദഞ്ച വചനം ആചരിയവരസ്സ നേയ്യവചനം, പരതോപി ആചരിയവരോ സന്നിട്ഠാനം വക്ഖതി വിനയട്ഠകഥാസുചേവ സാരത്ഥദീപനിയഞ്ച വുത്തവചനേഹിപി തവ വചനം അസംസന്ദേവ, വിമതിവിനോദനിയമേവ പരതോ വുത്തവചനേനാപി ന ഘടിയതി. കഥം നേയ്യവചനം ഹോതീതി. "സീമാപേക്ഖായ സതി ഏവ...പേ°... നസ്സതീ"തി ഏത്ഥ സീമാപേക്ഖായ വിനാ മഗ്ഗഗമനന്ഹാനാദി അത്ഥേഹി ഭിക്ഖൂഹി അരഞ്ഞേ വാ നദീആദീസുപിവാ പവിട്ഠക്ഖണേയേവ നുപ്പജ്ജതി, സീമാപേക്ഖായ സതിഏവ അരഞ്ഞേ സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരാ'തി പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദാനുരൂപം അബ്ഭന്തരസീമാ ഉപ്പജ്ജതി' നദീസമുദ്ദജാതസ്സരേസുപി മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ സമന്താ ഉദകുക്ഖേ'പാതി പഞ്ഞത്ത സിക്ഖാപദാനുരൂപം ഉദകുക്ഖേപേന സഹ ഉദകുക്ഖേപസീമാ ഉപ്പജ്ജതി, ന ഉദകുക്ഖേപേന വിനാതി അയം നേയ്യത്ഥോ. നാസതീതിഏത്ഥ ഉദകുക്ഖേപേന വിനാതി അത്ഥോപി ന ലബ്ഭതേ. ഏവഞ്ച സതി വിമതിവിനോദനിയം യേവ പുന തത്ഥാതി ലോകവോഹാരസിദ്ധാസു ഏതാസു നദീആദീസു തീസു അബദ്ധസീമാസു പുനവഗ്ഗകമ്മപരിഹാരത്ഥം സാസനവോഹാരസിദ്ധായ അബദ്ധസീമായ പരിച്ഛേദം ദസ്സേന്തോതി അധിപ്പായോ. പാളിയം "യം മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സാ"തി ആദീസു ഉദകം ഉക്ഖിപിത്വാ ഖിപിയതി ഏത്ഥാതി ഉദകുക്ഖേപോ, ഉദകസ്സ പഥനോകാസോ, തസ്മാ ഉദകുക്ഖേപാ. അയഞ്ഹേത്ഥ പദസമ്ബന്ധവസേന അത്ഥോ... "പരിസ പരിയന്തതോ പട്ഠായ സമന്താ യാവ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ഉദകുക്ഖേപോ ഉദകപതനട്ഠാനം, താവ യം തം പരിച്ഛിന്നം ട്ഠാനം, അയം തത്ഥ നദീആദീസു അപരാ സമാനസംവാസാ ഉദകുക്ഖേപസീമാ"തി വുത്തഅത്ഥപദേഹിപി സമാനം ഭവേയ്യ ആചരിയമേവ ഹി കേചിപന സമന്താ അബ്ഭന്തരം മിനിത്വാ പരിച്ഛേദകരണേനേവ സീമാ സഞ്ജായതി, ന സയമേവാതി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ഭന്ത്യാദിനാ കേചിവാദം പടിക്ഖിപിത്വാ മിനനഖിപനേ ദോസം ദസ്സേത്വാ ച യം പനേത്ഥ അബ്ഭന്തരമിനനപ്പമാണസ്സ വാലികാദിഖിപനകമ്മസ്സ

ച ദസ്സനം, തം സയംജാതസീമാനം ഠിതട്ഠാനപരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥം കതം, ഗാമൂപചാരഘരൂപചാരജാനനത്ഥം ലേഡ്ഡുസുപ്പാദിഖിപനവിജാനനദസ്സനം വിയ, തേനേവ മാതികാട്ഠകഥായം സീമം വാ ബന്ധന്തി ഉദകുക്ഖേപം വാ പരിച്ഛേദ'ന്തി വുത്തം, ഏവം കതേപി തസ്സ പരിച്ഛേദസ്സ പഭവതോ ഞാതും അസക്കുണേയ്യത്തേന ഥൂലതോ ഞത്വാ അന്തോതിട്ഠന്തേഹി നിരാസങ്കട്ഠാനേ ഠാതബ്ബം അഞ്ഞം ബഹികരോന്തേഹി അതിദൂരേ നിരാസങ്കട്ഠാനേ പേസേതബ്ബന്തി വാ, തസ്മാ യഥാ വുത്തസീമാപേക്ഖവസേനേവ താസം സത്തബ്ഭന്തരഉദകുക്ഖേപസീമാനം ഉപ്പത്തി, തബ്ബിഗമേന വിനാസോ ച ഗഹേതബ്ബോതി അമ്ഹാകം ഖന്തി, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം, അഞ്ഞോ വാ പകാരോ ഇതോ യുത്തതരോ ഗവേസിതബ്ബോ'തി ആഹ. വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. അഞ്ഞോ വാ പകാരോ ഇതോ യുത്തതരോ ഗവേസിതബ്ബോ'തി ഇമിനാ ആചരിയസ്സ വചനേന ഇമസ്സ വചനസ്സ അത്തനോമതിഭാവഞ്ച ആചരിയസ്സ അപടിസമ്ഭിദാപത്തഭാവഞ്ച ദസ്സേതി. ഇദഞ്ച വചനം ന ഭഗവതോ പച്ചക്ഖവചനം, നാപിധമ്മസങ്ഗാഹകത്ഥേരാനം വചനം, തിസ്സോപി സങ്ഗീതിയോ അനാരൂള്ഹാ, നാപി അട്ഠകഥായ സംവണ്ണനാചരിയസ്സ വാദപ്പകാസനമേവ തസ്മാ അസല്ലക്ഖിതബ്ബമേവ സാരത്ഥദീപനിയമ്പി സചേ നദീ നാതിദീഘാ ഹോതീതി ഇമിസ്സാ സംവണ്ണനാധികാരേ ഉദകുക്ഖേപസീമാ കമ്മം നത്ഥീതി യസ്മാ സബ്ബോപി നദീപദേസോ ഭിക്ഖൂഹി അജ്ഝോത്ഥടോ, തസ്മാ സമന്തതോ നദിയാ അഭാവാ ഉദകുക്ഖേപേന പയോജനം നത്ഥീ'തി വുത്തം തഥാ ഹി സമന്തതോ നദിയാ അഭാവാ ഉദകുക്ഖേപേന പയോജനം നത്ഥീ'തിഇമസ്സ അന്വയവസേന വാ അത്ഥാപത്തിവസേന വാ സമന്തതോ നദിയാ ഭാവേ സതി ഉദകുക്ഖേപേന പയോജനം അത്ഥേവ വഗ്ഗകമ്മപരിഹാരത്ഥന്തി അത്ഥോ ലബ്ഭതേ മാതികാട്ഠകഥായ ലീനത്ഥപ്പകാസനിയമ്പി "സമന്താ ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദോ കാതബ്ബോതി പഹോനകട്ഠാനം സന്ധായ വുത്തം യത്ഥ പന കുന്നദിയം നപ്പഹോതി. തത്ഥ പഹോനകട്ഠാനേ ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദോ കാതബ്ബോ'തിവുത്തം. ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദോ കാതബ്ബോ'തി ഇമിനാ വചനേന സീമാപേക്ഖായ സഹ ഉദകുക്ഖേപം വിനാ അത്തനോ സഭാവേനേവ നുപ്പജ്ജതീതി വിഞ്ഞായതി, തഥാ ഹി ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദകേ കത്താരേ അസതി കഥം ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദോ കാതബ്ബോ ഭവേയ്യ തസ്മാ "വഗ്ഗകമ്മപരിഹാരത്ഥം സീമാപേക്ഖായ സതി ഏവ ഉദകുക്ഖേപസത്തബ്ഭന്തരസീമാ ഉപ്പജ്ജന്തി, നാസതീ'തി ഇദം വചനം സാരത്ഥദീപനിയഞ്ച മാതികാട്ഠകഥായഞ്ച വുത്തവചനേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞവിരുദ്ധം വിയ ദിസ്സതി വിമതിവിനോദനിയംയേവ ച "മഹോഘേന പന ഉന്നതട്ഠാനതോ നിന്നട്ഠാനേ പതന്തേന ഖതോ ഖുദ്ദകോ വാ മഹന്തോ വാ ലക്ഖണയുത്തോ ജാതസ്സരോവ ഏത്ഥാപി ഖുദ്ദകേ ഉദകുക്ഖേപകിച്ചം നത്ഥി സമുദ്ദേ പന സബ്ബത്ഥാ ഉദകുക്ഖേപസീമായമേവ കമ്മം കാതബ്ബം, സോധേതും ദുക്കരത്താ"തി വുത്തം തഥാ ഹി അയമാചരിയവരോ പുബ്ബേ "വഗ്ഗകമ്മപരിഹാരത്ഥം സീമാപേക്ഖായ സതി ഏവ ഉദകുക്ഖേപസത്തബ്ഭന്തരസീമാ ഉപ്പജ്ജന്തി, നാസതീ"തി വത്വാ പരതോ കഥമാചരിയവരേന "ഏത്ഥാപി ഖുദ്ദകേ ഉദകുക്ഖേപകിച്ചം നത്ഥി"ത്യാദിവചനമുച്ചതേ, തത്ഥായം വിഗ്ഗഹോ ഉദകം ഉക്ഖിപിത്വാ ഖിപീയതി ഏത്ഥാതി ഉദകുക്ഖേപോ ഉദകസ്സ പതനോകാസോ കിന്തും, ഠാനം കരിതബ്ബം കിച്ചം കര കരണേതി ധാതു രിച്ചപച്ചയോ യം. "അജ്ജേവ കിച്ചം ആതപ്പ"ന്തി യഥാ, ഉദകുക്ഖേപസ്സ കിച്ചം കരണം ഉദകുക്ഖേപകിച്ചം. സമുദ്ദേ പനാ തി ഏത്ഥ പന സദ്ദോ വിസേസത്ഥോ, പക്ഖന്തരത്ഥോതിപി അപരേ

വിസേസത്ഥേ പന നദീജാതസ്സരേസു മഹന്തേസു ഉദകുക്ഖേപസീമായമേവ കാതബ്ബം, ഖുദ്ദകേ പന കേവലേ നദീജാതസ്സരേപി കാതബ്ബം സമുദ്ദേ പന വിസേസതോ ഉദകുക്ഖേപസീമായമേവ കാതബ്ബന്തി അയം പന സദ്ദസ്സ വിസേസത്ഥോ. സബ്ബഥാ തി സബ്ബേന സബ്ബം. ഉദകുക്ഖേപസീമായമേവാ തി എത്ഥ ഏവകാരോ സന്നിട്ഠാനത്ഥോ, ഉദകുക്ഖേപസീമായമേവ കമ്മം കാതബ്ബം, ന സമുദ്ദസീമായ കദാചീതി അത്ഥോ യുജ്ജതേവ. നദീജാതസ്സരേസു പന മഹന്തേസു ഉദകുക്ഖേപസീമായ കാതബ്ബം, ഖുദ്ദകേ നദീജാതസ്സരേയേവ ന കാതബ്ബന്തി അയം അത്ഥോ സാമത്ഥിയതോ ലബ്ഭതേവ നദീജാതസ്സരേസു ഖുദ്ദകമഹന്തഭാവേന നദീജാതസ്സരഉദകുക്ഖേപാതി ദ്വേ ദ്വേ സീമാ ലബ്ഭന്തി സമുദ്ദേ പന കസ്മാ സമുദ്ദഉദകുക്ഖേപവസേന ദ്വേ ന ലബ്ഭന്തീതി സമുദ്ദേ പന കസ്മാ സമുദ്ദഉദകുക്ഖേപവസേന ദ്വേ ന ലബ്ഭന്തീതി ചോദനം മനസിസന്ധായാഹ "സോധേതും ദുക്കരത്താ"തി. തത്ഥ സോധേതും ദുക്കരത്താ തി സമുദ്ദസ്സ അതിമഹന്തഭാവേന സമുദ്ദമോതിണ്ണേ ഭിക്ഖൂ ഹത്ഥപാസനയനം വാ ബഹിസമുദ്ദകരണം വാ കാതും അതിദുക്കരം തസ്മാ സബ്ബഥാ സബ്ബേന സബ്ബം ഉദകുക്ഖേപസീമായമേവ കാതബ്ബന്തി അയമാചരിയവരസ്സ അധിപ്പായോ. യദി വഗ്ഗകമ്മപരിഹാരത്ഥം സീമാപേക്ഖായ സതി ഏവ ഉദകുക്ഖേപസീമാ ഉപ്പജ്ജേയ്യ, ഏവം സതി സമുദ്ദമോതിണ്ണേ ഭിക്ഖുസമൂഹേവ ഹത്ഥപാസതോ ബഹി കരേയ്യ, ഏവഞ്ച സതി സോധേതും ദുക്കരത്താ'തി ഹേതുപദമ്പി നിരത്ഥകം ഭവേയ്യ ന പനേവം സക്കാ വത്തും, തേന ഞായതി "വഗ്ഗകമ്മപരിഹാരത്ഥം ഉദകുക്ഖേപപയോജന"ന്തി. അപിച തേസം ആചരിയാനം അധിപ്പായേന "മയം ഉദകുക്ഖേപസീമായ ന കരോമ, കേവലം സമുദ്ദേയേവ കരോമാ"തി ഇച്ഛമാനേ സതി കഥം കരിസ്സന്തി. തസ്മാ തേസം മതേന സീമാപേക്ഖായ സഹേവ ഉദകുക്ഖേപസീമായ സമ്ഭവതോ ഗതഗതട്ഠാനേ ഉദകുക്ഖേപസീമാ ഭവേയ്യ ഏവഞ്ച സതി "സമുദ്ദേ പന സബ്ബഥാ ഉദകുക്ഖേപസീമായമേവ കമ്മം കാതബ്ബം, സോധേതും ദുക്കരത്താ"തി വചനമ്പി നിരത്ഥകം ഭവേയ്യ ഏവഞ്ചേ പന വദേയ്യ... സബ്ബസോ സമുദ്ദസീമായ അലബ്ഭമാനതം സന്ധായ "സമുദ്ദേ പനാ"ത്യാദിവചനം ആചരിയവരേന വുത്തന്തി തഥാപി ന വത്തബ്ബം കസ്മാ ഏവഞ്ചേ അത്ഥേ ഇച്ഛമാനേ സതി "സമുദ്ദേ പന സബ്ബത്ഥ ഉദകുക്ഖേ പസീമാവ ലബ്ഭതീ"തി വത്തബ്ബം സിയാ നനേവം വുത്തം. അഥവാ പകരണാദിവസേന സദ്ദത്ഥേ വിഭജ്ജീയമാനേപി വിരുജ്ഝതേവ കഥം സംയോഗവസേന "സവച്ഛം ധേനുമാനേഹീ"തി വുത്തേ "ഗാവീ"തി വിഞ്ഞായതി, ന വളവാ. "അവച്ഛം ധേനു"ന്തി വുത്തേ ഗാവീതി വിഞ്ഞായതി, ന വളവാതി എത്ഥ വിയ കദാചിപി ഏവസദ്ദേന നിവത്തേതബ്ബസ്സ സമുദ്ദസ്സ നദിയമിവ നാതിദീഘഭാവേ അലബ്ഭമാനേ സതി "സമുദ്ദേ പന സബ്ബഥാ ഉദകുക്ഖേപസീമായമേവ കമ്മം കാതബ്ബ"ന്തി ഏവകാരേന അവത്തബ്ബം സിയാ, തഥാ ഹി സംയോഗവിപ്പയോഗവസേന "സവച്ഛം ധേനും, അവച്ഛം ധേനു"ന്തി വുത്തേ ഗാവീതി വിഞ്ഞായതി, ന വളവാ. വളവാ ച നാമ യോനിമഗ്ഗസ്സ അതിസമ്ബാധത്താ വിജായിതും ന സക്കോന്തി, ഗബ്ഭസ്സ പരിണതകാലേ കുച്ഛിം ഫാലേത്വാ ആജഞ്ഞപോതകം ഗണ്ഹന്തി ഏവം ഏകഗബ്ഭേനേവ മരന്തി തസ്മാ "വളവം സവച്ഛ"ന്തിവാ അവച്ഛ"ന്തി വാ വത്തും നാരഹതി ഏവമേവ കദാചിപി നാതിദീഘസമുദ്ദസ്സപി അനുപലബ്ഭമാനത്താ തം നിവത്താപകേന ഏവസദ്ദേന "സമുദ്ദേ പന സബ്ബഥാ ഉദകുക്ഖേപസീമായമേവ കമ്മം കാതബ്ബ"ന്തി അപദിസിതും നാരഹതിയേവ തസ്മാ ഉദകുക്ഖേപേന സീമാ ഉപ്പജ്ജതീതി നിട്ഠമേത്ഥാവ ഗന്തബ്ബം തേന വുത്തം "ഏവഞ്ച അത്ഥേ ഇച്ഛമാനേ സതി സമുദ്ദേ പന സബ്ബഥാ

ഉദകുക്ഖേപസീമാവ ലബ്ഭതീതി വത്തബ്ബം സിയാ ന പനേവം വുത്ത''ന്തി തേന ഞായതി വഗ്ഗകമ്മപരിഹാരത്ഥം വാലികാദീഹി ഖിപനന്തി അപിച വിമതിവിനോദനിയംയേവ ''ഗച്ഛന്തിയാ പന നാവായ കാതും ന വട്ടതി. കസ്മാ ഉദകുക്ഖേപമത്തമേവ ഹി സീമാ, തം നാവാ സീഘമേവ അതിക്കമേതി ഏവം സതി അഞ്ഞിസ്സാ സീമായ ഞത്തി, അഞ്ഞിസ്സാ അനുസാവനാ ഹോതീ''തി ഇമസ്സ സംവണ്ണനാധികാരേ തന്തി സീമം. സീഘമേവ അതിക്കമേതീതി ഇമിനാ തം അനതിക്കമിത്വാ അന്തോ ഏവ പരിവത്തമാനായ കാതും വട്ടതീതി ദസ്സേതി. ഏതദത്ഥമേവ ഹി വാലികാദീഹി സീമാപരിച്ഛിന്ദനം. ഇതരഥാ ''ബഹിപരിവത്താ നുഖോ നോ വാ''തി കമ്മകോപസങ്കാ ഭവേയ്യ. അഞ്ഞിസ്സാ അനുസാവനാതി കേവലായ നദീസീമായ അനുസാവനാ'തി ആചരിയവരേന വുത്തം. യദിസീ മാപേക്ഖായ സഹ അത്തനോ സഭാവേന ഉദകുക്ഖേപസീമാ ഉപ്പജ്ജേയ്യ, ഏവം സതി നാവായ ഗതഗതട്ഠാനേ സമന്തതോ സഭാ വിയ പരിഖിപിത്വാ ഉദകുക്ഖേപസീമാ ഉപ്പജ്ജേയ്യ, ഉപ്പജ്ജമാനേപി ച അഞ്ഞിസ്സാ അനുസാവനാതി ച അപരായ ഉദകുക്ഖേപസീമായ അനുസാവനാതി വത്തബ്ബം ഭവേയ്യ ന പനേവം വുത്തം അഥാപി വദേയ്യ ''പഠമോതിണ്ണട്ഠാനേയേവ സീമാപേക്ഖാ ഹോതി, ഗതഗതട്ഠാനേ നത്ഥീ''തി, തമ്പി വചനം അയുത്തമേവ. കസ്മാ യാവ കമ്മം ന നിപ്ഫന്നം, താവ സീമാപേക്ഖായ വിനാ അസമ്ഭവതോ തേന ഞായതി ''വഗ്ഗകമ്മപരിഹാരത്ഥം ഉദകുക്ഖേപം വിനാ സീമാപേക്ഖായ സഹേവ അത്തനോ സഭാവേന ഉദകുക്ഖേപസീമാ നുപ്പജ്ജതീ''തി നിട്ഠമേത്ഥാവ ഗന്തബ്ബം തസ്മാ നാവായ കമ്മം കരോന്തേഹി ഥിരതരം കത്വാ നാവം അഗമനീയം കത്വാവ കാതബ്ബം. സാരത്ഥദീപനിയമ്പി ''ഗച്ഛന്തിയാ പന നാവായ കാതുംനവട്ടതീതി ഏത്ഥ ഉദകുക്ഖേപം അനതിക്കമിത്വാ പരിവത്തമാനായ കാതും വട്ടതീതി വേദിതബ്ബ''ന്തി വുത്തം. ഏവഞ്ച പന വദേയ്യ ''യാവ പരിസാ വഡ്ഢതി, താവ സീമാപി വഡ്ഢതി പരിസപരിയന്തതോ ഉദകുക്ഖേപോയേവ പമാണന്തി വിനയട്ഠകഥായം വുത്തത്താ പരിസവസേന വഡ്ഢമാനാ ഉദകഖിപനം വിനായേവ വഡ്ഢതി ഉപചാരസീമാ വിയ തസ്മാ ഉദകുക്ഖേപേന പയോജനം നത്ഥേവാ''തി. തം നു, അയഞ്ഹേത്ഥത്ഥോ... ഉദകുക്ഖേപസീമാ നാമേസാ വഡ്ഢമാനാ പരിസവസേനേവ വഡ്ഢതി ബദ്ധസീമായം പന വഡ്ഢമാനാ സമൂഹവസേന വഡ്ഢതി. കസ്മാ പരിസവസേന വഡ്ഢമാനാ പരിസപരിയന്തതോ ഉദകുക്ഖേപോ കാതബ്ബോതി. അപരേ ഏവം വദന്തി പുബ്ബേ ഉദകുക്ഖേപോയേവ പമാണം, പുന ഉദകുക്ഖേപകിച്ചം നത്ഥി, കഥിനത്ഥതസാടകദാനകമ്മവാചാവിയ തഥാ ഹി കഥിനത്ഥതസാടകദാനകാലേ വുത്തകമ്മവാചാ ഏകായേവവട്ടതി, അത്ഥതേയേവ കഥിനേ പുന വരസാടകം ലഭിത്വാ കമ്മവാചായ ദാനകിച്ചം നത്ഥി ഏവമേവ ഏത്ഥാപി പുബ്ബേ ഉദകുക്ഖേപോയേവ പമാണം, പുന ഉദകുക്ഖേപകിച്ചം നത്ഥീതി തേ ഉപചാരസീമായമിവ മഞ്ഞിത്വാ വദന്തി ഉപചാരസീമായഞ്ഹി പുരിസായ നിസിന്നട്ഠാനമേവ ഉപചാരസീമാഭാവേന വഡ്ഢതി ഇധ പന പരിസപരിയന്തതോ ഉദകുക്ഖേപപ്പമാണേന വഡ്ഢതിയേവ ന ഉദകുക്ഖേപം വിനാവ ഇജ്ഝതേ ''കഥം പന ഉദകം ഉക്ഖിപിതബ്ബം യഥാ അക്ഖധുത്താ ദാരുഗുളം ഖിപന്തി, ഏവം ഉദകം വാ വാലികം വാ ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ഥാമമജ്ഝിമേന പുരിസേന സബ്ബഥാമേന ഖിപിതബ്ബം, യത്ഥ ഏവം ഖിത്തം ഉദകം വാ വാലികം വാ പതതി, അയമേകോ ഉദകുക്ഖേപോ''തി അട്ഠകഥാവചനം ഭിന്ദന്തി നാമ. കിമിവാതി ചേ, യേ പന ''കമ്മമേവ കമ്മകരണം കരോതി, നത്ഥി നിരയപാലാ''തി വദന്തി, തേ ''അത്ഥി ഭിക്ഖവേ

നിരയേ നിരയപാലാ”തി ദേവദൂതസുത്തം ഭിന്ദന്തി വിയാതി. ഏവഞ്ചപന വദേയ്യ യേ ഉദകുക്ഖേപേന സഹ ഇജ്ഝന്തി, തേപി “സചേപി ഹി ഭിക്ഖുസഹസ്സം തിട്ഠതി, തസ്സ ഠിതോകാസസ്സ ബാഹിരന്തതോ പട്ഠായ ഭിക്ഖൂനം വഗ്ഗകമ്മപരിഹാരത്ഥം സീമാപേക്ഖായ ഉപ്പന്നായ തായ സഹ സയമേവ സഞ്ജാതാ സത്തബ്ഭന്തരസീമാ സമാനസംവാസകാതി അധിപ്പായോ. യത്ഥ പന ഖുദ്ദകേ അരഞ്ഞേ മഹന്തേഹി വാ ഭിക്ഖൂഹി പരിപുണ്ണതായ വഗ്ഗകമ്മസങ്കാഭാവേന സത്തബ്ഭന്തരസീമാപേക്ഖാ നത്ഥി, തത്ഥ സത്തബ്ഭന്തരസീമാ ന ഉപ്പജ്ജതി, കേവലാരഞ്ഞസീമായമേവ തത്ഥ സങ്ഘേന കമ്മം കാതബ്ബം നദീആദീസുപി ഏസേവനയോ”തി വിമതി വിനോദനിയം വുത്തവചനം ഭിന്ദന്തി നാമാതി. തം ന, തേന നോ കാ ഹാനി ഏവമ്പി അമ്ഹാകം വാദേ കോചി വിരോധോ ന വിജ്ജതേവ. കസ്മാതി ചേ, ഇമേ ദ്വേ സദ്ദരചനാപി അസമ്ബന്ധാവ ഭിന്നലക്ഖണാ ഭിന്നവിസയാ ചേതാ സീമാ. കഥം സദ്ദരചനാ അസമ്ബന്ധാ. യഥാ അരഞ്ഞേ തത്ഥ സത്തബ്ഭന്തരസീമാ ന ഉപ്പജ്ജതി, കേവലാരഞ്ഞമേവാതി വുച്ചതി, ഏവ മേവ “നദിയാപി സബ്ബത്ഥ സങ്ഘോ നിസീദതി, ഉദകുക്ഖേപസീമാ നുപ്പജ്ജതീ”തി അവത്വാ “ഉദകുക്ഖേപസീമാ കമ്മം നത്ഥീ”തി ക്രിയാപരാമസനവസേന വുത്തം. കരിതബ്ബം കമ്മം. കിം തം, ഖിപനം. ഏവമ്പി സദ്ദരചനാ അസമ്ബന്ധാവ. “വഗ്ഗകമ്മപരിഹാരത്ഥം...പേ°... ഉദകുക്ഖേപസീമാ സത്തബ്ഭന്തരസീമാ ഉപ്പജ്ജതി, നാസതീ”തി ഏത്ഥ “നാസതീ”തി ഇമസ്സ ഉദകുക്ഖേപേന വിനാപീതി അത്ഥോപി യുജ്ജതേവ. കസ്മാതി ചേ “സീമാപേക്ഖായ സതിഏവാ”തി ഇമിനാ അനുലോമനയവസേന “സീമാപേക്ഖായ അസതി നുപ്പജ്ജതീ”തി അത്ഥോ യുജ്ജതേവ. കേചിപന “സമന്താ അബ്ഭന്തരം മിനിത്വാ പരിച്ഛേദകരണേനേവ സീമാ സഞ്ജായതി, ന സയമേവാ”തി വദന്തി തം ന ഗഹേതബ്ബം. യദി ഹി... പേ°... യഥാ ചേത്ഥ, ഏവം ഉദകുക്ഖേപസീമായപി നദീആദീസുപി തത്ഥാപി ഹി മജ്ഝിമപുരിസോ ന ഞായതി, തഥാ സബ്ബഥാമേന ഖിപനന്തി ഇമിനാപി വചനേന ആചരിയവരസ്സ ഉദകുക്ഖേപേന സഹേവ സീമാപേക്ഖായ സതി ഉദകുക്ഖേപസീമാ ഉപ്പജ്ജതി, നാസതീതി അധിപ്പായോ ഞായതി. കഥം ഭിന്നലക്ഖണാ, ഗാമസീമസത്തബ്ഭന്തരഉദകുക്ഖേപസീമാ കിഞ്ചാപി അബദ്ധസീമസാമഞ്ഞേന സമാനാ, ന പന സമാനലക്ഖണാ തഥാ ഹി “അസമ്മതായ ഭിക്ഖവേ സീമായ അട്ഠപിതായ യം ഗാമം വാ നിഗമം വാ ഉപനിസ്സായ വിഹരതി, യാ തസ്സ ഗാമസ്സ വാ ഗാമസീമാ, നിഗമസ്സ വാ നിഗമസീമാ, അയം തത്ഥ സമാനസംവാസാ ഏകൂപോസഥാ”തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ ഖുദ്ദകോ വാ മഹന്തോ വാ സബ്ബോപി ഗാമപദേസോ ഗാമസീമാതി അനുഞ്ഞാതാ, ന സത്തബ്ഭന്തരസീമായ വിയ സമന്താ ലേഡ്ഡുപാതുക്ഖേപേന അനുഞ്ഞാതാ അബ്ഭന്തരസീമായപി അഗാമകേ ചേ അരഞ്ഞേ യം നിസ്സായ വിഹരതി, തസ്സ അരഞ്ഞസ്സ അരഞ്ഞസീമാതി നാനുഞ്ഞാതാ തഥാ നദീസമുദ്ദജാതസ്സരേസുപി ഗാമസീമായമിവ സബ്ബോ നദീസമുദ്ദജാതസ്സരപദേസോ നദീസമുദ്ദജാതസ്സ രസീമാതി ഏവമേവ ന അനുഞ്ഞാതാ തഥാ അബ്ഭന്തരസീമായമിവ സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരാതി വാ നാനുഞ്ഞാതാ ഏവമിമാ ഗാമസീമസത്തബ്ഭന്തരഉദകുക്ഖേപസീമാ ഭിന്നലക്ഖണാ, തസ്മാ ഭഗവതാ പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദാനുസാരേനേവ ഗാമസീമായപി ഖുദ്ദകോ വാ മഹന്തോ വാ സബ്ബോ ഗാമപദേസോ ഗാമസീമാവ ഹോതി, സത്തബ്ഭന്തരസീമായപി “സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരാ”തി പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദാനുസാരേന സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരസീമാ സീമാപേക്ഖായ സഹ സയമേവ ഉപ്പജ്ജതീ”തി മിനനാമിനനവിചാരണാ പന നിരത്ഥകാവ തഥാ

ഉദകുക്ഖേപസീമായപി ''മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ സമന്താ ഉദകുക്ഖേപാ''തി പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദാനുരൂപം ഉദകുക്ഖേപേന സഹേവ ഉപ്പജ്ജതീതി നത്ഥി ഖിപനാഖിപന വിചാരണായ പയോജനന്തി. കഥം ഭിന്നവിസയാ സത്തബ്ഭന്തരസീമാ അരഞ്ഞവിസയാ, ഉദകുക്ഖേപസീമാ നദീസമുദ്ദജാതസ്സരവിസയാ, ഏവമ്പി ഏതാ ഗാമസീമസത്തബ്ഭന്തരഉദകുക്ഖേപസീമാ ഭിന്നവിസയാവ തസ്മാ ''നദീആദീസു ഏസേവ നയോ''തി വുത്തേപി സത്തബ്ഭന്തരസീമാ അപേക്ഖായ സഹേവ അത്തനോ സഭാവേനേവ സത്തബ്ഭന്തരസീമാ ഉപ്പജ്ജതി യഥാ. ഏവമേവ ഉദകുക്ഖേപസീമായപി അപേക്ഖായ സഹ ഉദകുക്ഖേപം കത്വാവ വഗ്ഗകമ്മപരിഹാരത്ഥം ഉദകുക്ഖേപസീമാ ഉപ്പജ്ജതി, ന വിനാതി സന്നിട്ഠാനം കാതബ്ബം. നനു ച മാതികാട്ഠകഥായം പരിച്ഛേദബ്ഭന്തരേ ഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാ ഠിതോപി, പരിച്ഛേദാ ബഹി അഞ്ഞം തത്തകംയേവ പരിച്ഛേദം അനതിക്കമിത്വാ ഠിതോപി കമ്മം കോപേതി, ഇദം സബ്ബഅട്ഠകഥാസു സിന്നിട്ഠാന'ന്തി വുത്തവചനേ നവിരുജ്ഝതീതി ചേ. തം ന, മാതികാട്ഠകഥായം ''സചേ പന ദ്വേസങ്ഘാ വിസുംവിസും ഉപോസഥാദികമ്മം കരോന്തി, ദ്വിന്നം ഉദകുക്ഖേപാനം അന്തരേ അഞ്ഞോ ഏകോ ഉദകുക്ഖേപോ ഉപചാരത്ഥായ ഠപേതബ്ബോ''തി ദ്വിന്നം സങ്ഘാനം വിസും വിസും കമ്മകരണാധികാരേ വുത്തത്താ. സാരത്ഥദീപനിയമ്പി ''തത്ഥ അഞ്ഞം തത്തകംയേവ പരിച്ഛേദം അനതിക്കമിത്വാ ഠിതോപി കമ്മം കോപേതീതി ഇദം നേവ പാളിയം, ന അട്ഠകഥായം ഉപലബ്ഭതി. യദി ചേതം ദ്വിന്നം സങ്ഘാനം വിസുംവിസും ഉപോസഥാദികമ്മകരണാധികാരേ വുത്തത്താ ഉദകുക്ഖേപതോ ബഹി അഞ്ഞം ഉദകുക്ഖേപം അനതിക്കമിത്വാ ഉപോസഥാദികരണത്ഥം. ഠിതോ സങ്ഘോ സീമാസമ്ഭേദസമ്ഭവതോ കമ്മം കോപേതീതി ഇമിനാ അധിപ്പായേന വുത്തം സിയാ. ഏവം സതി യുജ്ജേയ്യ, തേനേവ മാതികാട്ഠകഥായം ലീനത്ഥപ്പകാസനിയം അഞ്ഞം തത്തകംയേവ പരിച്ഛേദന്തി ദുതിയം ഉദകുക്ഖേപം അനതിക്കമന്തോപി കോപേതി. കസ്മാ, അത്തനോ ഉദകുക്ഖേപസീമായ പരേസം ഉദകുക്ഖേപസീമായ അജ്ഝോത്ഥതത്താ സീമാസമ്ഭേദോ ഹോതി, തസ്മാ കോപേതീ'തി ''ഇദം സബ്ബഅട്ഠകഥാസു സന്നിട്ഠാന''ന്തി ച ഇമിനാ അധിപ്പായേന വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം. സബ്ബാസുപി അട്ഠകഥാസു സീമാസമ്ഭേദസ്സ അനിച്ഛിതത്താ തേനേവ അത്തനോ ച അഞ്ഞേസഞ്ച ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദസ്സ അന്തരാ അഞ്ഞോ ഉദകുക്ഖേപോ സീമന്തരികത്ഥായ ഠപേതബ്ബോതി വുത്തം. അഞ്ഞേ പനേത്ഥ അഞ്ഞഥാപി പപഞ്ചേന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബ'ന്തി വത്വാ പടിക്ഖിത്തം. തസ്സ ''അന്തോഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാ ഠിതോ കമ്മം കോപേതീ''തി ഇമിനാ പരിച്ഛേദതോ ബഹി യത്ഥകത്ഥചി ഠിതോ കമ്മം ന കോപേതീതി ദീപേതീതി സാരത്ഥദീപനീവചനേനാപി ഏകസ്മിം സങ്ഘസന്നിപാതേ പരിച്ഛേദതോ ബഹി അഞ്ഞം തത്തകംയേവ പരിച്ഛേദം അനതിക്കമിത്വാ ഠിതോപി കമ്മം ന കോപേതീതി വേദിതബ്ബമേതം സാരത്ഥദീപനിയംയേവ ഇമമത്ഥം ദള്ഹികരണവസേന ഉദകുക്ഖേപപ്പമാണാ സീമന്തരികാ സുവിഞ്ഞേയ്യതരാ ഹോതി, സീമാസമ്ഭേദസങ്കാ ച ന സിയാതി സാമിചിദസ്സനത്ഥം അഞ്ഞോ ഉദകുക്ഖേപോ സീമന്തരികത്ഥായ ഠപേതബ്ബോ'തി വുത്തം. യത്തകേന പന സീമാസമ്ഭേദോ ന ഹോതി, തത്തകം ഠപേതും വട്ടതിയേവ, തേനാഹു പോരാണാ ''യത്തകേന സീമസങ്കരോ ന ഹോതി, തത്തകമ്പി ഠപേതും വട്ടതി. ഖുദ്ദകം പന ന വട്ടതീ''തി ഇദമ്പി ഉദകുക്ഖേപസീമായ പരിസവസേന വഡ്ഢനതോ സീമസമ്ഭേദസങ്കാ സിയാ. തം നിവാരണത്ഥമേവ വുത്തന്തി.

പാളിം അട്ഠകഥഞ്ചേവ, ടീകാവിമതിആദികേ;
ഓലോകേത്വാ പുനപ്പുനം, മഞ്ഞന്തു കവിപുങ്ഗവാതി;
അയമേത്ഥ ഉദകുക്ഖേപസീമായ വിചാരണാ.

ജനപദസീമാ നാമ ഏകസ്സ രഞ്ഞോ വിജിതേ പവത്തോ മഹാമച്ചാനം നിവാസഭൂതോ ഏകമേകോ പദേസോ ജനപദസീമാ നാമ.

രട്ഠസീമാ നാമ കാസികോസലാദികാ സോളസ മഹാജനപദാ. ''സോളസമഹാനഗര''ന്തിപി തേസം നാമം. തത്ഥ സോളസ മഹാജനപദാനി നാമ. അങ്ഗരട്ഠം, മഗധരട്ഠം, കോസലരട്ഠം, വജ്ജിരട്ഠം, ചേതിയരട്ഠം, കുരുരട്ഠം, പഞ്ചാലരട്ഠം, മജ്ഝരട്ഠം, സുരസേനരട്ഠം, അസ്സകരട്ഠം, അവന്തിരട്ഠം, ഗന്ധാലരട്ഠം, മല്ലരട്ഠം, കമ്ബോജരട്ഠന്തി ഇമാനി സോളസമഹാജനപദാനി നാമ. ഇമേ സോളസമഹാജനപദാ മജ്ഝിമപദേസേയേവ പവത്താ മഹാരട്ഠാ നാമ തദഞ്ഞേപി സുനാപരന്തരട്ഠാദികാ ബഹുതരാവ. തഥാ പച്ചന്തവിസയേപി രാമഞ്ഞാദികാ അനേകപ്പഭേദാ മഹാരട്ഠാ അത്ഥേവ തേപി സബ്ബേ രട്ഠസീമാ നാമ. ലോകിയസത്ഥേസു പന യസ്മിം പദേസേ ഖത്തിയബ്രാഹ്മണവേസ്സസുദ്ദവസേന ചതുവണ്ണാനി വസന്തി, സോ പദേസോ ''മഹാരട്ഠോ''തി പവുച്ചതി. വുത്തഞ്ഹേ തം പോരാണേഹി.

''പവത്താ ചതുവണ്ണാനം, യസ്മിം പദേസേ ന വിജ്ജതേ;
സോ മിലക്ഖുദേസോ വുത്തോ, പുഞ്ഞഭൂമി തതോ പര''ന്തി.

രജ്ജസീമാ നാമ ഏകസ്സ രഞ്ഞോ ആണാപവത്തട്ഠാനം രജ്ജസീമാ നാമ.

ദീപസീമാ നാമ സമുദ്ദന്തരേ വാ നദിമജ്ഝേ വാ പവത്താ ദീപാ ദീപസീമാ നാമ. യസ്മിം പന ദീപേ ഗാമാ വസന്തി, സോ ഗാമസീമാത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി, വക്ഖതി ഹി സുക്ഖേ ജാതസ്സരേ വാപിം വാ ഖണന്തി വപ്പം വാ കരോന്തി, തം ഠാനം ഗാമഖേത്തം ഹോതീതി.

ചക്കവാളസീമാ നാമ ''ആയാമതോ ച വിത്ഥാരതോ ച യോജനാനം ദ്വാദസസതസഹസ്സാനി തീണിസഹസ്സാനി ചത്താരിസതാനി പഞ്ഞാസഞ്ചയോജനാനി.

പരിക്ഖേപതോ

''സബ്ബം സതസഹസ്സാനി, ഛത്തിംസപരിമണ്ഡലം;
ദസഞ്ചേവ സഹസ്സാനി, അഡ്ഢുഡ്ഢാനി സതാനിചാ''തി.

വുത്തം ഏകം ചക്കവാളം ചക്കവാളസീമാ നാമ. ഏവം പന്നരസപ്പഭേദാ ഹോതി സീമാ. തത്ഥ ഇദ്ധിമാ പുഗ്ഗലോ യസ്മിം യസ്മിം വാ സീമേ ഉപോസഥാദിസങ്ഘകമ്മം കരോതി, തത്ഥ തത്ഥ ഗതേ ഭിക്ഖൂ ഹത്ഥപാസനയനം വാ ബഹിസീമകരണം വാ കാതും ഛന്ദാരഹാനം, ഛന്ദം ആഹരിത്വാ കാതും സക്കുണേയ്യഭാവോയേവ പമാണം. ഏവമസക്കോന്തേ അനിദ്ധിമപുഗ്ഗലേ സന്ധായ അതിമഹന്താരഞ്ഞേ സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരസീമാ അനുഞ്ഞാതാ. തത്ഥ സീമാപേക്ഖായ സഹ സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരസീമാ അത്തനോ സഭാവേനേവ ജാതാ തഥാ നദീസമുദ്ദജാതസ്സരേസുപി മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ സമന്താ ഉദകുക്ഖേപസീമാ അനുഞ്ഞാതാ തത്ഥപി

വഗ്ഗകമ്മപരിഹാരത്ഥം സീമാപേക്ഖം കത്വാ ഉദകുക്ഖേപേന സഹ ഉദകുക്ഖേപസീമാ ഉപ്പജ്ജതി തഥാ ഗാമനിഗമജനപദനഗരരട്ഠരജ്ജസീമാസുപി വഗ്ഗകമ്മപരിഹാരത്ഥം ബദ്ധസീമാ അനുഞ്ഞാതാ. തതോ പരേസു പന ഗാമസീമസത്തബ്ഭന്തരഉദകുക്ഖേപസീമാ നുഞ്ഞാതസുത്താനുലോമനയസാമത്ഥിയതോ ഖുദ്ദകേസു ഗാമനിഗമജനപദനഗരേസു തത്ഥ തത്ഥ ഗതേ ഭിക്ഖൂ സോധേത്വാ ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദം ആഹരിത്വാ സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ അനുമതിയാവ ഉപോസഥാദിസങ്ഘകമ്മം കാതബ്ബമേവ തഥാ ഖുദ്ദകേ അരഞ്ഞേപി നദീജാതസ്സരേപി യഥാസുഖം ഉപോസഥാദിസങ്ഘകമ്മം കാതബ്ബമേവാതി.

ഏവം പരിച്ഛിന്ദനലക്ഖണേന അഭേദേപി ബദ്ധാബദ്ധവസേന ദുവിധാ. തപ്പഭേദേന പന്നരസവിധാ, സരൂപവസേന പന ഖണ്ഡസീമാ, ഉപചാരസീമാ, സമാനസംവാസസീമാ, അവിപ്പവാസസീമാ, ലാഭസീമാ, ഗാമസീമാ. നിഗമസീമാ, നഗരസീമാ, അബ്ഭന്തരസീമാ, അരഞ്ഞസീമാ, ഉദകുക്ഖേപസീമാ, നദീസീമാ, ജാതസ്സരസീമാ, സമുദ്ദസീമാ, ജനപദസീമാ, രട്ഠസീമാ, രജ്ജസീമാ, ദീപസീമാ, ചക്കവാളസീമാതിഏകൂനവീസപ്പഭേദേ പി സീമേ വിപത്തിലക്ഖണം പഹായ സമ്പത്തിലക്ഖണപ്പകാസകം സീമവിസോധനീനാമ പകരണം സമത്തം.

ഇതി

"സീമവിസോധനിം നാമ, നാനാഗന്ഥസമാഹടം;
കരിസ്സം മേ നിസാമേന്തു, സാധവോ കവിപുങ്ഗവാ.

പാളിം അട്ഠകഥഞ്ചേവ, മാതികാപദഭാജനിം;
ഓഗാഹേത്വാന തം സബ്ബം, പുനപ്പുനമസേസതോ.

അത്തനോമതിഗന്ഥേസു, ടീകാഗണ്ഠിപദേസു ച;
വിനിച്ഛയവിമതീസു, മാതികാട്ഠകഥാസുപി.

സബ്ബം അസേസകം കത്വാ, സംസന്ദിത്വാന ഏകതോ;
പവത്താ വണ്ണനാ ഏസാ, തോസയന്തീ വിചക്ഖണേ"തി.

ഇമേസം ഗാഥാപദാനം അത്ഥോ സബ്ബസോ സംവണ്ണിതോ ഹോതി.

സീമസമ്പത്തികഥാ നിട്ഠിതാ.

പരിസസമ്പത്തിനാമ ഏകവീസതിവജ്ജനീയപുഗ്ഗലേ വജ്ജേത്വാ ഏതരഹി ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മേന ഉപസമ്പന്നാ ഭിക്ഖൂ പച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു പഞ്ചവഗ്ഗതോ പട്ഠായ, മജ്ഝിമേസു ജനപദേസു ദസവഗ്ഗതോ പട്ഠായ സബ്ബേ ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ നിസിന്നാ ഹോന്തി, അയം പരിസസമ്പത്തി നാമ. തത്ഥ ഏകവീസതി വജ്ജനീയാ നാമ "ന ഭിക്ഖവേ സഗ ട്ഠായ പരിസായാ"തി വചനതോ ഹേട്ഠാ "ന ഭിക്ഖവേ ഭിക്ഖുനിയാ നിസിന്നപരിസായ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതബ്ബ"ന്തി ആദിനാനയേന വുത്താ ഭിക്ഖുനീ, സിക്ഖമാനാ, സാമണേരോ, സാമണേരീ, സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകോ, അന്തിമവത്ഥുഅജ്ഝാപന്നകോ, ആപത്തിയാ അദസ്സനേ ഉക്ഖിത്തകോ, ആപത്തിയാ അപ്പടികമ്മേ ഉക്ഖിത്തകോ, പാപികായ ദിട്ഠിയാ അപ്പടിനിസ്സഗ്ഗേ ഉക്ഖിത്തകോ, പണ്ഡകോ, ഥേയ്യസംവാസകോ, തിത്ഥിയപക്കന്തകോ,

തിരച്ഛാനഗതോ, മാഘാതുതകോ, പിതുഘാതകോ, അരഹന്തഘാതകോ, ഭിക്ഖുനിദൂസകോ, സങ്ഘഭേദകോ, ലോഹിതുപ്പാദകോ, ഉഭതോബ്യഞ്ജനകോതി തേ ബഹിസീമകരണവസേന നിസിന്നാതി അത്ഥോ. യദി തേ ഹത്ഥപാസേ വാ സീമേയേവ വാ ഹോന്തി, തേ അവജ്ജേത്വാ പഞ്ചവഗ്ഗാദികോ പകതത്തഗണോ ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ നിസിന്നോ ഹോതി, കാരകസങ്ഘോ സാവജ്ജോ, കമ്മംപന ന കുപ്പതി കസ്മാ അവഗ്ഗാരഹത്താ. അപരേപന ഏവം വദന്തി അന്തിമവത്ഥുഅജ്ഝാപന്നസ്സ അവന്ദനീയേസു അവുത്തത്താ, തേന സദ്ധിം സയന്തസ്സ സഹസേയ്യാപത്തിയാ അഭാവതോ തസ്സ ച പടിഗ്ഗഹണസ്സ രൂഹനതോതി തദേവ യുത്തതരന്തി വിഞ്ഞായതി, കിഞ്ചാപി യാവ സോ ഭിക്ഖുഭാവം പടിജാനാതി, താവ വന്ദിതബ്ബോ. യദാ പന "അസ്സമണോമ്ഹീ"തി പടിജാനാതി, തദാ ന വന്ദിതബ്ബോതി അയമേത്ഥ വിസേസോ വേദിതബ്ബോ. അന്തിമവത്ഥുഅജ്ഝാപന്നസ്സ ഹി ഭിക്ഖുഭാവം പടിജാനന്തസ്സേവ ഭിക്ഖുഭാവോ, ന തതോപരം. ഭിക്ഖുഭാവം അപ്പടിജാനന്തോ ഹി അനുപസമ്പന്നപക്ഖം ഭജതീതി മജ്ഝിമഗണ്ഠിപദേ സാരത്ഥദീപനിയഞ്ച വുത്തത്താ അന്തിമവത്ഥു അജ്ഝാപന്നപുബ്ബോ ഭിക്ഖു അത്തനോ കാരണം അജാനിത്വാവ തേന സഹ പഞ്ചവഗ്ഗഗണോ ഉപോസഥാദിസങ്ഘകമ്മം കരോതി, കാരകസങ്ഘോ അനവജ്ജോ, കമ്മമ്പി ന കുപ്പതീതി, തേസം മതിമത്തമേവ. കസ്മാ സഹസേയ്യാപത്തി അഭാവോപി തസ്സ ഭിക്ഖുസഞ്ഞായ പതിട്ഠിതത്താ, പടിഗ്ഗഹണരുഹണസ്സ ച തസ്മിം പുഗ്ഗലേ ഭിക്ഖൂതി സദ്ദഹിതത്താ തേന പുഗ്ഗലേന സഹസേയ്യാപത്തിപി നത്ഥി, പടിഗ്ഗഹണഞ്ച രുഹതി, ഏകവീസതിവജ്ജനീയപുഗ്ഗലേപി തഥാവിധസ്സ അവിചാരികത്താ തേന സഹ പഞ്ചവഗ്ഗഗണോ ഉപോസഥാദിസങ്ഘകമ്മം കരോന്തോ കാരകസങ്ഘോ അസഞ്ചിച്ച അനുപവജ്ജോ. കമ്മം പന കുപ്പതീതി അമ്ഹാകം ഖന്തി, ഇതോ യുത്തതരോ ലബ്ഭമാനോ പരിയേസിതബ്ബോവ.

പരിസസമ്പത്തികഥാ നിട്ഠിതാ.

ഏവം വത്ഥുഞത്തിഅനുസാവനസീമപരിസസമ്പത്തിവസേന പഞ്ചഹി അങ്ഗേഹി സമ്പന്നോതി പഞ്ചങ്ഗോതി വാ സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന ഞത്തിചതുത്ഥേന കമ്മേന അകുപ്പേന ഠാനാരഹേന ഉപരിഭാവം സമാപന്നോതി വാ ദ്വീഹി കാരണേഹി ലദ്ധനാമോ ഞത്തി ചതുത്ഥഉപസമ്പന്നഭാവോ അതിദുല്ലഭോവ.

ഏവം ബുദ്ധുപ്പാദോ ദുല്ലഭോ, തതോ പബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാ ചാ തി ഇമേസം തിണ്ണം പദാനം അത്ഥോ വുത്തോയേവ ഹോതി.

ഇതി സാഗരബുദ്ധിത്ഥേരവിരചിതേ സീമവിസോധനേ

ഉപസമ്പദാകണ്ഡോ പഠമോ പരിച്ഛേദോ.

# ൨. കപ്പവിനാസകണ്ഡോ

ഇദാനി **ബുദ്ധുപ്പാദദുല്ലഭകഥാ**

“ബുദ്ധോ ച ദുല്ലഭോ ലോകേ, സദ്ധമ്മസവനമ്പി ച;
സങ്ഘോ ച ദുല്ലഭോ ലോകേ, സപ്പുരിസാതി ദുല്ലഭാ”തി.

ഇമിസ്സാ ഗാഥായ സംവണ്ണനാക്കമോ സമ്പത്തോ. തത്ഥ ഇമസ്മിം സത്തലോകേ ഓകാസലോകേ വാ സബ്ബഞ്ഞുസമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ദുല്ലഭോവ തഥാ ഹേസ ലോകോ സങ്ഖാരലോകോ, സത്തലോകോ, ഓകാസലോകോതി തിപ്പഭേദോ ഹോതി തേസം സമ്പത്തിവിപത്തി ച ഏവം വേദിതബ്ബാ തത്ഥ ലുജ്ജതി പലുജ്ജതീതി ലോകോതി വചനത്ഥേന സത്തലോകോ വേദിതബ്ബോ. ലോകിയന്തി പതിട്ഠഹന്തി ഏത്ഥ സത്തനികായാതി വചനത്ഥേന ഓകാസലോകോ വേദിതബ്ബോ. തഥാ ഹേസ സത്താ അവകസന്തി ഏത്ഥാതിഓകാസോതി വുച്ചതി സോ ഭൂമിവസേന അപായഭൂമി, കാമസുഗതിഭൂമി, രൂപാവചരഭൂമി, അരൂപാവചരഭൂമിചേതി ചതുബ്ബിധാ ഹോതി. തത്ഥ നിരയം, തിരച്ഛാനയോനി, പേത്തിവിസയോ, അസുരകായോ, തി ചതസ്സോ അപായഭൂമി നാമ. മനുസ്സാ, ചാതുമഹാരാജികാ, താവതിംസാ, യാമാ, തുസിതാ, നിമ്മാനരതി, പരനിമ്മിതവസവത്തീ ചേതി സത്തവിധാ ഹോതി കാമസുഗതിഭൂമി സാപനായം ഏകാദസവിധാപി കാമതണ്ഹാ അവചരതി ഏത്ഥാതി വചനത്ഥേന കാമാവചരഭൂമി നാമ. ബ്രഹ്മപാരിസജ്ജാ, ബ്രഹ്മപുരോഹിതാ, മഹാബ്രഹ്മാ ച പഠമജ്ഝാനഭൂമി ഇദം അഗ്ഗിനാ പരിഗ്ഗഹിതട്ഠാനം. പരിത്താഭാ, അപ്പമാണാഭാ, ആഭസ്സരാ ച ദുതിയജ്ഝാനഭൂമി ഇദം ആപേന പരിഗ്ഗഹിതട്ഠാനം. പരിത്തസുഭാ, അപ്പമാണസുഭാ, സുഭകിണ്ഹാ ച തതിയജ്ഝാനഭൂമി ഇദം വാതേന പരിഗ്ഗഹിതട്ഠാനം, തേസം വിപത്തിം പരതോ വണ്ണയിസ്സാമ. വേഹപ്ഫലാ, അസഞ്ഞസത്താ, സുദ്ധാവാസാ ച ചതുത്ഥജ്ഝാനഭൂമിചേതി രൂപാവചരഭൂമി സോളസവിധാ ഹോതി. അവിഹാ, അതപ്പാ, സുദസ്സാ, സുദസ്സീ, അകനിട്ഠാചേതി സുദ്ധാവാസഭൂമി പഞ്ചവിധാ ഹോതി. ആകാസാനഞ്ചായതനഭൂമി, വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനഭൂമി, ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനഭൂമി, നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനഭൂമിചേതി ചതുബ്ബിധാ ഹോതി അരൂപഭൂമി. ഏത്താവതാ ഏകതിംസപ്പഭേദാപി ഭൂമി അവകസന്തി ഏത്ഥ സത്തനികായാതി വചനത്ഥേന ഓകാസോതി വുച്ചതി. തത്ഥ അട്ഠ മഹാനിരയാനി അപായഭൂമി നാമ. തിരച്ഛാനം പേത്തിവിസയോ അസുരകായോതി ഇമേസം വിസും ഭൂമി നാമ നത്ഥി, മനുസ്സഭൂമിയംയേവ യത്ഥ കത്ഥചി അരഞ്ഞവനപത്ഥാദീസു നിബദ്ധവാസം വസന്തി സോയേവ പദേസോ തേസം ഭൂമി. മനുസ്സഭൂമിതോ ദ്വിതാലീസസഹസ്സയോജനോ യുഗന്ധരപ്പമാണോ സിനേരുനോ പഞ്ചമാളിന്ധോ ചാതുമഹാരാജികഭൂമി. തതുപരി ദ്വിതാലീസസഹസ്സയോജനം സിനേരുമത്ഥകം താവതിംസാനം ഭൂമി. തതുപരി ദ്വേതാലീസസഹസ്സയോജനം ഠാനം യാമാനം ഭൂമി. ഇമിനാ നയേന യാവ വസവത്തിഭൂമി ദ്വിതാലീസസഹസ്സയോജനേ തിട്ഠതി, തസ്മാ മനുസ്സഭൂമിതോ യാവ വസവത്തിഭൂമി ദ്വേസഹസ്സാനിപഞ്ചന ഹുതാനി ദുവേസതസഹസ്സാനി യോജനാനി ഹോന്തി, തേനേതം വുച്ചതി.

“മനുസ്സഭൂമിതോ യാവ, ഭൂമി വസവത്തന്തരാ;
ദുവേ സതസഹസ്സാനി, പഞ്ചനഹുതമേവ ച.

ദ്വേസഹസ്സഞ്ച മധികം, യോജനാനം പമാണതോ;
ഗണനാ നാമ ഭൂമീസു, സങ്ഖ്യാ ഏവം പകാസിതാ"തി.

തതുപരി ബ്രഹ്മപാരിസജ്ജാദയോ തയോ ബ്രഹ്മുനോ പഞ്ചപഞ്ഞാസസതസഹസ്സ അട്ഠസഹസ്സയോജനേ സമതലേ ഠാനേ തിട്ഠന്തി. ദുതിയതതിയഭൂമീബ്രഹ്മുനോപി തപ്പമാണേസു സമതലേസു തിട്ഠന്തി. ചതുത്ഥഭൂമിയം പന വേഹപ്ഫലഅസഞ്ഞസത്താ തപ്പമാണേ സമതലേ ഠാനേ തിട്ഠന്തി. തതുപരിസുദ്ധാവാസഭൂമിയോ തംതം പമാണേ ഠാനേ ഉപരൂപരി തിട്ഠന്തി. ചതസ്സോപി അരൂപഭൂമിയോ തപ്പമാണേ ഠാനേ ഉപരൂപരി തിട്ഠന്തി. ഏത്താവതാ ച മനുസ്സഭൂമിതോ യാവ ഭവഗ്ഗാ യോജനാനം സത്തകോടി ച അട്ഠാരസലക്ഖാ ച പഞ്ചനഹുതാനി ച ഛസഹസ്സാനി ച ഹോന്തി തേനേതം വുച്ചതി പോരാണേഹി.

"ഹേട്ഠിമാ ബ്രഹ്മലോകമ്ഹാ, പതിതാ മഹതീ സിലാ;
അഹോരത്തേന ഏകേന, ഉഗ്ഗതാ അട്ഠതാലീസം.

യോജനാനം സഹസ്സാനി, ചാതുമാസേഹി ഭൂമി;
ഏവം വുത്തപ്പമാണേന, സായം ഹേട്ഠിമഭൂമി.

ഇതോ സതസഹസ്സാനി, സത്തപഞ്ഞാസ ചാപരം;
സട്ഠി ചേവ സഹസ്സാനി, ഉബ്ബേധേന പകാസിതാ.

യോജനേസുപി വുത്തേസു, ഹിത്വാ കാമപ്പമാണകം;
സേസാനി വസവത്തീനം, പാരിസജ്ജാന മന്തരം.

തഞ്ച പഞ്ചഹി പഞ്ഞാസ, സതസഹസ്സാനി ചാപരം;
അട്ഠ ചേവ സഹസ്സാനി, യോജനാനി പവുച്ചരേ.

ഇതോ പരാസു സബ്ബാസു, ബ്രഹ്മഭൂമീസു യോജനാ;
തപ്പമാണാവ ദട്ഠബ്ബാ, നയഗ്ഗാഹേന ധീമതാ.

ഭൂമിതോ ആഭവഗ്ഗമ്ഹാ, സത്തകോടി അട്ഠാരസ;
ലക്ഖാ പഞ്ച നഹുതാനി, ഛസഹസ്സാനി സബ്ബദാതി.

ഏസാ ച വിചാരണാ ടീകാ ചരിയമതേന കതാ;
ഇദമേവ സന്ധായ, യാവതാ ചന്ദിമസൂരിയാ.

പരിഹരന്തി ദിസാ ഭന്തി, വിരോചമാനാ യാവതാ;
താവ സഹസ്സധാ ലോകേ, ഏത്ഥ തേ വത്തതീ വസോ"തി.

വുത്തം. ഏത്ഥന്തരേ സത്താ തിട്ഠന്തി, തേസം വിത്ഥാരോ അപുബ്ബം കത്വാ കഥേതും അസക്കുണേയ്യത്താ ന വക്ഖാമ ഇമസ്മിം സത്തലോകേ ഓകാസലോകേ ച സബ്ബഞ്ഞുസമ്മാസമ്ബുദ്ധോവ ദുല്ലഭോ, തഥാ ഹി ചത്താരോ ബുദ്ധാ അനുബുദ്ധോ, സാവകബുദ്ധോ, പച്ചേകബുദ്ധോ, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോതി. തത്ഥ ബഹുസ്സുതം ഭിക്ഖും പസംസന്തേന ച ന സോ തുമ്ഹാകം സാവകോ നാമ, ബുദ്ധോനാമേസ ചുന്ദാതി ബഹുസ്സുതസ്സ ഭിക്ഖുനോ ബുദ്ധഭാവം അനുജാനന്തേന ച.

ധമ്മകായോ യതോ സത്ഥാ, ധമ്മോ സത്ഥുകായോ മതോ;
ധമ്മാസികോസോ സങ്ഘോ ച, സത്ഥുസങ്ഖ്യമ്പി ഗച്ഛതീതി.

വുത്തേ പുഥുജ്ജനോപി ഉപചാരവസേന വാചനാമഗ്ഗസ്സ ബോധത്താ അനുബുദ്ധോ നാമ. അരിയസാവകോ പന പരതോ യോസവസേന ചത്താരി സച്ചാനി ബുജ്ഝതി ബുജ്ഝനമത്തമേവ വാതി വചനത്ഥേന ബുജ്ഝനസഭാവത്താ സാവകബുദ്ധോ നാമ. യോ പന ഖഗ്ഗവിസാണകപ്പോ സയമ്ഭൂഞാണേന അനഞ്ഞബോധകോ ഹുത്വാ സാമം ബുജ്ഝനത്ഥേന പച്ചേകബുജ്ഝത്താ പച്ചേകബുദ്ധോ നാമ. സമ്ബുദ്ധോതിപി ഏതസ്സേവ നാമം. യോ പന സങ്ഖതാസങ്ഖതപ്പഭേദം സകലമ്പി ധമ്മജാതം യാഥാവസരസലക്ഖണപ്പടിവേധവസേന സമ്മാ പകാരേന സയം പചിതുപാരമിതാസയമ്ഭൂതേന സയമ്ഭൂഞാണേന സയമേവ അനഞ്ഞബോധിതോ ഹുത്വാ സവാസനസമ്മോഹനിദ്ദായ അച്ചന്തം വിഗതോ ദിനകരകിരണസമാഗമേന പരമരുചിരസിരീസോഭഗ്ഗപ്പത്തിയാ വികസിതമിവ പദുമം അഗ്ഗമഗ്ഗഞാണസമാഗമേന അപരിമിതഗുണഗണാലങ്കതസബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണപ്പത്തിയാ സബ്ബധമ്മേ ബുജ്ഝി അബുജ്ഝി അഞ്ഞാസീതി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, ഭഗവാ, സോവ ലോകേ ദുല്ലഭോ പച്ചേകസമ്ബുദ്ധാനമ്പി ഹി ഏകസ്മിം കാലേ സതസഹസ്സാദിവസേന ഏകതോ പവത്തത്താ തേ ദുല്ലഭാപി അനച്ഛരിയജാതത്താ പരേസം മഗ്ഗഫലാധിഗമായ ഉപനിസ്സയരഹിതത്താ ച സമ്മാസമ്ബുദ്ധോവ ലോകേ ദുല്ലഭോ, അയം ലോകസമ്പത്തിവിചാരണാ.

കഥം ലോകസ്സ വിപത്തി വേദിതബ്ബാ തഥാ ഹേസ ലോകോ വിനസ്സമാനോ തേജേനപി ആപേനപി വായുനാപി വിനസ്സതി. തസ്സ വിത്ഥാരോ വിസുദ്ധിമഗ്ഗാദീസു വുച്ചമാനോപി കേസഞ്ചി പുഗ്ഗലാനം മതേന മിച്ഛാഗാഹത്താ ബ്രഹ്മൂനം ആയുനാ മിനിതേപി അസമാനം സംവട്ടസീമാപി വിരുദ്ധാ, തസ്മാ തേസം വാദം അപനേത്വാ ഗന്ഥതോ സമാനേത്വാ വക്ഖാമ. തത്ഥ ചത്താരി അസങ്ഖ്യേയ്യാനി. കതമാനി ചത്താരി അസങ്ഖ്യേയ്യാനി സംവട്ടോ, സംവട്ടട്ഠായീ, വിവട്ടോ, വട്ടട്ഠായീതി. തയോ സംവട്ടാ ആപോസംവട്ടോ, തേജോസംവട്ടോ, വായോസംവട്ടോ. തിസ്സോ സംവട്ടസീമാ ആഭസ്സരാ, സുഭകിണ്ഹാ, വേഹപ്ഫലാതി. അയമേത്ഥ ഉദ്ദേസോ. തത്ഥ സംവട്ടോ നാമ പരിഹായമാനോ കപ്പോ. തേന സംവട്ടട്ഠായീപി ഗഹിതോ ഹോതി, തം മൂലകത്താ. വഡ്ഢയമാനോ വിവട്ടകപ്പോ നാമ. തേന വിവട്ടട്ഠായീപി ഗഹിതോ തം മൂലകത്താ. തത്ഥ സംവട്ടോതി വിനാസോ. യദാ കപ്പോ വിനസ്സമാനോ തേജേന സംവട്ടതി, ആഭസ്സരതോ ഹേട്ഠാ പഠമജ്ഝാനഭൂമി അഗ്ഗിനാ ദയ്ഹതി. യദാ ആപേന സംവട്ടതി, സുഭകിണ്ഹതോ ഹേട്ഠാ യാവ ദുതിയജ്ഝാനഭൂമി ഉദകേന വിലീയതി. യദാ വായുനാ സംവട്ടതി, വേഹപ്ഫലതോ ഹേട്ഠാ യാവ തതിയജ്ഝാനഭൂമി വാതേന സംവട്ടതി. വിത്ഥാരതോ പന ജാതിഖേത്ത ആണാഖേത്തവിസയഖേത്തവസേന തിണ്ണം ബുദ്ധഖേത്താനം ആണാഖേത്തം വിനസ്സതി. തസ്മിം വിനട്ഠേ ജാതിഖേത്തമ്പി വിനസ്സതേവ. തത്ഥ ജാതിഖേത്തം ദസസഹസ്സചക്കവാളപരിയന്തം ഹോതി. തം തഥാഗതസ്സ പടിസന്ധിഗ്ഗഹണആയുസങ്ഖാരോസ്സജ്ജനാദികാലേസുപി കമ്പതി. ആണാഖേത്തം കോടിസതസഹസ്സചക്കവാളപരിയന്തം. യത്ഥ രതനസുത്തം ഖന്ധപരിത്തം ധജഗ്ഗപരിത്തം ആടാനാടിയപരിത്തം മോരപരിത്തന്തി ഇമേസം പരിത്താനം ആനുഭാവോ പവത്തതി. വിസയഖേത്തം അനന്തം അപരിമാണം.

തഥ ജാതിഖേത്തആണാഖേത്താവസേന ദ്വേ ഖേത്താനി ഏകതോ വിനസ്സന്തി. സണ്ഠഹന്തമ്പി ഏകതോ സണ്ഠഹതി. തസ്സ വിനാസോച സണ്ഠഹന്തഞ്ച ഏവം വേദിതബ്ബം യസ്മിം സമയേ കപ്പോ അഗ്ഗിനാ നസ്സതി, തദാ ആദിതോ കപ്പവിനാസകമഹാമേഘോ വുട്ഠഹിത്വാ കോടിസതസഹസ്സചക്കവാളം ഏകമേഘവസ്സം വസി, തുട്ഠാ മനുസ്സാ ബീജാനി വപ്പേന്തി, സസ്സേസു ഗോഖായിതമത്തേസു ജാതേസു ഗദ്രഭരവം വിരവന്തോ ഏകബിന്ദുപി ന പതതി. യദാ പച്ഛിന്നമേവ ഹോതി തദാ വസ്സൂപജീവിനോ സത്താ കാലം കത്വാ പരിത്താഭേസു ബ്രഹ്മഭൂമീസു ഉപ്പജ്ജന്തി പുഞ്ഞഫലൂപജീവിനോപി ദേവതാ തത്ഥേവ ബ്രഹ്മലോകേ ഉപ്പജ്ജന്തി, ഏവം ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന തത്ഥ തത്ഥ ഉദകം പരിക്ഖയം ഗച്ഛതി, മച്ഛകച്ഛപാദി ഉദകനിസ്സിതാ പാണാ കാലം കത്വാ മനുസ്സദേവലോകേസു നിബ്ബത്തിത്വാ ഝാനം ഉപ്പാദേത്വാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തന്തി. നേരയികസത്താപി സത്തമസൂരിയപാതുഭാവാ വിനസ്സന്തി, തേപി ദേവലോകേ പടിലദ്ധജ്ഝാനവസേന ബ്രഹ്മലോകേ ഉപ്പജ്ജന്തി, തദാ ഹി ലോകബ്യൂഹാ നാമ കാമാവചരദേവാ ഉക്ഖിത്തസിരാ വികിണ്ണകേസാ രുദമുഖാ അസ്സൂനി ഹത്ഥേഹി മുഞ്ചമാനാ രത്തവത്ഥനിവത്ഥാ അതിവിയ വിരൂപവേസധാരിനോ ഹുത്വാ മനുസ്സപഥേ വിചരന്താ ഏവം ആരോചേന്തി "മാരിസാ ഭോ ഇതോ വസ്സസത സഹസ്സച്ചയേന കപ്പവുട്ഠാനം ഭവിസ്സതി അയം ലോകോ വിനസ്സിസ്സതി മഹാസമുദ്ദോപിസുസ്സിസ്സതി അയഞ്ച മഹാപഥവീ സിനേരുപബ്ബതരാജാ ഡയ്ഹിസ്സതി വിനസ്സിസ്സതി യാവബ്രഹ്മലോകാ വിനാസോ ഭവിസ്സതി മേത്തം മാരിസാ ഭാവേഥ. കരുണം, മുദിതം, ഉപേക്ഖം മാരിസാ ഭാവേഥ മാതരം ഉപട്ഠഹഥ, പിതരം ഉപട്ഠഹഥ, കുലേ ജേട്ഠാപചായിനോ ഹോഥാ"തി. തേസം വചനം സുത്വാ യേഭുയ്യേന മനുസ്സാ ച ഭുമ്മദേവതാ ച സംവേഗജാതാ അഞ്ഞമഞ്ഞം മുദുചിത്താ ഹുത്വാ മേത്താദീനി പുഞ്ഞാനി കരിത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തന്തി. തത്ഥ സുധാഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ വായോ പരികമ്മം കത്വാ ഝാനം പടിലഭന്തി, ഏവം നേരയികസത്താപി അപരാപരിയകമ്മേന ദേവലോകം നിബ്ബത്തന്തി. യേ പന നിയതമിച്ഛാദിട്ഠികാ തേസം കമ്മസ്സ അപരിക്ഖയാ അഞ്ഞചക്കവാളേസു അത്തനോ കമ്മാനുരൂപം വിപാകമനുഭോന്തി. തേനേവ അഹോസികമ്മേ മിച്ഛാദിട്ഠിവസേന അകത്തബ്ബം നാമ പാപം നത്ഥി, യതോ സംസാരഖാണുഭാവോവ നാമ ഹോതീതി ആഹ "ദിട്ഠി പരമാനി ഭിക്ഖവേ വജ്ജാനീ"തി. "അപരാപരിയവേദനീയകമ്മരഹിതോപി സംസരന്തോ സത്തോ നാമ നത്ഥീ"തി വുത്തത്താ. "അപരാപരിയകമ്മവസേന യതോ മിച്ഛാദിട്ഠിസമാദാനതോ സപ്പുരിസൂപനിസ്സയവസേന വിരാജേത്വാ ഭവതോ വുട്ഠാനം നാമ ഭവേയ്യാതി അമ്ഹാകം ഖന്തി. ഏവം ദേവലോകേ പടിലദ്ധജ്ഝാനവസേന സബ്ബേപി ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തന്തി. വസ്സുപച്ഛേദതോ പന ഉദ്ധം ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന ദുതിയോ സൂരിയോ പാതുഭവതി. പാതുഭൂതേ ച തസ്മിം നേവ രത്തിപരിച്ഛേദോ, ന ദിവാ പരിച്ഛേദോ പഞ്ഞായതി, ഏകോ സൂരിയോ ഉട്ഠേതി, ഏകോ സൂരിയോ അത്ഥം ഗച്ഛതി. അവിച്ഛിന്നസൂരിയസന്താപോവ ലോകോ ഹോതി.

പകതിസൂരിയേ സൂരിയദേവപുത്തോ അത്ഥി കപ്പവിനാസകസൂരിയേ പന നത്ഥി. പകതിസൂരിയോഭാസേന ആകാസേ വലാഹകാ ധൂമസിഖാപി ചരന്തി. കപ്പവിനാസകസൂരിയോഭാസേന വിഗതധൂമവലാഹകം ആദാസമണ്ഡലം വിയ നിമ്മലം ഹോതി നഭം ഠപേത്വാ ഗങ്ഗാ, യമുനാ, സരഭൂ, അചിരവതീ, മഹീതി, ഇമാ പഞ്ച മഹാനദിയോ ഠപേത്വാ അവസേസപഞ്ചസതകുന്നദീആദീസു ഉദകം

സുസ്സതി തതോ ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന തതിയോ സൂരിയോ പാതുഭവതി തസ്മിം പാതുഭൂതേ പഞ്ച മഹാനദിയോപി സുസ്സന്തി. തതോ ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന ചതുത്ഥോ സൂരിയോ പാതുഭവതി. യസ്സ പാതുഭാവാ ഹിമവതീ മഹാനദീനം പഭവാ സീഹപതനോ, ഹംസപതനോ, മന്ദാകിനീ, കണ്ണമുണ്ഡകോ, രഥകാരദഹോ, അനോതത്തദഹോ, ഛദ്ദന്തദഹോ, കുണാലദഹോതി ഇമേ സത്ത മഹാസരാ സുസ്സന്തി. തതോ ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന പഞ്ചമോ സൂരിയോ പാതുഭവതി, യസ്സ പാതുഭാവാ അനുപുബ്ബേന മഹാസമുദ്ദോ അങ്ഗുലിപബ്ബതേമനമത്തമ്പി ഉദകം ന സണ്ഠാതി. തതോ ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന ഛട്ഠോ സൂരിയോ പാതുഭവതി, യസ്മിം പാതുഭാവേ സകലചക്കവാളം ഏകധൂമം ഹോതി, പരിയാദിന്നസിനേഹധൂമേന യഥാ ച ഏവം കോടിസതസഹസ്സചക്കവാളമ്പി. തതോപി ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന സത്തമോ സൂരിയോ പാതുഭവതി, യസ്സ പാതുഭാവാ സകലചക്കവാളം ഏകജാലം ഹോതി സദ്ധിം കോടിസതസഹസ്സചക്കവാളേഹി യോജനസതികാദിഭേദാ സിനേരുകൂടാനി പലുജ്ജിത്വാ ആകാസേയേവ അന്തരധായന്തി. സാപി അഗ്ഗിജാലാ ഉട്ഠഹിത്വാ ചാതുമഹാരാജികേ ഗണ്ഹാതി, തത്ഥ കനകവിമാനരതനവിമാനാനി ഝാപേത്വാ താവതിംസഭവനം ഗണ്ഹാതി ഏതേനൂപായേന യാവ പഠമജ്ഝാനഭൂമി ഗണ്ഹാതി. തത്ഥ തയോപി ബ്രഹ്മലോകേ ഝാപേത്വാ ആഭസ്സരേ ആഹച്ച അട്ഠാസി. സാ യാവ അണുമത്തമ്പി സങ്ഖാരഗതം അത്ഥി, താവ നനിബ്ബായി. സബ്ബസങ്ഖാരപരിക്ഖയാ പന സപ്പിതേലഝാപനഅഗ്ഗിസിഖാ വിയ ഛാരികമ്പി അനവസേസേത്വാ നിബ്ബായി. ഹേട്ഠാ ആകാസേന സഹ ഉപരി ആകാസോ ഏകോ ഹോതി മഹന്ധകാരോ. ഏവം കപ്പവിനാസകമഹാമേഘതോ യാവജാലപരിച്ഛേദാ സംവട്ടോ നാമ ഏകമസങ്ഖ്യേയ്യം നാമ. അഥ ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന മഹാമേഘോ വുട്ഠഹിത്വാ പഠമം സുഖുമം വസ്സതി. അനുപുബ്ബേന കുമുദനാളയട്ഠിമുസലതാലക്ഖന്ധാദിപ്പമാണാഹി ധാരാഹി വസ്സന്തോ കോടിസതസഹസ്സചക്കവാളേസു സബ്ബഡഡ്ഢട്ഠാനം പൂരേത്വാ അന്തരധായതി. തം ഉദകം ഹേട്ഠാ ച തിരിയഞ്ച വാതോ സമുട്ഠഹിത്വാ ഘനം കരോതി. പരിവടുമം പദുമിനിപത്തേ ഉദകബിന്ദുസദിസം. ഏവം അഗ്ഗിജാലനിബ്ബായനതോ യാവ കോടിസതസഹസ്സചക്കവാളപരിപൂരതോ സമ്പത്തിമഹാമേഘോ, ഇദം സംവട്ടട്ഠായീ നാമ, ദുതിയമസങ്ഖ്യേയ്യം നാമ. കഥം താവ മഹന്തം ഉദകരാസിം വാതോ ഘനം കരോതീതി ചേ. വിവരസമ്പദാനതോ തം വാ തേന പിണ്ഡിയമാനം ഘനം കരിയമാനം പരിക്ഖയമാനം അനുപുബ്ബേന ഹേട്ഠാ ഓതരതി. ഓതിണ്ണോതിണ്ണേ ഉദകേ പുബ്ബേ ബ്രഹ്മലോകട്ഠാനേ ബ്രഹ്മപാരി സജ്ജ-ബ്രഹ്മപുരോഹിതമഹാബ്രഹ്മാവസേന പഠമജ്ഝാനഭൂമി പഠമം പാതുഭവതി. തതോ ഓതിണ്ണോതിണ്ണേ ഉദകേ ചതുകാമാവചരദേവലോകട്ഠാനേ അനുക്കമേന പരനിമ്മിതവസവത്തീ, നിമ്മാനരതീ, തുസിതാ, യാമാതി ചത്താരോ കാമാവചരദേവലോകാ പാതുഭവന്തി. തതോ പുരിമപഥവിട്ഠാനം ഓതിണ്ണേ പന ഉദകേ ബലവവാതാ ഉപ്പജ്ജന്തി. തേ തം പിദഹിതദ്വാരേ ധമകരണേ ഠിതഉദകമിവ നിരുസ്സാസം കത്വാ നിരുജ്ഝന്തി. മധുരോദകം പരിക്ഖയം ഗച്ഛമാനം ഉപരി രസപഥവിം സമുട്ഠാപേതി സാ വണ്ണസമ്പന്നാചേവ ഹോതി ഗന്ധരസസമ്പന്നാ ച, നിരുദകപായാസസ്സ ഉപരി പടലം വിയ തദാ ച ആഭസ്സരബ്രഹ്മലോകേ പഠമതരാഭിനിബ്ബത്താ സത്താ ആയുക്ഖയാ വാ പുഞ്ഞക്ഖയാ വാ തതോ ചവിത്വാ ഇധൂപപജ്ജന്തി. "പുഞ്ഞക്ഖയാ വാ"തി ഇമിനാ ബ്രഹ്മൂനം ആയുപരിച്ഛേദം അപ്പത്വാവ കമ്മക്ഖയേന മരണം

വിഞ്ഞായതി. തേ ഹോന്തി സയംപഭാ അന്തലിക്ഖചരാ. തേ അഗ്ഗഞ്ഞസുത്തേ വുത്തനയേന തം രസപഥവിം സായിത്വാ തണ്ഹാഭിഭൂതാ ആലുപ്പകാരം പരിഭുഞ്ജിതും ഉപക്കമന്തി. അഥ നേസം സയം പഭാ അന്തരധായതി, അന്ധകാരോ ഹോതി തേ അന്ധകാരം ദിസ്വാ ഭായന്തി. തതോ നേസം ഭയം നാസേത്വാ സൂരഭാവം ജനയന്തം പരിപുണ്ണപണ്ണാസയോജനം സൂരിയമണ്ഡലം വാ പാതുഭവതി. തേ തം ദിസ്വാ "ആലോകം പടിലഭിമ്ഹാ"തി ഹട്ഠതുട്ഠാ ഹുത്വാ "അമ്ഹാകം ഭയം നാസേത്വാ സൂരഭാവം ജനയന്തോ ഉട്ഠിതോ, തസ്മാ സൂരിയോ ഹോതൂ"തി സൂരിയോ ത്വേവസ്സ നാമം കരോന്തി. അഥ സൂരിയേ ദിവസം ആലോകം കത്വാ അത്ഥങ്ഗതേ "യമ്പി ആലോകം ലഭിമ്ഹാ, സോപി നോ നട്ഠോ"തി പുന ഭീതാ ഹോന്തി. തേസം ഏവം ഹോതി "സാധുവതസ്സ അഞ്ഞം ആലോകം ലഭേയ്യാമാ"തി. തേസം ചിത്തം ഞത്വാ വിയ ഏകൂനപഞ്ഞാസയോജനം ചന്ദമണ്ഡലം പാതുഭവതി . തേ തം ദിസ്വാ ഭിയ്യോസോമത്തായ ഹട്ഠതുട്ഠാ ഹുത്വാ "അമ്ഹാകം ഛന്ദം ഞത്വാ വിയ ഉട്ഠിതോ, തസ്മാ ചന്ദോ ഹോതൂ"തി ചന്ദോത്വേവസ്സ നാമം കരോന്തി. തതോ പഭുതി രത്തിദിവാ പഞ്ഞായന്തി. അനുക്കമേന ച മാസദ്ധമാസഉതുസംവച്ഛരാ. ചന്ദിമസൂരിയാനം പന പാതുഭൂതദിവസേയേവ സിനേരുചക്കവാളഹിമവന്തപബ്ബതാ പാതുഭവന്തി, തേ ച ഖോ അപുബ്ബം അചരിമം ഫഗ്ഗുണപുണ്ണമദിവസേയേവ പാതുഭവന്തി. കഥം യഥാനാമ കങ്ഗുഭത്തേ പച്ചമാനേ ഏകപ്പഹാരേനേവ ബുബ്ബുളകാനി ഉട്ഠഹന്തി. ഏകേ പദേസാ ഥൂപഥൂപാ ഹോന്തി, ഏകേ നിന്നനിന്നാ, ഏകേ സമസമാ ഏവമേവ ഥൂപഥൂപട്ഠാനേ പബ്ബതാ ഹോന്തി, നിന്നനിന്നട്ഠാനേ സമുദ്ദാ, സമസമട്ഠാനേ ദീപാതി ഏവം മനുസ്സലോകേ സണ്ഠിതേ ചാതുമഹാരാജികാ, താവതിംസാതി ദ്വേ കാമാവചരദേവലോകാ പച്ഛതോ പാതുഭവന്തി. ഭൂമനിസ്സിതാ നാമ ഹേതേ ദ്വേ ദേവലോകാ. ഏവം സമ്പത്തിമഹാമേഘതോ യാവ ചന്ദിമസൂരിയപാതുഭാവോ, ഇദം വിവട്ടോ നാമ തതിയമസങ്ഖ്യേയ്യം നാമ. അഥ തേസം സത്താനം രസപഥവിം പരിഭുഞ്ജന്താനം കമ്മേന ഏകച്ചേ വണ്ണവന്തോ, ഏകച്ചേ ദുബ്ബണ്ണാ ഹോന്തി തത്ഥ വണ്ണവന്തോ ദുബ്ബണ്ണേ അതിമഞ്ഞന്തി. തേസം മാനാതിമാനപച്ചയാ സാപി രസപഥവീ അന്തരധായതി. ഭൂമിപപ്പടകോ പാതുഭവതി അഥ നേസം തേനേവ നയേന സോപി അന്തരധായതി, പതാലതാ പാതുഭവതി, തേനേവ നയേന സാപി അന്തരധായതി. അകട്ഠപാകോ സാലി പാതുഭവതി അകണോ അഥുസോ സുദ്ധോ സുഗന്ധോ തണ്ഡുലപ്ഫലോ. തതോ നേസം ഭാജനാനി ഉപ്പജ്ജന്തി തേ സാലീ ഭാജനേ ഠപേത്വാ പാസാണപിട്ഠിയാ ഠപേന്തി, സയമേവ ജാലസിഖാ ഉട്ഠഹിത്വാ പചതി. സോ ഹോതി ഓദനോ സുമനജാതിപുപ്ഫസദിസോ, ന തസ്സ സൂപേന വാ ബ്യഞ്ജനേന വാ കരണീയം അത്ഥി. യംയം രസം ഭുഞ്ജിതുകാമാ ഹോന്തി, തംതം രസോവ ഹോതി. തേസം തം ഓളാരികം ആഹാരം ആഹരതം തതോ പഭുതി മുത്തകരീസം സഞ്ജായതി. അഥ നേസം തസ്സ നിക്ഖമനത്ഥായ വണമുഖാനി പഭിജ്ജന്തി. പുരിസസ്സ പുരിസഭാവോ, ഇത്ഥിയാ ഇത്ഥിഭാവോ പാതുഭവതി. തത്രസുദം ഇത്ഥീ പുരിസം, പുരിസോ ച ഇത്ഥിം അതിവേലം ഉപനിജ്ഝായതി. തേസം അതിവേലം ഉപനിജ്ഝായനഭാവാ കാമപരിളാഹോ ഉപ്പജ്ജതി. തതോ മേഥുനധമ്മം പടിസേവന്തി. തേ അസദ്ധമ്മപടിസേവനപച്ചയാ വിഞ്ഞൂഹി ഗരഹിയമാനാ വിഹേഠിയമാനാ തസ്സ അസദ്ധമ്മസ്സ പടിച്ഛാദനഹേതു അഗാരാനി കരോന്തി.

തേ അഗാരം അജ്ഝാവസമാനാ അനുക്കമേന അഞ്ഞതരസ്സ അലസജാതികസ്സ സത്തസ്സ ദിട്ഠാനുഗതിം ആപജ്ജന്താ സന്നിധിം കരോന്തി. തതോ പഭുതി കണോപി ഥുസോപി തണ്ഡുലം പരിയോനദ്ധന്തി, ലായിതട്ഠാനമ്പി നപ്പടിവിരൂഹതി. തേ സന്നിപതിത്വാ അനുട്ഠുനന്തി "പാപകാ വത ഭോ ധമ്മാ സത്തേസു പാതുഭൂതാ, മയം പുബ്ബേ മനോമയാ അഹുമ്ഹാ"തി. അഗ്ഗഞ്ഞസുത്തേ വുത്തനയേന വിത്ഥരേതബ്ബം. തതോ മരിയാദം ഠപേന്തി. അഥഞ്ഞതരോ സത്തോ അഞ്ഞസ്സ ഭാഗം അദിന്നം ആദിയതി. തം ദ്വിക്ഖത്തും പരിഭാസിത്വാ തതിയവാരേ ലേഡ്ഡുദണ്ഡേഹി പഹരന്തി. തേ ഏവം അദിന്നാദാനകലഹമുസാവാദദണ്ഡദാനേസു ഉപ്പന്നേസു സന്നിപതിത്വാ ചിന്തയന്തി, "യംനൂന മയം ഏകം സത്തം സമ്മന്നേയ്യാമ, യോ നോ സമ്മാ ഖിയിതബ്ബം ഖിയേയ്യ, ഗരഹിതബ്ബം ഗരഹേയ്യ, പബ്ബാജേതബ്ബം പബ്ബാജേയ്യ, മയം പനസ്സ സാലീനം ഭാഗം അനുപദസ്സാമാ"തി. ഏവം കതസന്നിട്ഠാനേസു പന സത്തേസു ഇമസ്മിം താവ കപ്പേ അയമേവ ഭഗവാ ബോധിസത്തഭൂതോ തേന സമയേന തേസു സത്തേസു അഭിരൂപതരോ ച ദസ്സനീയതരോ ച മഹേസക്ഖതരോ ച ബുദ്ധിസമ്പന്നോ പടിബലോ നിഗ്ഗഹപഗ്ഗഹം കാതും തേ തം ഉപസങ്കമിത്വാ യാചിത്വാ സമ്മനിംസു. സോ തേന മഹാജനേന സമ്മതോതിപി മഹാസമ്മതോ, ഖേത്താനം അധിപതീതി ഖത്തിയോ, ധമ്മേന സമേന പരേസം രഞ്ജേതീതി രാജാതി, തീഹി നാമേഹി പഞ്ഞായിത്ഥ. യഞ്ഹി ലോകേ അച്ഛരിയം ഠാനം ബോധിസത്തോവ തത്ഥ ആദി പുരിസോതി ഏവം ബോധിസത്തം ആദിം കത്വാ ഖത്തിയമണ്ഡലേ സണ്ഠിതേ അനുപുബ്ബേന ബ്രാഹ്മണാദയോപി വണ്ണാ സണ്ഠഹിംസു. ഏവം ചന്ദിമസൂരിയപാതു ഭാവതോ യാവ പുന കപ്പവിനാസകമഹാമേഘോ, ഇദം വിവട്ടട്ഠായീ നാമ ചതുത്ഥമസങ്ഖ്യേയ്യം നാമ. തേനേതം വുച്ചതി മേഘോ ജാലപരിച്ഛിന്നോ സംവട്ടോതി ജാലാ മേഘപരിച്ഛിന്നോ സംവട്ടട്ഠായീതി വുച്ചതി. മേഘാ സൂരിയപരിച്ഛിന്നോ വിവട്ടോതി വുച്ചതി. സൂരിയാ മേഘപരിച്ഛിന്നോ വിവട്ടട്ഠായീതി വുച്ചതി. ചത്താരി ഇമാനി കപ്പാനി മഹാകപ്പോതി വുച്ചതി. വിവട്ടട്ഠായികപ്പേയേവ ഉപ്പജ്ജന്തി ബുദ്ധാദയോതി. തഥാ ഹി ഇമസ്മിംയേവ വിവട്ടട്ഠായിഅസങ്ഖ്യ്യേയ്യകപ്പേ ബുദ്ധപച്ചേക ബുദ്ധസാവകചക്കവത്തിനോ ഉപ്പജ്ജന്തി, ന തീസു അസങ്ഖ്യേയ്യകപ്പേസു. തഞ്ച ഖോ അസുഞ്ഞകപ്പേയേവ, ന സുഞ്ഞകപ്പേ. തത്ഥ ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധസാവകചക്കവത്തീഹി പുഞ്ഞവന്തപുഗ്ഗലേഹി അസുഞ്ഞത്താ അസുഞ്ഞകപ്പോ നാമ. തബ്ബിഗമേന സുഞ്ഞകപ്പോ വേദിതബ്ബോ. തേസുപി അസുഞ്ഞകപ്പോ പഞ്ചവിധോ ഹോതി സാരകപ്പോ , മണ്ഡകപ്പോ, വരകപ്പോ, സാരമണ്ഡകപ്പോ, ഭദ്ദകപ്പോതി, തേസു യസ്മിം കപ്പേ ഏകോവ ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജതി, സോ സാരകപ്പോ നാമ. യസ്മിം കപ്പേ ദ്വേ ബുദ്ധാ ഉപ്പജ്ജന്തി, സോ മണ്ഡകപ്പോ നാമ. യസ്മിം കപ്പേ തയോ ഉപ്പജ്ജന്തി, സോ വരകപ്പോ നാമ. യസ്മിം കപ്പേ ചത്താരോ ബുദ്ധാ ഉപ്പജ്ജന്തി, സോ സാരമണ്ഡകപ്പോ നാമ. യസ്മിം കപ്പേ പഞ്ച ബുദ്ധാ ഉപ്പജ്ജന്തി, സോ ഭദ്ദകപ്പോനാമ. ഇമാനി പഞ്ചകപ്പാനിയേവ സഹേവ സമോധാനേത്വാ ജാതത്ഥകീസോതത്ഥകിയാ നിദാനേ.

"നന്ദോ സുനന്ദോ പഥവീ, മണ്ഡോ ധരണീ സാഗരോ;
പുണ്ഡരീകോ ഇമേ സത്ത, അസങ്ഖ്യേയ്യാ പകാസിതാ.

പഞ്ച ബുദ്ധസഹസ്സാനി, ഹോന്തി നന്ദേ അസങ്ഖ്യേയ്യേ;
നവ ബുദ്ധസഹസ്സാനി, സുനന്ദമ്ഹി അസങ്ഖ്യേയ്യേ.

ദസ ബുദ്ധസഹസ്സാനി, പഥവിമ്ഹി അസങ്ഖ്യേയ്യേ;
ഏകാദസ സഹസ്സാനി, തമ്ഹി മണ്ഡേ അസങ്ഖ്യേയ്യേ.

വീസതി ബുദ്ധസഹസ്സാനി, ധരണിമ്ഹി അസങ്ഖ്യേയ്യേ;
തിംസ ബുദ്ധസഹസ്സാനി, സാഗരമ്ഹി അസങ്ഖ്യേയ്യേ.

ചത്താലീസ സഹസ്സാനി, പുണ്ഡരീകേ അസങ്ഖ്യേയ്യേ;
അസങ്ഖ്യേയ്യേസു സത്തസു, ഏത്തകാതി പവുച്ചതി.

ഏകംസതസഹസ്സാനി, വീസതി ച സഹസ്സഞ്ച;
സേസാ പഞ്ചസഹസ്സാനി, സബ്ബബുദ്ധേഹി മണ്ഡിതാ''തി.

വുത്തം. അപരമ്പി വുത്തം.

''ഭദ്ദോ സബ്ബഫുല്ലോ, സബ്ബരതനോ ഉസഭക്ഖന്ധോ;
മാനിതഭദ്ദോ ച പദുമോ, ഉസഭക്ഖന്തുത്തമേവ ച;
സബ്ബഭാസോ അസങ്ഖ്യേയ്യോ, നവമോതി പവുച്ചതി.

പണ്ണാസ ബുദ്ധസഹസ്സാനി, സബ്ബഭദ്ദേ അസങ്ഖ്യേയ്യേ;
സട്ഠി ബുദ്ധസഹസ്സാനി, സബ്ബഫുല്ലേ അസങ്ഖ്യേയ്യേ.

സത്തതി ബുദ്ധസഹസ്സാനി, സബ്ബരതനേ അസങ്ഖ്യേയ്യേ;
അസീതി ബുദ്ധസഹസ്സാനി, ഉസഭക്ഖന്ധേ അസങ്ഖ്യേയ്യേ.

നവുതി ബുദ്ധസഹസ്സാനി, മാനിതഭദ്ദേ അസങ്ഖ്യേയ്യേ;
വീസതി ബുദ്ധസഹസ്സാനി, പദുമമ്ഹി അസങ്ഖ്യേയ്യേ.

ദസ ബുദ്ധസഹസ്സാനി ഉസഭമ്ഹി അസങ്ഖ്യേയ്യേ;
പഞ്ച ബുദ്ധസഹസ്സാനി, ഖന്തുത്തമേ അസങ്ഖ്യേയ്യേ.

ദ്വേ ച ബുദ്ധസഹസ്സാനി, സബ്ബഭാസേ അസങ്ഖ്യേയ്യേ;
അങ്ഖ്യേയ്യേ നവസ്മിം, ഏത്തകാതി പവുച്ചതി.

തീണി സതസഹസ്സാനി, സത്താസീതിസഹസ്സഞ്ച;
ഗണനാനഞ്ച ബുദ്ധാനം, സബ്ബബുദ്ധേഹി മണ്ഡിതാ''തി.

തേ സബ്ബേപി സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ യാവ അരിമേത്തേയ്യാ സമോധാനേത്വാ

''സമ്ബുദ്ധേ അട്ഠവീസഞ്ച, ദ്വാദസഞ്ച സഹസ്സകേ;
പഞ്ചസതസഹസ്സാനി, നമാമി സിരസാ മഹം;
തേസം ധമ്മഞ്ച സങ്ഘഞ്ച, ആദരേന നമാമഹം.

നമക്കാരാനുഭാവേന, ഹിത്വാ സബ്ബേ ഉപദ്ദവേ;
അനേകഅന്തരായാപി, വിനസ്സന്തു അസേസതോ''തി.

നമസ്സനഗാഥാ പവത്താ സാ ഊനസങ്ഖ്യാവസേനേവ കതാവ ഭവിതബ്ബം, തഥാ ഹി അമ്ഹാകം ഭഗവാ പോരാണബ്രഹ്മദേവബുദ്ധം ആദിം കത്വാ യാവ പോരാണസക്യഗോതമാ മനസാവ ചിന്തേന്തസ്സ സത്തഅസങ്ഖ്യേയ്യാനി

വീതിവത്താനി പോരാണസക്യഗോതമബുദ്ധം ആദിം കത്വാ യാവ മജ്ഝിമദീപങ്കരാ വാചാമത്തേന നവ അസങ്ഖ്യേയ്യാനി വീതിവത്താനി. മജ്ഝിമദീപങ്കരതോ പട്ഠായ യാവ പദുമുത്തരബുദ്ധാ കായങ്ഗവാചങ്ഗവസേന ചത്താരി അസങ്ഖ്യേയ്യാനി വീതിവത്താനി. പദുമുത്തരബുദ്ധതോ യാവ കകുസന്ധാ ഏകമസങ്ഖ്യേയ്യം വീതിവത്തം. ഏവമിമേസു വീസതിഅസങ്ഖ്യേയ്യേസു ബ്രഹ്മദേവപോരാണസക്യഗോതമബുദ്ധാനമന്തരേ സത്ത അസങ്ഖ്യേയ്യേ സബ്ബം സമ്പിണ്ഡേത്വാ ഏകസതസഹസ്സഞ്ച വീസതി സഹസ്സഞ്ച പഞ്ചസഹസ്സാനി ച ഹോന്തി. പോരാണസക്യഗോതമമജ്ഝിമദീപങ്കരാനമന്തരേ നവ അസങ്ഖ്യേയ്യേ സബ്ബം സമ്പിണ്ഡേത്വാ തീണിസതസഹസ്സാനി സത്താസീതിസഹസ്സാനി ച ഹോന്തി. മജ്ഝിമദീപങ്കരതോ യാവ മേത്തേയ്യാ അട്ഠവീസാതി സബ്ബം സമോധാനേത്വാ അട്ഠവീസഞ്ച ദ്വാദസസഹസ്സഞ്ച പഞ്ചസതസഹസ്സാനി ച ഹോന്തി തസ്മാ ഊനസങ്ഖ്യാതി വേദിതബ്ബാ. പരിപുണ്ണസങ്ഖ്യാവസേന ഇച്ഛമാനേഹി ചിന്തേതബ്ബാവ. ഏസാ ച സങ്ഖ്യാവിചാരണാ നിദാനേ വുത്താവ.

> ഏവം "ചിന്തിതം സത്തസങ്ഖ്യേയ്യം, നവസങ്ഖ്യേയ്യവാചകം;
> കായവാചാ ചതുസങ്ഖ്യേയ്യം, ബുദ്ധത്തംസമുപാഗമീ"തി.

വുത്തേസു വീസതിഅസങ്ഖ്യേയ്യേസു പവത്തഅസങ്ഖ്യേയ്യകപ്പവസേനേവ കതാ. അഥതോ പന സാരകപ്പമണ്ഡകപ്പവരകപ്പസാരമണ്ഡകപ്പഭദ്ദകപ്പവസേന പഞ്ചവിധാതി വേദിതബ്ബാ. ഇമാനി പഞ്ചനാമാനി ബുദ്ധുപ്പാദകപ്പേയേവ ലബ്ഭന്തി, അനുപ്പന്നകപ്പേ പന സുഞ്ഞകപ്പോത്വേവ നാമം ലബ്ഭതി തഥാ ഹി കപ്പസണ്ഠഹനകാലേ സബ്ബപഠമം മഹാബോധിപല്ലങ്കട്ഠാനേയേവ പദുമിനിഗബ്ഭാ ഉപ്പജ്ജതി. സാ യസ്മിം കാലേ ഏകോ ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, ഏകോ പദുമിനിഗബ്ഭോ അട്ഠപരിക്ഖാരേഹി സഹ ഉപ്പജ്ജതി. തം ദിസ്വാ സുദ്ധാവാസബ്രഹ്മുനോ നേമിത്തപാഠകാ അരഹന്തോ ഇമസ്മിം കപ്പേ ഏകോ ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതീതി സഞ്ജാതപീതിസോമനസ്സാ ഹുത്വാ അട്ഠപരിക്ഖാരേ ഗഹേത്വാ ബ്രഹ്മലോകേ ഠപേന്തി "യദാ ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, തദാ ദസ്സാമാ"തി. ഏവം ദ്വേ തയോ ചത്താരോ പഞ്ച ബുദ്ധാ ഉപ്പജ്ജിസ്സന്തി, തദാ ദ്വേ തീണി ചത്താരി പഞ്ച പദുമിനിഗബ്ഭാ അട്ഠപരിക്ഖാരേഹി സഹ ഉപ്പജ്ജന്തി. തഞ്ച ഖോ ഏകസ്മിം യേവ നാളേകേക ബദ്ധാ ഹുത്വാ ഉപ്പജ്ജന്തി. ഏവം കപ്പസണ്ഠഹനകാലതോ പട്ഠായേവ ഇമാനി പഞ്ച നാമാനി ലബ്ഭന്തീതി വേദിതബ്ബാനി. ഏത്താവതാ ഇമസ്മിംയേവ വിവട്ടട്ഠായീഅസങ്ഖ്യേയ്യകപ്പേ ബുദ്ധാദയോ മഹേസക്ഖാ പുഞ്ഞവന്തോ ചക്കവത്തിരാജാനോ ഉപ്പജ്ജന്തി, തഥാ ആയുകപ്പന്തരകപ്പാനിപി. തത്ഥ ആയുകപ്പോ നാമ തേസം തേസം സത്താനം ആയുപരിച്ഛേദോ. അന്തരകപ്പോ നാമ തത്ഥ സത്ഥരോഗദുബ്ഭിക്ഖാനം അഞ്ഞതരസംവട്ടനേന ബഹൂസു വിനാസമുപഗതേസു അവസിട്ഠസത്തസന്താ നപ്പവത്തകുസലകമ്മാനുഭാവേന ദസവസ്സതോ പട്ഠായ അനുക്കമേന അസങ്ഖ്യേയ്യായുകപ്പപ്പമാണേസു സത്തേസു പന അധമ്മസമാദാനവസേന കമേന പരിഹായിത്വാ ദസവസ്സായുകേസു ജാതേസു രോഗാദീനമഞ്ഞതരസംവട്ടനേന സത്താനം വിനാസപ്പത്തി യാവ അയമേകോ അന്തരകപ്പോ. ഏവം പരിച്ഛിന്നഅന്തരകപ്പവസേന ചതുസട്ഠിഅന്തരകപ്പോ ഏകോ അസങ്ഖ്യേയ്യകപ്പോ വീസതി അന്തരകപ്പപ്പമാണോതി അപരേ വദന്തി. ഇമാനി ചത്താരി അസങ്ഖ്യേയ്യകപ്പാനി ഏകോ മഹാകപ്പോ നാമ. ഏവം തേജോ സംവട്ടവസേന താവ മഹാകപ്പാനം അന്തരം അഗ്ഗിനാവ വിനസ്സതി.

യസ്മിം പന സമയേ കപ്പോ ഉദകേന നസ്സതി, തദാ ആദിതോവ കപ്പവിനാസകമഹാമേഘോ വുട്ഠഹിത്വാതി പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ വിത്ഥാരേതബ്ബം അയം പന വിസേസോ യഥാ തത്ഥ ദുതിയസൂരിയോ, ഏവമിധപി കപ്പവിനാസകോ ഖാരുദകമഹാമേഘോ വുട്ഠാതി സോ ആദിതോ സുഖുമം വസ്സന്തോ അനുക്കമേന മഹാധാരാഹി കോടിസതസഹസ്സചക്കവാളം പൂരേന്തോ വസ്സതി. ഖാരുദകേന ഫുട്ഠഫുട്ഠാ പഥവീപബ്ബതാദയോ വിലീയന്തി തം ഉദകം വാതേന സമന്തതോ ധാരിതം പഥവിതോ യാവ പരിത്താഭാ അപ്പമാണാഭാ ആഭസ്സരാതി തയോപി ദുതിയജ്ഝാനഭൂമി ഉദകം ഗണ്ഹാതി. തത്ഥ തയോപി ബ്രഹ്മലോകേ വിലീയാപേത്വാ സുഭ കിണ്ഹേ ആഹച്ച തിട്ഠതി യാവ അണുമത്തം സങ്ഖാരഗതം അത്ഥി, താവ ന വൂപസമതി. ഉദകാനുഗതം പന സബ്ബസങ്ഖാരഗതം അഭിഭവിത്വാ സഹസാ വൂപസമതി അന്തരധാനം ഗച്ഛതി, ഹേട്ഠാ ആകാസേന സഹ ഉപരി ആകാസോ ഏകോ ഹോതി മഹന്ധകാരോതി സബ്ബം വുത്തസദിസമേവ. കേവലം പനിധ ഓതിണ്ണോതിണ്ണേ ഉദകേ ആഭസ്സരബ്രഹ്മലോകം ആദിം കത്വാ ലോകപാതുഭാവോ വേദിതബ്ബോ. സുഭകിണ്ഹതോ ചവിത്വാ ആഭസ്സരട്ഠാനാദീസു സത്താ നിബ്ബത്തന്തി ഏത്ഥാപി കപ്പവിനാസകമഹാമേഘതോ യാവ കപ്പവിനാസകഉദകപരിച്ഛേദോ സംവട്ടോ നാമ പഠമമസങ്ഖ്യേയ്യകപ്പോ നാമാതി ചത്താരിഅസങ്ഖ്യേയ്യകപ്പാനി വുത്തസദിസാനി ഏവം സത്ത മഹാകപ്പാനി സത്തക്ഖത്തും അഗ്ഗിനാ വിലീയിത്വാ അട്ഠമേ മഹാകപ്പേ ഉദകേനപി വിനാസോ ച സണ്ഠഹനഞ്ച വേദിതബ്ബം, ഏവം സത്തസത്തമഹാകപ്പോ സത്തസത്തവാരം അഗ്ഗിനാ വിലീയിത്വാ അട്ഠമേ അട്ഠമേ വാരേ ആപേന വിലീയിത്വാ അനുക്കമേന തേസട്ഠിമഹാകപ്പാനി പരിപുണ്ണാനി തദാ ആപവാരം പടിബാഹിത്വാ ചതുസട്ഠിമേ മഹാകപ്പേ വാതേന വിനസ്സതി തദാ ആദിതോ കപ്പവിനാസകമഹാവാതോ വുട്ഠഹിത്വാതി സബ്ബം പുബ്ബേ വുത്തനയമേവ. അയം പന വിസേസോ യഥാ അഗ്ഗിനാ വിനാസകപ്പേ ദുതിയസൂരിയോ, ഏവമിധാപി കപ്പവിനാസനത്ഥം വാതോ സമുട്ഠാതി സോ പഠമം സുഖുമരജം ഉട്ഠാപേതി, തതോ ഥൂലരജം സണ്ഹരജം സുഖുമവാലികം സക്ഖരപാസാണാദയോതി യാവ കൂടാഗാരമത്തേ പാസാണേപി വിസമട്ഠാനേ ഠിതമഹാരുക്ഖേച ഉട്ഠാപേതി, തേ പഥവിതോ നഭമുഗ്ഗതാ ന പുന പതന്തി, തത്ഥേവ ചുണ്ണവിചുണ്ണാ ഹുത്വാ അഭാവം ഗച്ഛന്തി. യഥാനുക്കമേന ഹേട്ഠാ മഹാപഥവിയാ വാതോ സമുട്ഠഹിത്വാ പഥവിം പരിവത്തേത്വാ ഉദ്ധംമൂലം കത്വാ ആകാസേ ഖിപതി യോജനസതപ്പമാണാപി പഥവിപ്പദേസാ ദ്വിയോജനതിയോജനചതുയോജനപഞ്ചയോജനഛയോജനസത്തയോജനപ്പമാണാപി ഭിജ്ജിത്വാ തേ വേഗക്ഖിത്താ ആകാസേയേവ ചുണ്ണവിചുണ്ണാ ഹുത്വാ അഭാവം ഗച്ഛന്തി ചക്കവാളപബ്ബതമ്പി വാതോ ഉക്ഖിപിത്വാ ആകാസേ ഖിപതി തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഘട്ടയന്താ ചുണ്ണവിചുണ്ണാ ഹുത്വാ വിനസ്സന്തി ഏതേനേവ ഭൂമട്ഠകവിമാനാനി ആകാസട്ഠകവിമാനാനി ച വിനാസേന്തോ ഛകാമാവചരദേവലോകേ നാസേത്വാ കോടിസതസഹസ്സചക്കവാളാനി വിനാസേതി. തത്ഥ ചക്കവാളാ ചക്കവാളേഹി, ഹിമവന്താ ഹിമവന്തേഹി, സിനേരൂ സിനേരൂഹി അഞ്ഞമഞ്ഞം സമാഗന്ത്വാ ചുണ്ണവിചുണ്ണാ ഹുത്വാ വിനസ്സന്തി. പഥവിതോ യാവ പരിത്തസുഭാ, അപ്പമാണസുഭാ, സുഭണിണ്ഹാതി തയോപി തതിയജ്ഝാനഭൂമീ വാതോ ഗണ്ഹാതി തത്ഥ തയോപി ബ്രഹ്മലോകേ വിനാസേത്വാ വേഹപ്ഫലം ആഹച്ച അട്ഠാസി. ഏവം സബ്ബം സങ്ഖാരഗതം വിനാസേത്വാ സയം വിനസ്സതി, ഹേട്ഠാ ആകാസേന സഹ ഉപരി ആകാസോ ഏകോ ഹോതി മഹന്ധകാരോതി സബ്ബം വുത്തസദിസം. ഇധ പന

സുഭകിണ്ഹബ്രഹ്മലോകം ആദിം കത്വാ ലോകോ പാതുഭവതി. വേഹപ്ഫലതോ ചവിത്വാ സുഭകിണ്ഹാദീസു സത്താ നിബ്ബത്തന്തി, തത്ഥകപ്പവിനാ സകമഹാമേഘതോ യാവ കപ്പവിനാസകവാതുപച്ഛേദോ, ഇദം സംവട്ടോ നാമ, പഠമമസങ്ഖ്യേയ്യം നാമാതി ചത്താരി അസങ്ഖ്യേയ്യകപ്പാനി ഏകോ മഹാകപ്പോ നാമാതി സബ്ബം തേജോസംവട്ടേ വുത്തനയമേവ.

വുത്തമ്പി ചേതം.

“സത്ത സത്ത ഗ്ഗിനാ വാരാ, അട്ഠമേ അട്ഠമേ ദകാ;
ചതുസട്ഠി യദാ പുണ്ണാ, ഏകോ വായുവരോ സിയാ.

അഗ്ഗിനാ’ഭസ്സരാ ഹേട്ഠാ, ആപേന സുഭകിണ്ഹതോ;
വേഹപ്ഫലതോ വാതേന, ഏവം ലോകോ വിനസ്സതീ”തി.

തസ്മാ തിണ്ണമ്പി പഠമജ്ഝാനതലാനം ഏകകപ്പേപി അവിനാസാഭാവതോ സകലകപ്പേ തേസം സമ്ഭവോ നത്ഥീതി അസങ്ഖ്യേയ്യ കപ്പവസേന തേസം ആയുപരിച്ഛേദോ ദട്ഠബ്ബോ. ദുതിയജ്ഝാനതലതോ പട്ഠായ പന പരിപുണ്ണമഹാകപ്പവസേന ആയുപരിച്ഛേദോ ദട്ഠബ്ബോ, ന അസങ്ഖ്യേയ്യകപ്പവസേന. യദി ദുതിയജ്ഝാനതലതോ പട്ഠായ പരിപുണ്ണമഹാകപ്പവസേന ആയുപരിച്ഛേദോ സിയാ, കഥം ആഭസ്സരാദീസു ബ്രഹ്മൂനം അട്ഠമഹാകപ്പാദിവസേന ആയു പരിപുണ്ണം സിയാ, തഥാ ഹി പഠമജ്ഝാനതലം സത്തസു വാരേസു അഗ്ഗിനാ വിനസ്സതി. അട്ഠമേ വാരേ യാവ ആഭസ്സരാ ഉദകേന വിനസ്സതി പുന സത്തവാരേസു അഗ്ഗിനാ പഠമജ്ഝാനതലം, പുന അട്ഠമേവാരേ ഉദകേന ദുതിയജ്ഝാനതലം വിനസ്സതീതി ഏവം അട്ഠമേ വാരേ ആപവാരം പടിബാഹിത്വാ യാവ സുഭകിണ്ഹാ വാതേന വിനസ്സതി ഏവം ചതുസട്ഠി പരിപുണ്ണാ ഹോതീതി സച്ചം , ഹേട്ഠാവിവട്ടട്ഠായീ അസങ്ഖ്യേയ്യകപ്പവസേന ഏകോ സത്ത മഹാകപ്പാനി ചാതി അട്ഠ കപ്പാനി ആഭസ്സരബ്രഹ്മൂനം ആയുപ്പമാണം ഹോതി. ചതുസട്ഠികപ്പേസുപി വിവട്ടട്ഠായീഅസങ്ഖ്യേയ്യകപ്പവസേന ഏകോ തേ സട്ഠിമഹാകപ്പാനി ചാതി ചതുസട്ഠികപ്പാനി സുഭകിണ്ഹാനം ബ്രഹ്മൂനം ആയുപ്പമാണം ഹോതി തേന വുത്തം പോരാണേഹി.

സത്ത സത്ത’ഗ്ഗിനാ വാരാ, അട്ഠമേ അട്ഠമേ ദകാ;
ചതുസട്ഠി യദാ പുണ്ണാ, ഏകോ വായുവരോ സിയാ’തി.

കേചി പന.

“അഗ്ഗിനാ’ഭസ്സരാ ഹേട്ഠാ, ആപേന സുഭകിണ്ഹതോ;
വേഹപ്ഫലതോ വാതേന, ഏവം ലോകോ വിനസ്സതീ”തി.

ഇമിസ്സാ ഗാഥായ “ആഭസ്സരാതി”ച “സുഭകിണ്ഹതോ”തി ച “വേഹപ്ഫലതോ”തി ച അഭിവിധിവസേന വുത്തഭാവഞ്ച സമതലഭാവേപി സേട്ഠഭൂമിത്താ പട്ഠാനവസേന വുത്തഭാവഞ്ച അമഞ്ഞിത്വാ സുദ്ധാവാസഭൂമീസു വിയ ഉപരൂപരിവസേന ഭൂമിക്കമോതി മഞ്ഞിത്വാ.

“പഞ്ചഭൂമി നട്ഠാ അഗ്ഗി, അട്ഠ ഭൂമി നട്ഠാ ദകാ;
നവഭൂമി നട്ഠാ വാതാ, ലോകനട്ഠാ തദാ സിയും.

പഠമേ അഗ്ഗി ദ്വത്തിംസ, ദുതിയേ ആദി സോളസ;
ദുതിയഭൂമേ മജ്ഝേ അട്ഠമം, തം ഛപ്പഞ്ഞാസ വാരകം.

ആഭസ്സരമ്ഹി ചതുത്ഥം, പരിത്തസുഭമ്ഹി ദ്വേ ജലം;
അപ്പമാണസുഭം ഏകവാരം, മതം ഉദകസത്തമ''ന്തി.

വദന്തി തേസം വാദേ ആഭസ്സരതോ ഹേട്ഠാ പഞ്ചഭൂമി അഗ്ഗിനട്ഠാ, സുഭകിണ്ഹതോ ഹേട്ഠാ അട്ഠഭൂമി ഉദകനട്ഠാതി വദന്തി. സമതലദീപനത്ഥം സന്ദേഹച്ഛേദനത്ഥം ഏവം ഗഹിതാതി ഏകഭവപരിയോസാനം സന്ധായ പടിസന്ധിഭവഞ്ചാതി ആദി വുത്തന്തി. ഇമിസ്സാപി അത്ഥം ദുഗ്ഗഹിതേന ഗഹേത്വാ പടിസന്ധിഭവങ്ഗവസേന സദിസഭാവമേവ സന്ധായ വുത്തന്തി പരികപ്പേന്തി സോ അയുത്തരൂപോ വിയ ദിസ്സതി അതിവിയ മിച്ഛാഗാഹോ ച ഹോതി അഗ്ഗഞ്ഞസുത്തവിസുദ്ധിമഗ്ഗാദീഹി വിരുജ്ഝനതോ സംവട്ടസീമാപി വിരുദ്ധാ തത്ഥ പഠമജ്ഝാനതലം ഉപാദായ അഗ്ഗിനാ, ദുതിയജ്ഝാനതലം ഉപാദായ ഉദകേന, ചതുത്ഥജ്ഝാനതലം ഉപാദായ വാതേന വിനസ്സതീതി വുത്തവചനേനാപി വിരുജ്ഝതേവ തസ്മാ ''ആഭസ്സരാ''തി ച ''സുഭകിണ്ഹതോ''തി ച ''വേഹപ്ഫലതോ''തി ച ഏത്ഥാഭിവിധിവസേന അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. അഞ്ഞഥാ ''ഉപരി പബ്ബതാ ദേവോ വസ്സതീ''തി ഏത്ഥ വിയ ആഭസ്സരസുഭകിണ്ഹവേഹപ്ഫലാനം തേന തേന സംവട്ടേന വിനാസോപി ന ഭവേയ്യ. അയം ലോകവിപത്തിപരിച്ഛേദോ. ഏവം ബുദ്ധോ ച ദുല്ലഭോ ലോകേ തി ഇമസ്സ അത്ഥോ വുത്തോയേവ.

ഇതി സാഗരബുദ്ധിത്ഥേരവിരചിതേ സീമവിസോധനേ

കപ്പവിനാസകണ്ഡോ ദുതിയോ പരിച്ഛേദോ.

# ന. നിബ്ബാനകണ്ഡോ

ഇദാനി "സദ്ധമ്മസവനമ്പി ചാതി ഇമസ്സ സംവണ്ണനാക്കമോ സമ്പത്തോ തത്ഥ സദ്ധമ്മസവനമ്പി ച ലോകേ ദുല്ലഭമേവ തഥാ ഹി സദ്ധമ്മോ നാമ തിവിധോ ഹോതി. പരിയത്തിസദ്ധമ്മോ, പടിപത്തിസദ്ധമ്മോ, പടിവേധസദ്ധമ്മോതി. തത്ഥ പരിയത്തിസദ്ധമ്മോ നാമ തേപിടകം ബുദ്ധവചനം. പടിപത്തിസദ്ധമ്മോ നാമ തേരസധുതങ്ഗാനി അസീതി ഖന്ധകവത്താദയോ അഭിസമാചാരവത്താദീനി. പടിവേധസദ്ധമ്മോ നാമ ചതുസച്ചപ്പടിവേധോ. തേസു പരിയത്തിസദ്ധമ്മോ ദ്വിന്നം സദ്ധമ്മാനം പുബ്ബങ്ഗമോയേവ പദട്ഠാനഞ്ച. കസ്മാ തംമൂലകത്താ തഥാ ഹി പരിയത്തിയാ അസതി പടിവേധോ നാമ നത്ഥി. പരിയത്തിയാ അന്തരഹിതായ പടിപത്തി, പടിപത്തിയാ അന്തരഹിതായ അധിഗമോ അന്തരധായതി. കിം കാരണാ അയഞ്ഹി പരിയത്തി പടിപത്തിയാ പച്ചയോ ഹോതി. പടിപത്തിഅധിഗമസ്സാപി പരിയത്തിയേവ പമാണം. തത്ഥ പടിവേധോ ച പടിപത്തി ച ഹോതിപി നഹോതിപി. ഏകസ്മിഞ്ഹി കാലേ പടിവേധധരാ ഭിക്ഖൂ ബഹൂ ഹോന്തി, "ഏസ ഭിക്ഖു പുഥുജ്ജനോ"തി അങ്ഗുലിം പഹരിത്വാ ദസ്സേതബ്ബോ ഹോതി. ഇമസ്മിം യേവ ദീപേ ഏകവാരം പുഥുജ്ജനഭിക്ഖുനാമ നാഹോസി. പടിപത്തിപൂരകാപി കദാചി ബഹൂ ഹോന്തി കദാചി അപ്പാ. ഇതി പടിവേധോ ച പടിപത്തി ച ഹോതിപി ന ഹോതിപി. സാസനസ്സ ഠിതിയാ പന പരിയത്തിയേവ പമാണം പണ്ഡിതോ ഹി തേപിടകം സുത്വാ ദ്വേപി പൂരേതി, യഥാ അമ്ഹാകം ബോധിസത്തോ ആളാരസ്സ സന്തികേ പഞ്ച അഭിഞ്ഞാ സത്ത ച സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതന സമാപത്തിയാ പരികമ്മം പുച്ഛി. സോ "ന ജാനാമീ"തി ആഹ. തതോ ഉദകസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ അധിഗതവിസേസം സംസന്ദിത്വാ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസ്സ പരികമ്മം പുച്ഛി. സോ ആചിക്ഖി, തസ്സ വചനസമനന്തരമേവ മഹാസത്തോ തം സമ്പാദേസി ഏവമേവ പഞ്ഞവാ ഭിക്ഖു പരിയത്തിം സുത്വാ ദ്വേപി പൂരേതി തസ്മാ പരിയത്തിയാ ഠിതായ സാസനം ഠിതം ഹോതി യഥാ മഹാതളാകസ്സ പാളിയാ ഥിരായ ഉദകം ന ഠസ്സതീതി ന വത്തബ്ബം ഉദകേ സതി പദുമാദീനി പുപ്ഫാനി ന പുപ്ഫിസ്സന്തീതി ന വത്തബ്ബം ഏവമേവ മഹാതളാകസ്സ ഥിരപാളിസദിസേ തേപിടകേ ബുദ്ധവചനേ സതി മഹാതളാകേ ഉദകസദിസാ പടിപത്തിപൂരകാ കുലപുത്താ നത്ഥീതി ന വത്തബ്ബം. തേസു സതി മഹാതളാകേസു പദുമാദീനി പുപ്ഫാനി വിയ സോതാപന്നാദയോ അരിയപുഗ്ഗലാ നത്ഥീതി ന വത്തബ്ബം, ഏകന്തതോ പരിയത്തിയേവ പമാണം പരിയത്തിയാ അന്തരഹിതായ പടിപത്തിപടിവേധാനം അന്തരധാനതോ. തത്ഥ പരിയത്തിനാമ തേപിടകം ബുദ്ധവചനം സാട്ഠകഥാ പാളിയാവ സാ തിട്ഠതി, താവ പരിയത്തി പരിപുണ്ണാ ഹോതി. ഗച്ഛന്തേ കാലേ കലിയുഗരാജാനോ അധമ്മികാ ഹോന്തി തേസു അധമ്മികേസു രാജാമച്ചാദയോ അധമ്മികാ ഹോന്തി തഥാ രട്ഠജനപദവാസിനോപി അധമ്മികാ ഏതേസം അധമ്മികതായ ന ദേവോ സമ്മാ വസ്സതി, തതോ സസ്സാനി ന സമ്പജ്ജന്തി. തേസു സമ്പജ്ജന്തേസു പച്ചയദായകാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പച്ചയേ ദാതും ന സക്കോന്തി. ഭിക്ഖൂ പച്ചയേഹി കിലമന്താ അന്തേവാസികേ സങ്ഗഹേതും ന സക്കോന്തി. ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ പരിയത്തി പരിഹായതി, അത്ഥവസേന ധാരേതും ന സക്കോന്തി, പാളിവസേനേവ ധാരേന്തി. തതോ കാലേ ഗച്ഛന്തേ പാളിമ്പി സകലം ധാരേതും ന സക്കോന്തി പഠമം അഭിധമ്മപിടകം പരിഹായതി. പരിഹായമാനം മത്ഥകതോ പട്ഠായ പരിയത്തി ഹായതി പഠമഞ്ഹി മഹാപകരണം പരിഹായതി. തസ്മിം പരിഹായമാനേ യമകം, കഥാവത്ഥു, പുഗ്ഗലപഞ്ഞത്തി, ധാതുകഥാ, വിഭങ്ഗോ, ധമ്മസങ്ഗഹോതി ഏവം അഭിധമ്മപിടകേ പരിഹീനേ മത്ഥകതോ പട്ഠായ സുത്തന്തപിടകം പരിഹായതി. പഠമഞ്ഹി അങ്ഗുത്തരനികായോ പരിഹായതി. തസ്മിമ്പി പഠമം ഏകാദസനിപാതോ...പേ... തതോ ഏകനിപാതോതി ഏവം അങ്ഗുത്തരേ പരിഹീനേ മത്ഥകതോ പട്ഠായ സംയുത്തനികായോ പരിഹായതി, പഠമം മഹാവഗ്ഗോ പരിഹായതി. തതോ പട്ഠായ സളായതനവഗ്ഗോ, ഖന്ധവഗ്ഗോ, നിദാനവഗ്ഗോ, സഗാഥാവഗ്ഗോതി ഏവം സംയുത്തനികായേ പരിഹീനേ മത്ഥകതോ പട്ഠായ മജ്ഝിമനികായോ പരിഹായതി പഠമഞ്ഹി ഉപരിപണ്ണാസകോ പരിഹായതി. തതോ മജ്ഝിമപണ്ണാസകോ, തതോ മൂലപണ്ണാസകോതി ഏവം മജ്ഝിമനികായേ പരിഹീനേ മത്ഥകതോ പട്ഠായ ദീഘനികായോ പരിഹായതി,

പഠമഞ്ഹി പാഥിയവഗ്ഗോ പരിഹായതി തതോ മഹാവഗ്ഗോ, തതോ ഖന്ധകവഗ്ഗോതി ദീഘനികായേ പരിഹീനേ സുത്തന്തപിടകം പരിഹീനം നാമ ഹോതി. വിനയപിടകേന സദ്ധിം ജാതകമേവ ധാരേന്തി. വിനയപിടകം ലജ്ജിനോ ധാരേന്തി. ലാഭകാമാ പന സുത്തന്തേ കഥിതേപി സല്ലക്ഖേന്താ നത്ഥീതി ജാതകമേവ ധാരേന്തി. ഗച്ഛന്തേ കാലേ ജാതകമ്പി ധാരേതും ന സക്കോന്തി. അഥ നേസം പഠമം വേസ്സന്തരജാതകം പരിഹായതി. തതോ പടിലോമക്കമേന പുണ്ണകജാകതകം, മഹാനാരദകസ്സപജാതകം പരിഹായതി. വിനയപിടകമേവ ധാരേന്തി. ഗച്ഛന്തേ കാലേ തമ്പി മത്ഥകതോ പരിഹായതി പഠമഞ്ഹി പരിവാരോ പരിഹായതി, തതോ ഖന്ധകോ ഭിക്ഖുനീവിഭങ്ഗോ മഹാവിഭങ്ഗോതി അനുക്കമേന ഉപോസഥക്ഖന്ധകമത്തമേവ ധാരേന്തി, തദാ പരിയത്തി അനന്തരഹിതാവ ഹോതി. യാവ പന മനുസ്സേസു ചതുപ്പദികഗാഥാപി പവത്തതി, താവ പരിയത്തി അനന്തരഹിതാവ ഹോതി. യദാ സദ്ധോ പസന്നോ രാജാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധേ സുവണ്ണചങ്കോടകമ്ഹി സഹസ്സത്ഥവികം ഠപാപേത്വാ "ബുദ്ധേഹി കഥിതം ചതുപ്പദികം ഗാഥം ജാനന്തോ ഇമം സഹസ്സം ഗണ്ഹതൂ"തി നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ ഗണ്ഹകം അലഭിത്വാ ഏകവാരം ചരാപിതേ ന സുണന്താപി ഹോന്തി അസുണന്താപി, യാവ തതിയം ചരാപേത്വാ ഗണ്ഹകം അലഭിത്വാ രാജപുരിസാ സഹസ്സത്ഥവികം പുന രാജകുലം പവേസേന്തി, തദാ പരിയത്തിഅന്തരഹിതാ നാമ ഹോതി. ഏവം പരിയത്തിയാ അന്തരഹിതായ പടിപത്തിപി പടിവേധോപി അന്തരഹിതോവ ഹോതി. സദ്ധമ്മസവനസ്സ ദുല്ലഭഭാവോ ധമ്മസോണ്ഡകവത്ഥുനാ ദീപേതബ്ബോ അമ്ഹാകം കിര സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ധമ്മരാജസ്സ സാസനന്തരധാനതോ നചിരേനേവ കാലേന ബാരാണസിരഞ്ഞോ പുത്തോ ധമ്മസോണ്ഡകരാജകുമാരോ ഹുത്വാ പിതുഅച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠായ കസ്സപദസബലേന ദേസിതം ധമ്മം സോതുകാമോ ഹുത്വാ മാസമത്തം രജ്ജം കത്വാ അമ്ഹാകം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഇമസ്മിം യേവ ഭദ്ദകപ്പേ രജ്ജം കാരേത്വാ ദേവനഗരസദിസേ ബാരാണസിനഗരേ ചക്കവത്തിരജ്ജസദിസം രജ്ജം കരോന്തോ ഏവം ചിന്തേസി... "മയ്ഹം ഏവരൂപം രജ്ജം കിം വിലാസം രജ്ജാനുഭാവം സദ്ധമ്മവിയോഗേന, ദിവാകരവിരഹിതോ ആകാസോ വിയ, സസങ്കവിരഹിതരത്തി വിയ, ദാഠാവിരഹിതഗജോ വിയ, വേലന്തവിരഹിതമഹാസമുദ്ദോ വിയ ചക്ഖുവിരഹിത സുസജ്ജിതവദനം വിയ, സുഗന്ധവിരഹിതപാരിഛത്തപുപ്ഫം വിയ, ചതുഅക്ഖരനിയമിതധമ്മദേസനാവിയോഗേന മയ്ഹം ഇദം രജ്ജം ന സോഭതീ"തി ചിന്തേത്വാ സുവണ്ണചങ്കോടകേന സഹസ്സത്ഥവികം ഭണ്ഡകം സുസജ്ജിതം മങ്ഗലഹത്ഥികുമ്ഭേ ഠപേത്വാ ബാരാണസീനഗരേ മഹാവീഥിയം ഭേരിം ചരാപേതി "ഏകപദികം വാ ദ്വിപദികം വാ തിപദികം വാ ചതുപ്പദികം വാ ധമ്മപദം ജാനന്തസ്സ ദമ്മീ"തി ഏവം ഭേരിം ചരാപേത്വാ ധമ്മജാനനകം അലഭിത്വാ പുനപ്പുനം ദ്വിസഹസ്സം തിസഹസ്സം യാവ സതസഹസ്സം കോടി ദ്വേ സഹസ്സകോടി, സതസഹസ്സകോടി ഗാമനിഗമജനപദസേനാപതിട്ഠാനം ഉപരാജട്ഠാനം. പരിയോസാനേ ധമ്മദേസകം അലഭിത്വാ അത്തനോ സുവണ്ണപീഠകം സേതച്ഛത്തം ചജിത്വാപി ധമ്മദേസകം അലഭിത്വാ രജ്ജസിരിം പഹായ അത്താനം ചജിത്വാ "ധമ്മദേസകസ്സ ദാസോ ഹുത്വാപി ധമ്മം സോസ്സാമീ"തി വത്വാ ഏവമ്പി ധമ്മ ദേസകം അലഭിത്വാ വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ "കിം മേ സദ്ധമ്മവിയോഗേന രജ്ജേനാതി അമച്ചാനം രജ്ജം നിയ്യാതേത്വാ സദ്ധമ്മഗവേസകോ ഹുത്വാ ധമ്മസോണ്ഡകമഹാരാജാ മഹാവനം പാവിസി ധമ്മസോണ്ഡകമഹാരാജസ്സ സദ്ധമ്മസവനം സന്ധായ പവിട്ഠക്ഖകേ സക്കദേവമഹാരാജസ്സ വേജയന്തപാസാദോ സഹേവ കിണ്ണികായ കമ്പോ അഹോസി, പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനം ഉണ്ഹാകാരം അഹോസി. സക്കോദേവരാജാ കേനകാരണേന പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനം ഉണ്ഹാകാരം അഹോസീ"തി ചിന്തേത്വാ അത്തനോ സഹസ്സനേത്തേന ദേവമനുസ്സേസു വിത്ഥാരേത്വാ ഓലോകേന്തോ ധമ്മഗവേസകോ ഹുത്വാ വനം പവിട്ഠം ധമ്മസോണ്ഡകമഹാരാജാനം ദിസ്വാ ചിന്തേസി... "അജ്ജ മേ അത്താനമ്പി ജഹായ രക്ഖസവേസം മാപേത്വാ ഏതം അനിച്ചപരിദീപനം ജാതിജരാബ്യാധിമരണം സകലസരീരേ ദോസം ദസ്സേത്വാ ധമ്മം ദേസേത്വാ ഏതം സകരജ്ജേയേവ പതിട്ഠാപേതബ്ബ"ന്തി ചിന്തേത്വാ സക്കോ ദേവരാജാ യക്ഖസരൂപം മാപേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ അഭിമുഖോ അവിദൂരേ അത്താനം ദസ്സേസി. തം ദിസ്വാ ധമ്മസോണ്ഡകമഹാരാജാ ഏവം ചിന്തേസി... "ഏവംരൂപോ നാമ രക്ഖസോ ധമ്മം ജാനേയ്യാ"തി, ചിന്തേത്വാ അവിദൂരേ ഠാനേ ഠത്വാ പുച്ഛാമീതി രക്ഖസേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ആഹ "സാമിപുഞ്ഞദേവരാജ ഇമസ്മിം പന വനഘനേ വസനകദേവരാജാ

കിം നുഖോ ധമ്മം ജാനാസീ”തി, ദേവതാ “മഹാരാജ ധമ്മം ജാനാമീ”തി ആഹ. “യദി ധമ്മം ജാനാസി, മയ്ഹം ധമ്മകഥം കഥേഥാ”തി ആഹ. “അഹം തുയ്ഹം ധമ്മം കഥേസ്സാമി, ത്വം മയ്ഹം കീദിസം ധമ്മകഥികസ്സ സക്കാരം കരിസ്സസീ”തി ആഹ. “ഏവം സന്തേ മയ്ഹം ധമ്മം കഥേത്വാ പച്ഛാ മയ്ഹം സരീരേ മംസം ഖാദിസ്സസീ”തി ആഹ. “അഹം മഹാരാജ ഛാതോ ഹുത്വാ ധമ്മം കഥേതും ന സക്കോമീ”തി ആഹ. “യദി തുമ്ഹേ പഠമം മംസം ഖാദഥ, ധമ്മം കോ സുണിസ്സതീ”തി ആഹ. പുന സോ രക്ഖസോ “നാഹം ധമ്മം ദേസേതും സക്കോമീ”തി. പുന രാജാ “മയ്ഹം ധമ്മപടിലാഭഞ്ച തുമ്ഹാകം മംസപടിലാഭഞ്ച തുമ്ഹേ ജാനിത്വാ മയ്ഹം ധമ്മം ദേസേഥാ”തി ആഹ. അഥ സക്കോ ദേവരാജാ “സാധു ഹോഥാ”തി വത്വാ അവിദൂരേ ഠാനേ ഉബ്ബേധേന തിഗാവുതമത്തം മഹന്തം അഞ്ജനപബ്ബതം മാപേത്വാ ഏവമാഹ... “സചേ മഹാരാജ ഇമം പബ്ബതമുദ്ധനിം ആരൂയ്ഹ ആകാസാ ഉപ്പതിത്വാ ത്വം മമ മുഖേ പതിസ്സസി, അഹം തേ ആകാസഗതകാലേ ധമ്മം ദേസേസ്സാമി, ഏവം സന്തേ തുയ്ഹഞ്ച ധമ്മപ്പലാഭോ മയ്ഹഞ്ച മംസപടിലാഭോ ഭവിസ്സതീ”തി ആഹ. തസ്സ കഥം സുത്വാ ധമ്മസോണ്ഡകമഹാരാജാ “അനമതഗ്ഗേ സംസാരേ പുരിസോ ഹുത്വാ അധമ്മസമങ്ഗീ ഹുത്വാ അധമ്മസ്സേവ അത്ഥായ പാണാതിപാതോ അദിന്നാദാനോ കാമേസുമിച്ഛാചാരോ സൂകരികോ ഓരബ്ഭികോ സാകുണി കോ ചോരോ പരദാരികോ തം ഗഹേത്വാ സീസച്ഛിന്നാനം ലോഹിതം ചതൂസു മഹാസമുദ്ദേസു ഉദകതോപി ബഹുതരം മാതാപിതുആദീനമ്പി മനാപാനം അത്ഥായ രോദന്താനം അസ്സു ചതൂസുമഹാസമുദ്ദേസു ഉദകതോപി ബഹുതരം, ഇമം പന സരീരം ധമ്മസ്സ അത്ഥായ വിക്കിണാമി തം മഹപ്ഫലഞ്ച മനാപഞ്ചാ”തി ചിന്തേത്വാ “സാധു മാരിസ ഏവം കരോമീ”തി പബ്ബതം ആരൂയ്ഹ പബ്ബതഗ്ഗേ ഠിതോ “മമ രജ്ജേന സദ്ധിം മയ്ഹം സജീവസരീരം സദ്ധമ്മസ്സത്ഥായ ദസ്സാമീ”തി സോമനസ്സോ ഹുത്വാ “ധമ്മം കഥേഥാ”തി സദ്ധമ്മത്ഥായ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ ആകാസതോ ഉപ്പതിത്വാ ധമ്മം കഥേഥാതി ആഹ. അഥ സക്കോ ദേവരാജാ സകത്തഭാവേന സബ്ബാലങ്കാരേഹി പടിമണ്ഡിതോ അതിവിയ സോതും സോമനസ്സോ ആകാസതോ പതന്തം ദിബ്ബഫസ്സേന പരാമസന്തോ ഉരേന പടിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ദേവലോകം നേത്വാ പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനേ നിസീദാപേത്വാ മാലാഗന്ധാദീഹി പൂജേത്വാ ധമ്മസോണ്ഡകമഹാരാജസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ.

“അനിച്ചാ വത സങ്ഖാരാ, ഉപ്പാദവയധമ്മിനോ;
ഉപ്പജ്ജിത്വാ നിരുജ്ഝന്തി, തേസം വൂപസമോ സുഖോ”തി.

ഏവം സക്കോ ധമ്മസോണ്ഡകമഹാരാജസ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ ദേവലോകസമ്പത്തിം ദസ്സേത്വാ ദേവലോകതോ ആനേത്വാ സകരജ്ജേ പതിട്ഠാപേത്വാ അപ്പമാദേന ഓവദിത്വാ ദേവലോകമേവ അഗമാസി ഏവം സദ്ധമ്മസവനസ്സാപി ദുല്ലഭഭാവോ വേദിതബ്ബോ. ഏവം പരിയത്തിഅന്തരധാനേന പടിപത്തി പടിവേധാപി അന്തരധായന്തി. ഏത്ഥ ച തീണി പരിനിബ്ബാനാനി വേദിതബ്ബാനി കതമാനി തീണി പരിനിബ്ബാനാനി. കിലേസപരിനിബ്ബാനം, ഖന്ധപരിനിബ്ബാനം, ധാതുപരിനിബ്ബാനന്തി. തത്ഥ കിലേസപരിനിബ്ബാനം ബോധിമണ്ഡേയേവ ഹോതി, ഭഗവാ ഹി ബോധിമണ്ഡേയേവ വീരിയപാദേഹി സീലപഥവിയം പതിട്ഠായ സദ്ധാഹത്ഥേന കമ്മക്ഖയകരം ഞാണഫരസും ഗഹേത്വാ സബ്ബോ ലോഭദോസമോഹവിപരീതമനസികാരഅഹിരീകാനോത്തപ്പകോധൂപനാഹമക്ഖപളാസ-ഇസ്സാമച്ഛരിയമായാസാഠേയ്യഥമ്ഭസാരമ്ഭമാനാതി മാനമദപമാദതണ്ഹാ’വിജ്ജാതിവിധാകുസലമൂലദുച്ചരിതസംകിലേസമലവിസമസഞ്ഞാവിതക്ക പപഞ്ചചതുബ്ബിധവിപരിയേസആസവഗന്ഥഓഘയോഗാ’ഗതിഗന്ഥു’ പാദാനപഞ്ചചേതോഖിലവിനിബന്ധനീവരണാ’ഭിനന്ദന ഛവിവാദമൂലതണ്ഹാകായസത്താനുസയ അട്ഠമിച്ഛത്തനവതണ്ഹാമൂലകദസാകുസലകമ്മപഥ ദ്വാസട്ഠിദിട്ഠിഗത അട്ഠസതതണ്ഹാവിചരിതപ്പ ഭേദ സബ്ബദരഥപരിളാഹകിലേസസതസഹസ്സാനി, സങ്ഖേപതോ വാ പഞ്ച കിലേസഅഭിസങ്ഖാരഖന്ധമച്ചുദേവപുത്തമാരേ അസേസതോ ഹതാ വിഹതാ അനഭാവംകതാ തസ്മാ സബ്ബേപി കിലേസാ ബോധിമണ്ഡേയേവ നിബ്ബാനം നിരോധം ഗച്ഛന്തീതി കിലേസനിബ്ബാനം ബോധിമണ്ഡേയേവ ഹോതി ഏത്ഥ ച ബോധീതി അരഹത്തമഗ്ഗഞ്ഞാണം അധിപ്പേതം തഥാ ഹി സബ്ബേസമ്പി

ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധഅരിയസാവകാനം അരഹത്തമഗ്ഗക്ഖണേയേവ സബ്ബേപി കിലേസാ അസേസം നിരോധം നിബ്ബാനം ഗച്ഛന്തി തേപി ബുദ്ധാ ഉഗ്ഘടിതവിഞ്ഞൂവിഭജ്ജിതഞ്ഞൂനേയ്യവസേന തിവിധാ ഹോന്തി വുത്തഞ്ഹേതം ജാതത്തകീസോതത്തകീനിദാനേ.

"ഉഗ്ഘടിതഞ്ഞുനാമകോ, വിഭജ്ജിതഞ്ഞുനോ ദുവേ;
തതിയോ നേയ്യോ നാമേന, ബോധിസത്തോ തിധാ മതോ.

ഉഗ്ഘടിതഞ്ഞുബോധിസത്തോ, പഞ്ഞാധികോതി നാമസോ;
വിഭജ്ജിതഞ്ഞുബോധിസത്തോ, വുത്തോ വീരിയാധികോ.

മതോ നേയ്യോ സദ്ധാധികോ നാമ, ബോധിസത്താ ഇമേ തയോ;
കപ്പേച സതസഹസ്സേ, ചതുരോ ച അസങ്ഖ്യേയ്യേ.

പൂരേത്വാ ബോധിസമ്ഭാരേ, ലദ്ധബ്യാകരണോ പുരേ;
ഉഗ്ഘടിതഞ്ഞുബോധിസത്തോ, പത്തോ സമ്ബോധിമുത്തമം.

അട്ഠമേ ച അസങ്ഖ്യേയ്യേ, കപ്പേ ച സതസഹസ്സേ;
പൂരേത്വാ ബോധിസമ്ഭാരേ, ലദ്ധബ്യാകരണോ പുരേ.

വിപഞ്ചിതഞ്ഞുബോധിസത്തോ, പത്തോ സമ്ബോധിമുത്തമം;
നേയ്യോ തു ബോധിസത്തോ ച, സോളസേ അസങ്ഖ്യേയ്യേ.

കപ്പേ ച സതസഹസ്സേ, ലദ്ധബ്യാകരണോ പുരേ;
പൂരേത്വാ ബോധിസമ്ഭാരേ, പത്തോ സമ്ബോധിമുത്തമ" ന്തി.

സുത്തനിപാതഅപദാനട്ഠകഥാസു പന "ബുദ്ധാനം ആനന്ദ ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദേന ചത്താരി അസങ്ഖ്യേയ്യാനി കപ്പസതസഹസ്സഞ്ച, മജ്ഝിമപരിച്ഛേദേന അട്ഠ അസങ്ഖ്യേയ്യാനി കപ്പസതസഹസ്സഞ്ച, ഉപരിമപരിച്ഛേദേന സോളസാസങ്ഖേയ്യ്യാനി കപ്പസതസഹസ്സഞ്ച. ഏതേച പഞ്ഞാധികസദ്ധാധികവീരിയാധികവസേന വേദിതബ്ബാതി വുത്തം തേസു പഞ്ഞാധികോ ചത്താരി അസങ്ഖ്യേയ്യാനി കപ്പസതസഹസ്സഞ്ച, സദ്ധാധികോ അട്ഠഅസങ്ഖേയ്യേയ്യാനി കപ്പസതസഹസ്സഞ്ച, വീരിയാധികോ സോളസഅസങ്ഖ്യേയ്യാനി കപ്പസതസഹസ്സഞ്ചാതി വേദിതബ്ബം. തത്ഥ പഞ്ഞാധികോ യോനിഗതിവിഞ്ഞാണട്ഠിതിസത്താവാസേസു സംസരന്തോപി പഞ്ഞാബഹുല്ലവസേന സമ്പന്നജ്ഝാസയ സമ്ഭവതോ ഖിപ്പഞ്ഞേവ തസ്സ സമ്ബോധി. സദ്ധാധികോ പന മന്ദപഞ്ഞത്താ അസ്സദ്ദഹിതബ്ബേപി സദ്ദഹതി, തസ്മാ തസ്സ മന്ദഞ്ഞേവ സമ്ബോധി. വീരിയാധികോ പന ഉഭയമന്ദോ അസ്സദ്ദഹിതബ്ബമ്പി സദ്ദഹതി, അകത്തബ്ബമ്പി കരോതി, രാജാ പസ്സേനദീകോസലോ യഥാ സോ ഹി സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധേ ധരമാനേയേവ അഗമനീയമ്പി പരദാരം ഗന്തും ചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ പരം ജീവിതാ വോരോപേതും ആരദ്ധോ നേരയികാനം വിരവന്താനം ദു-സ-ന-സോതി സദ്ദമ്പി സുത്വാ അതിവിമൂള്ഹോ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധം ഠപേത്വാ മിച്ഛാദിട്ഠിബ്രാഹ്മണം പുച്ഛിത്വാ തസ്സ വചനേന സബ്ബജനാനം യഞ്ഞത്ഥായ ദുക്ഖം ഉപ്പാദേസി കോ പനവാദോ അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ, തഥാ ഹി ഏസ കസ്സപഭഗവതോ സാസനന്തരധാനേന അന്ധഭൂതേ ലോകേ ബാരാണസിയം രാജാ ഹുത്വാപി നിഗ്രോധരുക്ഖദേവതായ യഞ്ഞത്ഥായ ഏകസതരാജാനോ മഹേസീഹി സദ്ധിം മാരേതും ആരദ്ധോ. ഏവം വീരിയാധികോ ഉഭയമന്ദോ, തസ്മാ തസ്സ സമ്ബോധി അതിമന്ദോതി ഏവം പഞ്ഞാധികസദ്ധാധികവീരിയാധികവസേന കാലസ്സാപി രസ്സദീഘഭാവോ വേദിതബ്ബോതി. പച്ഛിമനയോഏവ പസംസിതബ്ബോതി അയമേത്ഥ അമ്ഹാകം അത്തനോമതി. ഖന്ധപരിനിബ്ബാനം പന കുസിനാരായ ഉപവത്തനേ മല്ലാനം സാലവനേ യമകസാലാനമന്തരേ വേസാഖപുണ്ണമദിവസേ പച്ചൂസസമയേ ഏകൂനവീസതിയാ ചുതിചിത്തേസു മേത്താപുബ്ബഭാഗസ്സ സോമനസ്സഞാണസമ്പയുത്തഅസങ്ഖാരികകുസലചിത്തസദിസേന മഹാവിപാകചിത്തേന അബ്യാകതേന ചരിമകം കത്വാ കത്ഥചി ഭവേ പടിസന്ധിവിഞ്ഞാണസ്സ അനന്തരപച്ചയോ

ഹുത്വാ കമ്മതണ്ഹാകിലേസേഹി അനുപാദാനോ സബ്ബുപധിപടിനിസ്സഗ്ഗോ ഉപാദിന്നകക്ഖന്ധപരിച്ചാഗോ ഹോതീതി വേദിതബ്ബം. വിത്ഥാരോ പന ദീഘനികായേ മഹാവഗ്ഗേ മഹാപരിനിബ്ബാനസുത്തവണ്ണനായം ഓലോകേതബ്ബോ. തത്ഥ വിദേസം ഗച്ഛന്തോ പുരിസോ സബ്ബം ഞാതിജനം ആലിങ്ഗേത്വാ സീസേ ചുമ്ബിത്വാ ഗച്ഛതി വിയ ഭഗവാപി നിബ്ബാനപുരം പവിസന്തോ സബ്ബേപി ചതുവീസതികോടിസതസഹസ്സസമാപത്തിയോ അനവസേസം സമാപജ്ജിത്വാ യാവ സഞ്ഞാവേദയിതം, തതോപി വുട്ഠായ യാവ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം സമാപജ്ജിത്വാ വുട്ഠായ ഝാനങ്ഗാനി പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഭവങ്ഗചിത്തേന അബ്യാകതേന ദുക്ഖസച്ചേന പരിനിബ്ബായി. പാളിയം പന “ചതുത്ഥജ്ഝാനാ വുട്ഠഹിത്വാ സമനന്തരാ ഭഗവാ പരിനിബ്ബായീ”തി വുത്തം തത്ഥ ദ്വേ സമനന്തരാ ഝാനസമനന്തരാ, പച്ചവേക്ഖണസമനന്തരാതി. തത്ഥ ഝാനാ വുട്ഠായ ഭവങ്ഗം ഓതിണ്ണസ്സ തത്ഥേവ പരിനിബ്ബാനം ഝാനസമനന്തരം നാമ. ഝാനാ വുട്ഠഹിത്വാ പുന ഝാനങ്ഗാനി പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഭവങ്ഗം ഓതിണ്ണസ്സ തത്ഥേവ പരിനിബ്ബാനം പച്ചവേക്ഖണസമനന്തരം നാമ. ഭഗവാ പന ഝാനസമനന്തരാ അപരി നിബ്ബായിത്വാ പച്ചവേക്ഖണസമനന്തരമേവ പരിനിബ്ബായീതി വേദിതബ്ബം, തേനേവാഹ “ഭഗവാ പന ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ ഝാനാ വുട്ഠായ ഝാനങ്ഗാനി പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഭവങ്ഗചിത്തേന അബ്യാകതേന ദുക്ഖസച്ചേന പരിനിബ്ബായീ”തി. ഏത്ഥ ഭഗവതോ പരിനിബ്ബാനചിത്തസ്സ കിം ആരമ്മണം കമ്മം വാ ഹോതി, ഉദാഹു കമ്മനിമിത്തഗതിനിമിത്താനി, അഥ നിബ്ബാനന്തി അപരേ ഏവം വദന്തി.

നാഹു അസ്സാസപസ്സാസാ, ഠിതചിത്തസ്സ താദിനോ;
അനേജോ സന്തി'മാരബ്ഭ, യംകാല'മകരീ മുനി.

അസല്ലീനേന ചിത്തേന, വേദനം അജ്ഝവാസയി;
പജ്ജോതസ്സേ'വ നിബ്ബാനം, വിമോക്ഖോ ചേതസോ അഹൂ'തി.

ഇമിസ്സാഗാഥായ “യം യോ മുനി അനേജോ സന്തി നിബ്ബാനം ആരബ്ഭ കാലം അകരീ”തി യോജേത്വാ ഭഗവതോ പരിനിബ്ബാനചിത്തസ്സ നിബ്ബാനാരമ്മണന്തി തമയുത്തം, പടിസന്ധിഭവങ്ഗചുതീനം നിബ്ബാനാരമ്മണസ്സ അനാരഹത്താ “നിബ്ബാനം ഗോത്രഭുസ്സ വോദാനസ്സ മഗ്ഗസ്സ ആരമ്മണപച്ചയേനപച്ചയോ, നിബ്ബാനം ഫലസ്സ ആവജ്ജനായാ”തി പട്ഠാനപാളിയാ ജവനആവജ്ജനാനമേവ അധിപ്പേതത്താ തസ്മാ ഏത്ഥ “യം യോ മുനി ഫലസമാപത്തിയാ അനേജോ അനേജസങ്ഖാതോ തണ്ഹാരഹിതോ സന്തിം നിബ്ബാനം ആരബ്ഭ ആരമ്മണം കത്വാ കാലം അസീതിവസ്സപരിമാണം അകരി അതിക്കമീ”തി യോജനാ കാതബ്ബാ. കേചി പന ഏവം വദന്തി... “കത്ഥചി പന അനുപ്പജ്ജമാനസ്സ ഖീണാസവസ്സ യഥോപട്ഠിതം നാമരൂപധമ്മാദികമേവ ചുതിപരിയോസാനാനം ഗോചരഭാവം ഗച്ഛതി, ന കമ്മ-കമ്മനിമിത്താദയോ”തി വുത്തത്താ കമ്മനിത്തഗതിനിമിത്താനി അരഹതോ ചുതിചിത്തസ്സ ആരമ്മണഭാവം ന ഗച്ഛന്തീതി തമ്പി അയുത്തമേവ അയഞ്ഹേത്ഥത്ഥോ കത്ഥചി പന ഭവേ അനുപ്പജ്ജമാനസ്സ ഖീണാസവസ്സ അരഹതോ യഥാ യഥാ യേന യേന പകാരേന ഉപട്ഠിതം നാമരൂപധമ്മാദികമേവ ചുതിപരിയോസാനം ആവജ്ജനജവനചിത്താനം ഗോചരഭാവം ഗച്ഛതി, പുന ഭവാഭിനിബ്ബത്തിയാ അഭാവതോ. കിം കാരണം ഭൂതാനി കമ്മകമ്മനിമിത്തഗതിനിമിത്താനി ഗോചരഭാവം ന ഗച്ഛന്തീതി. ചുതിചിത്തസ്സ പന പടിസന്ധിചിത്തേന ഗഹിതം അതീതാരമ്മണമേവ ഗോചരഭാവം ഗച്ഛതി. “നാമരൂപാദികമേവാ തി ഏത്ഥ നാമ”ന്തി ചിത്തചേതസികനിബ്ബാനം രൂപന്തി അട്ഠാരസവിധം രൂപം സങ്ഗണ്ഹാതി. നാമഞ്ച രൂപഞ്ച നാമരൂപാ. നാമരൂപാ ച തേ ധമ്മാ ചേതി തഥാ. തേ ആദി യേസം തേതി നാമരൂപധമ്മാദി തമേവ നാമരൂപധമ്മാദികം. ആദിസദ്ദേന ഛ പഞ്ഞത്തിയോ സങ്ഗണ്ഹാതി, തേന നിബ്ബാനമ്പി അരഹതോ മരണാസന്നകാലേ ക്രിയജവനസ്സപി ആരമ്മണഭാവോ ഭവേയ്യാതി അമ്ഹാകം ഖന്തി വീമംസിത്വാ പന ഗഹേതബ്ബം. ഭഗവതോ നിബ്ബാനചിത്തസ്സ പന തുസിതപുരതോ ചവിത്വാ സിരീമഹാമായായ കുച്ഛിമ്ഹി വസിതപടിസന്ധിചിത്തേന ഗഹിതാരമ്മണമേവ ആരമ്മണം ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം തഞ്ച ഖോ ഗതിനിമിത്തമേവ, ന കമ്മകമ്മനിമിത്താനി. യുത്തിതോപി ആഗമതോപി ഗതിനിമിത്തമേവ യുജ്ജതി തഥാ ഹി തുസിതപുരേയേവ സേതകേതുദേവപുത്തോ ഹുത്വാ ദിബ്ബഗണനായ

ചത്താരി സഹസ്സാനി, മനുസ്സഗണനായ സത്തപഞ്ഞാസവസ്സകോടി,സട്ഠിവസ്സസതസഹസ്സാനി ഠത്വാ പരിയോസാനേ പഞ്ച പുബ്ബനിമിത്താനി ദിസ്വാ സുദ്ധാവാസേ അരഹന്തബ്രഹ്മുനാ ദസഹി ചക്കവാളസഹസ്സേഹി ആഗമ്മ ദേവതാവിസേസേഹി ച.

"കാലോ ദേവ മഹാവീര, ഉപ്പജ്ജ മാതുകുച്ഛിയം;
സദേവകം താരയന്തോ, ബുജ്ഝസ്സു അമതം പദ"ന്തി.

യാചിയമാനോ "കാലം ദീപഞ്ച ദേസഞ്ച, കുലം മാതരമേവ ചാ"തി വുത്താനി പഞ്ച മഹാവിലോകനാനി വിലോകേത്വാ തുസിതപുരതോ ചവിത്വാ ആസാള്ഹീപുണ്ണമായം ഉത്തരാസാള്ഹനക്ഖത്തേനേവ സദ്ധിം ഏകൂനവീസതിയാ പടിസന്ധിചിത്തേസു മേത്താപുബ്ബഭാഗമസ്സ സോമനസ്സഞാണസമ്പയുത്തഅസങ്ഖാരികകുസലചിത്തസ്സ സദിസേന മഹാവിപാകചിത്തേന പടിസന്ധിം അഗ്ഗഹേസി. തദാരമ്മണാസന്നവീഥിതോ പുബ്ബഭാഗേ ആലോകിതാനി കാലദീപദേസകുലമാതരവസേന ഇമാനി പഞ്ച പടിസന്ധിചിത്തസ്സ ഗതിനിമിത്താരമ്മണഭാവേന ഗോചരഭാവം ഗച്ഛന്തീതി അമ്ഹാകം ഖന്തി തന്നിന്നതപ്പോണതപ്പബ്ഭാരവസേന ബാഹുല്ലപ്പവത്തിതോ തേനേവ അഭിധമ്മത്ഥസങ്ഗഹാദീസു അഭിധമ്മത്ഥ വിഭാവനിയം "മരണകാലേ യഥാരഹം അഭിമുഖീഭൂതം ഭവന്തരേ പടിസന്ധിജനകം കമ്മം വാ തം കമ്മകരണകാലേ രൂപാദികമുപലദ്ധപുബ്ബമുപകരണഭൂതഞ്ച കമ്മനിമിത്തം വാ അനന്തരമുപ്പജ്ജമാനഭവേ ഉപലഭിതബ്ബം ഉപഭോഗഭൂതം ഗതിനിമിത്തം വാ കമ്മബലേന ഛന്നം ദ്വാരാനമഞ്ഞതരസ്മിം പച്ചുപട്ഠാസി, തതോ പരം തമേവ തഥോപട്ഠിതമാലമ്ബണം ആരബ്ഭ വിപച്ചമാനകകമ്മാനുരൂപം പരിസുദ്ധം വാ, ഉപക്കിലിട്ഠം വാ ഉപപജ്ജിതബ്ബഭവാനുരൂപം തത്ഥോണതംവ ചിത്തസന്താനമഭിണ്ഹം പവത്തതി ബാഹുല്ലേന. തമേവ വാ പന ജനകഭൂതം കമ്മം അഭിനവകരണവസേന ദ്വാരപ്പത്തം ഹോതി. പച്ചാസന്നമരണസ്സ പന തസ്സ വീഥിചിത്താവസാനേ ഭവങ്ഗക്ഖയേവാ ചവനവസേന പച്ചുപ്പന്നഭവപരിയോസാനഭൂതം ചുതിചിത്തം ഉപ്പജ്ജിത്വാ നിരുജ്ഝതി. തസ്മിം നിരുദ്ധാവസാനേ തസ്സാനന്തരമേവ തഥാ ഗഹിതമാലമ്ബണമാരബ്ഭ സവത്ഥുകമവത്ഥുകമേവ വാ യഥാരഹം അവിജ്ജാനുസയപരിക്ഖിത്തേന തണ്ഹാനുസയമൂലകേന സങ്ഖാരേന ജനിയമാനം സമ്പയുത്തേഹി പരിഗ്ഗയ്ഹമാനം സഹജാതാനമധിട്ഠാനഭാവേന പുബ്ബങ്ഗമഭൂതം ഭവന്തരപടിസന്ധാനവസേന പടിസന്ധിസങ്ഖാതം മാനസമുപ്പജ്ജമാനമേവ പതിട്ഠാതി ഭവന്തരേ"തി വുത്തം. തത്ഥ "തത്ഥോണതംവ ചിത്തസന്താനമഭിണ്ഹം പവത്തതി ബാഹുല്ലേനാ"തി ഇമിനാ കമ്മബലേന ഉപട്ഠിതം ഗതിനിമിത്തം മരണാസന്നവീഥിതോ പുബ്ബേ ഏകാഹദ്വീഹാദിവസേന സത്താഹമ്പി, സത്താഹതോ ഉത്തരിപി ഉപ്പജ്ജതേ വാതി ദസ്സേതി തഥാ ഹി പരിസുദ്ധം വാ ഉപക്കിലിട്ഠം വാ വിപച്ചമാനകകമ്മാനുരൂപം ഗതിനിമിത്തം ചിരകാലമ്പി തിട്ഠതി, അരിയഗാലതിസ്സചോരഘാതകാദയോ വിയ തഥാ ഹി അരിയഗാലതിസ്സോ നാമ ഉപാസകോ സീഹളദീപേ അത്തനോ ഭരിയായ സുമനായ സദ്ധിം യാവജീവം ദാനാദി പുഞ്ഞകമ്മാനി കത്വാ ആയൂഹപരിയോസാനേ അരിയഗാലതിസ്സസ്സ മരണമഞ്ചേ നിപന്നസ്സ ഛദേവലോകതോ രഥം ആനേത്വാ അത്തനോ അത്തനോ ദേവലോകം വണ്ണേസും. ഉപാസകോ ദേവതാനം കഥം സുത്വാ തുസിതപുരതോ ആഹടരഥം ഠപേത്വാ അവസേസരഥേ "ഗഹേത്വാ ഗച്ഛഥാ"തി ആഹ. സുമനാ പന അത്തനോ സാമികസ്സ വചനം സുത്വാ "കിം തിസ്സ മരണാസന്നേ വിലാപം അകാസീ"തി ആഹ. തിസ്സോ അത്തനോ ഭരിയായ കഥം സുത്വാ ആഹ... "അഹം വിലാപം ന കരോമി, ദേവലോകതോ ദേവതാ ഛ രഥേ ആനേസും താഹി ദേവതാഹി സദ്ധം കഥേമീ"തി. തം നപസ്സാമി കുഹി"ന്തി വുത്തേ പുപ്ഫദാമം ആഹരാപേത്വാ ആകാസേ ഖിപാപേസി. സാ തം പുപ്ഫദാമം രഥസീസേ ഓലമ്ബമാനം ദിസ്വാ ഗബ്ഭം പവിസിത്വാ സയനേ സയിത്വാ നാസികവാതം സന്നിരുജ്ഝിത്വാ ചവിത്വാ പാതുരഹോസി. സാ അത്തനോ സാമികസ്സ സാസനം പേസേസി... "അഹം പന പഠമം ആഗതോമ്ഹി, ത്വം കസ്മാ ചിരായസീ"തി. ഉഭോപി രഥേ ഠത്വാ സബ്ബേ ഓലോകേന്താനംയേവ തുസിതപുരം അഗമംസു. ഇമസ്മിഞ്ഹി വത്ഥുസ്മിം സാമികസ്സ ഉപട്ഠിതഗതിനിമിത്തം ഭരിയായ പാകടം ഹുത്വാ പുരേതരതുസിതപുരേ നിബ്ബത്തിത്വാ സാമികസ്സ സാസനം പേസേസി തേന അരിയഗാലതിസ്സസ്സ ചിരകാലം ഗതിനിമിത്തം ഉപട്ഠാതീതി വേദിതബ്ബം. മനുസ്സലോകേ ഹി

ചിരകാലം തുസിതപുരേ മുഹുത്തംവ ഹോതി. ഏവം പരിസുദ്ധം വിപച്ചമാനകകമ്മാനുരൂപം ഗതിനിമിത്തം ചിരകാലം പവത്തതി ഇമിനാ നയേന ദുട്ഠഗാമണിഅഭയധമ്മികഉപ്സകാദീനമ്പി വത്ഥു വിത്ഥാരേതബ്ബം. ചോരഘാതകസ്സ പന മഹാനിരയേ വിപച്ചമാനകകമ്മാനുരൂപം നേരയഗ്ഗിജാലാദികം സത്താഹം ഉപട്ഠാതി. സാവത്ഥിനഗരേ കിര പഞ്ചസതാ ചോരാ ബഹിനഗരേ ചോരകമ്മം കരോന്തി. അഥേകദിവസം ജനപദപുരിസോ തേസം അബ്ഭന്തരോ ഹുത്വാ ചോരകമ്മം അകാസി, തദാ തേ സബ്ബേപി രാജപുരിസാ അഗ്ഗഹേസും. രാജാ തേ ദിസ്വാ "തുമ്ഹാകം അന്തരേ ഇമേ സബ്ബേ മാരേതും സമത്ഥസ്സ ജീവിതം ദമ്മീ"തി ആഹ. പഞ്ചസതാ ചോരാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സമ്ബന്ധാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സഹായകാതി അഞ്ഞമഞ്ഞം മാരേതും ന ഇച്ഛിംസു, ജനപദമനുസ്സോ പന "അഹം മാരേമീ"തി വത്വാ സബ്ബേ മാരേസി. രാജാ തസ്സ തുസ്സിത്വാ ചോരഘാതകകമ്മം അദാസി. സോ പഞ്ചവീസതിവസ്സാനി ചോരഘാതകകമ്മം ആകാസി. രാജാ തസ്സ മഹല്ലകോതി വത്വാ അഞ്ഞസ്സ ചോരഘാതക കമ്മം ദാപേസി. സോ ചോരഘാതകകമ്മാ അപനീതോ അഞ്ഞതരസ്സ സന്തികേ നാസികവാതം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ഹത്ഥപാദകണ്ണനാസാദീഹി ഛിന്ദിതബ്ബാനം ഊരൂഥനകട്ഠാനം ഭിന്ദന്തമാരേതബ്ബയുത്താനം നാസികവാതം വിസ്സജ്ജേത്വാ മാരേതബ്ബം മന്തം ലഭി. സോ രാജാനം ആരോചേത്വാ നാസികവാതേന ചോരഘാതകകമ്മം കരോന്തസ്സേവ തിംസ വസ്സാനി അതിക്കമി. സോ പച്ഛാ മഹല്ലകോ ഹുത്വാ മരണമഞ്ചേ നിപജ്ജി "സത്തദിവസേന കാലം കരിസ്സതീ"തി. മരണകാലേ മഹന്തം വേദനം അഹോസി. സോ മഹാനിരയേ നിബ്ബത്തോ വിയ മഹാസദ്ദം കത്വാ ദുക്ഖിതോ ഹോതി. തസ്സ സദ്ദേന ഭീതാ മനുസ്സാ ഉഭതോപസ്സേ ഗേഹം ഛഡ്ഡേത്വാ പലായിംസു. തസ്സ മരണദിവസേ സാരിപുത്തത്ഥേരോ ദിബ്ബചക്ഖുനാ ലോകം ഓലോകേന്തോ ഏതസ്സ കാലം കത്വാ മഹാനിരയേ നിബ്ബത്തമാനം ദിസ്വാ തസ്സ അനുകമ്പം പടിച്ച ഗേഹദ്വാരേ പാകടോ അഹോസി. സോ കുജ്ഝിത്വാ നാസികവാതം വിസ്സജ്ജേസി. യാവ തതിയം വിസ്സജ്ജമാനോപി വിസ്സജ്ജാപേതും അസക്കോന്തോ ഥേരം അതിരേകേന വിരോചമാനം ദിസ്വാ ചിത്തം പസാദേത്വാ പായാസം ഥേരസ്സ ദാപേസി. ഥേരോ മങ്ഗലം വഡ്ഢേത്വാ അഗമാസി. ചോരഘാതകോ ഥേരസ്സ ദിന്നദാനം അനുസ്സരിത്വാ ചവിത്വാ സഗ്ഗേ നിബ്ബത്തി, നിരയജാലാദയോ അന്തരധായന്തി. സോ അനാഗതേപി പച്ചേകബുദ്ധോ ഭവിസ്സതി. ഏവം ഉപക്കിലിട്ഠം വാ വിപച്ചമാന കകമ്മാനുരൂപം ഗതിനിമിത്തമ്പി സത്താഹപരമം ഉപട്ഠാതി. അത്ഥികേഹി പന സഹസ്സവത്ഥു സഗാഥാവഗ്ഗേസു ഓലോകേതബ്ബോ. ഭഗവതോ പന പരിസുദ്ധം മേത്താപുബ്ബഭാഗസ്സ സോമനസ്സ ഞാണസമ്പയുത്തകുസലസ്സ കമ്മസ്സ വേഗേന കാലദീപദേസകുലമാതരവസേന ഇമാനി പഞ്ചഗതിനിമിത്താനി ചിരകാലം ഹുത്വാ ഉപട്ഠഹന്തി. **ചിരകാല**ന്തി മനുസ്സലോകേ സത്താഹമത്തം, തുസിതപുരേമുഹുത്തമേവ, തഥാപി മനുസ്സലോകേ സത്താഹമത്തേ കാലേ ദേവതാനം പഞ്ചപുബ്ബനിമിത്താനി പഞ്ഞായന്തി തഞ്ച ഖോ പുഞ്ഞവന്താനംയേവ പഞ്ഞായന്തി, ന സബ്ബേസം മനുസ്സലോകേ പുഞ്ഞവന്താനം രാജരാജമഹാമത്താദീനം വിയ തം ദിസ്വാ മഹേസക്ഖാ ദേവതാ ജാനന്തി, ന അപ്പേസക്ഖാ, മനുസ്സലോകേ നേമിത്തകാ ബ്രാഹ്മണപണ്ഡിതാദയോവിയ. മഹേസക്ഖാ ദേവതാ തം പുബ്ബനിമിത്തം ദിസ്വാ നന്ദവനം നേത്വാ "കാലോ ദേവാ"തി ആദീഹി യാചന്തി. മഹാസക്കോ തത്ഥേവ നന്ദവനുയ്യാനേ കാലദീപദേസകുലമാതരവസേന പഞ്ച വിലോകേത്വാ ചവിത്വാ തമാരമ്മണം കത്വാ മഹാമായായ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം അഗ്ഗഹേസീതി സന്നിട്ഠാനമവഗന്തബ്ബം.

തത്ഥ **കാല**ന്തി മനുസ്സലോകേ ഏകൂനതിംസതിമേ വസ്സേ വേസാഖപുണ്ണമദിവസേ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സാമീതി കാലം ഓലോകേസി. **ദീപ**ന്തി ജമ്ബുദീപേയേവ ഭവിസ്സാമി, ന അഞ്ഞദീപേസൂതി ദീപം ഓലോകേസി. **ദേസ**ന്തി മജ്ഝിമദേസേയേവ, തഞ്ച ഖോ മഹാബോധിമണ്ഡേയേവ, ന അഞ്ഞദേസേതി ദേസം ഓലോകേസി. **കുല**ന്തി ദ്വേ കുലാനി ഖത്തിയകുലബ്രാഹ്മണകുലവസേന. തത്ഥ യസ്മിം കാലേ ഖത്തിയകുലം ലോകേ സേട്ഠഭാവേന "അയമേവ ലോകേ അഗ്ഗോ"തി സമ്മന്നതി, തദാ ഖത്തിയകുലേയേവ ബുദ്ധാ ഉപ്പജ്ജന്തി. യസ്മിം പന കാലേ ബ്രാഹ്മണകുലം അയമേവ ലോകേ അഗ്ഗോതി, തദാ ബ്രാഹ്മണകുലേയേവ ബുദ്ധാ ഉപ്പജ്ജന്തി. ഇദാനി പന ഖത്തിയകുലമേവ അഗ്ഗോതി സമ്മന്നന്തി. ഖത്തിയകുലേപി സക്യരാജാനോവ ലോകേ ഉത്തമാ, അസമ്ഭിന്നഖത്തിയകുലത്താ തസ്മാ സക്യരാജകുലേയേവ ഭവിസ്സാമീതി കുലം ഓലോകേസി. **മാതര**ന്തി മമ മാതരം ദസ മാസാനി സത്ത ച ദിവസാനി ഠസ്സതി,

ഏത്ഥന്തരേ മമ മാതുയാ അരോഗോ ഭവിസ്സതീതി മാതരമ്പി ഓലോകേസി. ബോധിസത്തമാതാ പന പച്ഛിമവയേ ഠിതാ. ഏവം യുത്തിതോപി ആഗമതോപി ഭഗവതോ നിബ്ബാനചിത്തസ്സ പടസന്ധിചിത്തേന ഗഹിതനിമിത്തമേവ ആരമ്മണം ഹോതീതി വേദിതബ്ബം.

സബ്ബഞ്ഞുജിനനിബ്ബാന, ചിത്തസ്സ ഗോചരം സുഭം;
വിഞ്ഞേയ്യം ഗതിനിമിത്തം, ഗന്ഥേഹി അവിരോധതോ.

ധാതുപരിനിബ്ബാനമ്പി ബോധിമണ്ഡേയേവ ഭവിസ്സതി വുത്തഞ്ഹേതം ഉപരിപണ്ണാസകേ "ധാതുപരിനിബ്ബാനം അനാഗതേ ഭവിസ്സതി സാസനസ്സ ഹി ഓസക്കനകാലേ ഇമസ്മിം തമ്ബപണ്ണിദീപേ ധാതുയോ സന്നിപതിത്വാ മഹാചേതിയതോ നാഗദീപേ രാജായതനചേതിയം, തതോ മഹാബോധിപല്ലങ്കം ഗമിസ്സന്തി. നാഗഭവനതോപി ദേവലോകതോപി ധാതുയോ മഹാബോധിപല്ലങ്കമേവ ഗമിസ്സന്തി സാസപമത്താപി ധാതുയോ അന്തരാ ന നസ്സിസ്സന്തി, സബ്ബാ ധാതുയോ മഹാബോധിപല്ലങ്കേ രാസിഭൂതാ സുവണ്ണക്ഖന്ധാ വിയ ഏകഗ്ഘനാ ഹുത്വാ ഛബ്ബണ്ണരസ്മിയോ വിസ്സജ്ജിസ്സന്തി, താ ദസസഹസ്സലോകധാതും ഫരിസ്സന്തി. തതോ ദസസഹസ്സചക്കവാളേസു ദേവതാ സന്നിപതിത്വാ "അജ്ജ സത്ഥാ പരിനിബ്ബായതി അജ്ജ സാസനം ഓസക്കതി പച്ഛിമദസ്സനം ഇദം അമ്ഹാക"ന്തി ദസബലസ്സ പരിനിബ്ബുതദിവസതോ മഹന്തതരം കാരുഞ്ഞം കരിസ്സന്തി ഠപേത്വാ അനാഗാമിഖീണാസവേ അവസേസാ സകത്തഭാവേന സന്ധാരേതും നാസക്ഖിംസു, ധാതുസരീരതോ തേജോധാതു ഉട്ഠഹിത്വാ യാവ ബ്രഹ്മലോകാ ഉഗ്ഗച്ഛിസ്സതി. സാസപമത്തായപി ധാതുയാ സതി ഏകജാലാ ഭവിസ്സതി ധാതൂസു പരിയാദാനം ഗതാസു പച്ഛിജ്ജിസ്സതി. ഏവം മഹന്തം ആനുഭാവം ദസ്സേത്വാ ധാതൂസു അന്തരഹിതാസു സാസനം അന്തരഹിതം നാമ ഹോതി. യാവ ഏവം ന അന്തരധായതി, താവ അനന്തരധാനമേവ സാസനം. പരിനിബ്ബാനകാലതോ പട്ഠായ യാവ സാസപമത്താ ധാതു തിട്ഠതി, താവ ബുദ്ധകാലതോ പച്ഛാതി ന വേദിതബ്ബം ധാതൂസു ഹി ഠിതാസു ബുദ്ധാ ഠിതാ വ ഹോന്തി, തസ്മാ ഏത്ഥന്തരേ അഞ്ഞസ്സ ബുദ്ധസ്സ ഉപ്പത്തി നിവാരിതാവ ഹോതി. തേനേവ വദാമ.

പരിനിബ്ബാനകാലതോ, പച്ഛാ ധരന്തി ധാതുയോ;
അനിബ്ബുതോവ സമ്ബുദ്ധോ, അഞ്ഞബുദ്ധസ്സ വാരിതാ.

ജീവമാനേപി സമ്ബുദ്ധേ, നിബ്ബുതേ വാ തഥാഗതേ;
യോ കരോതി സമം പൂജം, ഫലം താസ സമം സിയാ'തി.

ഇതി സാഗരബുദ്ധിത്ഥേരവിചരിതേ സീമവിസോധനേ ധമ്മവണ്ണനായ

നിബ്ബാനകണ്ഡോ തതിയോ പരിച്ഛേദോ.

# ൪. സമസീസികഥാ

ഇദാനി സങ്ഘോ ച ദുല്ലഭോ ലോകേതി പദസ്സ വണ്ണനാക്കമോ സമ്പത്തോ. തത്ഥ സങ്ഘോതി പരമത്ഥസമ്മുതിവസേന ദുവിധോ ഹോതി. തേസു പരമത്ഥസങ്ഘോ ചത്താരി പുരിസയുഗാനി, അട്ഠപുരിസപുഗ്ഗലാ, ചത്താലീസമ്പി പുഗ്ഗലാ, അട്ഠസതമ്പി പുരിസപുഗ്ഗലാതി ചതുബ്ബിധോ ഹോതി. തത്ഥ സങ്ഖേപവസേന സോതാപത്തിമഗ്ഗട്ഠോ ഫലട്ഠോതി ഏകം യുഗം, സകദാമിമഗ്ഗട്ഠോ ഫലട്ഠോതി ഏകം, അനാഗാമിമഗ്ഗട്ഠോ ഫലട്ഠോതി ഏകം, അരഹത്തമഗ്ഗട്ഠോ ഫലട്ഠോതി ഏകന്തി ചത്താരി പുരിസയുഗാനി ഹോന്തി. ചത്താരോ മഗ്ഗട്ഠാ ചത്താരോ ഫലട്ഠാതി അട്ഠപുരിസപുഗ്ഗലാ ഹോന്തി. ചത്താലീസമ്പി പുഗ്ഗലാതി സോതാപത്തിമഗ്ഗട്ഠോ പഠമഝാനികാദിവസേന പഞ്ച, തഥാ സകദാഗാമിഅനാഗാമിഅരഹത്തമഗ്ഗട്ഠാപി പഞ്ച പഞ്ചാതി വീസതി മഗ്ഗട്ഠപുഗ്ഗലാ, തഥാ ഫലട്ഠാപി സോതപത്തിഫലട്ഠാദിവസേന പഞ്ച പഞ്ചാതി വീസതി ഫലട്ഠാതി ചത്താലീസപുഗ്ഗലാ ഹോന്തി. ഏത്ഥ ച മഗ്ഗസ്സ ഏകചിത്തക്ഖണികത്താ കഥം വീസതിമഗ്ഗട്ഠാ പുഗ്ഗലാ ഭവേയ്യുന്തി.

വുച്ചതേപാദകജ്ഝാനസമ്മസിതജ്ഝാനപുഗ്ഗലജ്ഝാസയേസുപി ഹി അഞ്ഞതരവസേന തം തം ഝാനസദിസവിതക്കാദിഅങ്ഗപാതുഭാവേന ചത്താരോപി മഗ്ഗട്ഠാ പഠമജ്ഝാനികാദിവോഹാരം ലഭന്താ പച്ചേകം പഞ്ചപഞ്ചധാ വിഭജിയന്തി, തസ്മാ വീസതി മഗ്ഗട്ഠാ ഹോന്തി. തത്ഥ പഠമജ്ഝാനാദീസു യം യം ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ തതോ വുട്ഠായ സങ്ഖാരേ സമ്മസന്തസ്സ വുട്ഠാനഗാമിനീവിപസ്സനാ പവത്താ, തം പാദകജ്ഝാനം വുട്ഠാനഗാമിനിവിപസ്സനായ പദട്ഠാനഭാവതോ. യം യം ഝാനം സമ്മസന്തസ്സ സാ പവത്താ, തം സമ്മസിതജ്ഝാനം. "അഹോ വത മേ പഠമജ്ഝാനസദിസോ മഗ്ഗോ പഞ്ചങ്ഗികോ, ദുതിയജ്ഝാനാദീസു വാ അഞ്ഞതരസദിസോ ചതുരങ്ഗികാദിഭേദോ മഗ്ഗോ ഭവേയ്യാ"തി ഏവം യോഗാവചരസ്സ ഉപ്പന്നജ്ഝാസയോ പുഗ്ഗലജ്ഝാസയോ നാമ. തത്ഥ യേന പഠമജ്ഝാനാദീസു അഞ്ഞതരം ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ തതോ വുട്ഠായ പകിണ്ണകസങ്ഖാരേ സമ്മസിത്വാ മഗ്ഗോ ഉപ്പാദിതോ ഹോതി, തസ്സ സോ മഗ്ഗോ പഠമജ്ഝാനാദി തം തം പാദകജ്ഝാനസദിസോ ഹോതി. സചേ പന വിപസ്സനാപാദകം കിഞ്ചിഝാനം നത്ഥി, കേവലം പഠമജ്ഝാനാദീസു അഞ്ഞതരം ഝാനം സമ്മസിത്വാ മഗ്ഗോ ഉപ്പാദിതോ ഹോതി, തസ്സ സോ സമ്മസിതജ്ഝാനസദിസോ ഹോതി. യദാ പനയം കിഞ്ചി ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ തതോ അഞ്ഞം സമ്മസിത്വാ മഗ്ഗോ ഉപ്പാദിതോ ഹോതി, തദാ പുഗ്ഗലജ്ഝാസയവസേന ദ്വീസു അഞ്ഞതരസദിസോ ഹോതി. ഏവം സമഥയാനികസ്സ പുഥുജ്ജനസ്സ അരിയാനം വാ പാദകജ്ഝാനസമ്മസിതജ്ഝാനപുഗ്ഗലജ്ഝാസയവസേന പഠമജ്ഝാനാദീനം അഞ്ഞതരഝാനസദിസസ്സ മഗ്ഗങ്ഗികസ്സ പവത്തനതോ പുഗ്ഗലഭേദവസേന വീസതി മഗ്ഗട്ഠാ പുഗ്ഗലാ ഹോന്തി, തഥാ ഫലട്ഠാപി വീസതീതി ചത്താലീസഅരിയപുഗ്ഗലാ ഹോന്തി. അപരമ്പി സചേ പന പുഗ്ഗലസ്സ തഥാ വിധോ അജ്ഝാസയോ നത്ഥി, അനുലോമവസേന ഹേട്ഠിമഹേട്ഠിമഝാനതോ വുട്ഠായ ഉപരൂപരിഝാനധമ്മേ സമ്മസിത്വാ ഉപ്പാദിതമഗ്ഗോ പാദകജ്ഝാനമനപേക്ഖിത്വാ സമ്മസിതജ്ഝാനസദിസോ ഹോതി. പടിലോമവസേന ഉപരൂപരിഝാനതോ വുട്ഠായ ഹേട്ഠിമഹേട്ഠിമഝാനധമ്മേ സമ്മസിത്വാ ഉപ്പാദിതമഗ്ഗോ സമ്മസിതജ്ഝാനമനപേക്ഖിത്വാ

പാദകജ്ഝാനസദിസോ ഹോതി, ഹേട്ഠിമഹേട്ഠിമഝാനതോ ഹി ഉപരൂപരിഝാനം ബലവതരന്തി, അട്ഠസതമ്പി പുരിസപുഗ്ഗലാതി തത്ഥ ഏകബീജീ, കോലംകോലോ, സത്തക്ഖത്തുപരമോതി തയോ സോതാപന്നാ. കാമരൂപാരൂപഭവേസു അധിഗതഫലാ തയോ സകദാഗാമിനോതി തേ സബ്ബേപി ദുക്ഖപടിപദാ ദന്ധാഭിഞ്ഞം, ദുക്ഖപടിപദാ ഖിപ്പാഭിഞ്ഞം, സുഖാപടിപദാ ദന്ധാഭിഞ്ഞം, സുഖാപടിപദാ ഖിപ്പാഭിഞ്ഞന്തി ചതുന്നം പടിപദാനം വസേന ചതുവീസതി, അന്തരാപരിനിബ്ബായീ, ഉപഹച്ചപരി നിബ്ബായീ, സസങ്ഖാരപരിനിബ്ബായീ, അസങ്ഖാരപരിനിബ്ബായീ, ഉദ്ധംസോതോ അകനിട്ഠഗാമീതി അവിഹാസു പഞ്ച അനാമിഗാനോ, തഥാ അതപ്പാസുദസ്സാസുദസ്സീസുപി പഞ്ച. അകനിട്ഠേസു പന ഉദ്ധംസോതവജ്ജാ അന്തരാപരിനിബ്ബായീ, ഉപഹച്ചപരിനിബ്ബായീ, സസങ്ഖാരപരിനിബ്ബായീ, അസങ്ഖാരപരിബ്ബായീതി ചത്താരോതി ചതുവീസതി അനാഗാമിനോ. സുക്ഖവിപസ്സകോ, സമഥയാനികോതി ദ്വേ അരഹന്തോ, ചത്താരോ മഗ്ഗട്ഠാതി ചതുപഞ്ഞാസ തേ സബ്ബേപി സദ്ധാധുരപഞ്ഞാധുരാനംവസേന ദ്വേഗുണേ ഹുത്വാ അട്ഠസതം അരിയപുഗ്ഗലാ ഹോന്തി. തേ സബ്ബേപി “അട്ഠസതം വാ”തി വിത്ഥാരവസേന ഉദ്ദിട്ഠാ അരിയപുഗ്ഗലാ തേ സങ്ഖേപതോ യുഗവസേന സോതാപത്തി മഗ്ഗട്ഠോ ഫലട്ഠോതി ഏകം യുഗന്ത്യാദിനാ ചത്താരോവ ഹോന്തി. തേനേവാഹ രതനപരിത്തേ “യേ പുഗ്ഗലാ അട്ഠസതം പസത്ഥാ, ചത്താരി ഏതാനി യുഗാനി ഹോന്തീ”തി അയം പഭേദോമഗ്ഗട്ഠഫലട്ഠേസു മിസ്സകവസേന ലബ്ഭതി ഝാനികവിപസ്സകപഭേദോ പന ഫലട്ഠേയേവ ലബ്ഭതി മഗ്ഗസ്സ ഏകചിത്തക്ഖതികത്താ മഗ്ഗട്ഠേസു ന ലബ്ഭതി. തത്ഥ സോതാപത്തിഫലട്ഠോ ഝാനികസുക്ഖവിപസ്സകവസേന ദുവിധോ. തേസു ഝാനികോ പുഗ്ഗലോ തസ്മിം ഭവേ അരഹത്തപ്പത്തോ പരിനിബ്ബായതി. അപ്പത്തോ ബ്രഹ്മലോകഗതോ ഹോതി, സോ ഝാനികോ നാമ. മൂലടീകായം പന നികന്തിയാ സതി പുഥുജ്ജനാദയോ യഥാലദ്ധജ്ഝാനസ്സ ഭൂമിഭൂതേ സുദ്ധാവാസവജ്ജിതേ യത്ഥ കത്ഥചി നിബ്ബത്തന്തി തഥാ കാമഭവേപി കാമാവചരകമ്മബലേന “ഇജ്ഝതി ഹി ഭിക്ഖവേ സീലവതോ ചേതോപണിധി വിസുദ്ധത്താ”തി വുത്തം. അനാഗാമിനോ പന കാമരാഗസ്സ സബ്ബസോ പഹീനത്താ കാമഭവേസു നികന്തിം ന ഉപ്പാദേന്തീതി കാമലോകവജ്ജിതേ യഥാലദ്ധസ്സ ഭൂമി ഭൂതേ യത്ഥ കത്ഥചി നിബ്ബത്തന്തീ'തി വുത്തം തഥാ ഹി അനാഗാമിസ്സേവ കാമഭവേ നികന്തിയാ പഹീനത്താ സോതാപന്നസകദാഗാമീനമ്പി നികന്തിയാ സതി കാമഭവേ കാമാവചരകമ്മബലേന ഉപ്പത്തിഭാവോ അവാരിതോവ ഹോതീതി വിഞ്ഞായതി തസ്മാ “അപ്പത്തേ ബ്രഹ്മലോകഗതോ ഹോതി, സോ ഝാനികോ നാമാതി ഇദം യേഭുയ്യവസേന വുത്ത”ന്തി ദട്ഠബ്ബം. സുക്ഖവിപസ്സകോ പന തിവിധോ ഏകബീജീ, കോലംകോലോ, സത്തക്ഖത്തുപരമോതി. തത്ഥ ഏകോ മനുസ്സലോകേ വാ ഹോതു ഛദേവലോകേ വാ, ഏകപടിസന്ധികോ ഹുത്വാ അരഹത്തം പത്വാ പരിനിബ്ബായതി, അയം ഏകബീജീ നാമ ഏകോ മനുസ്സലോകേ ഏകാ പടിസന്ധി ദേവലോകേ ഏകാതി ദ്വേപടിസന്ധികോ വാ, ഏവം തിചതുപഞ്ചഛപരമോ ഹുത്വാ അരഹത്തം പത്വാ പരിനിബ്ബായതി, അയം കോലംകോലോ നാമ. ഏകോ മനുസ്സലോകേ സോതാപന്നോ ഹുത്വാ ദേവലോകേ ഏകാ പടിസന്ധി തതോ പുനാഗന്ത്വാ മനുസ്സലോകേ ഏകാതി ഏവം മനുസ്സദേവലോകമിസ്സകവസേന തത്ഥ ചത്താരി ഇധ തീണിത്യാദിനാ തത്ഥ ഛ, ഇധ ഏകോതി യാവ സത്തപടിസന്ധികോ ഹുത്വാ പരിനിബ്ബായതി, അയം സത്തക്ഖത്തുപരമോ നാമ. കേവലം പന മനുസ്സലോകേ യേവ സത്ത

ദേവലോകേയേവ വാ സത്താതി ഏവം അമിസ്സോ ഹുത്വാ പടിസന്ധികോ ഗഹേതബ്ബോ അപരേ പന "ഇതോ സത്ത, തതോ സത്ത സംസാരേ വിചരന്തീ"തി വുത്തത്താ മനുസ്സലോകസത്തപടിസന്ധിദേവലോക സത്തപടിസന്ധിവസേന സത്തക്ഖത്തുപരമം വദന്തി. തം അയുത്തം കസ്മാ "കിഞ്ചാപി തേ ഹോന്തി ഭുസംപമത്താ, ന തേ ഭവം അട്ഠമമാദിയന്തീ"തി പാളിയാ വിരോധത്താ. അപിച ദ്വിഭവപരിച്ഛിന്നോ സകദാഗാമീപി ദ്വിക്ഖത്തും മനുസ്സലോകം ആഗതോ ഭവേയ്യ, തസ്സപി തഥ ഏകം, ഇധ ഏകന്തി വാരസ്സ ലബ്ഭിതബ്ബതോ ന പനേവം ദട്ഠബ്ബം. സകിം ഇമം മനുസ്സലോകം ആഗച്ഛതീതി സകദാഗാമീ ഇധ പത്വാ ഇധ പരിനിബ്ബായീ, തത്ഥ പത്വാ തത്ഥ പരിനിബ്ബായീ, തത്ഥ പത്വാ ഇധ പരിനിബ്ബായീ, ഇധ പത്വാ തത്ഥ പരിനിബ്ബായീതി പഞ്ചസു സകദാഗാമീസു പഞ്ചമകോ ഇധ അധിപ്പേതോ. യദി ഏവം ഇധ പത്വാ ഇധ പരിനിബ്ബായീതി ആദയോ ചത്താരോ കഥം സകദാഗാമീനാമാതി. തേ സകിം പുന ആഗച്ഛതീതി വചനത്ഥേന സകദാഗാമീ നാമ. കാമതണ്ഹായ സബ്ബസോ പഹീനത്താ ഇമം കാമധാതും അനാഗച്ഛതീതി അനാഗാമീ, നിച്ചം ബ്രഹ്മലോകേയേവ പടിസന്ധി വസേന ആഗച്ഛതീതി അധിപ്പായോ. ഝാനികസ്സ ഏവം ഹോതു, സുക്ഖവിപസ്സകസ്സ കഥന്തി സോപി ഝാനികോവ ഹുത്വാ ഗച്ഛതി തസ്സ ഹി മഗ്ഗന്തരേ സീഹബ്യഗ്ഘാദീഹി ഹതസ്സാപി ലക്ഖണത്തയം ആരോപേത്വാ ഝാനികോ ഹുത്വാവ മരണം ഹോതി അയം പന രൂപാരൂപഭവേന ഏകക്ഖത്തുപരമോ നാമ. സത്തക്ഖത്തുപരമാദയോ അരിയാ രൂപാരൂപലോകേസു അനേകക്ഖത്തുപടിസന്ധികാപി ബ്രഹ്മലോകസാമഞ്ഞേന ഏകപടിസന്ധികാ നാമ ഹോന്തി. അരഹാ പന പാപകരണേ രഹാഭാവാ ദക്ഖിണം അരഹത്താ പുന ഭവാ ഭിനിബ്ബത്തിയാരഹാഭാവാത്യാദിനാ വചനത്ഥേന അരഹാ നാമ. സോപി തിവിധോ ഝാനിക സുക്ഖവിപസ്സക സമസീസിവസേന. തത്ഥ ഝാനികോ മഗ്ഗേനേവ ആഗതോ , സോ പടിസമ്ഭിദാപ്പത്തോ നാമ. അപരോപി പുഥുജ്ജനസേക്ഖസന്താനേ ഝാനികോ ഹുത്വാ ഝാനം പാദകം കത്വാ മഗ്ഗം ഉപ്പാദേതി, സോപി ഝാനികോവ. സുക്ഖവിപസ്സകോ പന കിലേസക്ഖയമത്തമേവ മഗ്ഗേന സഹ അനാഗതഝാനം നാമ നത്ഥി, തം പച്ഛാ പരിഹായതീതിപി വദന്തി. സമസീസീ പന തിവിധോ ഹോതി ഇരിയാപഥസമസീസീ, രോഗസമസീസീ, ജീവിതസമസീസീതി. തത്ഥ യോ ഠാനാദീസു ഇരിയാപഥേസു യേനേവ ഇരിയപഥേന സമന്നാഗതോ ഹുത്വാ വിപസ്സനം ആരഭതി, തേനേവ ഇരിയാപഥേന അരഹത്തം പത്വാ പരിനിബ്ബായതി അയം ഇരിയാപഥസമസീസീ നാമ. യോ പന ഏകം രോഗം പത്വാ അന്തോരോഗേ ഏവ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ അരഹത്തം പത്വാ തേനേവ രോഗേന പരിനിബ്ബായതി അയം രോഗസമസീസി നാമ. യോ പന തേരസസു സീസേസു കിലേസസീസം അവിജ്ജം അരഹത്തമഗ്ഗോ പരിയാദിയതി, പവത്തിസീസം ജീവിതിന്ദ്രിയം ചുതിചിത്തം പരിയാദിയതി, അയം ജീവിതസമസീസീനാമ. തത്ഥ തേരസ സീസാനി കതമാനി തേരസ സീസാനി. പലിബോധസീസം, തണ്ഹാബന്ധനസീസം, മാനപരാമാസസീസം, ദിട്ഠിവിക്ഖേപസീസം, ഉദ്ധച്ചകിലേസസീസം, അവിജ്ജാഅധിമോക്ഖസീസം, സദ്ധാപഗ്ഗഹസീസം, വീരിയഉപട്ഠാനസീസം, സതിഅവിക്ഖേപസീസം, സമാധിദസ്സനസീസം, പഞ്ഞാപവത്തിസീസം, ജീവിതിന്ദ്രിയഗോചരസീസം, വിമോക്ഖസങ്ഖാരസീസന്തി. ഏത്ഥ ച അവിജ്ജാ പരിയാദായകം മഗ്ഗചിത്തം ജീവിതിന്ദ്രിയം പരിയാദാതും സക്കോതി, ജീവിതപരിയാദായകം ചുതിചിത്തം അവിജ്ജം പരിയാദാതും ന സക്കോതി, അവിജ്ജാ പരിയാദായകം ചിത്തം

അഞ്ഞം, ജീവിതിന്ദ്രിയപരിയാദായകം ചിത്തം അഞ്ഞം. കഥം പനിദം സീസം സമം ഹോതീതി. വാരസമതായ, യസ്മിഞ്ഹി വാരേ മഗ്ഗവുട്ഠാനം ഹോതി, സോതാപത്തിമഗ്ഗേ മഗ്ഗഫലനിബ്ബാനപഹീനസേസകിലേസപച്ചവേക്ഖണാവസേന പഞ്ച പച്ചവേക്ഖണാനി, തഥാ സകദാമിമഗ്ഗേ പഞ്ച, അനാഗാമിമഗ്ഗേ പഞ്ച, അരഹത്തമഗ്ഗേ സേസകിലേസാഭാവാ ചത്താരീതി ഏകൂനവീസതിമേ പച്ചവേക്ഖണഞാണേ പതിട്ഠായ ഭവങ്ഗം ഓതരിത്വാ പരിനിബ്ബായതോ ഇമായ വാരസമതായ ഇദം ഉഭയസീസ പരിയാദാനമ്പി സമം ഹോതി നാമ. അരഹത്തമഗ്ഗേ ച പവത്തിസീസം ജീവിതിന്ദ്രിയം പവത്തിതോ വുട്ഠഹന്തോ മഗ്ഗോ ചുതിതോ ഉദ്ധം അപ്പവത്തികരണവസേന യദിപി പരിയാദിയതി. യാവ പന ചുതി, താവ പവത്തിസഭാവതോ പവത്തിസീസം ജീവിതിന്ദ്രിയം ചുതിചിത്തം പരിയാദിയതി നാമ. കിലേസപരിയാദാനേന മഗ്ഗചിത്തേന അത്തനോ അനന്തരം വിയ നിപ്ഫാദേതബ്ബാ പച്ചവേക്ഖണവാരാവ പരിപുണ്ണാ. പരിപുണ്ണവസേന പഹീനകിലേസേ പച്ചവേക്ഖണതോ കിലേസപരിയാദാനസ്സേവ വാരാതി വത്തബ്ബതം അരഹന്തി, തേനേവ കിലേസസീസം അവിജ്ജാപരിയാദാനഞ്ച പവത്തിസീസം ജീവിതിന്ദ്രിയപരിയാദാനഞ്ച സമം കത്വാ ഇമായ വാരസമതായ കിലേസപരിയാദാനം ജീവിതപരിയാദാനാനം അപുബ്ബചരിമതാ വേദിതബ്ബാതി വുത്തം. സംയുത്തംകഥായം പന യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അപുബ്ബം അചരിമം ആസവപരിയാദാനഞ്ച ഹോതി ജീവിതപരിയാദാനഞ്ച, അയംതി പുഗ്ഗലോ സമസീസീ. ഏത്ഥ ച പവത്തിസീസം കിലേസസീസന്തി ദ്വേ സീസാനി. തത്ഥ പവത്തിസീസം നാമ ജീവിതിന്ദ്രിയം. കിലേസസീസം നാമ അവിജ്ജാ. തേസു ജീവിതിന്ദ്രിയം ചുതിചിത്തം ഖേപേതി. അവിജ്ജം മഗ്ഗചിത്തം. ദ്വിന്നം ചിത്താനം ഏകതോ ഉപ്പാദോ നത്ഥി. മഗ്ഗാനന്തരം പന ഫലം, ഫലാനന്തരം ഭവങ്ഗം, ഭവങ്ഗതോ വുട്ഠായ പച്ചവേക്ഖണം പരിപുണ്ണം ഹോതി, തം അപരിപുണ്ണം വാതി. തിഖിണേന അസിനാ സീസേ ഛിന്ദന്തേപി ഹി ഏകോ വാ ദ്വേ വാ പച്ചവേക്ഖണവാരാ അവസ്സം ഉപ്പജ്ജന്തിയേവ, ചിത്താനം പന ലഹുപരിവത്തിതായ ആസവക്ഖയോ ച ജീവിതപരിയാദാനഞ്ച ഏകക്ഖണേ വിയ സഞ്ജായതീ'തി വുത്തം. തട്ടീകായഞ്ച "ദ്വിന്നം ചിത്താനന്തി ചുതിചിത്തമഗ്ഗചിത്താനം. തന്തി പച്ചയവേകല്ലം. പരിപുണ്ണം ജവനചിത്താനം സത്തക്ഖത്തും പവത്തിയാ. അപരിപുണ്ണം പഞ്ചക്ഖത്തും പവത്തിയാ. കിഞ്ചാപി ഏകോ വാ ദ്വേ വാ തി വുത്തം, തം പന വചന സിലിട്ഠവസേന വുത്തം. യാവ ഏകം വാ ദ്വേ വാ തദാരമ്മണചിത്താനീതി ഹേട്ഠിമന്തേന ദ്വേ പവത്തന്തീതി വദന്തീ"തി വുത്തം. ഏത്ഥ ച "പരിപുണ്ണം ജവനചിത്താനം സത്തക്ഖത്തും പവത്തിയാ, അപരിപുണ്ണം പഞ്ഛക്ഖത്തും പവത്തിയാ"തി ഇമിനാ അട്ഠകഥാടീകാവചനേന സമസീസീനം പച്ചവേക്ഖണാവസേന മരണാസന്നവീഥിയം പരിപുണ്ണവസേന സത്തക്ഖത്തും, അപരിപുണ്ണവസേന പഞ്ചക്ഖത്തും ക്രിയജവനാനി ജവന്തീതി സന്നിട്ഠാനമേത്ഥാവ ഗന്തബ്ബം. "അസമ്മൂള്ഹോ കാലം കരോതീ"തി വുത്തത്താ ച വിഞ്ഞായതി സത്തക്ഖത്തും പരിപുണ്ണവസേന മരണാസന്നകാലേ ജവനപവത്തി. ഏവഞ്ച സതി "മന്ദപ്പവത്തിയം പന മരണകാലാദീസു പഞ്ചവാരമേവാ"തി ഏത്ഥ "മന്ദപ്പവത്തിയ"ന്തി വിസേസനം സാത്ഥകം സിയാ. "പഞ്ചവാരമേവാ"തി ഏത്ഥ ഏവകാരേന മന്ദപ്പവത്തികാലേ ഛസത്തക്ഖത്തും നിവത്തേതി. അസമ്മൂള്ഹകാലേ പന ഛസത്തക്ഖത്തുമ്പി അനുജാനാതി. കാമാവചരജവനാനഞ്ച അനിയതപരിമാണാ ബലവകാലേപി പരിസമ്പുണ്ണഭാവാ തഥാ ഹി "കാമാവചരജവനാനിബലവകാലേ സത്തക്ഖത്തും ഛക്ഖത്തും വാ,

മന്ദപ്പവത്തിയം പന മരണകാലാദീസു പഞ്ചവാരമേവ. ഭഗവതോ യമകപാടിഹാരിയകാലാദീസു ലഹുകപ്പവത്തിയം ചത്താരി പഞ്ചവാ പച്ചവേക്ഖണജവനചിത്താനി ഭവന്തീ"തി അനിയമിതപ്പമാണവസേന ഉപ്പത്തിഭാവോ ആഗതോ ഇമസ്മിം സമസീസിനിദ്ദേസവാരേപി മരണാസന്നവീഥിചിത്തസ്സ വിസും അലബ്ഭനതോ പച്ചവേക്ഖണന്തേയേവ ഭവങ്ഗചിത്തേന പരിനിബ്ബാനതോ പരിപുണ്ണവസേന സത്ത ജവനചിത്താനി പാടികങ്ഖിതബ്ബാനീതി അമ്ഹാകം ഖന്തി വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബോ ഇതോ യുത്തതരോ വാ പകാരോ ലബ്ഭമാനോ ഗവേസിതബ്ബോ. ഏവം പരമത്ഥസങ്ഘവസേന ചത്താരി പുരിസയുഗാനി, അട്ഠ പുരിസപുഗ്ഗലാ, ചത്താലീസമ്പിപുഗ്ഗലാ അട്ഠസതമ്പി പുരിസപുഗ്ഗലാതി സബ്ബം സമോധാനേത്വാ ഇമസ്മിം ലോകേ സങ്ഘോപി ദുല്ലഭോതി വേദിതബ്ബോ തഥാ ഹി അരിയപുഗ്ഗലാ അതിദുല്ലഭാവ സാസനസ്സ വിജ്ജമാനകാലേപി ഇദാനി സോതാപന്നസ്സാപി അവിജ്ജമാനതോ അയം പരമത്ഥസങ്ഘവിചാരണാ. സമ്മുതിസങ്ഘോ പന ഞത്തിചതുത്ഥേന ഉപസമ്പന്നോ പുഥുജ്ജനസങ്ഘോവ, സോപി ദുല്ലഭോയേവ. കസ്മാ ബുദ്ധുപ്പാദകാലേയേവ ലബ്ഭനതോ തഥാ ഹി അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ പച്ചേകബുദ്ധാനം സതസഹസ്സാദിഗണനേ ഉപ്പജ്ജമാനേപി തേസം സന്തികേ ഉപസമ്പദാഭാവസ്സ അലബ്ഭമാനതോ പച്ചേകബുദ്ധാനഞ്ഹി സന്തികേ പബ്ബജിതാനം കുലപുത്താനം സരണഗമനകമ്മട്ഠാനസ്സാപി ദാതും അസക്കുണേയ്യത്താ. പച്ചേകബുദ്ധാ ച നാമ മൂഗസ്സ സുപിനദസ്സനം വിയ അത്തനാ പടിലദ്ധസച്ചധമ്മേ പരേസം ആചിക്ഖിതും ന സക്കോന്തി, തസ്മാ തേ പബ്ബാജേത്വാ കമ്മട്ഠാനേ നിയോജേതും അസമത്ഥാ "ഏവം തേ നിവാസേതബ്ബം, ഏവം തേ പാരുപിതബ്ബ"ന്തി ആദിനാനയേന അഭിസമാചാരികമേവ സിക്ഖാപേസും തസ്മാ ബുദ്ധുപ്പാദകാലേയേവ സമ്മുതിസങ്ഘോ ലബ്ഭതി. അപിച ന തേ ദുല്ലഭായേവ ഹോന്തി, അഥ ഖോ തസ്മിം ഉദ്ദിസ്സ അപ്പമത്തകസ്സാപി കതാകാരസ്സ അസങ്ഖ്യേയ്യഫലാപി ഹോന്തി വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ "ഭവിസ്സന്തി ഖോ പനാനന്ദ അനാഗതമദ്ധാനം ഗോത്രഭുനോ കാസാവകണ്ഠാ ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ തേസു ദുസ്സീലേസു സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ ദാനം ദസ്സന്തി, തദാ പാഹം ആനന്ദ സങ്ഘഗതം ദക്ഖിണം അസങ്ഖ്യേയ്യം അപ്പമേയ്യം വദാമി ന ത്വേവാഹം ആനന്ദ കേനചി പരിയായേന സങ്ഘഗതാ ദക്ഖിണാ പാടിപുഗ്ഗലികം ദക്ഖിണം മഹപ്ഫലന്തി വദാമീ"തി. തഥാ ഹി ഉപരിപണ്ണാസകേ ദക്ഖിണവിഭങ്ഗവണ്ണനായം "കാസാവകണ്ഠാനം സങ്ഘേ ദിന്നേ ദക്ഖിണാപി ഗുണാസങ്ഖ്യായ അസങ്ഖ്യേയ്യാ"തി വുത്തം. സങ്ഘഗതദക്ഖിണാ ഹി സങ്ഘേ ചിത്തീകാരം കാതും സക്കോന്തസ്സ ഹോതി. സങ്ഘേ പന ചിത്തീകാരോ ദുക്കരോ യോ ഹി "സങ്ഘഗതം ദക്ഖിണം ദസ്സാമീ"തി ദേയ്യധമ്മം പടിയാദേത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഭന്തേ സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ ഏകം ഥേരം ദേഥാ'തി വദതി, അഥ സങ്ഘതോ സാമണേരം ലഭിത്വാ "സാമണേരോ മേ ലദ്ധോ"തി അഞ്ഞഥത്തം ആപജ്ജതി, തസ്സ ദക്ഖിണാ സങ്ഘഗതാ ന ഹോതി. മഹാഥേരം ലഭിത്വാ പി "മഹാഥേരോ മേ ലദ്ധോ"തി സോമനസ്സം ഉപ്പാദേന്തസ്സാപി ന ഹോതിയേവ. തസ്സ ദക്ഖിണാ സങ്ഘഗതാ ന ഹോതി. യോ പന സാമണേരം ഉപസമ്പന്നം വാ ദഹരം വാ ഥേരം വാ ബാലം വാ പണ്ഡിതം വാ യംകിഞ്ചി സങ്ഘതോ ലഭിത്വാ നിബ്ബേമതികോ ഹുത്വാ "സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ"തി സങ്ഘേ ചിത്തീകാരം കാതും സക്കോതി, തസ്സ ദക്ഖിണാ സങ്ഘഗതാ നാമ ഹോതി. പരസമുദ്ദവാസിനോ കിര ഏവം കരോന്തി തത്ഥ ഹി ഏകോ വിഹാരസ്സാമികുടുമ്ബികോ "സങ്ഘഗതം ദക്ഖിണം ദസ്സാമീ"തി സങ്ഘതോ ഉദ്ദിസിത്വാ "ഏകം ഭിക്ഖും

ദേഥാ''തി യാചിത്വാ സോ ഏകം ദുസ്സീലഭിക്ഖും ലഭിത്വാ നിസീദനട്ഠാനം ഓപുഞ്ജാപേത്വാ ആസനം പഞ്ഞപേത്വാ ഉപരി വിതാനം ബന്ധിത്വാ ഗന്ധധൂമപുപ്ഫേഹി പൂജേത്വാ പാദേ ധോവിത്വാ മക്ഖേത്വാ ബുദ്ധസ്സ നിപച്ചകാരം കരോന്തോ വിയ സങ്ഘേ ചിത്തീകാരേന ദേയ്യധമ്മം അദാസി സോ ഭിക്ഖു പച്ഛാഭത്തം വിഹാരം ജഗ്ഗനത്ഥായ ''കുദാലകം ദേഥാ''തി ഘരദ്വാരം ആഗതോ ഉപാസകോ നിസിന്നോവ കുദാലം പാദേന ഖിപിത്വാ ''ഗണ്ഹാ''തി അദാസി തമേനം മനുസ്സാ ആഹംസു ''തുമ്ഹേഹി പാതോവ ഏതസ്സ കതസക്കാരോ വത്തും ന സക്കാ, ഇദാനി അപചയമത്തകമ്പി നത്ഥി, കിം നാമേത''ന്തി. ഉപാസകോ ''സങ്ഘസ്സ സോ അയ്യോ ചിത്തീകാരോ, ന ഏതസ്സാ''തി ആഹ. കാസാവകണ്ഠസങ്ഘദിന്നദക്ഖിണം പന കോ സോധേതി, സാരിപുത്തമോഗ്ഗലാനാദയോ അസീതിമഹാഥേരാ സോധേന്തി അപി ച ഥേരാ ചിരപരിനിബ്ബുതാ, ഥേരേ ആദിം കത്വാ യാവജ്ജതനാ ധരമാനഖീണാസവാ സോധേന്തിയേവ, തഥാ ഹി ദായകതോ പടിഗ്ഗാഹതോപി മഹപ്ഫലം ഹോതി ദാനം. ദായകതോ വേസ്സന്തരജാതകം കഥേതബ്ബം വേസ്സന്തരോ ഹി ദുസ്സീലസ്സ ജൂജകാബ്രാഹ്മണസ്സ നയനസദിസേ ദ്വേ ജാലീകണ്ഹാജിനേ പുത്തേ ദത്വാ പഥവിം കമ്പേസി. സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം ആരബ്ഭ പവത്തചേതനായ മഹന്തഭാവേന പഥവിം കമ്പേസി. ഏവം ദായകതോപി മഹപ്ഫലം ഹോതി. പടിഗ്ഗാഹകതോ പന സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ ദിന്നചോരഘാതകവത്ഥു കഥേതബ്ബം ചോരഘാതകോ നാമ ഹി സാവത്ഥിയം ഏകോ ജനപദപുരിസോ പഞ്ചവീസതി വസ്സാനി ചോരഘാതകകമ്മം കത്വാ മഹല്ലകകാലേപി തിംസ വസ്സാനി നാസികവാതേനേവ കണ്ണനാസാദീനി ഛിന്ദിത്വാ ചോരഘാതകകമ്മം കരോന്തസ്സേവ പഞ്ചപഞ്ഞാസ വസ്സാനി വീതിവത്താനി. സോ മരണ മഞ്ചേ നിപന്നോവ അത്തനോ കമ്മബലേന മഹാനിരയേ നിബ്ബത്തോ വിയ മഹാസദ്ദം കത്വാ ദുക്ഖിതോ ഹോതി, തസ്സ സദ്ദേന ഭീതാ മനുസ്സാ ഉഭതോ പസ്സേ ഗേഹം ഛഡ്ഡേത്വാ പലായിംസു. തദാ സാരിപുത്തത്ഥേരോ ദിബ്ബചക്ഖു നാ ലോകം വോലോകേന്തോ തം ദിസ്വാ തസ്സ അനുകമ്പം പടിച്ച തസ്സ ഗേഹദ്വാരേ അട്ഠാസി. സോ കുജ്ഝിത്വാ തിക്ഖത്തും നാസികവാതേന വിസ്സജ്ജമാനോപി വിസ്സജ്ജിതും അസക്കോന്തോ അതിവിരോചമാനം ഥേരം ദിസ്വാ അതിവിയ പസീദിത്വാ അത്തനോ അത്ഥായ സമ്പാദിതം പായാസം അദാസി. ഥേരോപി മങ്ഗലം വഡ്ഢേത്വാ പക്കമി. ചോരഘാതകോ ഥേരസ്സ ദിന്നദാനം അനുസ്സരിത്വാ സഗ്ഗേ നിബ്ബത്തി, ഏവം പടിഗ്ഗാഹകതോപി മഹപ്ഫലം ഹോതി. ഉഭയതോപി മഹപ്ഫലം, അനാഥപിണ്ഡികവിസാഖാദയോ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ദിന്നദാനം വേദിതബ്ബം.

വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ.

''തഥാഗതേ ച സമ്ബുദ്ധേ, അഥവാ തസ്സ സാവകേ;
നത്ഥി ചിത്തേ പസന്നമ്ഹി, അപ്പകാ നാമ ദക്ഖിണാ.

ഏവം അചിന്തിയാ ബുദ്ധാ, ബുദ്ധധമ്മാ അചിന്തിയാ;
അചിന്തിയേ പസന്നാനം, വിപാകോ ഹോതി അചിന്തിയോ''തി.

ഏവം ഉഭയവസേന മഹപ്ഫലഭാവോ വേദിതബ്ബോ. ദായകതോപി പടിഗ്ഗാഹകതോപി നിപ്ഫലമേവ. സേയ്യഥാപി മക്ഖലിഗോസാലഛരസത്ഥാരാദീനം അത്തനോ ഉപാസകമിച്ഛാദിട്ഠീഹി പൂജാവിസേസോ വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ.

“മാസേ മാസേ കുസഗ്ഗേന, ബാലോ ഭുഞ്ജേയ്യ ഭോജനം;
ന സോ സങ്ഖതധമ്മാനം, കലം നാഗ്ഘതി സോളസി”ന്തി.

തേനേവാഹ ഭഗവാ ചത്താരിമാനി ആനന്ദ ദക്ഖിണവിസുദ്ധിയോ”തി. ഇമാനി തീണി ബുദ്ധധമ്മസങ്ഘരതനാനി സാധൂനം രതിജനനത്ഥേന രതനാനി നാമ.

വുത്തഞ്ഹേതം.

“ചിത്തീകതം മഹഗ്ഘഞ്ച, അതുലം ദുല്ലഭദസ്സനം;
അനോമസത്തപരിഭോഗം, രതനം തേന വുച്ചതീ”തി.

രതനഞ്ച നാമ ദുവിധം സവിഞ്ഞാണകാവിഞ്ഞാണകവസേന. തത്ഥ അവിഞ്ഞാണകം ചക്കരതനം, മണിരതനം യം വാ പനഞ്ഞമ്പി അനിന്ദ്രിയബദ്ധസുവണ്ണരജതാദി. സവിഞ്ഞാണകം ഹത്ഥിഅസ്സരതനാദിപരിണായകരതനപരിയോസാനം, യം വാ പനഞ്ഞമ്പി ഇന്ദ്രിയബദ്ധം. ഏവം ദുവിധേ ചേത്ഥ സവിഞ്ഞാണകരതനം അഗ്ഗമക്ഖായതി, കസ്മാ യസ്മാ അവിഞ്ഞാണകം സുവണ്ണരജതമണിമുത്താദിരതനം സവിഞ്ഞാണകാനം ഹത്ഥിരതനാദീനം അലങ്കാരത്ഥായ ഉപനീയതി. സവിഞ്ഞാണകരതനമ്പി ദുവിധം തിരച്ഛാനഗതരതനം മനുസ്സരതനഞ്ച. തത്ഥ മനുസ്സരതനം അഗ്ഗമക്ഖായതി. കസ്മാ യസ്മാ തിരച്ഛാനഗതരതനം മനുസ്സരതനസ്സ ഓപവയ്ഹം ഹോതി. മനുസ്സരതനമ്പി ദുവിധം ഇത്ഥിരതനം പുരിസരതനഞ്ച. തത്ഥ പുരിസരതനം അഗ്ഗമക്ഖായതി. കസ്മാ യസ്മാ ഇത്ഥിരതനം പുരിസരതനസ്സ പരിചാരികത്തം ആപജ്ജതി. പുരിസരതനമ്പി ദുവിധം അഗാരികരതനം അനഗാരികരതനഞ്ച തത്ഥ അനഗാരികരതനം അഗ്ഗമക്ഖായതി. കസ്മാ യസ്മാ അഗാരികരതനേസു അഗ്ഗോ ചക്കവത്തീപി സീലാദിഗുണയുത്തം അനഗാരികരതനം പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ ഉപട്ഠഹിത്വാ പയിരുപാസിത്വാ ദിബ്ബമാനുസ്സികാ സമ്പത്തിയോ പാപുണിത്വാ അന്തേ നിബ്ബാനസമ്പത്തിം പാപുണാതി. അനഗാരികരതനമ്പി ദുവിധം അരിയപുഥുജ്ജനവസേന. അരിയരതനമ്പി ദുവിധം സേക്ഖാസേക്ഖവസേന. അസേക്ഖരതനമ്പി ദുവിധം സുക്ഖവിപസ്സകസമഥയാനികവസേന. സമഥയാനികരതനമ്പി ദുവിധം സാവകപാരമിപ്പത്തമപത്തഞ്ച. തത്ഥ സാവകപാരമിപ്പത്തം അഗ്ഗമക്ഖായതി. കസ്മാ ഗുണമഹത്തതായ. സാവകപാരമിപ്പത്തരതനതോപി പച്ചേകബുദ്ധരതനം അഗ്ഗമക്ഖായതി. കസ്മാ ഗുണമഹത്തതായ. സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനസദിസാപി ഹി അനേകസതാ സാവകാ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ഗുണാനം സതഭാഗമ്പി ന ഉപനേന്തി. പച്ചേകബുദ്ധതോ സമ്ബുദ്ധരതനം അഗ്ഗമക്ഖായതി. കസ്മാ ഗുണമഹത്തതായ സകലമ്പി ജമ്ബുദീപം പല്ലങ്കേ ന പല്ലങ്കം ഘട്ടേന്തോ നിസിന്നാ പച്ചേകസമ്ബുദ്ധാ ഏകസ്സ ഗുണാനം നേവ സങ്ഖ്യം കലം ഗണനഭാഗം ഉപനേന്തി, വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ “യാവതാ ഭിക്ഖവേ സത്താ അപദാ വാ...പേ॰... തഥാഗതോ തേസം അഗ്ഗമക്ഖായതീ”തി ആദി. ഏവം “ബുദ്ധോ ച ദുല്ലഭോ ലോകേ, സദ്ധമ്മസവനമ്പി ച, സങ്ഘോ ച ദുല്ലഭോ ലോകേ”തി ഇമേസം തിണ്ണം പദാനം അത്ഥുദ്ധാരവസേന സബ്ബസോ അത്ഥോ വുത്തോയേവ ഹോതി.

ഇതി സാഗരബുദ്ധിത്ഥേരവിരചിതേ സീമവിസോധനേ സങ്ഘവണ്ണനായ

സമസീസികണ്ഡോ ചതുൎത്ഥോ പരിച്ഛേദോ.

# പകിണ്ണകകണ്ഡോ

ഇദാനി സപ്പുരിസാതി ദുല്ലഭാതി ഇമസ്സ സംവണ്ണനാക്കമോ സമ്പത്തോ തഥാ ഹി ലോകേ സപ്പുരിസാപി അതിദുല്ലഭായേവ. സപ്പുരിസാതി കല്യാണഗുണസമ്പന്നാ ഉത്തമപുരിസാ. തേ നിസ്സായ ജാതിധമ്മാ സത്താ ജാതിയാ, മരണധമ്മാ സത്താ മരണതോ മുച്ചന്തി വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ "മമഞ്ഹി ആനന്ദ കല്യാണമിത്തം ആഗമ്മ ജാതിയാ പരിമുച്ചന്തി, ജരാധമ്മാ സത്താ ജരായ മുച്ചന്തീ"തി ആദി വചനതോ പന സമ്മാസമ്ബുദ്ധോയേവ സബ്ബാകാരസമ്പന്നോ കല്യാണമിത്തോ നാമ. തം അലഭന്തേന സാരിപുത്തമോഗ്ഗലാനാദയോ അരിയപുഗ്ഗലാ വാ. തേപി അലഭന്തേന ഏകന്തജഹിതം സിവട്ഠികം കല്യാണമിത്തം ലഭിതബ്ബം, വുത്തഞ്ഹേതം പോരാണേഹി.

"പിയോ ഗരു ഭാവനീയോ, വത്താ ച വചനക്ഖമോ;
ഗമ്ഭീരഞ്ച കഥം കത്താ, നോചാഠാനേ നിയോജയേ"തി.

ഏവമാദിഗുണസമന്നാഗതോ വഡ്ഢിപക്ഖേ ഠിതപണ്ഡിതപുഗ്ഗലോ ലോകേ ദുല്ലഭോവ. കതമോ പണ്ഡിതപുഗ്ഗലോ ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധാ അസീതി ച മഹാസാവകാ അഞ്ഞേ ച തഥാഗതസ്സ സാവകാ സുനേത്തമഹാഗോവിന്ദവിധുരസരഭങ്ഗമഹോസധസുതസോമനിമിരാജഅയോഘരകുമാരക അകത്തിപണ്ഡിതാദയോ ച പണ്ഡിതാതി വേദിതബ്ബാ. തേ ഭയേ വിയ രക്ഖാ, അന്ധകാരേ വിയ പദീപാ, ഖുപ്പിപാസാദിദുക്ഖാഭിഭവേ വിയ അന്നപാനാദിപടിലാഭോ, അത്തനോ വചനകരാനം സബ്ബഭയഉപദ്ദവൂപസഗ്ഗവിദ്ധംസനസമത്ഥാ ഹോന്തി തഥാ ഹി തഥാഗതം ആഗമ്മ അസങ്ഖ്യേയ്യാ അപരിമാണാ ദേവമനുസ്സാ ആസവക്ഖയം പത്താ ബ്രഹ്മലോകേ പതിട്ഠിതാ, ദേവലോകേ ഉപ്പന്നാ. സാരിപുത്തത്ഥേരേ ചിത്തം പസാദേത്വാ ചതൂഹി ച പച്ചയേഹി ഥേരം ഉപട്ഠഹിത്വാ അസീതി കുസലഹസ്സാനി സഗ്ഗേ നിബ്ബത്താനി, തഥാ മഹാമോഗ്ഗലാനമഹാകസ്സപപഭുതി സുനേത്തസ്സ സത്ഥുനോ സാവകാ അപ്പേകച്ചേ ബ്രഹ്മലോകേ ഉപപജ്ജിംസു, അപ്പേകച്ചേ പരനിമ്മിതവസവത്തീനം ദേവാനം സഹബ്യതം...പേ... അപ്പേകച്ചേ ഗഹപതിമഹാസാലകുലാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജിംസു, വുത്തഞ്ഹേതം "നത്ഥി ഭിക്ഖവേ പണ്ഡിതതോ ഭയം, നത്ഥി പണ്ഡിതതോ ഉപദ്ദവോ, നത്ഥി പണ്ഡിതതോ ഉപസഗ്ഗോ"തി. അപിച തഗ്ഗരമാലാദിഗന്ധഭണ്ഡസദിസോ പണ്ഡിതോ, തഗ്ഗരമാലാദിഗന്ധഭണ്ഡപലിവേഠനപത്തസദിസോ തദുപസേവീ വുത്തഞ്ഹേതം നാരദജാതകേ.

"തഗ്ഗരഞ്ച പലാസേന, യോ നരോ ഉപനയ്ഹതി;
പത്താപി സുരഭി വായന്തി, ഏവം ധീരൂപസേവനാ"തി.

അകിത്തിപണ്ഡിതോ സക്കേന ദേവാനമിന്ദേന വരേ ദിയ്യമാനേ ഏവമാഹ

"ധീരം പസ്സേ സുണേ ധീരം, ധീരേന സഹ സംവസേ;
ധീരേനാ'ലാപസല്ലാപം, തം കരേ തഞ്ച രോചയേ.

കിം നു തേ അകരം ധീരോ, വദ കസ്സപ കാരണം;
കേന കസ്സപ ധീരസ്സ, ദസ്സനം അഭികങ്ഖസി.

നയം നയതി മേധാവീ, അദുരായം ന യുഞ്ജതി;
സനരോ സേയ്യസോ ഹോതി, സമ്മാ വുത്തോ ന കുപ്പതി;
വിനയം സോ പജാനാതി, സാധു തേന സമാഗമോ"തി.

അപിച തേപി സപ്പുരിസേ സങ്ഗമ്മ അസ്സുതപുബ്ബമ്പി ഉഭയലോകഹിതാവഹം വാചം സുയ്യതേവ, വുത്തമ്പി ചേതം.

“സുഭാസിതം ഉത്തമമാഹു സന്തോ, ധമ്മം ഭണേ നാധമ്മം തം ദുതിയം;
പിയം ഭണേ നാപ്പിയം തം തതിയം, സച്ചം ഭണേ നാലീകം തം ചതുത്ഥ”ന്തി ച.

“യം ബുദ്ധോ ഭാസതി വാചം, ഖേമം നിബ്ബാനപത്തിയാ;
ദുക്ഖസ്സന്തകിരിയായ, സാ വേ വാചാനമുത്തമാ”തി.

സപ്പുരിസൂപനിസ്സയസേവനപച്ചയായേവ ദാനാദികുസലസമായോഗേന അപായദുക്ഖതോ മുച്ചന്തി വുത്തഞ്ഹേതം “അപിച നേരയികാദിദുക്ഖപരിത്താണതോ പുഞ്ഞാനി ഏവ പാണീനം ബഹൂപകാരാനി, യതോ തേസമ്പി ഉപകാരാനുസ്സരണതാ കതഞ്ഞുതാ സപ്പുരിസേഹി പസംസനീയാദിനാനപ്പകാരവിസേസാധിഗമഹേതൂച ഹോന്തി വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ, “ദ്വേ മേ ഭിക്ഖവേ പുഗ്ഗലാ ദുല്ലഭാ ലോകസ്മിം, കതമേ ദ്വേ, യോ ച പുബ്ബകാരീ, യോ ച കതഞ്ഞു കതവേദീ”തി. അപിച വിധുരമഹോസധജാതകാദികാലേപി ഇധലോകപരലോകസമ്പത്തിഅത്ഥമേവ അത്തനോ വചനകരേ സമ്മാ യോജേന്തി. അനാകുലകമ്മന്താധിട്ഠാനേന കാലഞ്ഞുതായ പതിരൂപകാരിതായ അനലസതായ ഉട്ഠാനവീരിയസമതായ അബ്യസനിയതാച കാലാനതിക്കമനഅപ്പതിരൂപകരണഅകരണസിഥിലകരണാഹി അകുസലാദീഹി രഹിതകസിഗോരക്ഖവാണിജ്ജാദയോ കമ്മന്താ, ഏതേ അത്തനോ വാ പുത്തദാരസ്സ വാ ദാസകമ്മകരാനം വാ ബ്യത്തതായ ഏവം പയോജിതാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ധനധഞ്ഞവിത്തി പടിലാഭഹേതൂ ഹോന്തി, വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ.

പതിരൂപകാരീരി ധുരവാ, ഉട്ഠാനതാ വിന്ദതേ ധനന്തി ച;
ന ദിവാ സോപ്പസീലേ, രത്തിം ഉട്ഠാനദസ്സിനാ;
നിച്ചപ്പമത്തേന സോണ്ഡേന, സക്കാ ആവസിതും ഘരം.

അതീസിതം അതിഉണ്ഹം, അതിസാരമിദം അഹു;
ഇതി വിസ്സട്ഠകമ്മന്തേ, അത്ഥാ അച്ചേന്തി മാണവേ.

യോ ച സീതഞ്ച ഉണ്ഹഞ്ച; തിണാനി യോ ന മഞ്ഞതി;
സപ്പുരിസകിച്ചാനി, സോ സുഖം ന വിഹായതീ”തി ച.

ഭോഗേ സംഹരമാനസ്സ, പരസ്സേവ ഇരയതോ;
ഭോഗാ സന്നിചയം യന്തി, വമ്മികോവൂപചീയതീതി.

ഏവമാദിപ്പഭേദാ സപ്പുരിസാ ലോകേ അതിദുല്ലഭാവ. തബ്ബിഗമേന ദുപ്പുരിസാ ബാലജനാ അഗവേസന്തോപി ലബ്ഭന്തേവ തേ ബാലാ അത്താനം സേവമാനേ പരജനേ സംസാരദുക്ഖേയേവ ഓസീദേന്തി ഭവതോ വുട്ഠാനം ന ദേന്തി തഥാ ഹി പൂരണകസ്സപാദയോ ഛസത്ഥാരാ ദേവദത്തകോകാലിക-മോദകതിസ്സ ഖണ്ഡദേവിയാപുത്തസമുദ്ദദത്തചിഞ്ചമാണവികാദയോ അതീതകാലേ ച ദീഘദുക്ഖസ്സ ലാഭാതി ഇമേ അഞ്ഞേ ച ഏവരൂപാ സത്താ ബാലാ അഗ്ഗിപദിത്തമിവ അഗാരം അത്തനാ ദുഗ്ഗഹിതേന അത്താനഞ്ച അത്തനോ വചനകാരകേ ച വിനാസേന്തി തഥാ ഹി ദേവദത്തമാഗമ്മ രാജാ അജാതസത്തു-കോകാലികാദയോ തദഞ്ഞേപി പുഗ്ഗലാ അപായേ നിബ്ബത്തന്തി. രാജാ അജാതസത്തു സാമഞ്ഞഫലസുത്തന്തസവനകാലേ യദി പിതരം അഘാതേയ്യ, സോതാപന്നോ ഭവേയ്യ പിതരം ഘാതിതത്താ മഗ്ഗഫലമ്പി അപ്പത്വാ ലോഹകുമ്ഭിയം സട്ഠിവസ്സസഹസ്സാനി പച്ചിത്വാ മുച്ചിസ്സതി അനാഗതേപി പച്ചേകബുദ്ധോ ഭവിസ്സതി. കോകാലികോപി സാരിപുത്തമോഗ്ഗലാനത്ഥേരേ അനപചായിത്വാ മഹാനിരയേ പദുമഗണനായ പച്ചനോകാസേ നിരയപദേസേ പദുമനിരയേ…പേ॰… പദുമം ഖോ പന അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു നിരയം കോകാലികോ

ഭിക്ഖു ഉപപന്നോ സാരിപുത്തമോഗ്ഗലാനേസു ചിത്തം ആഘാതേത്വാ''തി ആഹ. തത്ഥ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖൂതി നാമഗോത്തേന അപാകടം "കിം വ ദീഘം നുഖോ ഭന്തേ പദുമേ നിരയേ ആയുപ്പമാണ''ന്തി പഞ്ഹം പുച്ഛിത്വാ നിസിന്നം ഏകം ഭിക്ഖും ഏവമാഹ "ദീഘം ഖോ ഭിക്ഖു നിരയേ ആയുപ്പമാണം, തം ന സുകരം സങ്ഖാതും ഏത്തകാനി വസ്സാനീതി വാ ഏത്തകാനി വസ്സസതാനീതി വാ ഏത്തകാനി വസ്സസഹസ്സാനീതി വാ ഏത്തകാനി വസ്സസതസഹസ്സാനീ''തി വാ സക്കാ പന ഭന്തേ ഉപമം കാതുന്തി. "സക്കാ ഭിക്ഖൂ''തി ഭഗവാ അവോച. സേയ്യഥാപി ഭിക്ഖു വീസതിഖാരികോ കോസലകോ തിലവാഹോ ഹോതി, തതോ പുരിസോ വസ്സസതസ്സ വസ്സസഹസ്സസ്സ അച്ചയേന ഏകമേകം തിലം ഉദ്ധരേയ്യ, ഖിപ്പതരം ഖോ സോ ഭിക്ഖു വീസതിഖാരികോ കോസലകോ തിലവാഹോ ഇമിനാ ഉപക്കമേന പരിക്ഖയം പരിയാദാനം ഗച്ഛേയ്യ, ന ത്വേവ ഏകോ അബ്ബുദോ നിരയോ. സേയ്യഥാപി ഭിക്ഖു വീസ അബ്ബുദോ നിരയോ, ഏവമേകോ നിരബ്ബുദോ നിരയോ''തി ആദി. വീസതിഖാരികോ തി മാഗധികേന പത്ഥേന ചത്താരോ പത്ഥാ കോസലരട്ഠേ ഏകോ പത്ഥോ ഹോതി. തേന പത്ഥേന ചത്താരോ പത്ഥാ ആള്ഹകം. ചത്താരി ആള്ഹകാനി ദോണം. ചതുദോണാ മാനികാ. ചതുമാനികാ ഖാരീ. തായഖാരിയാ വീസതിഖാരികോ തിലവാഹോ. തിലവാഹോതി തിലസകടം. അബ്ബുദോ നിരയോതി അബ്ബുദോ നാമ ഏകോ പച്ചേകനിരയോ നത്ഥി, അവീചിമ്ഹി ഏവ പന അബ്ബുദഗണനായ പച്ചനോകാസോ "അബ്ബുദോ നിരയോ''തി വുത്തോ. ഏസ നയോ നിരബ്ബുദാദീസുപി. തത്ഥ വസ്സഗണനാപി ഏവം വേദിതബ്ബാ യഥാഹ "സതംസതസഹസ്സാനി കോടി ഹോതി ഏവം സതംസഹസ്സകോടിയോ പകോടി നാമ. സതംസതസഹസ്സപകോടിയോ കോടിപകോടി നാമ. സതം സതസഹസ്സകോടിപകോടിയോ നഹുതം. സതംസതസഹസ്സനഹുതാനി നിന്നഹുതം. സതംസതസഹസ്സനിന്നഹുതാനി ഏകോ അബ്ബുദോ. തതോ വീസതിഗുണോ നിരബ്ബുദോ. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ അയഞ്ച ഗണനാ അപരിചിതാനം ദുക്കരാ''തി വുത്തം തം ന സുകരം സങ്ഖാതു'ന്തി കേചി പന തത്ഥ പരിദേവനാനത്തേനപി കമ്മകരണനാനത്തേനപി ഇമാനി നാമാനി ലദ്ധാനീതി വദന്തി. അപരേപി വാനകാരണേഹീതി ടീകാനേത്തി. യഥാ ച ദീഘവിദസ്സആഘാതാ ച ബുദ്ധന്തരം സട്ഠിയോജനമത്തേന അത്തഭാവേന ഉത്താനോ പതിതോ മഹാനിരയേ പച്ചതി യഥാ ച, തസ്സ ദിട്ഠിഅഭിരുചിതാനി പഞ്ച കുലസതാനി തസ്സേവ സഹബ്യതം ഉപ്പന്നാനി മഹാനിരയേ പച്ചന്തി. വുത്തഞ്ചേതം ഭഗവതാ "സേയ്യഥാപി ഭിക്ഖവേ നളാഗാരം വാ തിണാഗാരം വാ അഗ്ഗിഫുട്ഠോ കൂടാഗാരാനി ദഹതി ഉല്ലിത്താവലിത്താനി നിവാതാനി ഫുസിതഗ്ഗളാനി പിഹിത വാതപാനാനി ഏവമേവ ഖോ ഭിക്ഖവേ യാനികാനിചി ഭയാനി ഉപ്പജ്ജന്തി, സബ്ബാനി ബാലതോ ഉപ്പജ്ജന്തി, നോ പണ്ഡിതതോ യേകേചി ഉപദ്ദവാ ഉപ്പജ്ജന്തി, നോ പണ്ഡിതതോ, യേകേചി ഉപസഗ്ഗാ...പേ॰... നോ പണ്ഡിതതോ. ഇതി ഖോ ഭിക്ഖവേ സപ്പടിഭയോ ബാലോ അപ്പടിഭയോ പണ്ഡിതോ സഉപദ്ദവോ ബാലോ അനുപദ്ദവോ പണ്ഡിതോ, സഉപസഗ്ഗോ ബാലോ അനുപസഗ്ഗോ പണ്ഡിതോതി. അപി ച പൂതിമച്ഛസദിസോ ബാലോ, പൂതിമച്ഛബദ്ധപത്ത പുതിസദിസോ ഹോതി തദുപസേവീ. ഛഡ്ഡനീയതം ജിഗുച്ഛനീയതഞ്ച ആപജ്ജതി വിഞ്ഞൂനം വുത്തമ്പി ചേതം നാരദജാതകേ.

> "പൂതിമച്ഛം കുസഗ്ഗേന, യോ നരോ ഉപനയ്ഹതി;
> കുസാപി പൂതി വായന്തി, ഏവം ബാലൂപസേവനാ''തി.

അകത്തിപണ്ഡിതോചാപി സക്കേന ദേവാനമിന്ദേന വരേ ദിയ്യമാനേ ഏവമാഹ

> "ബാലം ന പസ്സേ ന സുണേ, ന ച ബാലേന സംവസേ;
> ബാലേനാ'ല്ലാപസല്ലാപം, ന കരേ ന ച രോചയേ.
>
> കിംനു തേ അകരം ബാലോ, വദ കസ്സപ കാരണം;
> കേന കസ്സപ ബാലസ്സ, ദസ്സനം നാഭികങ്ഖസി.

അനയം നയതി ദുമ്മേധോ, അധുരായം നിയുഞ്ജതി;
ദുന്നയോ സേയ്യസോ ഹോതി, സമ്മാ വുത്തോ പകുപ്പതി;
വിനയം സോ ന ജാനാതി, സാധു തസ്സ അദസ്സന''ന്തി.

ഏവം ബാലദുജ്ജനസംസഗ്ഗവസേനേവ സബ്ബാനി ഭയുപദ്ദവാനി ഉപ്പജ്ജന്തി, നോ പണ്ഡിതസേവനവസേനാതിസബ്ബസോ സപ്പുരിസാ അതിദുല്ലഭാവ.

ഇദാനി.

''ദുല്ലഭഞ്ച മനുസ്സത്തം, ബുദ്ധുപ്പാദോ ച ദുല്ലഭോ;
ദുല്ലഭാ ഖണസമ്പത്തി, സദ്ധമ്മോ പരമദുല്ലഭോ''തി.

ഇമിസ്സാ ഗാഥായ വണ്ണനാക്കമോ സമ്പത്തോ. തത്ഥ **ദുല്ലഭഞ്ച മനുസ്സത്ത**ന്തി മനുസ്സഭാവോപി ദുല്ലഭോയേവ മനുസ്സസ്സ ദുല്ലഭഭാവോ കാണകച്ഛപോപമാദീഹി വേദിതബ്ബോ ഏകോ കിര കസ്സകോ ഗങ്ഗാതീരേ തീണി സംവച്ഛരാനി കസിത്വാ കിഞ്ചിമത്തമ്പി അലഭിത്വാ നങ്ഗലഫാലം ദ്വേധാ ഭിന്ദിത്വാ ഗങ്ഗായം ഖിപി തേന ഗങ്ഗാനദിയാ വാഹേന ഏകോ ഉദ്ധം ഏകോ ഹേട്ഠാതി ഏവം ദ്വേ നങ്ഗലഫാലകാ ഗങ്ഗായം വുയ്ഹന്താ ചിരേന ഏകോ ഉദ്ധം ഏകോ ഹേട്ഠാതി ദ്വേ ഏകതോ ഹുത്വാ പാകതികാ യുജ്ജന്തി തസ്മിം ഖണേ വസ്സസതവസ്സസഹസ്സച്ചയേന ഏകവാരം ഉമ്മുജ്ജമാനോ കാണകച്ഛപോ ഉമ്മുജ്ജമാനക്ഖണേ തസ്സ ഗീവാ ഛിന്നം നങ്ഗലഫാലാനമന്തരേ ഹോതി അയം കാലോ ദുല്ലഭോവ ഏവമേവ മനുസ്സത്തഭാവോപി ദുല്ലഭോയേവ തഥാഹി മനുസ്സത്തഭാവം അലഭിത്വാവ നിരയപേതഅസുരകായതിരച്ഛാനഭൂമീസുയേവ സംസരിത്വാ സീസമ്പി ഉക്ഖിപിതും അലഭന്താ ഏകബുദ്ധന്തരാ ദ്വേ ബുദ്ധന്തരാ തയോ ബുദ്ധന്തരാ ചത്താരോ ബുദ്ധന്തരാ ഏകാസങ്ഖ്യേയ്യവസേന നിരയേ പച്ചനകസത്താനം ഗണനപഥം വീതിവത്താ, തഥാ പേതഅസുരകായതിരച്ഛാനഭൂമീസുപി അതിഖുദ്ദകേന അത്തഭാവേന തിലബീജസാസപബീജസ്സ ചതുപഞ്ചഭാഗമത്തേനേവ അങ്ഗുലിയാ പതിട്ഠിതട്ഠാനമത്തേയേവ ഭൂമിപദേസേ നിസിന്നാനം അതിഖുദ്ദകസത്താനം ഗണനപഥമ്പി വീതിവത്താ തേ ഹി ഗണിതും ഇദ്ധിമന്തപുഗ്ഗലേ ഠപേത്വാ അഞ്ഞോ കോ നാമ സക്ഖിസ്സതി തേഹി മോഹന്ധഭാവേന കണ്ഹസുക്കപക്ഖമ്പി അജാനന്താ അനേകേസു ബുദ്ധസതേസു വാ ബുദ്ധസഹസ്സേസു വാ ഉപ്പജ്ജമാനേസുപി ബുദ്ധോതിസദ്ദം അസുത്വാ വീതിവത്താ, ഏവം മനുസ്സത്തഭാവോപി ദുല്ലഭോയേവ. മനുസ്സത്തഭാവേ ലഭമാനേപി ബുദ്ധുപ്പാദകാലോ അതിദുല്ലഭോവ. ബുദ്ധുപ്പാദകാലേപി സമ്മാദിട്ഠി ഹുത്വാ കുസലൂപപത്തിസങ്ഖാതാ ഖണസമ്പത്തി ദുല്ലഭാവ, സദ്ധമ്മദേസകസ്സാപി ദുല്ലഭത്താ, തസ്മിമ്പി സതി അങ്ഗവികലഭാവേന സദ്ധമ്മസവനസ്സാപി ദുല്ലഭത്താതി ഏവമാദിപ്പഭേദാ മനുസ്സത്തഭാവാദികാ ഖണസമ്പത്തിയോ ദുല്ലഭാതി വേദിതബ്ബാ. **ദുല്ലഭാ ഖണസമ്പത്തീ**തി കുസലൂപപത്തിസങ്ഖാതാ ഖണസമ്പത്തി ദുല്ലഭായേവ തഥാ ഹി പച്ചന്തവിസയ അരൂപഅസഞ്ഞസത്തതിരച്ഛാനപേതനേരയികകാലേ വാ മജ്ഝിമദേസേപി ചക്ഖാദിഅങ്ഗവികലേവാ പരിപുണ്ണഅങ്ഗഭാവേപി മിച്ഛാദിട്ഠിഭൂതാ വാ കുസലൂപപത്തിസങ്ഖാതാ ഖണാ ന ഹോന്തി പച്ചന്തവിസയേ ഹി പവത്താ ജനാ പാണാതിപാതാദിദസഅകുസലകമ്മപഥേയേവ രമന്തി അഭിരമന്തി, ചണ്ഡസഭാവാ ച തേ ഹോന്തി, രതനത്തയഗുണമ്പി ന ജാനന്തി. അരൂപിനോപി പുഗ്ഗലാ പരതോഘോസവിരഹിതത്താ സോതാപത്തിമഗ്ഗപടിലാഭോപി തേസം നത്ഥി, ബുദ്ധദസ്സനാദീനിപി ന ലഭന്തി. അസഞ്ഞസത്തതിരച്ഛാനപേതനേരയികകാലേസു പന പഗേവ പൂരിതപാരമീനം സത്താനം പവത്തനമ്പി അബ്ബോഹാരികം, സമ്മാദിട്ഠികുലേ ജായമാനാപി ചക്ഖുവികലേന ബുദ്ധസങ്ഘരതനാനം അദസ്സനം, സോതവികലേന ധമ്മസവനതോപി ഹായതി ഏളമൂഗാദിഭാവേന കുസലസമാദാനാ ന ഹോന്തി. അങ്ഗസമ്പന്നേപി മിച്ഛാദിട്ഠിഭാവേന ദ്വത്തിംസമഹാപുരിസലക്ഖണഅസീതിഅനുബ്യഞ്ജനബ്യാമപ്പഭാപരിക്ഖിത്തം

സബ്ബജനാനം നയനരസായതനഭൂതം സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധമ്പി ദിസ്വാ പസാദസോമ്മേന ചക്ഖുനാ ഓലോകേതബ്ബമ്പി ന മഞ്ഞന്തി മനോപദോസവസേനേവ യുഗഗ്ഗാഹാ ഹുത്വാ യമകപാടിഹാരിയകാലാദീസു അനേകേപി മിച്ഛാദിട്ഠിനോ മഹാനിരയേ ഉപ്പജ്ജന്തി. ഏവം കുസലൂപപത്തിഖണസമ്പത്തിപി ദുല്ലഭായേവ.

> “ദുല്ലഭഞ്ച മനുസ്സത്തം, ബുദ്ധുപ്പാദോ ച ദുല്ലഭോ;
> ദുല്ലഭാ ഖണസമ്പത്തി, സദ്ധമ്മോ പരമദുല്ലഭോ”തി.

ഇമിസ്സാ ഗാഥായ അത്ഥോ വുത്തോയേവ.

ഇതി സാഗരബുദ്ധിത്ഥേരവിരചിതേ സീമവിസോധനേ

പകിണ്ണകകണ്ഡോ നാമ പഞ്ചമോ പരിച്ഛേദോ.

ഏവം സത്ഥുപരിനിബ്ബാനതോ വസ്സസതച്ചയേന പതിട്ഠിതേ ഇസിനാ കാരിതത്താ’ ഇസിനഗര’ന്തി ലദ്ധനാമേ ദ്വത്തപാദിഭൂപാലാനം നിവാസട്ഠാനഭൂതേ സിരിഖേത്തനഗരേ ഏരാവതിയാ നദിയാ പാരിമതീരഭൂതേ പബ്ബതസാനുമ്ഹി പതിട്ഠിതസ്സ കഞ്ചനവരമഹാഥൂപസ്സ ദായകസ്സ സത്വിവമഹാധമ്മരഞ്ഞോ കാലേ സാസനസ്സ ദ്വിസഹസ്സസതാധികഏകതിംസതിമേ വസ്സേ സാസനേ പടിലദ്ധസദ്ധാനം കുലപുത്താനം മഹാജാനികരണവസേന വിമതിവിനോദനിയാ വുത്തവചനം സദ്ദയുത്തിഅത്ഥയുത്തിവസേന സാധുകം അവിചിനിത്വാ നദിയാ ഉദകുക്ഖേപം അകത്വാ ഉപസമ്പദാ കമ്മസ്സ കാരിതത്താ സാസനേ പരാജയമാപന്നേ കുലപുത്തേ ഉപാരമ്ഭകരണവസേന സീമവിപത്തിഹാരകോ സീമസമ്പത്തിപ്പകാസകോ ഗന്ഥോ പവത്തതി.

ഏത്താവതാ ച സിരിഖേത്തനഗരഗോചരഗാമേന സത്വിവമഹാധമ്മരാജഗുരുഭൂതേന മഹാവേയ്യാകരണേന തിപിടകധരേന’സദ്ധമ്മകോവിദോ’തി പാകട നാമധേയ്യേന മഹാഥേരേന ഉപജ്ഝായോ ഹുത്വാ പഞ്ഞാധിപതീനം നിവാസഭൂതേ പച്ഛിമജിനചക്കസാസനവരേ വാസിഗണാചരിയേന ഗണവാചകേന വിനയധരേന മഹാസാമിനാ ച, രാജഗുരുനാ തിപിടകനാഗത്ഥേരേന ച ആചരിയോ ഹുത്വാ വേജ്ജകമ്മജങ്ഘപേസനകമ്മാദിവസേന അനേസനം പഹായ സമ്മാ ആജീവേന വിസുദ്ധാജീവേഹി സങ്ഘഗണേഹി കാരകസങ്ഘോ ഹുത്വാ സിരിഖേത്തനഗരസ്സ ദക്ഖിണദിസാഭാഗേ ദീഘപബ്ബതസാനുമ്ഹി ഏരാവതിയാ നദിയാ തീരേ വാലികപുളിനേ സീമാപേക്ഖായ സഹ ഉദകുക്ഖേപം കത്വാ പവത്തായ ഉദകുക്ഖേപസീമായ ദസധാ ബ്യഞ്ജനവിപത്തിം അകത്വാ ഠാനാരഹേന ഞത്തിചതുത്ഥേന കമ്മേന ഉപസമ്പദായ വീസതിവസ്സേന **സാഗരബുദ്ധീ**തി ഗരൂഹി ഗഹിതനാമധേയ്യേന ഭിക്ഖുനാ രചിതോ സാസനവിപത്തിഹാരകോ സീമവിസോധനീ നാമ ഗന്ഥോ സമത്തോ.

> ഏത്താവതാ വിഭത്താ ഹി, സപ്പഭേദപ്പവത്തികാ;
> സീമവിസോധനീഹേസാ, നിപുണാ സാധുചിന്തിതാ.
>
> സിരിഖേത്താതി പഞ്ഞാതേ, പുരേ അപരനാമകേ;
> ദക്ഖിണേയ്യദിസാഭാഗേ, ഉച്ചനേന കതാലയേ.
>
> വസന്തോ ഭിക്ഖു നാമേന, സാഗരബുദ്ധീതി വിസ്സുതോ;
> പുണ്ണേ വീസതിവസ്സമ്ഹി, ഗന്ഥോയം സാധുചിന്തിതോ.
>
> മയായം രചിതോ ഗന്ഥോ, നിട്ഠപ്പത്തോ അനാകുലോ;
> ഏവം പാണിനം സബ്ബേ, സീഘം സിജ്ഝന്തു സങ്കപ്പാ.

യാവ ബുദ്ധോതിനാമമ്പി ലോകജേട്ഠസ്സ താദിനോ;
താവ തിട്ഠതു യം ഗന്ഥോ, സാസനേ ഹാരയം തമം.

ഉദ്ധം യാവ ഭവഗ്ഗാ ച, അധോ യാവ അവീചിതോ;
സമന്താ ചക്കവാളേസു, യേ സത്താ പഥവീചരാ.

തേപി സബ്ബേ മയാ ഹോന്തു, സമസമവിപാകിനോ;
ചിരം ജീവതു നോ രാജാ, സാസനസ്സ ഉജ്ജോതകോ.

ദിബ്ബന്തോ രാജധമ്മേന, അരോഗോ സഹ ഞാതിഭി;
അനേന പുഞ്ഞകമ്മേന, ഭവേയ്യം ജാതിജാതിയം.

സാസനം ജോതയന്തോവ, സക്യപുത്തസ്സ സാസനേ;
യദാ നസ്സതി സദ്ധമ്മോ, അന്ധീഭൂതോ മഹീതലേ;
ദേവലോകേ തദാ ഹേസ്സം, തുസിതേ ഠാനമുത്തമേതി.

സീമവിസോധനീ നിട്ഠിതാ.